

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

AKADEMİSYEN DİNDARLIĞI: KONYA ÖRNEĞİ

CUMALİ DEMİRBAĞ

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
DOÇ. DR. ARİF KORKMAZ

KONYA-2024

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI**

AKADEMİSYEN DİNDARLIĞI: KONYA ÖRNEĞİ

CUMALİ DEMİRBAĞ

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN:

DOÇ. DR. ARİF KORKMAZ

KONYA-2024

ÖNSÖZ

Bu çalışma insan toplumlarının en kıymetli varlığı olan kaliteli ve donanımlı insan yetiştirme misyonu ile yüklü olan üniversitelerde, hemen her toplumun geleceğinin tartışmasız teminatı olarak kabul edilen genç jenerasyonu, küresel gerçeklikleri göz ardı etmeksizin, bilimselliği ve rasyonaliteyi merkeze alarak fikren, zihnen ve toplumsal değerler yönüyle yetiştirmeyi görev edinmiş akademisyenlerin din ve dindarlık konularındaki kanaatlerinin neler olduğunu ve aynı zamanda sahip oldukları dindarlığın tespitine yönelik yapılmış bir çalışmadır.

Temelde din toplum arasındaki ilişkiyi ve bu ilişki sürecinde dinin toplumdan toplumun da dinden ne kadar etkilendiğini, bir başka ifadeyle hangisinin hangisine ne ölçüde baskın geldiğini, hükmettiğini tespite yönelik çalışmalar yapan Din Sosyolojisi Bilim Dalında başladığımız ve tamamladığımız bu çalışma; öğrencisi olarak sadece benim çalışmalarımı teşekkül edip ortayı çıkmış değildir. Kıymetli hocam Prof. Dr. Bünyamin SOLMAZ danışmanlığında başlayan söz konusu çalışma; hocamın yaş haddinden emekliye ayrılması nedeniyle, danışmanlığımı üstlenen değerli hocam Doç. Dr. Arif KORKMAZ danışmanlığında sürdürülmüş ve tamamlanmıştır. Bu bağlamda sayın hocam Prof. Dr. Bünyamin SOLMAZ'a katkı ve emeklerinden dolayı teşekkürlerimi arz ediyorum.

Tez çalışmamın hemen her aşamasında yol gösterici, ufuk açıcı ve cesaretlendirici desteklerini esirgemeyen değerli hocalarım Prof. Dr. Mehmet AKGÜL, Prof. Dr. Hayri ERTEN, Prof. Dr. Ahmet KOYUNCU ve Prof. Dr. Mustafa Sami BAYBAL'a teşekkürü bir borç bilirim. Anketin hazırlanma sürecinde eleştiri ve önerileriyle içerik zenginliği sağlayan sayın hocalarım Prof. Dr. Reşat AÇIKGÖZ ve Dr. Öğr. Üyesi Görkem CEYHAN'a, saha bulgularının istatistiksel analizleri konusunda fikirlerinden istifade ettiğim değerli hocam Prof. Dr. Ahmet PEKER'e teşekkürlerimi sunuyorum.

Üniversiteler bazında saha çalışmasının yapılabilmesi için gerekli yasal izni vermek suretiyle çalışmanın önünü açan Selçuk Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi ve Konya Teknik Üniversitesi üst yönetimlerine; anket uygulaması

yapılmasını uygun görerek alandan veri toplanması sürecinin tamamlanmasına katkı sağlayan Meslek Yüksekokulu, Yüksekokul ve Fakültelerin yönetim kadrolarına; bilimsel çalışmalarından zaman ayırarak anketi doldurma nezaket ve fedakarlığında bulunan tüm akademisyenlere ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Anket uygulama sürecindeki yardımlarından dolayı emeği geçen herkese teşekkür etmeyi bir vefa borcu olarak addederim. Bu süreçte yakın ilgi ve destekleri için sayın hocalarım Prof. Dr. Kemal KIRIKÇI ve Prof. Dr. Saadettin Erhan KESEN'e teşekkür etmeden geçemeyeceğim. Doktora süreci boyunca fikir alışverişinde bulunduğum dönem arkadaşım Hüseyin SALUR'a teşekkür ederim.

İhtiyaç duyduğum günün her saatinde bana zaman ayıran, bahse konu çalışmanın ete kemiğe bürünerek şekillenip ortaya çıkmasında gerekli olan katkı, yardım ve desteği esirgemeyen danışman Hocam sayın Doç. Dr. Arif KORKMAZ'a teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Doktora çalışma sürecinin hemen her aşamasında sevgi, güler yüz, fedakârlık ve desteklerini ortaya koymaktan kaçınmayan ailemin her bir ferdine ayrı ayrı teşekkür etmeyi minnet ve gönül borcu bilirim.

Cumali DEMİRBAĞ

KONYA-2024

		<p style="text-align: center;">T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü</p>			
Öğrencinin	Adı Soyadı		Cumali DEMİRBAĞ		
	Numarası		18810201002		
	Ana Bilim / Bilim Dalı		Felsefe ve Din Bilimleri / Din Sosyolojisi		
	Programı		Tezli Yüksek Lisans		
			Doktora		X
Tezin Adı		Akademisyen Dindarlığı: Konya Örneği			

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Cumali DEMİRBAĞ

		T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü			
Öğrencinin	Adı Soyadı	Cumali DEMİRBAĞ			
	Numarası	18810201002			
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri/Din Sosyolojisi			
	Programı	Tezli Yüksek Lisans			
		Doktora		X	
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Arif KORKMAZ			
Tezin Adı	Akademisyen Dindarlığı: Konya Örneği				

ÖZET

Bu çalışmada, akademisyenlerin din ve dindarlık konularındaki kanaatlerinin neler olduğunu ve aynı zamanda sahip oldukları dindarlığın tespiti amaçlanmıştır.

Akademisyen dindarlığının objektif olarak tespit edilmesinin hem sosyolojik hem de teolojik önemine binaen; Konya İlindeki devlet Üniversitelerinde görev yapan Selçuk Üniversitesi'nden 360 akademisyen, Necmettin Erbakan Üniversitesi'nden 229 akademisyen ve Konya Teknik Üniversitesi'nden 87 akademisyen olmak üzere toplam 676 kişi basit rassal örnekleme yöntemi ile seçilerek araştırma örnekleme oluşturulmuştur. Örnekleme 228 Araştırma Görevlisi, 89 Öğretim Görevlisi, 148 Dr. Öğr. Üyesi, 94 Doçent Öğretim üyesi ve 117 Profesör akademisyen yer almıştır.

Araştırmada akademisyenlerin din ve dindarlık konusundaki algılarını ölçmek için hazırlanan ankette 66 adet soru yer almaktadır. Örneklemin, Glock (1998)'un beş ayrı kategoride topladığı ve toplamda 29 alt kategoriden oluşan dindarlığın boyutları ile ilgili anket sorularına verdiği cevaplar ile demografik değişkenlere ilişkin verdiği cevaplar arasındaki ilişki, verilerin özelliklerine ve yapısına uygun istatistiksel teknikler kullanılarak IBM SPSS 22 paket programı yardımı ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen bilgiler ikinci bölümde bulgular ve yorumlar bölümünde tablolar halinde verilerek her bir tablonun altında yorumları yapılmıştır.

Akademisyenlerin dindarlığın boyutlarına ilişkin verdikleri cevaplar ile demografik özellikleri arasındaki ilişkiye ait öne çıkan bulgulara sonuç ve öneriler bölümünde yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Akademisyen Dindarlığı, Din, Din Sosyolojisi, Dindarlık, Dindarlığın Boyutları

		T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü			
Author's	Name and Surname	Cumali DEMİRBAĞ			
	Student Number	18810201002			
	Department	Philosophy and Religious Studies-Department of Sociology of Religion			
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)			
		Doctoral Degree (Ph.D.)		X	
	Supervisor	Doç. Dr. Arif KORKMAZ			
Title of the Thesis/Dissertation	Academician Religiosity: The Example of Konya				

ABSTRACT

In this study, we aim to determine the opinions of academicians on religion and religiosity and also the religiosity they have.

Due to the sociological and theological importance of objectively determining the religiosity of academicians, a total of 676 people consisting of 360 academicians from Selçuk University, 229 academicians from Necmettin Erbakan University and 87 academicians from Konya Technical University, who work in state universities in Konya, were selected by simple random sampling method and the research sample was formed. In the sample, 228 Research Assistants, 89 Lecturers, 148 Assistant Professors, 94 Associate Professors and 117 Professors were included in the sample.

In the questionnaire prepared to measure the perceptions of academics about religion and religiosity, 66 questions were added. The relationship between the sample's answers to the questionnaire questions about the dimensions of religiosity, which Glock (1998) grouped into five different categories and consisted of 29 subcategories in total, and their answers to demographic variables were analyzed using IBM SPSS 22 package program by implementing necessary statistical techniques to the collected data. The information obtained as a result of the analysis is given in tables in the findings and comments section in the second part and comments are made below each table.

The interesting findings regarding the relationship between the demographic characteristics of academicians and their answers regarding the dimensions of religiosity are presented in the conclusion and suggestions section.

Keywords: Academician Religiosity, Religion, Sociology of Religion, Religiosity, Dimensions of Religiosity

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa Nu</u>
ÖNSÖZ	i
BİLİMSEL ETİK SAYFASI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR.....	xxi
GİRİŞ	1
1.Araştırmanın Konusu ve Önemi	1
2. Araştırmanın Amacı.....	6
3. Araştırmanın Hipotezleri	8
4. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları.....	10
5. Araştırmanın Modeli.....	12
6. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	13
7. Araştırmanın Metodolojisi, Veri Toplama Araçları ve Verilerin Analizi	16
7.1.Araştırmada Veri Analizinde Kullanılan İstatistiksel Teknikler	19
7.1.1.Bağımsız Khi-Kare Testi	19
7.1.2.Normallik Testi	19
7.1.2.1.Dağılımın Normal Olduğu Durumlarda	20
7.1.2.2.Dağılımın Normal Olmadığı Durumlarda	20
BİRİNCİ BÖLÜM	22
DİN VE DİNDARLIK KAVRAMLARI.....	22
1.Din	22
1.1.Din Olgusu	22
1.2. Dinin Lügat ve Terim Anlamı	29
1.3. Dinin Tanımı.....	30
2. Dindarlık	34
2.1. Tanrı ile Olan Sözleşme.....	34
2.2. Dindarlık Olgusu.....	35
2.3. Dindarlığın Boyutları	38
2.3.1. Dini Tecrübe Boyutu (experiential dimension).....	41
2.3.2. Ayinsel-İbadet Boyutu (ritualistic dimension).....	41
2.3.3. İdeolojik-İnanç Boyutu (ideological dimension).....	42
2.3.4. Bilgi Boyutu (intellectual dimension).....	43
2.3.5. Dini Kanaatlerin Etkileme Boyutu (conzequential dimension)	43
2.4. Dindarlığı Etkileyen Faktörler	44
2.5. Dindarlık Tipolojileri.....	45
İKİNCİ BÖLÜM.....	55

BULGULAR VE YORUMLAR	55
1.Örneklemin Demografik Özellikleri	55
1.1.Örneklemin Cinsiyet Durumu.....	55
1.2.Örneklemin Medeni Durumu.....	55
1.3.Örneklemin Yaş Durumu.....	55
1.4.Örneklemin Aylık Toplam Gelir Durumu	56
1.5.Örneklemin Akademik Unvan Durumu.....	56
1.6.Örneklemin Siyasi Kimlik Durumu	57
2.Örneklemin Anket Sorularına Verdiği Cevaplar	58
2.1.Örneklemin lisans/lisansüstü eğitim durumu.....	58
2.2.Örneklemin Mezun Olduğu Lise Türü.....	58
2.3.Örneklemin Çalıştığı Üniversiteler	59
2.4.Örneklemin Annelerinin Eğitim Düzeyi.....	59
2.5.Örneklemin Babalarının Eğitim Düzeyi	60
2.6.Örneklemin Annelerinin Meslekleri	60
2.7.Örneklemin Babalarının Meslekleri.....	61
2.8.Örneklemin Ebeveynlerinin Sosyoekonomik Düzeyi.....	62
2.9.Örneklemin Eşlerinin Eğitim Düzeyi	62
2.10.Örneklemin Sahip Olduğu Dinin Bilgileri Aldıkları Kaynaklar.....	63
2.11.Örneklemin Kendilerini Belli Bir Dine Mensubiyet Hisleri.....	64
2.12.Örneklemin Kendisini Mensup Hissettiği Din.....	64
2.13.Örneklemin Allah İnancına ilişkin Düşüncesi	65
2.14.Örneklemin Hz. Muhammed'in Peygamberliği Hakkındaki Düşüncesi ...	66
2.15.Örneklemin Din Hakkındaki Görüşü	67
2.16.Örneklemin Dini Doğru Tanımlayan Görüş Hakkındaki Düşüncesi.....	68
2.17.Örneklemin Kur'an ile İlgili Düşüncesi.....	68
2.18.Örneklemin Ahiret Hayatı Hakkındaki Düşüncesi	69
2.19.Örneklemin Kaza, Kader, Hayır ve Şerrin Allah'tan Olduğuna İlişkin Düşüncesi	70
2.20.Örneklemin Allah'ın Kendisine Yapılan Dualara Karşılık Verdiğine İlişkin Düşüncesi.....	71
2.21.Örneklemin Meleklerin Allah'ın Yarattığı Varlıklar Olduğu Hakkındaki Düşüncesi.....	71
2.22.Örneklemin Cinlerin Allah'ın Yarattığı Varlıklar Olduğu Hakkındaki Düşüncesi.....	72

2.23.Örneklemin Ahlaklı Bir Hayat Yaşadığım Sürece Neye İnanıldığının Önemi Yoktur Fikri Hakkındaki Düşüncesi	72
2.24.Örneklemin Dua ile İlgili Düşüncesi	73
2.25.Örneklemin Mali İbadetleri Yerine Getirme Şekilleri	74
2.26.Örneklemin Hac İbadetini Yerine Getirme Durumu	74
2.27.Örneklemin Umre Ziyaretini Yerine Getirme Durumu	75
2.28.Örneklemin Hayırlı İşler Yapan Kişi veya Kuruluşlara Destek/Bağış Yapma Durumu.....	76
2.29.Örneklemin Düzenli Olarak İbadet Etmeyen Birinin, Kalbinin Temiz Olmasının Onu Ahirette Kurtaracağı İfadesi ile İlgili Görüşü	76
2.30.Örneklemin Halk İnançlarına İnanma Düzeyi	77
2.31.Örneklemin Çeşitli Namaz İbadetini Uygulama Sıklığı	78
2.32.Örneklemin Özel Durumlar ile İlgili Uygulamaları	79
2.33.Örneklemin Ramazan Ayında Oruç Tutma Durumu	80
2.34.Örneklemin Annelerinin Dindarlık Düzeyi	80
2.35.Örneklemin Babalarının Dindarlık Düzeyi.....	81
2.36.Örneklemin Eş Seçiminde Dindarlık Olgusuna Verdikleri Önem.....	82
2.37.Örneklemin Evliliklerinde Yaptıkları Nikâh Türü.....	82
2.38.Örneklemin Mesleki/Akademik Kariyer Süresi	83
2.39.Örneklemin Din Konusundaki Bilgi Düzeyi	84
2.40.Örneklemin Kendilerini Tanımladıkları Dindarlık Düzeyi	85
2.41.Örneklemin Kur'an'ı Türkçe Metninden Okuma Durumu.....	85
2.42.Örneklemin Kur'an'ı Türkçe Metninden Okuma Sıklığı	86
2.43.Örneklemin Kur'an'ı Arapça Metninden Okumasını Bilme Durumu	87
2.44.Örneklemin Kur'an'ı Arapça Metninden Okuma Sıklığı	87
2.45.Örneklemin Dinler ile İlgili Bilgi Düzeyi.....	88
2.46.Örneklemin Dindarlık-Eğitim Düzeyi İlişkisi Hakkındaki Düşüncesi	90
2.47.Örneklemin “Eğitim/Kariyer Düzeyi Yükseldikçe Dinden Uzaklaşılır” Söylemi Hakkındaki Düşüncesi.....	90
2.48.Örneklemin “Eğitim düzeyim/kariyerim yükseldikçe dindarlık düzeyim artıyor” Söylemi Hakkındaki Düşüncesi	91
2.49.Örneklemin Kendilerini Daha Çok Dindar Hissettikleri Eğitim Aşaması .	91
2.50.Örneklemin Diğer Bireyler ile İlişkilerinde Davranışlarını En Çok Belirleyen Değerler ve Kurallar.....	92
2.51.Örneklemin Arkadaş Seçiminde Dindarlığa Verdikleri Önem Düzeyi	93
2.52.Örneklemin “Din Bilim Karşısında Önemini Gittikçe Yitirmektedir” Fikrine Katılma Düzeyi	94

2.53.Örneklemin “Kurban Allah'a yaklaştırır” Fikrine Katılma Düzeyi	94
2.54.Örneklemin “Din İnsan Hayatını Anlamalı Kılar” Fikrine Katılma Düzeyi	95
2.55.Örneklemin Eş Seçiminde Aradığı Özellikler	96
2.56.Örneklemin Hastanede Hekim Seçiminde Dikkat Ettiği Hususların	96
2.57.Örneklemin Özel Günlerde Hediye Alma Konusundaki Tutumu	97
2.58.Örneklemin Çocuklarının Dini Eğitimi İçin Tercih Ettikleri Yöntem.....	99
2.59.Örneklemin Alışverişte Kullandıkları Ödeme Araçları	99
2.60.Örneklemin İşini/Mesleğini İyi Yaptığında Dini Duygu ve Doyum Hissetme Sıklığı.....	100
2.61.Örneklemin Bilimsel Çalışmalarına Ayırdıkları Zaman Kadar İbadetlerine de Zaman Ayırma Sıklığı.....	101
3.Araştırmanın Bulguları	101
3.1.İnanç Boyutu ile İlgili Bulgular	101
3.1.1.Allah’a İnanç.....	101
3.1.2.Peygambere İnanç	107
3.1.3.Kur’an’a İnanç	112
3.1.4.Ahiret Hayatına İnanç	117
3.1.5.Kaza, Kader, Hayır ve Şerrin Allah'tan Olduğuna İnanç.....	123
3.1.6.Meleklerin Allah'ın Yarattığı Varlıklar Olduğuna İnanç	126
3.1.7.Cinlerin Allah'ın Yarattığı Varlıklar Olduğuna İnanç.....	130
3.2.İbadet Boyutu ile İlgili Bulgular	133
3.2.1.Mali İbadetler.....	133
3.2.1.1.Zekât, Fitre, Sadaka ve Kurban İbadeti.....	133
3.2.1.2.Hac İbadeti	138
3.2.1.3.Umre İbadeti.....	144
3.2.2.Ramazan Ayı Oruç İbadeti.....	148
3.2.3.Namaz İbadetleri	153
3.2.3.1.Günlük Beş Vakit Namaz.....	153
3.2.3.2.Cuma Namazı.....	158
3.2.3.3.Teravih Namazı.....	163
3.2.3.4.Bayram Namazı.....	167
3.2.3.5.Nafile Namaz	172
3.2.3.6.Teheccüd Namazı.....	176
3.3.Dinin Tecrübe Boyutu ile İlgili Bulgular.....	181
3.3.1.Dini Duygu ve Doyum Hissetme	181
3.4.Dinin Bilgi Boyutu ile İlgili Bulgular.....	186
3.4.1.Genel Anlamda Din Konusundaki Bilgi Düzeyi.....	186
3.4.3. Kur’an’ı Arapça Metninden Okuma Sıklığı.....	194

3.5.Dinin Etki Boyutu ile İlgili Bulgular	199
3.5.1.Nikâh Türü	199
3.5.2.Arkadaş Seçiminde Dindarlığın Önemi	203
3.5.3.Eş Seçiminde Aranılan Özellikler	207
3.5.3.1.Eş Seçiminde Güzelliğın Önemi	207
3.5.3.2.Eş Seçiminde Dindarlığın Önemi.....	210
3.5.3.3.Eş Seçiminde Kişiliğın Önemi	214
3.5.3.4.Eş Seçiminde Eşin Eğitim Düzeyinin Önemi	216
3.5.3.5.Eş Seçiminde Sosyoekonomik Düzeyinin Önemi.....	220
3.6.Eş Seçiminde Eşin Soy-ailesine Verilen Önem.....	224
SONUÇ	230
KAYNAKÇA.....	256
EK-1: Anket Metni	268
EK-2: Anket Uygulama İzin Yazıları	277

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa Nu

Tablo 1: Araştırmaya katılan üniversiteler ve birimleri ile anket sayıları	15
Tablo 2: Örneklemin demografik değişkenleri, seviyeleri ve birey sayıları.....	18
Tablo 3: Örneklemin cinsiyet durumuna göre dağılımı.....	55
Tablo 4: Örneklemin medeni durumuna göre dağılımı	55
Tablo 5: Örneklemin yaş durumuna göre dağılımı.....	56
Tablo 6: Örneklemin aylık toplam gelir durumuna göre dağılımı.....	56
Tablo 7: Örneklemin akademik unvan durumuna göre dağılımı	57
Tablo 8: Örneklemin siyasi kimliğe göre dağılımı	57
Tablo 9: Örneklemin lisans/lisansüstü eğitim durumuna göre dağılımı	58
Tablo 10: Örneklemin mezun oldukları lise türüne göre dağılımı.....	58
Tablo 11: Örneklemin çalıştığı üniversiteye göre dağılımı	59
Tablo 12: Örneklemin annelerinin eğitim düzeyine göre dağılımı.....	59
Tablo 13: Örneklemin babalarının eğitim düzeyine göre dağılımı.....	60
Tablo 14: Örneklemin annelerinin mesleğine göre dağılımı	61
Tablo 15: Örneklemin babalarının mesleğine göre dağılımı	61
Tablo 16: Örneklemin ebeveynlerinin sosyoekonomik düzeyine göre dağılımı	62
Tablo 17: Örneklemin eşlerinin eğitim düzeyine göre dağılımı	62
Tablo 18: Örneklemin sahip olduğu dini bilgileri aldığı kaynakların dağılımı	63
Tablo 19: Örneklemin kendilerini belli bir dine mensubiyet hissini dağılımı	64
Tablo 20: Örneklemin kendisini mensup hissettiği dinin dağılımı.....	65
Tablo 21: Örneklemin Allah inancına ilişkin düşüncesinin dağılımı	65
Tablo 22: Örneklemin Hz. Muhammed'in peygamberliği hakkındaki düşüncesinin dağılımı	66
Tablo 23: Örneklemin din hakkındaki görüşünün dağılımı.....	67
Tablo 24: Örneklemin dini doğru tanımlayan görüş hakkındaki düşüncesinin dağılımı	68
Tablo 25: Örneklemin Kur'an ile ilgili düşüncesinin dağılımı.....	68
Tablo 26: Örneklemin ahiret hayatı hakkındaki düşüncesinin dağılımı	69
Tablo 27: Örneklemin kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna ilişkin düşüncelerinin dağılımı.....	70
Tablo 28: Örneklemin Allah'ın kendisine yapılan dualara karşılık verdiği ilişkin düşüncesi.....	71
Tablo 29: Örneklemin meleklerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğu hakkındaki düşüncesinin dağılımı	71
Tablo 30: Örneklemin cinlerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğu hakkındaki düşüncesinin dağılımı	72
Tablo 31: Akademisyenlerin Ahlaklı bir hayat yaşadığım sürece neye inandığının önemi yoktur fikrine katılımının dağılımı	73
Tablo 32: Örneklemin dua ile ilgili düşüncesinin dağılımı	73
Tablo 33: Örneklemin mali ibadetleri yerine getirme şekillerinin dağılımı	74
Tablo 34: Örneklemin Hac ibadetini yerine getirme durumunun dağılımı	74
Tablo 35: Örneklemin Umreye gitme durumu	75
Tablo 36: Örneklemin hayırlı işler yapan kişi veya kuruluşlara destek/bağış yapma durumu	76

Tablo 37: Örneklemin “düzenli olarak ibadet etmeyen birinin, kalbinin temiz olmasının onu ahirette kurtaracağına inanıyorum” ifadesi ile ilgili görüşü.....	76
Tablo 38: Örneklemin halk inançlarına ilişkin düşüncelerinin dağılımı	77
Tablo 39: Örneklemin çeşitli namaz ibadetini uygulama sıklığının dağılımı.....	78
Tablo 40: Örneklemin özel durumlar ile (sınav, hastalık, kaza, musibet, doğum vb.) ilgili uygulamalarının dağılımı	79
Tablo 41: Örneklemin Ramazan ayında oruç tutma ile ilgili durumunun dağılımı...	80
Tablo 42: Örneklemin annelerinin dindarlık düzeyi.....	81
Tablo 43: Örneklemin babalarının dindarlık düzeyi.....	81
Tablo 44: Örneklemin eş seçiminde dindarlık olgusuna verdikleri önem	82
Tablo 45: Örneklemin evliliklerinde yaptıkları nikâh türü	83
Tablo 46: Örneklemin mesleki/akademik kariyer süresi	84
Tablo 47: Örneklemin din konusundaki bilgi düzeyinin dağılımı	84
Tablo 48: Örneklemin kendilerini tanımladıkları dindarlık düzeyinin dağılımı.....	85
Tablo 49: Örneklemin Kur’an’ı Türkçe metninden okuma durumu.....	86
Tablo 50: Örneklemin Kur’an’ı Türkçe metninden okuma sıklığı	86
Tablo 51: Örneklemin Kur’an’ı Arapça metninden okumasını bilme durumu	87
Tablo 52: Örneklemin Kur’an’ı Arapça metninden okuma sıklığının dağılımı	87
Tablo 53: Örneklemin dinler ile ilgili bilgi düzeyi	89
Tablo 54: Örneklemin dindarlık-egitim düzeyi ilişkisi hakkındaki düşüncesi	90
Tablo 55: Örneklemin “egitim/kariyer düzeyi yükseldikçe dinden uzaklaşılır” söylemi hakkındaki düşüncesi	90
Tablo 56: Örneklemin “Eğitim düzeyim/kariyerim yükseldikçe dindarlık düzeyim artıyor” söylemi hakkındaki düşünceleri	91
Tablo 57: Örneklemin kendilerini daha çok dindar hissettikleri eğitim aşaması	92
Tablo 58: Örneklemin diğer bireylerle ilişkilerinde davranışlarını en çok belirleyen değerler ve kurallar	92
Tablo 59: Örneklemin arkadaş seçiminde dindarlığa verdikleri önem düzeyi	93
Tablo 60: Örneklemin “din bilim karşısında önemini gittikçe yitirmektedir” fikrine katılımı	94
Tablo 61: Örneklemin “Kurban Allah'a yaklaştırır” fikrine katılma düzeyi	94
Tablo 62: Örneklemin “Din insan hayatını anlamlı kılar” fikrine katılımının dağılımı	95
Tablo 63: Örneklemin eş seçiminde aradığı özellikler	96
Tablo 64: Örneklemin hastanede hekim seçiminde dikkat ettiği hususlar	97
Tablo 65: Örneklemin özel günlerde hediye alma konusundaki tutumu	97
Tablo 66: Örneklemin çocuklarının dini eğitimi için tercih ettikleri yöntem.....	99
Tablo 67: Örneklemin alışverişte kullandıkları ödeme araçları.....	99
Tablo 68: Örneklemin işini/mesleğini iyi yaptığında dini duygu ve doyum hissetme sıklığı	100
Tablo 69: Örneklemin bilimsel çalışmalarına ayırdıkları zaman kadar ibadetlerine de zaman ayırma sıklığı.....	101
Tablo 70: Allah inancı düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki	102
Tablo 71: Allah inancı ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki	102
Tablo 72: Allah inancı ile yaş değişkeni arasındaki ilişki	103
Tablo 73: Allah inancı ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişki	104
Tablo 74: Allah inancı ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişki	105

Tablo 75: Allah inancı ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişki	106
Tablo 76: Peygambere inanma ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki	107
Tablo 77: Peygambere inanma ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki	108
Tablo 78: Akademisyenlerin Peygambere inanma ile yaş değişkeni arasındaki ilişki	109
Tablo 79: Peygambere inanma ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişki ...	110
Tablo 80: Peygambere inanma ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişki	110
Tablo 81: Peygambere inanma ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişki	111
Tablo 82: Kur'an'a inanma ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki.....	113
Tablo 83: Kur'an'a inanma ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki.....	113
Tablo 84: Kur'an'a inanma durumu ile yaş değişkeni arasındaki ilişki	114
Tablo 85: Kur'an'a inanma durumu ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişki	115
Tablo 86: Kur'an'a inanma durumu ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişki	116
Tablo 87: Kur'an'a inanma durumu ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişki ...	117
Tablo 88: Ahiret hayatı inancı ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki	118
Tablo 89: Ahiret hayatı inancı ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki	118
Tablo 90: Ahiret hayatı inancı ile yaş değişkeni arasındaki ilişki	119
Tablo 91: Ahiret hayatı inancı ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişki	120
Tablo 92: Ahiret hayatı inancı ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişki	121
Tablo 93: Ahiret hayatı inancı ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişki	122
Tablo 94: Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç düzeyleri ile cinsiyet değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Mann-Whitney U testi sonucu.....	123
Tablo 95: Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç düzeyleri ile medeni durum değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Mann-Whitney U testi sonucu ..	124
Tablo 96: Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç düzeyleri ile cinsiyet değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonucu.....	124
Tablo 97: Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç düzeyleri ile aylık toplam gelir değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonucu	124
Tablo 98: Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç düzeyleri ile akademik unvan değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonucu	125
Tablo 99: Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç düzeyleri ile siyasi kimlik değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonucu	125
Tablo 100: Siyasi kimlik grupları arasında yapılan Mann-Whitney U testi ikili ilişki analizi sonuçları	126
Tablo 101: Meleklerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğuna inanç düzeyleri ile cinsiyet değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Mann-Whitney U testi sonucu	127
Tablo 102: Meleklerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç düzeyleri ile medeni durum değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Mann-Whitney U testi sonucu	127
Tablo 103: Meleklerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç düzeyleri ile yaş değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonucu	127

Tablo 104: Meleklerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç düzeyleri ile aylık toplam gelir değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonucu	128
Tablo 105: Meleklerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç düzeyleri ile akademik unvan değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonucu	128
Tablo 106: Meleklerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç düzeyleri ile siyasi kimlik değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonucu	129
Tablo 107: Siyasi kimlik grupları arasında yapılan Mann-Whitney U testi ikili ilişki analizi sonuçları	129
Tablo 108. Cinlerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğuna inanç düzeyleri ile cinsiyet değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Mann-Whitney U testi sonucu.....	130
Tablo 109: Cinlerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç düzeyleri ile medeni durum değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Mann-Whitney U testi sonucu	131
Tablo 110: Cinlerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç düzeyleri ile yaş değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonucu	131
Tablo 111: Cinlerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç düzeyleri ile aylık toplam gelir değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonucu	131
Tablo 112: Cinlerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç düzeyleri ile akademik unvan değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonucu	132
Tablo 113: Cinlerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç düzeyleri ile siyasi kimlik değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonucu	132
Tablo 114: Siyasi kimlik grupları arasında yapılan Mann-Whitney U testi ikili ilişki analizi sonuçları	133
Tablo 115: Mali ibadetlerini yerine getirme durumu ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki	134
Tablo 116: Mali ibadetlerini yerine getirme durumu ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki	134
Tablo 117: Mali ibadetlerini yerine getirme durumu ile yaş değişkeni arasındaki ilişki	135
Tablo 118: Mali ibadetlerini yerine getirme durumu ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki	136
Tablo 119: Mali ibadetlerini yerine getirme durumu ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişki	137
Tablo 120: Mali ibadetlerini yerine getirme durumu ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişki	138
Tablo 121: Hac ibadetini yerine getirme durumu ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki	139
Tablo 122. Hac ibadetini yerine getirme durumu ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki	140
Tablo 123: Hac ibadetini yerine getirme durumu ile yaş değişkeni arasındaki ilişki	141

Tablo 124: Hac ibadetini yerine getirme durumu ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişki	141
Tablo 125: Hac ibadetini yerine getirme durumu ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişki	142
Tablo 126: Hac ibadetini yerine getirme durumu ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişki	143
Tablo 127: Umre ibadetini yerine getirme durumu ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki	144
Tablo 128: Umre ibadetini yerine getirme durumu ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki	145
Tablo 129: Umre ibadetini yerine getirme durumu ile yaş değişkeni arasındaki ilişki	145
Tablo 130: Umre ibadetini yerine getirme durumu ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişki	146
Tablo 131: Umre ibadetini yerine getirme durumu ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişki	147
Tablo 132: Umre ibadetini yerine getirme durumu ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişki	148
Tablo 133: Oruç ibadetini yerine getirme durumu ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki	149
Tablo 134: Oruç ibadetini yerine getirme durumu ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki	150
Tablo 135: Oruç ibadetini yerine getirme durumu ile yaş değişkeni arasındaki ilişki	150
Tablo 136: Oruç ibadetini yerine getirme durumu ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişki	151
Tablo 137: Oruç ibadetini yerine getirme durumu ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişki	152
Tablo 138: Oruç ibadetini yerine getirme durumu ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişki	153
Tablo 139: Günlük beş vakit namaz ibadeti ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki	153
Tablo 140: Günlük beş vakit namaz ibadeti ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki	154
Tablo 141: Günlük beş vakit namaz ibadeti ile yaş değişkeni arasındaki ilişki	155
Tablo 142: Günlük beş vakit namaz ibadeti ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişki	155
Tablo 143: Günlük beş vakit namaz ibadeti ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişki	156
Tablo 144: Günlük beş vakit namaz ibadeti ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişki	157
Tablo 145: Cuma namazı ibadeti ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki	158
Tablo 146: Cuma namazı ibadeti ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki	159
Tablo 147: Cuma namazı ibadeti ile yaş değişkeni arasındaki ilişki	159
Tablo 148: Cuma Namazı ibadeti ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişki	160
Tablo 149: Cuma namazı ibadeti ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişki	161
Tablo 150: Cuma Namazı ibadeti ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişki	162
Tablo 151: Teravîh namazı ibadeti ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki	163

Tablo 152: Teravih namazı ibadeti ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki..	164
Tablo 153: Teravih namazı ibadeti ile yaş değişkeni arasındaki ilişki	164
Tablo 154: Teravih namazı ibadeti ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişki	165
Tablo 155: Teravih namazı ibadeti ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişki	166
Tablo 156: Teravih namazı ibadeti ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişki.....	167
Tablo 157: Bayram namazı ibadeti ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki.....	167
Tablo 158: Bayram namazı ibadeti ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki..	168
Tablo 159: Bayram namazı ibadeti ile yaş değişkeni arasındaki ilişki.....	169
Tablo 160: Bayram namazı ibadeti ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişki	170
Tablo 161: Bayram namazı ibadeti ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişki	170
Tablo 162: Bayram namazı ibadeti ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişki.....	171
Tablo 163: Nafile namaz ibadeti ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki	172
Tablo 164: Nafile namaz ibadeti ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki.....	173
Tablo 165: Nafile namaz ibadeti ile yaş değişkeni arasındaki ilişki.....	174
Tablo 166: Nafile namaz ibadeti ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişki	175
Tablo 167: Nafile namaz ibadeti ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişki...	175
Tablo 168: Nafile namaz ibadeti ile siyasi Kimlik değişkeni arasındaki ilişki	176
Tablo 169: Teheccüd namazı ibadeti ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki.....	177
Tablo 170: Teheccüd namazı ibadeti ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki	177
Tablo 171: Teheccüd namazı ibadeti ile yaş değişkeni arasındaki ilişki	178
Tablo 172: Teheccüd namazı ibadeti ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişki	179
Tablo 173: Teheccüd namazı ibadeti ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişki	179
Tablo 174: Teheccüd namazı ibadeti ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişki..	180
Tablo 175: İşlerini/mesleklerini iyi yaptıklarında dini bir duygu ve doyum hissetme durumları ile cinsiyet değişkeninin ilişkisine ait Bağımsız t testi sonuçları.....	182
Tablo 176: İşlerini/mesleklerini iyi yaptıklarında dini bir duygu ve doyum hissetme durumları ile medeni durum değişkeninin ilişkisine ait Bağımsız t testi sonuçları .	182
Tablo 177: İşlerini/mesleklerini iyi yaptıklarında dini bir duygu ve doyum hissetme durumları ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları	183
Tablo 178: Yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin Games-Howell testi sonuçları.....	183
Tablo 179: İşlerini/mesleklerini iyi yaptıklarında dini bir duygu ve doyum hissetme durumları ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişki ait tek yönlü varyans analizi sonuçları	184
Tablo 180: İşlerini/mesleklerini iyi yaptıklarında dini bir duygu ve doyum hissetme durumları ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları	184
Tablo 181: Akademik unvan grup ortalamaları arasındaki farka ilişkin LSD testi sonuçları.....	185
Tablo 182: İşlerini/mesleklerini iyi yaptıklarında dini bir duygu ve doyum hissetme durumları ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları.....	185

Tablo 183: Siyasi kimlik grup ortalamaları arasındaki farka ilişkin Games-Howell testi sonuçları	186
Tablo 184: Örneklemin genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları	187
Tablo 185: Örneklemin genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyleri ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları	187
Tablo 186: Örneklemin genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyleri ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları	188
Tablo 187: Yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin Games-Howell testi sonuçları	188
Tablo 188: Örneklemin genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyleri ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları..	189
Tablo 189: Örneklemin genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyleri ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonuçları	189
Tablo 190: Akademik unvan grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları	190
Tablo 191: Örneklemin genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyleri ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları.....	190
Tablo 192: Siyasi kimlik grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin Tukey HSD testi sonuçları	191
Tablo 193: Örneklemin Kur'an'ı Türkçe metninden hangi sıklıkta okudukları ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları	192
Tablo 194: Örneklemin Kur'an'ı Türkçe metninden hangi sıklıkta okudukları ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları	192
Tablo 195: Örneklemin Kur'an'ı Türkçe metninden hangi sıklıkta okudukları ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları	193
Tablo 196: Örneklemin Kur'an'ı Türkçe metninden hangi sıklıkta okudukları ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları	193
Tablo 197: Örneklemin Kur'an'ı Türkçe metninden hangi sıklıkta okudukları ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları	194
Tablo 198: Örneklemin Kur'an'ı Türkçe metninden hangi sıklıkta okudukları ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları.	194
Tablo 199: Örneklemin Kur'an'ı Arapça metninden hangi sıklıkta okudukları ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları	195
Tablo 200: Örneklemin Kur'an'ı Arapça metninden hangi sıklıkta okudukları ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları	195
Tablo 201: Örneklemin Kur'an'ı Arapça metninden hangi sıklıkta okudukları ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları	196
Tablo 202: Yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin Tukey HSD testi sonuçları	196
Tablo 203: Örneklemin Kur'an'ı Arapça metninden hangi sıklıkta okudukları ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları	197
Tablo 204: Örneklemin Kur'an'ı Arapça metninden hangi sıklıkları ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları	197

Tablo 205: Akademik Unvan grup ortalamaları arasındaki farka ilişkin Tukey HSD testi sonuçları	198
Tablo 206: Örneklemin Kur'an'ı Arapça metninden hangi sıklıkta okudukları ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları.	198
Tablo 207: Siyasi kimlik grup ortalamaları arasındaki farka ilişkin Games-Howell Testi sonuçları.....	199
Tablo 208: Evlilikteki nikâh türü ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki.....	200
Tablo 209: Evlilikteki nikâh türü ile yaş değişkeni arasındaki ilişki.....	200
Tablo 210: Evlilikteki nikâh türü ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişki	201
Tablo 211: Evlilikteki nikâh türü ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişki..	202
Tablo 212: Evlilikteki nikâh türü ile siyasi Kimlik değişkeni arasındaki ilişki.....	202
Tablo 213: Örneklemin arkadaş seçiminde dindarlığa verdikleri önem ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları	203
Tablo 214: Örneklemin arkadaş seçiminde dindarlığa verdikleri önem ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları	204
Tablo 215: Örneklemin arkadaş seçiminde dindarlığa verdikleri önem ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları	204
Tablo 216: Yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin Games-Howell testi sonuçları.....	204
Tablo 217: Örneklemin arkadaş seçiminde dindarlığa verdikleri önem ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları..	205
Tablo 218: Aylık toplam gelir grubu ortalamaları arasındaki farka ilişkin Tukey HSD testi sonuçları	205
Tablo 219: Örneklemin arkadaş seçiminde dindarlığa verdikleri önem ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları	206
Tablo 220: Örneklemin arkadaş seçiminde dindarlığa verdikleri önem ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları.....	206
Tablo 221: Siyasi kimlik grubu ortalamaları arasındaki farka ilişkin Games-Howell testi sonuçları	207
Tablo 222: Eş seçiminde güzelliğe önem verme ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları	208
Tablo 223: Eş seçiminde güzelliğe önem verme ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları.....	208
Tablo 224: Eş seçiminde güzelliğe önem verme ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları.....	208
Tablo 225: Eş seçiminde güzelliğe önem verme ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları	209
Tablo 226: Gelir grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin Tukey HSD testi sonuçları.....	209
Tablo 227: Eş seçiminde güzelliğe önem verme ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları	210
Tablo 228: Eş seçiminde güzelliğe önem verme ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları	210
Tablo 229: Eş seçiminde dindarlığa önem verme ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları	211
Tablo 230: Eş seçiminde dindarlığa önem verme ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları.....	211

Tablo 231: Eş seçiminde dindarlığa önem verme ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları.....	211
Tablo 232: Yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin Games-Howell testi sonuçları.....	212
Tablo 233: Eş seçiminde dindarlığa önem verme ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları	212
Tablo 234: Eş seçiminde dindarlığa önem verme ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları	212
Tablo 235: Eş seçiminde dindarlığa önem verme ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları	213
Tablo 236: Siyasi kimlik grubu ortalamaları arasındaki farka ilişkin Games-Howell testi sonuçları	213
Tablo 237: Eş seçiminde kişiliğe önem verme ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye ait Mann-Whitney U testi sonuçları	214
Tablo 238: Eş seçiminde kişiliğe önem verme ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiye ait Mann-Whitney U testi sonuçları	214
Tablo 239: Eş seçiminde kişiliğe önem verme ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonuçları.....	215
Tablo 240: Eş seçiminde kişiliğe önem verme ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonuçları	215
Tablo 241: Eş seçiminde kişiliğe önem verme ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonuçları	216
Tablo 242: Eş seçiminde kişiliğe önem verme ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonuçları.....	216
Tablo 243: Eş seçiminde eğitim düzeyine önem verme ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları.....	217
Tablo 244: Eş seçiminde eğitim düzeyine önem verme ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları.....	217
Tablo 245: Eş seçiminde eğitim düzeyine önem verme ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları	217
Tablo 246: Yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin Games-Howell testi sonuçları.....	218
Tablo 247: Eş seçiminde eğitim düzeyine önem verme ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları	218
Tablo 248: Eş seçiminde eğitim düzeyine önem verme ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları	219
Tablo 249: Akademik unvan ortalamaları arasındaki farka ilişkin LSD testi sonuçları	219
Tablo 250: Eş seçiminde eğitim düzeyine önem verme ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları	220
Tablo 251: Eş seçiminde sosyoekonomik düzeyine önem verme ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları.....	220
Tablo 252: Eş seçiminde sosyoekonomik düzeyine önem verme ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları	221
Tablo 253: Eş seçiminde sosyoekonomik düzeyine önem verme ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları	221

Tablo 254: Yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin Tukey HSD testi sonuçları.....	222
Tablo 255: Eş seçiminde sosyoekonomik düzeyine önem verme ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları	222
Tablo 256: Eş seçiminde sosyoekonomik düzeyine önem verme ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları	222
Tablo 257: Akademik unvan ortalamaları arasındaki farka ilişkin Tukey HSD testi sonuçları.....	223
Tablo 258: Eş seçiminde eşin sosyoekonomik düzeyine önem verme ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları	223
Tablo 259: Siyasi kimlik grubu ortalamalarının arasındaki farka ilişkin LSD testi sonuçları.....	224
Tablo 260: Eş seçiminde eşin soy-aile durumuna önem verme ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları.....	225
Tablo 261: Eş seçiminde eşin soy-aile durumuna önem verme ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları	225
Tablo 262: Eş seçiminde eşin soy-aile durumuna önem verme ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları	226
Tablo 263: Yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin Games-Howell testi sonuçları.....	226
Tablo 264: Eş seçiminde eşin soy-aile durumuna önem verme ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları	226
Tablo 265: Eş seçiminde eşin soy-aile durumuna önem verme ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları	227
Tablo 266: Akademik unvan ortalamaları arasındaki farka ilişkin Games-Howell testi sonuçları.....	227
Tablo 267: Eş seçiminde eşin soy-aile durumuna önem verme ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları	228
Tablo 268: Siyasi kimlik ortalamalarının arasındaki farka ilişkin Tukey HSD testi sonuçları.....	228
Tablo 269. Dindarlığın boyutları ile geçerliliği kanıtlanan araştırma hipotezleri ...	255

KISALTMALAR

AÜ	: Ankara Üniversitesi
AÜİF	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
bk.	: Bakınız
bs.	: Baskı, basım
C.	: Cilt
çev.	: Çeviren, çevirenler, çevirmen
ÇÜİF	: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Der.	: Derleyen/derleyenler
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
ed.	: Editör, Editörler
EÜİF	: Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
haz.	: Hazırlayan, hazırlayanlar
İBÜ	: İstanbul Bilgi Üniversitesi
KHO	: 5'den küçük beklenen frekans hücre sayısının tüm hücre sayısına oranı
KURAV	: Kur'an Araştırmaları Vakfı
MBB	: Marmara Belediyeler Birliği
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MÜİFAV	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
ss.	: Sayfalar
S.	: Sayı
SÜ	: Selçuk Üniversitesi
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TESEV	: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
trc.	: Tercüme/Tercüme Eden
t. y.	: Tarih yok
UÜİF	: Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
vb.	: ve benzeri, ve benzerleri, ve bunun gibi
vd.	: ve diğerleri
Yay.	: Yayını, yayınları, yayınevi, yayıncılık, yayımcılık
Yrd.	: Yardımcı
χ_F^2	: Fisher Exact Khi-kare istatistiği
χ_P^2	: Pearson Khi-kare istatistiği

GİRİŞ

1.Araştırmanın Konusu ve Önemi

İnsan yapısı itibariyle pek çok zıtlığı, karmaşıklığı (doğru söyleme- yalan söyleme, yaşam-ölüm, sükûnet-öfke, mutluluk-üzüntü, başarı-başarısızlık gibi dikotomik durumlar), farklı duyguları, çeşitli ihtiyaç ve eğilimleri bir arada tek bedende bulundurma yetisine sahip kompleks bir canlıdır. Bu bağlamda insanın, ontolojik olarak dikotomik bir varlık olduğu tespiti yapılabilir. Doğrusu insanların tüm bu istek, arzu ve gereksinimlerini bireysel müktesebatlarıyla muntazam bir şekilde karşılamalarına imkân yoktur. O bakımdan insanlar, teker teker ferdi olarak değil de toplu olarak cemiyet halinde, çeşitli sosyalizasyon süreçlerinden-örneğin eğitim, aile, sosyal normlar vb.-geçerek ve aynı zamanda bu süreçlere eklemlenerek sosyal, siyasal, iktisadi vb. birikimlerini de bir sonraki jenerasyona aktarmak suretiyle toplumsal bir varlık olarak hayatlarını idame ettirirler.

İnsan için hem ontolojik hem de sosyolojik bir gereklilik ve aynı zamanda zorunluluk olan bir arada toplu olarak cemiyet halinde yaşama realitesini, İbn Haldun, toplumsal yaşamın insan için bir zaruret hali olduğunu (İbn Haldun, 1990: 100) belirtir ve bu zorunluluğu insanların, ihtiyaçlarını temin etme, geçimlerini sağlama, yardımlaşma ve güvenliklerini teminat altına alma sebepleri üzerine inşa eder (İbn Haldun, 1990: 302). İnsan ontolojik olarak bireysel değil sosyaldır, kişidir ve aynı zamanda da önemli bir sosyal aktördür (Arslan, 2016: xxı). Tüm bu insani tutumları, eylemleri, ilişkileri, toplum ve grupların nasıl teşekkül edip işlediklerini açıklamak saikiyle, özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren çeşitli bilim dallarının gelişmeye başladıklarını görmekteyiz (Dönmezer, 1999: 1).

Bu noktadan hareketle, birlikte toplu olarak yaşaması bir anlamda ontolojik zorunluluk olarak tezahür etmiş olan birey, toplumsal hayatında istediği gibi herhangi bir sistematiği olmayan ve gerek hukuksal gerekse sosyal normlara bağlı kalmaksızın davranış sergileme, sosyal bir pozisyon belirleme ve kendisini o haliyle (her türlü denetim ve sınırlandırmanın dışında görerek veya konuşlandırarak) biçimlendirerek topluma kabul ettirmesi mümkün değildir. Bir başka ifadeyle birey için, genel

toplumsal kurallar (hukuksal ve sosyal) manzumesine aykırı bir hayat inşa etmek olanağı söz konusu değildir. İnsan toplumlarında hemen her şey belirli prensipler çerçevesine oturtularak ihdas edilir ve önceden belirlenmiş olan bu normlar doğrultusunda uygulama alanı bulur.

İnsan türü, biyolojik bakımdan kendisine en yakın varlıklardan çok daha zayıf olarak hayata gözlerini açar. Bir “*yetenekler varlığı*” olarak yaratılan insanın “*varlık şartları*” olan nitelikleri dünyaya geldiği zaman insana hazır olarak verilmemiştir. Ancak insan tüm bu nitelikleri gerçekleştirebilecek bir yapıda yaratılmıştır. Fakat bu yeteneklerin arzu edilen istikamette gelişme kaydedebilmesi uzun bir zaman ve çabayı gerektirmektedir. Bu süre, kültür çevrelerine göre farklılık göstermekle beraber, özellikle modern toplumlar için insan ömrünün ilk 20-25 yıllık periyodunu kapsamaktadır. İnsan ömrünün ortalama 75 yıl olduğu varsayımından hareketle, hayatın yaklaşık üçte birinin çıraklık, acemilik döneminde geçtiğini ve çocukluk evresi en uzun süren canlının insan olduğu bir realitedir (Solmaz, 2016: 358-359).

Gerek bireysel gerekse toplumsal hayatın hem inşası hem de sürdürülmesi için gerekli olan tüm bilgi, birikim ve donanım, insanın doğuştan potansiyel olarak sahip olduğu yeteneklerinin eğitilmesi yoluyla elde edilir. Eğitim, bireyin kendisinden başlayarak diğer bütün toplumsal unsurlarla uyum sağlayabilmesini ve sağlıklı bir sosyal münasebet kurabilmesini, kendisine, ailesine, topluma ve tüm insanlığa faydalı olabilmesini ve aynı zamanda değer üretebilmesini kendisine temel hedef olarak belirler (Közleme, 2018: 143). Anayasal bir hak olan eğitim (Anayasa, md.: 42) hemen her toplum ve dönemde yapılan tartışmaların odak noktasında yer almıştır. Esasen bu durum eğitim olgusunun hem önemine hem de kompleks yapısına işaret etmektedir. Çünkü eğitim toplumun sosyal, siyasal, ekonomik vb. tüm kesim ve katmanlarını ilgilendiren, yapısal bir özellik kazandıran, yöneten ve yönlendiren bir karaktere haizdir. Bu bakımdan eğitimden vareste herhangi bir kişi, kuruluş, kurum ve toplum yoktur. İster bireysel ister kolektif tüm evren ve evrilmeler bir yönüyle eğitim tabanlı ve aynı zamanda eğitimle ilişki içindedir. Bu bağlamda toplumu insan, insanı da eğitim

inşa eder tespiti yapılabilir.¹

Fichter'in tanımlamasıyla; özelde bireyin genelde toplumun temel sosyal ihtiyaçlarını karşılama amacına matuf, onaylanmış ve birleştirildikleri tarzlarda icra ettikleri, sürekliliği olan sosyal örüntü, rol ve ilişki yapısı (Fichter, ty: 120) olarak ifadesini bulan kurumların evrensellik, zorunluluk ve önemlilik açısından: a) Temel Kurumlar, b) Yardımcı ya da alt kurumlar olarak ikili bir tasnife tabi tutulmaktadır (Solmaz, 2016: 368).

Temel kurumlar olarak: Eğitim Kurumu, Din Kurumu, Aile Kurumu, Siyaset Kurumu, Ekonomi Kurumu ve Boş Zamanları Değerlendirme Kurumu zikredilir (M. Aydın, 2000: 21-22; Tezcan, 1995: 112-115). Din ve Eğitim kurumları, uluslararası boyutları olan küresel çapta kurumlardır (Newman, 2016: 142). Bu bakımdan önemli iki ana kurum olan; belki de tüm kurumların ve toplumsal hayatın şekillenmesinde ve aynı zamanda inşasında başat rol oynayan Eğitim Kurumu ve Din Kurumu bağlamında; Akademisyen² Dindarlığının Din Sosyolojisi perspektifinden incelenmesinin hayati önem taşıdığı tespitini yapmanın önemli olduğunu düşünmekteyiz. Çünkü bir anlamda insan toplumlarındaki değişme, gelişme, ilerleme gerek sosyolojik gerekse dinsel anlamdaki hemen her evrilmenin (belki de zaman zaman savrulma ve bu savrulmaya bağlı olarak da rotasızlaşmanın) eğitim bağlamı olduğunu söylemek abartılı bir ifade olmasa gerek. Dolayısıyla gerek bireysel gerekse toplumsal açıdan eğitimin ifade etmiş olduğu önem, gereklilik ve zorunluluk herhangi bir tartışmaya mahal vermeyecek kadar açık ve net olarak ortadadır. Bu çerçevede, insanlık için bu denli ehemmiyete sahip temel kurumlardan birisi olan ve aynı zamanda da sosyal bir varlık olan insan eğitiminin bir anlamda tepe noktasını oluşturduğunu söyleyebileceğimiz üniversite eğitiminin planlayıcı ve yürütücüleri olarak addedebileceğimiz akademisyenlerin dindarlığının bilimsel yöntem ve Din Sosyolojisi bakış açısıyla ele alınarak bir değerlendirilmeye tabi tutulması esasen bilimsel bir gereklilik ve zorunluluk arz ettiği düşüncesinden hareketle bu konunun çalışılması düşünülmüştür.

¹ Eğitim-Kalkınma ilişkisi bakımından detaylı bir çalışma için bk. Kurtkan, 1972.

² Türkiye'de akademisyen din sosyologları için bk. Çapcıoğlu, 2003: 207-255.

Nitelikli beşeri sermayenin yükselen bir değer olarak tezahür etmesi, günümüz dünyasında kalifiye işgücü yetiştirme, yenilikçiliğin üretilmesi ve geliştirilmesi noktasında üniversitelere önemli roller yüklemektedir (Seçer, 2021: 295). Bu bağlamda belirtilmesi gerekir ki eğitim, salt statü arayışı veya sınıf atlama için kullanılacak bir manivela veya trampren görevi görece kadar sade, basit bir kurum değildir. Solmaz'ın tespitiyle eğitim, toplumun kültürel mirasının birikimini ve aktarılmasını temin ederek, toplumdaki değerleri, normları, kabul edilmiş ve onaylanmış davranışları bireye öğretmek marifetiyle, toplumsallaşmasını sağlamanın yanı sıra, açık veya gizli pek çok amaç ve işleve sahiptir (Solmaz, 2016: 367-368)³. Tam da bu noktada Hoffer, yazının icadından bu yana, toplumsal istikrarın ana unsurlarından biri olarak eğitimi azınlığı tespit eder (Hoffer, 2017: 92).

Bu bağlamda Şirin, dünyada özgür düşüncüyü ve evrensel hukuk normlarını merkeze alan, bu iki önemli eksen üzerine oturtulmaya çalışılan yeni bir ekonomik sistemin inşasından bahisle, geçmişte olduğu gibi günümüzde doğal kaynaklar, tarım ya da jeopolitik pozisyon tek başına bir ülkeyi canlandırmaya, imar etmeye artık yetmemektedir. Bu bakımdan yeni ekonominin temel girdisi, muharrik gücü bilgi ve beceridir (Şirin, 2020: 53, 179) saptamasında bulunur. Görünen o ki, güç (askeri, sosyal, siyasal, kültürel vb.) artık salt ekonomik merkezli olmaktan çıkmış, önemli bir belirleyici, içerik üretici ve inşa edici yeni bir güç odağı olan eğitime, dolayısıyla da nitelikli beşeri sermayeye doğru evrilmekte, bilginin ve bilimsel düşüncenin başat belirleyici olduğudur.

Eğitimin iktidarla ilişkisi hemen her zaman doğrudan olduğu için, siyasetin en önemli çatışma alanlarından birisidir. Çatışmanın kayda değer bir kısmı eğitimin içeriğinin nasıl olması gerektiği merkezinde yoğunlaşmaktadır. Bu çatışmanın doğurduğu tartışmalar, eğitilecek yeni jenerasyonların doğrudan ideolojik özlem, çeşitli beklenti ve ideallerin savunmasız özneleri haline getirilmelerine dayanır. İlk planda ne kadar interaktif ve öğrenci özgürleşmesini merkeze alan bir yaklaşım olsa da, esas itibarıyla eğitimin nihai amacı bir başka ifadeyle son çıktı ürünü olarak, itaat

³ Eğitim konusunda, UNESCO'nun isteği üzerine Edgar Morin tarafından kaleme alınmış önemli bir yapıt için bk. Morin, 2003.

edecek bireyler yetiştirilmesidir. Bu bakımdan söz konusu eğitim olduğunda, herhangi bir toplum yapısında bu durumun istisnası yoktur (Aktay, 2005: 32).⁴ Günümüz dünyasında formel eğitimin verildiği mekanlar olan okullarla ilgili olarak Illich, okulların sadece yeni dünyanın dini olmadığını, aynı zamanda dünyanın en hızlı gelişme kateden iş sektörü olduğunu da (Illich, 2000: 72)⁵ söyler. Bu bakımdan eğitim, gerek insan yetiştirme ve insana belli bir form verme gerekse bu insanı ve bu insanlardan müteşekkil toplumu yönetme noktasında oldukça önemli bir fonksiyon icra etmektedir.

Eğitimin bu denli önemli ve vazgeçilmez olması⁶, doğal olarak dikkatleri eğitim için çerçeve belirleyen -çeşitli müfredatlar yoluyla-, içerik üreten ve ürettiği bu içeriği yöneten kadronun üzerine çekecek, bu kadroyu odak noktası haline getirecektir. Bu bakımdan özelde bireyin genelde ise toplumun geleceğini ilmi ilmi dokuyan akademik dünyanın din ve dindarlık konusundaki tutum ve davranışlarının tespiti hayati öneme haiz bir konu haline gelmektedir. Dolayısıyla sahadan elde edilecek somut bulgulardan hareketle akademisyen dindarlığının objektif olarak tespit edilmesinin hem sosyolojik hem de teolojik önemine binaen bu konunun çalışılmasının önemli ve bir o kadar da gerekli olduğuna dair kanaatimizi belirtmekte fayda görüyoruz.

Modern dünyayı yakından ve daha iyi anlayabilmek için, kitlelerin yaşantısı içinde dinin hangi ölçekte pay sahibi olduğunu bilimsel yöntemlerle açık bir biçimde belirlemek gerekmektedir. Gerek Türkiye’de gerekse Dünya’da, teknolojik ve toplumsal değişmelerin tesiriyle hemen her alanda geleneksel yapıdan modern yapıya doğru bir evrilmenin olduğu bilinen bir realitedir. Türk toplumunun karşı karşıya bulunduğu bu değişimlerin dinamiği içinde dinin yer ve fonksiyonunu, bilimin ilke ve esaslarıyla tespit ederek ortaya koymak, toplum gerçeklerini daha objektif olarak anlamak ve bu tespitleri bilim dünyası ile paylaşmak büyük önem taşımaktadır

⁴ Althusser, devletin ideolojik aygıtlarını zikrederken, din ve okulu/eğitimi de devletin ideolojik aygıtları kapsamında değerlendirir bk. Althusser, 2019: 49-64; Eğitim-dünya görüşü oluşumu arasındaki ilişki için bk. Aktay ve Kızılkaya; 2014: 263-267.

⁵ Ivan Illich’in okulsuz Toplum adlı çalışması ile ilgili bir değerlendirme için bk. Tozlu, 1993.

⁶ Eğitimin, okuma-yazma öğrenmenin/öğretmenin ötesinde bir gerçekliğe sahip olduğu ile ilgili olarak bk., Güngör, 1991:211-222.

(Günay, 1999: 17,270).

Bilimsel araştırma sürecinin ilk aşaması, araştırma sorunsalının ortaya konmasıdır. Araştırma sorunsalı, araştırılmak istenen alandaki herhangi bir durumla ilgili problemdir (Gürbüz ve Şahin, 2018: 51). Bilimsel bir araştırmanın en önemli ve önemli olduğu kadar da zor olan merhalelerinden biri hiç kuşkusuz uygun bir konu tespit etmektir. Hatta uygun bir konu seçmenin onu çözmekten daha zor olduğu bile söylenebilir (Karasar, 2018: 83). İnsan toplumlarında gerek bireysel gerekse toplumsal bazda, hayatın hemen her alanına nüfuz ederek belirleyici rol oynayan iki ana eksen olan Eğitim ve Din Kurumlarının, toplumların sosyolojik yapısı üzerindeki dönüştürücü etkileri, aralarındaki tarihi kopmaz ve güçlü bağ bu konunun seçilmesinde belirleyici rol oynamıştır. İnsanın toplumsal bir varlık olması hasebiyle bireyleşmesinde ve sosyalleşmesinde⁷ önemli -belki de en önemli- rolü oynayan eğitimin zirve noktası olarak addedebileceğimiz üniversite eğitiminin planlayıcı ve yürütücüleri olan akademisyen dindarlığının bilimsel bir çalışmayla ortaya koymaya yönlendirdiği tespitini yapabiliriz. Sonuç itibariyle çalışmanın temel konu ve problematiğinin, Akademisyen Dindarlığı olduğu söylenebilir.

2. Araştırmanın Amacı

Cole, sosyolojik araştırmalar yapmanın amacının, toplumsal bir varlık olan insanın sosyal davranışları hakkında derin bir anlayış ve kavrayış elde etmek olduğunu söyler (Cole, 1999: 13). Bu tespitten hareketle, toplumbilimsel araştırmaların ana hedefleri arasında, toplumların sevk ve idaresini sağlayan başat dinamiklerin neler olduğu saptamasının da yer aldığı tespiti yapılabilir. Bu bakımdan bir toplumun temel sosyal yapı taşlarının neler olduğunun bilimsel çerçeve içerisinde doğru bir şekilde tespit edilmesi o toplumun sosyal yapısıyla ilgili sağlıklı analizlerin yapılmasına katkı sağlayacaktır (Demirbağ, 2005: 3). Tüm bu süreçlerin herhangi bir sekteye uğramaksızın, sosyal hayatın hem doğal akışı hem de günlük rutinleriyle uyumunu sağlamak ve sürdürebilmek ciddi bir bilimsel bilgi rezervine sahip olmayı zorunlu

⁷ Güngör, Değerler Psikolojisi adlı çalışmasında sosyalleşmeyi, biyolojik bir varlık olan insanın aynı zamanda sosyal bir varlık olması ve insan toplumunun bir ferdi haline gelmesi durumu olarak anlaşılması gerektiğini söyler, 1993: s.15.

kılmaktadır. Bu itibarla, bilgi nedir sorusunun cevabını aramakta fayda vardır.

Kadim bir problem olan bilgi, tarihsel olarak ilk çağlardan itibaren hem felsefenin hem de dinin en temel konuları arasında yer almıştır (Yıldırım, t.y.: 21). Bilgi, çağdaş bilgi teorisine göre: Suje ile obje arasında kurulan bağlar aracılığıyla ulaşılan zihinsel olgu (M. Aydın, 2004: 20) olarak tanımlanır. Öner, bilgiyi var olanın tanınması, bir başka ifadeyle var olanı tanıma ve onun bilgisine sahip olma şeklinde tespit ederek şöyle devam eder: Bilgi, bir şey hakkında verilen hükümlerdir. Bu durumda bir bilen bir de bilinen vardır. Bu bakımdan bilgi bilenle bilinen arasındaki bir ilişkinin ortaya koyduğu şeydir. Başka bir açıdan ise bilgi, bilinenin bilindeki, yani var olanın zihinde meydana gelen yansımasıdır (Öner, 2005: 9)⁸. Francis Bacon ise, bilgi için “Bilmek egemen olmaktır” (Gökberk, 1993: 241) der. Esasen burada bilgiye, süje ile obje arasındaki ilişki olmanın ötesinde çok daha derin ve bir o kadar da sofistike bir anlam ve misyon yüklenmektedir. Bu bakımdan bilgi, tarihin hemen her döneminde öneminin ve etkisinin farkına varılmış bir olgudur. Günümüzde sosyal, siyasal, iktisadi, askeri, teknolojik, bilimsel vb. alanlardaki adeta insanları şaşkına çeviren ve yeni durumlara uyum sağlama noktasında ciddi uyuşmazlık doğuran değişim, dönüşüm, evrilme ve savrulmalara tanık olunmaktadır. Dolayısıyla tüm bu devinimlerin muharriki, hem süreci belirleyen, yöneten, kontrol eden ve hem de sonuç üzerinde önemli ölçüde belirleyici rol oynayan güç şüphesiz bilgidir, bilimdir.

Medeniyet, bilginin fikirle bulunduğu yerde ete kemiğe bürünür, hayat bulur. Bilgi, tek başına anlamsız bir kalabalıktan öteye geçemez. Buna mukabil bilgiden yoksun fikir ise bencildir, üretken değildir. Bilgiye, miras olarak kalabilecek bir değer olma kabiliyetini kazandıranlar ise fikir adamlarıdır, üstatlardır (Bağlı, 2013: 7). Bu bağlamda, bilgiyi sistematik bir şekilde hem üreten hem kullanan hem de bilime tahvil ederek değer (maddi ve manevi) üretenin bilimsel bir kuruluş olan üniversiteler olduğunu tespit etmek abartılı bir ifade olmasa gerektir. Tüm bu bilimsel süreç ve sonuçlar üzerinde öğrencisinden akademisyenine kadar hemen her bireyin katkısı olmakla beraber, asıl üretici, doyurucu ve belirleyici katkı ve etkiyi yapanların

⁸ Konu ile ilgili detaylı bilgi için bk. Sayer, 2019: 35-71; M. Aydın, 2004: 19-29; Öner, 1995: 5; Hançerlioğlu, 1993: 30-31.

akademisyenler/bilim insanları olduğunu belirtmek gerekir.

Bir ülkenin istikbalini, her şeyden önce dengeli, sağlıklı, kişilik sahibi, gerektiğinde her türlü fedakarlığı ortaya koymaya hazır bireylerden müteşekkil kuşaklar yetiştirmekle teminat altına almak mümkün olur (Bayyığıt, 2011: 14). Bu bakımdan çalışmanın esas amacının, toplumun inşasında, sürekliliğinde ve gelecek planlamasında kurucu rol oynayan Öğretim Elemanlarının⁹, tarih sahnesine insanla beraber çıkmış olan din olgusuna bakışları, dini algılama biçimleri ve dindarlık anlayışlarının tasviri olarak tespit edilip ortaya koymak olduğunu söyleyebiliriz.

3. Araştırmanın Hipotezleri

İnsan hayatında hemen her şeyin üstünde tanzim edici bir ilke olan din, bireyin yaşamını, bireyi kapsayan ve aynı zamanda da aşan mutlak anlam ve değerlere göre düzenleme yoluna gider (Taş, 2002: 56). Birey ve toplum hayatında çeşitli şekillerde ve farklı boyutlarda tezahür eden dini hayat, şüphesiz her toplumda ya da belli bir toplumun tarihsel geçmişi içinde aynı şekillerde ortaya çıkmadığı bir realite olarak bilinmektedir (Köktaş,1993: 7). Bu bakımdan eğer bir dinin sadece emredilen değil de aynı zamanda yaşanan ve uygulanan bir realite olduğu göz önünde bulundurulacak olursa ortama ilişkin (contextual) araştırmalar kendiliğinden önem kazanacaktır (Yel, 2013: 155). Esasen din, beşer hayatında hem bireysel hem de toplumsal ölçekte etkili ve kurucu ana unsur olma iddiasındadır. Onay, dindarlık için, yaşama ve hissetme bakımından bireysel olmakla beraber tezahürleri açısından sosyal bir olgu olduğu (Onay, 2004: 197) tespitinde bulunur. Dolayısıyla din, inanç ilkelerinin eyleme dönüştürülmesi yönüyle bireysel, eylemin sonuç ve yansımaları itibariyle de toplumsal bir olgudur. Bu bakımdan ferdi olarak yerine getirilen oruç, namaz, hac, adil davranma vb. fiiller icra bakımından her ne kadar bireysel görünse de (hac, cemaatle kılınan namazlar gibi ibadetler toplu olarak yapılıyor olsalar da esasen bu ibadetler birey açısından ferdidir) hem etkileme hem de etkilenme yönüyle toplumsaldır. Bireyin dini inancı, din algısı ve bu teorik düzlemdeki aşkın kabulünün bir anlamda sosyal hayatın

⁹ 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanununda “Öğretim Elemanları: Yükseköğretim kurumlarında görevli öğretim üyeleri, öğretim görevlileri ve araştırma görevlileridir” (Madde 3-1 Değişik: 22/2/2018-7100/2 md.) şeklinde tanımlanmıştır.

yansıması olarak okuyabileceğimiz ibadetlerin bir başka deyişle dini pratiklerin etkilendiği birden fazla etken söz konusudur. Bilgiseven'in tespitiyle, sosyal bir olayın veya herhangi bir sosyal değişimin bilimsel çerçeve içerisinde açıklanabilmesi için, öncelikli olarak sonucu etkileme ihtimali olan faktörlerin doğru bir şekilde tespit edilmesi oldukça önem arz etmektedir (Bilgiseven, 1994: 91).

Sanayileşme ve kentleşmenin dini hayat üzerinde meydana getirdiği pek çok yankıdan, farklı bakış açısından ve yeni zihniyet oluşumlarından bahsedilebilir¹⁰. Din toplum arasındaki ilişkiler, netice itibariyle farklı coğrafi, toplumsal ve kültürel çevrelerin dini yaşantılarının incelenmesi, sosyal hayat içindeki dini gerçeğin boyut ve derinliğinin ortaya konması ilgi çekici bir konu olma özelliğini tüm tazeliği ile korumaktadır (Günay, 1999: 21-22, 36). Esasen toplumsal hayatı teşekkül ettiren hukuk, iktisadi sistem, eğitim, siyasal yapı, kültürel durum vb. hemen her alanla din arasında karşılıklı olarak birbirlerini etkileyen yoğun bir ilişki söz konusudur (Freyer, 1964: 64-65; Taplamacıoğlu, 1975: 92-100).

Bu bakımdan din algısını ve dindarlığı etkileyen önemli unsurlardan biri olarak eğitimi tespit edebiliriz. Dolayısıyla bireyin sahip olduğu eğitim düzeyi, bilgi birikimi, sosyal statüsü vb. beşeri vasıflar ile dindarlık arasında genel itibariyle bir ilişkinin olduğu varsayılmaktadır. Bireyin dindarlık düzeyini cinsiyet, yaş, medeni durum, ebeveynlerin eğitim düzeyleri ve ebeveynlerin dindarlık düzeyleri gibi pek çok faktörün etkilediği genel olarak kabul edilmektedir. Bu çalışmanın esas konusu akademisyenlerin dindarlığıdır. Her ne kadar, eğitim düzeyinin yükselmesinin dindarlığı olumsuz olarak etkilediği, dindarlığı incelttiği ve kırılğanlaştırdığı yönünde yaygın bir anlayış söz konusu olsa da böylesine önemli ve bir o kadar da hassas olan bu konunun, bilimsel imkân ve yöntemlerin elverdiği ölçüde, bir alan araştırmasıyla tespit edilmesinin hayati önem taşıdığı düşünülmektedir.

Bilim, esasında bir bilme yöntemidir. Bilimin amacı, insanın gerek kendi içerisinde gerekse sosyal ve fiziki çevresinde yaşadığı deneyimlerin çeşitli yön ve boyutlarını anlamaktır. Ancak bu anlama, gelişigüzel bir çabayla değil, bilimsel bir

¹⁰ Konu ile ilgili detaylı bir çalışma için bk., Akgül, 1991.

metotla mümkün olabilmektedir. Bilimsel metodun ayırt edici özelliği ise septisizim, ampirizim ve sistemik araştırmaların bir bileşiminden oluşuyor olmasıdır (Batson vd., 2017: 455). Bu bakımdan bilimsel yöntem açık seçik, denetlenebilir, yansız, eleştirici ve düzeltici, seçici, denetleyicidir ve olgusal düzeyde insanlar için en güvenilir bilgiyi elde etme yöntemidir. Bu derece kuvvetli görünüşü yanında, bilimsel metodun belli varsayımlara dayalı olduğu da bilinen bir realitedir (Karasar, 2000: 2). Belirli herhangi bir dizi olay hakkında gerçeği bulup ortaya çıkarmak girişimi olarak kabul edilen bilimi, diğer bilgi türlerinden ayıran temel özellik, olayların ve olguların mahiyetinin ne olduğuna dair bilim insanların hipotezlerini teste tabi tutarak hadiselerin iç yüzünü anlamaya çalışmaları gerçeğidir (Cole, 1999: 170). Popper, kesin bilgiye ulaşamayacağımızı belirttikten sonra, bilgimizin eleştirel bir bulmaca, varsayımlardan müteşekkil bir ađ ve sanılardan örölmüş bir kumaş olduğu (Popper, 2018: 41) tespitini yapar. Günay ise, bilimsel araştırmalarda gerçek hareket noktasını varsayımların belirlediği saptamasında bulunur (Günay, 1999: 28). Araştırmanın ana hipotezini, “Akademisyenlik-dindarlık arasında bir ilişki vardır” hipotezi oluşurmaktadır. Bu bağlamda, çalışma evreni içerisinde tespit edilmiş olan örneklem üzerinde test edilmek üzere oluşturulmuş, akademisyen-dindarlık arasındaki ilişki problematiği ile ilgili söz konusu olan ve teste tabi tutulabilir bir önerme (Silverman, 2014: 140) özelliği taşıyan alt hipotezler aşağıda sıralanmıştır:

1. Akademisyen dindarlığı, bireyin cinsiyetine göre farklılaşmaktadır.
2. Akademisyen dindarlığı, bireyin yaşına göre değişmektedir.
3. Akademisyen dindarlığı, bireyin medeni durumuna (evli, bekâr, boşanmış gibi) göre farklılık arz etmektedir.
4. Akademisyen dindarlığı, bireyin gelir düzeyine göre farklılaşmaktadır.
5. Akademisyen dindarlığı, bireyin akademik unvanına göre farklılık göstermektedir.
6. Akademisyen dindarlığı, bireyin siyasi tercihlerine göre farklılaşmaktadır.

4. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Bilimsel araştırmalar, özellikle de alan araştırmaları, kapsam ve sınırları baştan belirlenerek kurgulanır ve uygulanırlar. Araştırmalar sınırları belirlenmiş bir zaman dilimi içerisinde gerçekleştirilirler. Bu bağlamda, özellikle saha çalışmalarında süreç

içinde örneklemin tutum ve davranışlarında değişiklikler olabileceği ihtimalinden hareketle, araştırmanın yapıldığı zaman dilimi ile sınırlı olduğunu (Uçar, 2012: 9-10; Taş, 2002: 24) belirtmek isteriz.

Ölçmeye çalıştığımız alan dindarlık olduğundan Aktay'ın ifadesiyle, kalbin ve samimiyetin ne kadar önemli olduğunu yeterince tespit eden nesnel herhangi bir ölçüm aracı yoktur. Dolayısıyla başkalarına gösterme, toplum nezdinde prestijli bir yer devşirme saikiyle kılınan ve dindarlıktan zerre kadar nasibi olmayan bir namaz, kaçınılmaz olarak dindarlık istatistiğinde yerini alır. Halbuki kılınmış olan o namaz tüm boyutlarıyla seküler bir namazdır (Aktay, 2017: 10). O bakımdan gerek söz konusu mevcut çalışmamız gerekse alanla ilgili benzeri çalışmalar için, sahadan doğru ve güvenilir veri elde etmenin çok kolay olmadığını belirtmekte fayda vardır.

Bu bağlamda, çalışmamızın veri kaynaklarının önemli bir boyutunu oluşturan örneklem grubuna uygulanmış yapılandırılmış anket marifetiyle elde edilmiş olan cevapların doğru ve samimi oldukları ön kabulü ile hareket edileceğini belirtmek isteriz. Bu bağlamda çalışmamız neticesinde ulaşılabilecek olan bilgi ve sonuçların, Konya ilindeki üniversitelerden -Selçuk Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi ve Konya Teknik Üniversitesi- tespit edilmiş örneklem ve çalışmanın yapıldığı dönem ile sınırlı olduğunu vurgulamakta fayda görmekteyiz. Bu kapsamda çalışmamız:

1-Konya ilinde bulunan, Devlet Üniversitesi olarak öğretim faaliyetlerine devam eden Selçuk Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi ve Konya Teknik Üniversitesi ile sınırlıdır. Bu bağlamda, Konya ilinde Vakıf Üniversitesi olarak öğretim faaliyetlerine devam etmekte olan KTO Karatay Üniversitesi ve Konya Gıda ve Tarım Üniversitesinin, Necmettin Erbakan Üniversitesi Rektörlüğü tarafından yapılmış olan resmi yazışmaya¹¹ rağmen ilgili üniversiteler tarafından araştırma için izni verilmediğinden, zorunlu olarak araştırma evrenine dâhil edilemediklerini belirtmekte fayda görmekteyiz.

2-Araştırma sonucunda ulaşılan bulgular katılımcıların, veri toplama aracı olarak kullanılan anket formu vasıtasıyla yöneltilmiş olan sorulara vermiş oldukları

¹¹ Resmi yazışmalar için Ekler kısmına bkz.

cevapların, şahsi ve samimi görüşleri olduğu varsayımıyla sınırlıdır.

3-Araştırmamız, anket uyguladığımız 2021–2022 öğretim güz yarısında-Ekim, Kasım ve Aralık 2021, Ocak 2022- Konya ilindeki Selçuk Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi ve Konya Teknik Üniversitesinde görevli olan akademik kadro ile sınırlıdır.

5. Araştırmanın Modeli

Bilimsel bir araştırmanın, bilimin kuralları çerçevesinde, hedeflediği noktaya ulaşabilmesi için bazı modellerin kullanılması bilimsel bir gerekliliktir. Bu bağlamda araştırmada model, araştırılacak konunun tespit edilmesinden sonra, varsayımların ortaya konulmasından başlayarak araştırmada kullanılacak olan metot ve tekniklerin seçilmesi, verilerin toplanması, toplanan verilerin değerlendirilmesi ve sonuçlandırılması faaliyetlerinin tümünü kapsayan sürecin adıdır (Türkdoğan, 2000: 189-190; Arslantürk, 1999: 13; Erten, 20014: 39). Araştırmacı, yapmakta olduğu araştırmanın amacına ve içinde bulunduğu koşullara göre tarama ve deneme temel yaklaşımlarından birini kullanır. Bu araştırmada, tarama modellerinden genel tarama modeli tercih edilmiştir. Tarama, geçmişte veya halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle tespit edip ortaya koymayı amaçlayan bir araştırma modelidir. Genel tarama modelleri ise, çok sayıda elemandan müteşekkil bir evrende, evrenin tümü hakkında genel bir kanıya varmak amacı ile evrenin tümü veya ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleri olarak tespit edilir (Karasar, 2018: 110-111).

Bilimsel çalışmalarda biri bağımsız bir diğeri ise bağımlı olmak üzere iki değişkenden söz edilir. Bütün bilimlerde hakkında araştırma yapılmakta olan hadise bağımlı değişkendir. Sosyolojide bağımlı değişken genellikle bir tutum veya davranışa denk düşmektedir. Bu bakımdan araştırılmakta olan olaya bağımlı değişken, bağımlı değişkene neden olan değişken ise bağımsız değişken olarak adlandırılır. (Cole, 1999: 51-52; Karasar, 2018: 88-89). Araştırmamız akademisyenlerin dindarlık düzeylerini tespit etmeye matuf bir çalışma olması hasebiyle dindarlık, araştırmanın bağımlı değişkenini; cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim seviyesi, ebeveynlerin dindarlık

düzeyi gibi pek çok unsur ise bağımsız değişkenini oluşturmaktadır. Araştırmaya konu herhangi bir olguyu etkileyen çok sayıda değişkenin varlığını ve bu değişkenlerin mümkün merteye tümünün araştırmaya dâhil edilmesinin önemini Arabacı, bireyin yaşamasıyla toplumsal hayatta yer bulan din, onu yaşayan insanın sahip olduğu zihinsel, bilgisel durumlar, yaşamını sürdürdüğü sosyal çevre içinde bulunduğu sosyoekonomik, kültürel ve siyasi atmosfer birer değişken olarak kişinin dini hayatını, dini anlama, yorumlama ve uygulama biçimini etkilemekte, böylece aynı dini referans alan insan ya da toplumlar birbirinden farklı bir din anlayışı ve yaşantısını ortaya koyabilmektedirler. Bu bakımdan böylesine komplike bir olgu ancak, birden fazla değişkenin birlikte değerlendirmeye tabi tutulmasıyla sağlıklı ve bilimsel bir neticeye ulaştırılabilir (Arabacı, 2009: 36) şeklinde tespit eder.

6. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Bilimsel bir çalışmanın en önemli ve öncelikli aşamalarından birisi de çalışma evreninin ve bu evreni temsil kabiliyeti olan örneklem grubunun tespit edilmesidir. Bilimsel çalışmalarda evrenin tümü üzerinde araştırma yapmak doğrusu hem ekonomik hem de zaman bakımından oldukça zordur. O bakımdan araştırmacılar, evrenin tümünü temsil edecek ve elde edilecek olan sonuçların evrenin tümüne teşmilini mümkün kılacak, belli bilimsel kriterler doğrultusunda seçilmiş olan örneklem grubu üzerinde çalışırlar (Kurtkan Bilgiseven, 1994: 203; Altunışık, 2002: 55-56; Sencer ve Sencer, 1978: 68).

Sosyal Bilimlerde genellikle incelenecek probleminin evreni büyüktür. Dolayısıyla evren içinde yer alan bütün birimleri ayrıntılı bir biçimde incelemeye tabi tutmak gerek zaman gerekse maddi koşullar açısından imkân dâhilinde değildir. Esasen evrenin ayrıntılı olarak incelenmesi sonucunda elde edilecek bilgi yığınlarını çözümlenmek hem zaman hem de emek kaybı demektir (Gökçe, 1999: 129-130; Gürbüz ve Şahin, 2018: 124; Balcı, 2018: 95; Sencer ve Sencer, 1978: 451).

Araştırmalar genel itibariyle, belli bir evrenin kapsamındaki birimlerin tümünü temsil yeterliği kabul edilen ve küçük küme olarak adlandırılan örneklem üzerinde yapılır. Evrenden örneklem alma işlemi ise, örnekleme olarak tanımlanır. Araştırma

sonrasında ulaşılan bulgular, araştırmanın yapıldığı evrene genellenmek suretiyle bilimsel kanaatlere ulaşılır (Karasar, 2018: 148-149; Gökçe, 1999: 129). Ankete dayalı gerek bilimsel çalışmalarda gerekse kamuoyu yoklamalarında örnekleme tekniğinin kullanımı, George Gallup'un 1939 yılında Amerikan Kamuoyu Araştırma Enstitüsünü ihdas etmesiyle kabul görmeye ve kullanılmaya başlanmıştır (Baş, 2003: 36). Toplumbilimler alanında ise özellikle 1940'lardan sonra geliştirilmiş olan örnekleme yöntemi, her şeyden önce sağladığı pratik kolaylıklar dolayısıyla büyük bir önem taşımaktadır (Sencer ve Sencer, 1978: 450-451).

Araştırma evreni, Konya ilinde devlet üniversitesi statüsündeki Selçuk Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi ve Konya Teknik Üniversitesi'nde görev yapan öğretim elemanlarından oluşmaktadır. Araştırma için gerekli yasal izin sürecinin tamamlanmasını müteakip araştırma evrenini oluşturan üniversitelerin kurumsal web sitelerinden hem toplamda hem de birimler (Fakülte, Yüksekokul ve Meslek Yüksekokulları) bazında öğretim elemanlarının sayılarına ulaşılmıştır. Ulaşılan bu bilgiye göre çalışma evrenimizi oluşturan bahse konu üniversitelerin akademik personel sayıları; Selçuk Üniversitesi: 2693, Necmettin Erbakan Üniversitesi: 2500, Konya Teknik Üniversitesi ise 450 olmak üzere toplam 5643 kişiden oluşmaktadır.

Araştırma örnekleminin oluşturulmasında ana kütleden seçilen fakülte, yüksekokul ve meslek yüksekokullarının belirlenmesinde bilinçli örnekleme tekniği (Gökçe, 1999: 139-141); fakülte, yüksekokul ve meslek yüksekokullarından seçilen akademisyenlerin belirlenmesinde ise basit rassal örnekleme tekniği kullanılmıştır (Gürbüz ve şahin, 2018: 135).

Selçuk Üniversitesinden 12 adet fakülte, üç adet meslek yüksekokulu, bir adet devlet konservatuvarı olmak üzere toplam 16 birimdeki toplam 360 kişinin ankete katılımı sağlanmıştır. Necmettin Erbakan Üniversitesinden dokuz fakülte ve iki meslek yüksekokulu olmak üzere 11 birimdeki toplam 229 kişi ankete katılmıştır. Konya Teknik Üniversitesinden iki fakülte ve bir meslek yüksekokulu olmak üzere toplam üç birimdeki akademisyenlerden toplam 87 kişiye anket doldurtulmuştur. Böylece üç üniversitedeki toplam 30 adet birimden 676 adet anket toplanmıştır.

Ancak, Selçuk Üniversitesinden Hukuk Fakültesi ve Yabancı Diller Yüksekokulu; Necmettin Erbakan Üniversitesinden Dış Hekimliği Fakültesi, Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi ve Türk Müziği Devlet Konservatuvarının idareleri tarafından alan araştırması için izin verilmediğinden ilgili birimler örnekleme dâhil edilememiştir.

Hem Üniversite hem de birim bazında en yüksek sayıya ulaşılmaya çalışılmıştır. Evrendeki yaş, cinsiyet, akademik unvan vb. demografik dağılım oranları dikkate alınarak örnekleme de bu oranların dengeli bir şekilde yer almasının, diğer bir deyişle örneklemin evreni temsil etmesinin sağlanmasına azami gayret edilmiştir (Koyuncu, 2015: 105-107) Araştırmaya katılan Üniversiteler, birimleri ve her bir birimden toplanan anket sayılarına ilişkin bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Araştırmaya katılan üniversiteler ve birimleri ile anket sayıları

Üniversite	Birim	Anket Sayısı	Toplam
Selçuk	Eczacılık Fakültesi	16	360
	Eğitim Fakültesi	16	
	Fen Fakültesi	37	
	Hemşirelik Fakültesi	16	
	İletişim Fakültesi	24	
	İslami İlimler Fakültesi	26	
	Mimarlık ve Tasarım Fakültesi	22	
	Sağlık Bilimleri Fakültesi	26	
	Spor Bilimleri Fakültesi	27	
	Teknoloji Fakültesi	41	
	Turizm Fakültesi	13	
	Veteriner Fakültesi	53	
	Dilek Sabancı Devlet Konservatuvarı	8	
	Beyşehir Ali Akkanat Meslek Yüksekokulu	13	
	Cihanbeyli Meslek Yüksekokulu	11	
Sarayönü Meslek Yüksekokulu	11		
Necmettin Erbakan	Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi	40	229
	Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi	49	
	Fen Fakültesi	21	
	Hemşirelik Fakültesi	11	
	Hukuk Fakültesi	13	
	Mühendislik Fakültesi	36	
	Nezahat Keleşoğlu Sağlık Bilimleri Fakültesi	14	
	Siyasal Bilgiler Fakültesi	17	
	Turizm Fakültesi	10	
	Yabancı Diller Yüksekokulu	8	
	Meram Meslek Yüksekokulu	10	
Konya Teknik	Mimarlık ve Tasarım Fakültesi	13	87
	Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi	60	
	Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu	14	
	Genel Toplam	676	676

7. Araştırmanın Metodolojisi, Veri Toplama Araçları ve Verilerin Analizi

Bilimsel bir araştırmada, araştırma sürecinin veri toplamadan analiz ve değerlendirmeye kadar uzanan eylemsel boyutunun ne şekilde işleyeceğini ortaya koyan bir ilkeler bütünü olan metot (Taş, 2018: 31), doğru ve güvenilir bilgi elde etmek ve amaca ulaşmak için herhangi bir inceleme ve araştırmada takip edilen yol demektir. Empirik çalışmalarda konunun tespiti kadar, tespit edilen konunun araştırılmasında uygulanacak olan metodun, bir başka ifadeyle metodolojinin isabetli olarak seçilmiş olması, ilgili araştırmanın başarılı bir şekilde gerçekleşmesinde önemli derecede etkili olmaktadır (Koştaş, 1995:11). Araştırma problemi tespit edildikten sonra, birbiriyle bağlı olmakla beraber, iki ayrı alanda hazırlık yapmak gerekir. Bu alanlardan birincisi, söz konusu problemi çözüme kavuşturacak bilginin nasıl, ikincisi ise bu bilginin kimlerden toplanacağı hususudur (Arslantürk, 1999: 111). Tüm bu çalışmalar yapılırken ve bu aşamalar katedilirken Waardenburg'un, bilimsel yöntem, araştırma yapan kişiyi olabildiğince objektif ve tarafsız olmaya zorlar (Waardenburg, 2011: 25) tespiti referans noktası olarak alınmış, bir araştırmacı bilimsel ve insani sınırlar içinde ne ölçüde nesnel olabiliyorsa o ölçüde objektif ve tarafsız olma gayreti içinde olunmuştur.

Araştırma genel itibarıyla iki ana kısımdan oluşmaktadır. Birinci bölüm literatür taramasına dayalı olarak oluşturulan teorik çerçevedir. İkinci bölüm ise; çalışmanın ana omurgasını oluşturan, saha araştırması sonucunda elde edilmiş olan bulguların IBM SPSS 22 - Win 64 bit- programı kullanılarak işlenmesi ve yorumlanması neticesinde teşekkül etmiş bölümdür.

Araştırma, Türkiye'de 1950'li yıllardan itibaren bilimsel alanda kendisine önemli ölçüde yer bulan ve sosyal bilimlerin farklı alanlarında yapılan bilimsel çalışmalarda sıklıkla başvurulan nicel¹² araştırma metoduyla (Ayten, 2022: 15), Üniversite Öğretim Elemanlarının Dindarlık düzeylerinin belirlenmesi ve durumu olduğu haliyle tespitine yönelik bir çalışmadır.

¹² Nitel/Nicel araştırma yöntemleri konusunda kapsamlı bir çalışma için bk., Silverman, 2014: ss. 116-140.

Araştırmanın örneklem grubu olan Üniversite Öğretim Elemanları, ulaşılmak istenen dış dünyaya ait bilgilerin, doğrusu sosyal olay ve olguların aktarıcısıdır. Bu doğrultuda nicel araştırma yönteminde sosyal gerçekliğin, herhangi bir müdahaleye mahal vermeksizin olduğu gibi araştırılması ve yansıtılması için iç ve dış faktörlerden doğabilecek muhtemel olumsuzlukların önüne geçebilmek amacıyla yapılandırılmış/standardize edilmiş ölçüm araçlarının kullanılması bilimsel bir gerekliliktir (Taş, 2018: 170). Bu bilimsel prensipten hareketle, ulaşılmak istenen örneklem grubuna yönelik anket formu hazırlanmış ve hazırlanmış olan bu anket formu marifetiyle sahadan en doğru ve güvenilir verileri toplama gayreti içerisinde olunmuştur. Ayrıca, taslak anketin gerçek uygulama öncesinde çalışma evreninden örnekleme temsil gücüne sahip örnek kütle üzerinde denenmesi olan pilot çalışma (Balcı, 2018: 165-166) 35 kişiye uygulanarak, anket formundaki eksiklik, muğlaklık vb. hususlar giderilerek anket formuna son şekli verilmiştir.

Anket formu hazırlanırken, daha önce yapılmış olan benzer çalışmaların anket/ölçek formlarından/sorularından faydalanılmıştır (Akkuş, 2018; Bayyigit, 1989; Taş, 2002; Yavuz, 2019; F. Yılmaz, 2019)

Uygulanabilir son format ve içeriğe kavuşturulmuş olan anket için, Necmettin Erbakan Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kuruluna başvuru yapılmış ve başvurunun olumlu bir şekilde Etik Kurul raporuyla sonuçlanmasını müteakiben, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünün talebi ve Rektörlüğün resmi yazısıyla bahse konu beş üniversiteye bağlı, örneklem olarak tespit edilmiş birimlerde uygulama öncesi yasal izin süreci başlatılmış, Devlet Üniversitelerinin yukarıda belirtilen birimlerinde ve Vakıf Üniversitelerinin araştırmaya dâhil edilmek istenen tüm birimlerinden izin alınamadığından, izin süreci müspet sonuçlanan birimlerde anket uygulamasına başlanmıştır. Uygulama esnasında gittiğimiz her Üniversite ve çalışmaya konu her biriminin yönetim kadrosundan anket çalışmamıza gönüllü katılım sağlayan akademik personeline kadar her birisinden teveccüh gördüğümüzü belirtmek ister ve hem birimlerin idari kadrolarına hem de anket doldurma zahmetinde bulunana öğretim elemanlarına teşekkür ederiz.

Her alan araştırmasında olduğu gibi bizim araştırmamızda da bazı zorluklarla

karşılaştığımız doğrusu beklenmeyen bir durum değildi. Netice itibariyle biz de çalışmamız sürecinde birtakım sıkıntılarla karşılaştık. Ancak muhataplarımızdan görmüş olduğumuz misafirperverlik, güler yüz, ilgi ve samimi tavırlar, sürecin bir anlamda zorunlu sonucu olarak ortaya çıkmış olan kimi küçük meşakkatleri tatlı telaşlar formuna evirmiş ve keyifli bir çalışma ortamı sağlamıştır. Anket uygulaması için ulaştığımız 783 Öğretim Elemanından 16'sı anketi doldurmaktan imtina etmişlerdir. Doldurulan anketler içinden 23 anket bir kısmının yarım bırakılması bir kısmının ise bazı sorularının cevaplandırılmamış olması dolayısıyla değerlendirmeye dâhil edilmemiştir. Öğretim Elemanlarına verilmiş olan 68 anketin geri dönüşü sağlanamamıştır.

Araştırmaya katılan öğretim elemanlarından (bulgular bölümünde *örneklem/akademisyen* olarak tanımlanmıştır), anket formunda yer alan altı adet demografik değişken ve bu değişkenlerin muhtelif sayılardaki toplam 21 adet seviyesine dair soruları cevaplamaları istenmiştir. Bu demografik değişkenlere ve seviyelerine ait bilgiler ile örneklemdeki birey sayıları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Örneklem demografik değişkenleri, seviyeleri ve birey sayıları

Demografik Değişkenler	Seviye sayısı	Birey Sayısı
Cinsiyet	Kadın	245
	Erkek	431
Medeni Durumu	Evli	511
	Evli Değil	165
Yaş	≤30	179
	31-44	314
	45≤	183
Aylık Toplam Gelir	Düşük (<10.001 TL)	224
	Orta (10.001-15.000 TL)	267
	Yüksek (15.000 TL<)	185
Akademik Unvan	Arş. Gör.	228
	Öğr. Gör.	89
	Dr. Öğr. Üyesi	148
	Doç. Dr.	94
	Prof. Dr.	117
Siyasi Kimlik	Muhafazakâr	214
	Sosyal Demokrat	74
	Laik	71
	Liberal	55
	Milliyetçi	230
	Diğer Kimlikler	32

Tabloda siyasi kimlik değişkeni seviyesi arasında yer alan Diğer Kimlikler kategorisi, diğer benzer sözcükle karışmaması için baş harfi büyük yazılarak ayırt edilmesi kolaylaştırılmaya çalışılmıştır.

7.1.Araştırmada Veri Analizinde Kullanılan İstatistiksel Teknikler

Anket yolu ile alandan toplanan bilgiler IBM SPSS 22 paket programında önceden hazırlanan dosya şablonlarına girilmiştir. Akademisyenlerin ankette yer alan sorulara verdikleri cevaplara öncelikle betimleyici istatistiksel analizler uygulanmıştır.

Özellikle dindarlığın boyutlarına ilişkin sorular ile demografik değişkenlerin ilişkisin olup olmadığını araştırmak için yapılan analizlerde şu ileri istatistiksel teknikler kullanılmıştır.

7.1.1.Bağımsız Khi-Kare Testi

Araştırmada, iki nominal değişkenin analizinde beklenen frekansın beş ya da beşten küçük hücre sayısının toplam hücre sayısına oranı yüzdesi $(KHO) \leq 20$ ise Khi-kare Pearson istatistiği kullanılarak değerlendirme yapılmıştır. İlişkinin istatistiksel olarak anlamlı bulunduğu durumlarda hangi değişken seviyeleri arasındaki farklılığın önemli olduğunu belirlemek için oran testi yapılmıştır (Bonferroni metodu). $KHO > 20$ olduğunda ise Khi-kare Fisher Exact istatistiği kullanılmıştır. İlişkinin istatistiksel olarak anlamlı bulunduğu durumlarda hangi değişken seviyeleri arasındaki farklılığın önemli olduğunu belirlemek için oran testi yapılmıştır (Bonferroni metodu). $KHO > 20$ değerinin yüksek olduğu durumlarda Khi-kare Fisher Exact istatistiği hesaplanamadığından analiz tamamlanamamaktadır. Bu durumda çapraz Tablolarda sadece frekans ve yüzde istatistiklerinin değerlendirilmesi yapılmıştır.

7.1.2.Normallik Testi

Uygulamada pek çok normallik testi bulunmakta ve araştırmacılar tarafından kullanılmaktadır. Sosyal bilimlerdeki araştırmalarda tercih edilen Çarpıklık (Ç) ve Basıklık (B) istatistikleri bu çalışmamızda uygun anket verilerinin normallik analizlerinde kullanılmıştır. Çakır, birçok araştırmacıya atfen, “sosyal bilimler alanında yapılan araştırmalarda bir dağılımın çarpıklık ve basıklık katsayılarının bazı

çalışmalarda ± 1 değerleri arasında, bazı çalışmalarda ± 2 , hatta bazı çalışmalarda ± 3 değerleri arasında kalması halinde bile dağılımın normal sayılabildiğini” bildirmektedir (Çakır, 2019: 128). Morgan vd., genel geçer kural olarak, çarpıklık katsayısının ± 1 arası değerlerini normal dağılımın ölçüsü olarak kabul etmeyi önermektedir (Morgan vd., 2004: 49’dan aktaran Can, 2014: 85). Şencan, ise çarpıklık ve basıklık katsayısını kullanarak yapılacak normallik testinde veri sayısının 50’nin üzerinde olduğu hallerde anlamlı olduğunu ve normallik için çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 1 standart sapma değerinden küçük olması gerektiğini belirtmektedir (Şencan, 2005: 199). Bu bilgiler ışığında araştırmada normallik sınaması için çarpıklık ve basıklık katsayılarının ± 1 değerleri arasında kalması koşulu kabul edilerek analizi yapılacak verilerin dağılımının normal olup olmadığına bu kritere göre karar verilerek analiz için uygun olan istatistik testlerin seçimi yapılmıştır.

7.1.2.1. Dağılımın Normal Olduğu Durumlarda

a) İki bağımsız grubun ortalamaları arasındaki farkın analizi için Bağımsız t testi kullanılmıştır. Uygun t istatistiğinin belirlenmesinde varyansların homojenliği testi için Levene testi sonucuna bakılmıştır. Anlamlılık düzeyi olarak bütün durumlar için $p < 0,05$ değeri kullanılmıştır.

b) İki den fazla grubun ortalamaları arasındaki farklılığın sınanmasında tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Farklılığın anlamlı bulunduğu durumlarda varyansların eşit olması durumunda grup ortalamaları arasındaki farkın sınanmasında Tukey HSD ve LSD testleri kullanılmıştır. Varyansların eşit olmadığı durumlarda Games-Howell testi kullanılmıştır.

7.1.2.2. Dağılımın Normal Olmadığı Durumlarda

a) İki bağımsız grubun ortalamaları arasındaki farkın analizi için Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

b) İki den fazla grubun ortalamaları arasındaki farklılığın sınanmasında Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır. Farkın istatistiksel olarak anlamlı bulunduğu durumlarda hangi gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğunu ortaya koymak için

Mann-Whitney U testi ile ikili grup karşılaştırması yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DİN VE DİNDARLIK KAVRAMLARI

1.Din

1.1.Din Olgusu

Varlığını, bir başka varlığa borçlu olması hasebi ile yaratılmış olan insan, yeryüzüne ayak bastığı andan itibaren gerek varlığı gerekse etrafında olup biten hemen her şey için bir anlam arayışına girer. Zira insan merak eden ve bu merakına binaen de bilmek, öğrenmek isteyen bir canlıdır. Esasen bu süreç bireyin zihin dünyasında onlarca, yüzlerce ve belki de çok daha fazla bilinmezin ve bu bilinmezlerle bağlı olarak da sorunun havada uçtuğu bir dönemdir. İşte tam da bu noktada, soru işaretlerinin tümünün paylarına düşen anlamlı karşılıkları bulabileceği yer olarak dinî görmekteyiz.

Esasen dine inanmak dolayısıyla da bağlanmak, Tanrıya bağlanmak anlamını taşır. Bu bağlamda Jung, Tanrıya bağlanmayan bireyin dünyanın fiziksel ve ahlaki kısırtıcılığına kendi imkânları ile direnemeyeceği, bunların üstesinden gelebilmek için, onu kitlelerin içinde boğulmaktan koruyacak içsel ve metafizik bir deneyimin varlığına ihtiyaç olduğu (Jung, 1999: 60-61) tespitini yapar. Bayraklı, din denince genel itibariyle ilahi vahiy, İslami açıdan ise Kur'an'ın akla geldiğini, bu bakımdan da Allah'ın bütün peygamberlere gönderdiği vahyin İslam olduğunu ve bir diğer bakış açısıyla da din denince, Kur'an 3/19'a göre İslam'ın ve 5/3'e göre de Kur'an'ın anlaşılması gerektiğini, buradan hareketle de ilk iletişimin ilk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem¹³ arasında gerçekleşmiş olduğunu (Bayraklı, 2016: 9) söyler. Jung ise dinin, belli bazı fizikötesi faktörlerle kurulan öznel ilişkiyi ifade ettiğini (Jung, 1999: 58) belirtir. Mustafa Öztürk ise, insan ile Allah arasındaki ilişkinin bir dost ve arkadaş ilişkisi olduğunu, dolayısıyla bu ilişkinin korku tabanlı olmanın ötesinde sevgi, saygı, güven, şükran vb. duygular temelinde sivil ve gayri resmi olarak tezahür etmesi gerektiği (M. Öztürk,2010: 94)¹⁴ saptamasında bulunur.

¹³ Konu ile ilgili olarak detaylı bilgi için bk., Erdem, 1994.

¹⁴ Yetkeci ve insancı din tiplerini ile ilgili kapsamlı bilgi için bk., Fromm, 2022: 41-56.

Allah'ın insanlık ile ilişkisi ahlaki bir kanuniyete (sünnetullah) bağlıdır. Allah, insan ile olan ilişkide mutlak gücünü mutlak ahlakı (adalet, sevgi, merhamet vb.) ile sınırlandırmıştır. Allah'ın saygınlığı, kutsallığı, yüceliği, aşkınlığı salt olarak gücünden gelmez, bilakis gücünü mutlak iyiliği ile sınırlandırmış olmasından gelir. Allah totaliter bir güç değil, etkin ve adil bir hukuk erki imajına benzer bir tasavvurdur. Ahlaki ve hukuki bir otoriteden korkmak kendi yanlış eyleminin, yapıp etmelerinin cezalandırılmasından korkmaktır. Kur'an'daki takva ve haşyet, Allah'tan böyle bir korkuyu ifade eder. Yoksa ne olduğu pek de belli olmayan zorba bir tirandan korkmak değildir. Allah insanlardan salt gücü adına, güçlü olduğu için teslimiyet (İslam) istemez. İnsanın onu gereği gibi anlayıp takdir ettikten sonra, haksız yere kendisini büyük ve yeterli görmek, inat ve nankörlüğünü terk ederek saygı duymasını ve itaat etmesini ister (Güler, 2022:10-11)¹⁵. Buradan hareketle esasen dinin, yaratılan arasındaki bilinçli farkındalık, korku ve ümit dengesini koruyarak (Kur'an: 32/16; 39/53), sürekli açık ve aktif olan bir iletişim sistemi ve bir ünsiyet şekli olduğu tespitini yapabiliriz.

Bireysel şahsiyetin en derin tabakalarına, en ücra köşelerine kadar nüfuz etme kabiliyetine sahip olan dinin (Freyer, 1964: 29), bireyin hayatını anlamlandırarak, belli bir amaç katarak ve bireyi kendisinin ötesine taşıyarak hayatını tamamen dönüştürebilme potansiyeline sahip (Batson vd., 2017: 435), toplumda birleştirici ve bütünleştirici rolünün yanında, parçalayıcı fonksiyonu da olan çift yönlü bir işlevi vardır. Örneğin; büyük bir toplumda veya ana dini yapıda ortaya çıkan değişik dini alt gruplar- mezhep, tarikat vb.- belli oranda toplumsal birliği tehdit edici, bölücü fonksiyonları bulunmaktadır (Günay, 2002: 294). Bu manada dinlerin gerek birey gerekse toplum için; hem özgürlük ve kardeşlik duygularını geliştiren barışçı bir atmosfer yarattığını hem de zulüm, baskı ve dehşet aracı olarak kullanıldığına insanlık tarihinde tanık olunmuştur. O bakımdan dinler tarihi, bahse konu her iki Tablonun da çok sayıda örneğiyle doludur. Dinlerin toplumsal hayatta sosyal birtakım kırılmalara ve bazen kişiler bazen de gruplar arası çatışmalara sahne olması, onların özü itibarıyla zararlı oldukları anlamına gelmez. Zira insanlık çatışma kadar, barış ve huzuru da

¹⁵ Allah tasavvuru ile ilgili detaylı bilgi için bk., Hanafi, 1979.

dinlere borçludur (Akgül, 2016: 192; Batson vd., 2017: 2-3; Sarıbay, 2004: x).

Bu bağlamda Argyle; Tanrı'nın varlığına dair pragmatik argüman, bu inancın işe yaramasıdır. Peki, din gerçekten işe yarıyor mu? Sorusunu sorar ve şu tespitlerde bulunur: Çok yaygın olan ölüm korkusu dindarlar arasında çok daha azdır¹⁶. Din, doğru davranış üretme noktasında başarılıdır. Toplum içinde, sosyal hayatta pek çok yarar sağlar, başkalarını düşünme ve diğerkâmlık üzerinde ahlaki etkileri bir hayli fazladır, inançların kesinliği, dinsel deneyimler, Tanrı ile konuşmanın, aşkın bir güçle bağ kurmanın ve dinin tüm bakış açısının çok olumlu etkileri vardır (Argyle, 2022: 316-318)¹⁷. Batson'ın tespitiyle ifade edecek olursak din, varoluşsal sorunların üstesinden gelebilme yoludur (Batson vd., 2017: 22). Capps, din konusunda şunları şu tespitlerde bulunur: İnsanın dünya inşa etme girişiminde stratejik bir rol oynamıştır. Din insanın kendi kendini dışsallaştırmasının yani realiteye kendine has özel manalarını aktarmasının tepe noktasını oluşturur. Din aynı zamanda insani bir düzenin varlığın tamamına yansıtılması anlamına gelir. Bir başka ifadeyle din, kâinatın tümünün beşeri açıdan anlamlı bir varlık olarak kavramanın cüretkâr bir girişimi (Capps, 2013: 46) olduğunu söyler. Tam da bu bağlamda Dostoyevski'nin: "Tanrı ölmüşse, artık yoksa her şey mubah, her şeye izin var demektir" (Fromm, 1994: 282) mottosuna atıf yapmak isabetli olacaktır. Bu bakımdan gerek yaratıcı bir üst kudret gerekse din bireyin davranış, tavır, tutum kısaca hemen her türlü hareketinin sınırlarını çizen; esasında kişiyi ciddi anlamda frenleyen, kontrol altında tutan ve yeni keşifler için yelken açmasına olanak tanıyan aşkın bir otorite merkezidir.

Bazı eylemlere ihdas edilme aşamasında iyi niyetle başlanmış olması, o eylemlerin toplumsal açıdan olumsuz bir sonuç doğurmayacağı anlamına gelmez. Dolayısıyla dinle ilgili en küçük bir ötekileştirici oluşum, eylem, söylem ve dil toplumun ana bünyesinde önemli sosyolojik kırılmalara ve çok ciddi savrulmalara yol açabilir. Şu halde din konusunda atılacak her adım ve söylenecek her söz için, oldukça dikkatli ve hassas davranmanın; hem toplumsal yapı hem de sosyal ilişkiler bakımından oldukça önemli olduğu söylenebilir.

¹⁶ Din/dindarlık-intihar ilişkisi için bk. Durkheim, 2002.

¹⁷ Din-Toplum-Siyaset bağlamında dinin toplumu neden ve nasıl etkilediği hususunda bk. Serter, 2010: ss. 1-4; Din-Medeniyet ilişkisi ekseninde bir değerlendirme için bk. Karpat, 2021: 8-10.

Her insan topluluğu bir dünya inşa etme teşebbüsüdür. Bu teşebbüste din, çok özel bir yer tutar (Berger, 1993: 29). Başlangıçta içinden çıktığı sosyal çevrenin etkisinden uzak olmayan, bir anlamda o toplumun sosyal yapısıyla etkileşim halinde olan (Wach, 1987: 7)¹⁸, psikolojik bir vakıa olması hasebiyle bireyi, sosyal bir olay olması yönüyle de toplumu ve dolayısıyla da sosyolojiyi ilgilendiren ve Din Sosyolojisi tarafından da sosyal bir olay olarak ele alınıp incelemeye tâbi tutulan din (Günay, 2002: 208), insanoğlunun varlığı ile oldukça yakından ilgili, gerek dindar gerek dinsiz, gerek okumuş gerekse okumamış hemen her bireyi geçmişte meşgul etmiş, günümüzde meşgul eden ve gelecekte de meşgul etmeye devam edecek olan bir alan ve bir realitedir (H. Atay, 1999: 9). Netice itibariyle dinî olmayan toplum, toplumu olmayan din yoktur. Din geçmişte vardı, günümüzde vardır ve gelecekte de varlığını devam ettirecektir. Dinin varlığı ne bireyin iradesine ne de mütefekkirlerin kararına bağlıdır. Onun kaynağı sadece hayattır. Din hayati bir ülküdür, idealdir. Bu öyle bir mefkûre ki “mazîden doğmuş, hâli doldurmuş, istikbâle uzanmıştır.” Din gerekli ve önemli bir müessese olması hasebiyle inkâr edilse bile, din hissinin yok edilip ortadan kaldırılamayacağı (Baltacıoğlu, 1996: 37) tespitinde bulunur.

Bu itibarla, geçmişi insanlık tarihi kadar eski olan dinin, geleceğinin de insanlık kadar uzun ömürlü olacağını varsaymak bir kehanet olmasa gerek. İnsanların, gelecekte dini inançlarını terk edecekleri, bir başka ifadeyle dini hayatlarından çıkaracakları öngörüsü, bazı aydınlanmacı-pozitivist aydınların iddialarından öteye geçmemektedir. Aksine, böyle bir durumun ortaya çıkmasını makul gösterebilecek herhangi bir karine söz konusu olmadığından, yeryüzünde insan toplumları mevcut oldukça dinin de var olacağı ve etkisini sosyal hayat içerisinde sürdüreceği anlaşılmaktadır. Bu bakımdan sosyologları asıl ilgilendirmesi gerekenin dinin ortadan kalkıp kalkmayacağı problemi değil, dinin toplumsal yaşam üzerindeki etkisinin hangi durumlarda artacağı veya azalacağı meselesi olmalıdır. Esasen insanların gelecekte dinden uzaklaşmaları kadar, dine yaklaşmaları da mümkündür (Akgül, 2016: 192)¹⁹. Bu sebeple dinin hem bireysel hem de toplumsal bir gereksinim olduğu

¹⁸ Dinin indiği/ortaya çıktığı coğrafyanın toplumsal yapısıyla, sosyal münasebetleriyle, kültürel kodlarıyla, sosyolojik bagajıyla ne kadar iç içe/yakın temasta olduğuyla ilgili olarak bk. M. Öztürk, 2019a; Uçar, 2019: 40; Azimli, 2020; Korkmaz, 2020a: ss. 54-70; Korkmaz, 2020b: ss. 1681-1694.

¹⁹ Konu ile ilgili ayrıntılı bir değerlendirme için bkz. Aktay, 1998b, ss.: 299-313.

düşüncesi her zaman kabul görmüştür. Mevcut dinlere karşı çıkanlar, itiraz ettikleri bu dinlerin kaldırılmasını isterken, onların yerine yeni dinler ikame etmektedirler. Zira onlar da dinin insan hayatının ayrılmaz ve vaz geçilmez bir parçası olduğunu bilmektedirler (V. Uysal, 2006: 64).

İnsan toplumlarının tümünde daima karşılaşılan ve evrensel bir olgu olma vasfı taşıyan din (Tümer, 1994: 317), insanlık tarihi kadar geçmişi olan kadim bir kurumdur ve bu kurumun tarihi insanın tarihi ile başlar. Din önce insanın zihnine, sonrasında da işine yön vermeye çalışır. İnsan, ana karnına düştüğü andan itibaren, ölüp mezara konuluncaya kadar, dinin konusunu teşkil eder (H. Atay, 1993: 63; Özkan, 2006: 9; Sarıkçıoğlu, 2004: 9; Pazarlı, 1972: 31; Allport, 2016: 15; Uçar, 2019: 23). Bu bakımdan insan olmak, esasen dini bir varlık olmakla aynı anlama denk düşer (Eliade, 1995: 2). Ancak toplumsal değişmelere bağlı olarak, benimsenme eğrisinde zaman zaman iniş-çıkışlar yaşanmış olsa da insanlık tarihinin ve insan toplumlarının her evresinde gündem oluşturan konular sıralamasında, tüm zamanlarda ilk sıralarda yer aldığı tartışmasız bir realitedir (Kurt, 2009b: 17-18).

Tüm bu verilerden hareketle din ve toplum arasında, birinin varlığının ötekini varlığını gerekli ve zorunlu kılan bir denklemin var olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Ancak, din ve toplum arasındaki bu iç içeliğe rağmen bu konuda farklı düşünenler de farklı düşünmenin ötesinde taban tabana zıt fikirler üreten ve ileri süren- yok değildir. Din nedir sorusuna 18. yüzyıl filozof ve ansiklopedicilerinden Voltaire ve Diderot dinin, ruhaniler sınıfı tarafından halkı istismar etmek için üretilen bir efsane olduğunu söyler ve şöyle devam ederler: Her dönemde rahip ve kâhin adı altında birtakım tembel ve işsiz insanlar türemiştir. Bu insanlar mabet ve manastırlarda, çalışıp üretmeden yiyip yaşayan ve bir parazit sınıf teşkil eden kimselerdir ki, Allah ve din efsanesi uydurmuşlar, insanların cahilliğinden ve tecrübesizliğinden faydalanarak bu durumu kendileri için bir geçim kapısı ve menfaat temini alanı haline getirmişlerdir. İnsanlar bilimin meşalesi sayesinde aydınlandıkça, tabiatın sırları ve tılsımları çözüldükçe-bir anlamda gizemini yitirdikçe-ortada Tanrı diye bir vahime ve din diye karanlık bir efsane kalmayacaktır (Başgil, 1991: 24-25; Coşkun, 2013: 8)²⁰ iddiasında bulunurlar.

²⁰ Din ve bilim arasındaki klasik çatışma/tartışma konusunda bk. Argyle, 2022: ss. 11-18.

Voltaire'in açtığı yoldan yürüyenler arasında yer alan Alman mütefekkir Feuerbach ise, meseleyi çok daha ileri bir noktaya taşımak suretiyle, dinin insan icadı ve hayali olduğunu söyleyerek, Allah'ın insanı değil, bilakis insanın Allah'ı yarattığını iddia eder. Dinin hüküm ve emirlerinin, insanın idealleşen kendi fikirleri olduğunu, ilmin/bilimin ilerlemesiyle insanın uyanacağını ve dinin hükümlerini değil bilimin dediklerini merkeze alacağı tezini açıkça dillendirir (Başgil, 1991: 26)²¹. Kritias, din olgusu konusundaki görüşünü ortaya koyarken, meseleyi devlet idaresi dolayısıyla da siyaset platformuna taşıyarak; dinin zeki devlet adamlarının, halkın siyasi otoriteye itaat etmelerini sağlamak amacıyla uydurdukları bir kurumdan ibaret olduğunu (Gökberk, 1993: 46,329) söyleyerek, siyasi otoritenin yönetmekle sorumlu ve yetkili olduğu halkı zapturapt altında tutabilmek, kamu erkini daha etkin ve verimli kullanabilmek noktasında dinin, önemli bir katalizör fonksiyonu icra eden, oldukça kullanışlı bir aparat olduğunu belirtir. Bu bağlamda din, siyasal gücü ayakta ve diri tutan mihver payandalardan biri olmanın ötesinde herhangi bir değer ifade etmemektedir. Korkmaz'ın tespitiyle, tarih boyunca bazı elit ve yöneticilerin dini gerek ekonomik gerekse siyasi hedeflerine ulaşmak için meşrulaştırma aracı olarak kullanmış oldukları gerçeği inkârı pek mümkün olmayan bir olgu olarak karşımızda durmaktadır (Korkmaz, 2020c: 26-27)²².

Modernliğin ilk tasarımlarında, dinin modernleşme mesafesiyle ters orantılı olarak anlamsızlaşıp ortadan kalkacağı istikametinde oldukça güçlü bir tahmin ve beklenti var olduğu halde, bugün dinin tüm bu öngörü ve beklentilerin aksine, güçlü dalgalar halinde meydana gelen pek çok toplumsal olaya, ilişki kompleksine damgasını vurmaya devam etmekte olduğunu görmekteyiz (Aktay, 1998a: 7; Onay, 2004: 19). O bakımdan dinin, salt klasik anlamda bilinen belli başlı ibadet ve ritüellerden ibaret olmadığını; bilakis insanı, insan toplumunu hemen her yönüyle kuşatan bir kültür, sanat, felsefe, ahlak bilimleri ile siyasi, idari ve manevi değerler bütünü olduğunu tespit etmek gerekir (H. Atay, 1993: 59-60; Sherkat ve Ellison, 2006: 258). Dolayısıyla din, pozitivist varsayımın iddia ettiği gibi, zamanla sınırlı bir fenomen olmayıp, aynı zamanda insanın “ebedi” planına da uygundur. Din, tarihi

²¹ 25. ve 26. sayfalarda yer alan 3 numaralı dipnot.

²² Ayrıca bk. Serter, 2010; Baykal ve Dündar, 2016: 76-77.

materyalizmin ileri sürdüğü görüşün aksine, belli bir toplumsal yapı ve ekonomik düzenle de kaim değildir (Wach, 1987: 37). Buna mukabil, pek çok toplumsal sistemin ve ekonomik düzenin din eksenli söylemlerle inşa olunduğunu söylemek yanlış ve abartılı bir ifade olmasa gerek.²³

Şu halde bütün insanlar dünyanın en iyi ve en yüksek prestiji olan eğitim kurumlarında öğrenim görseler, hatta bunlara sürekli olarak din karşıtı bilgi verilse ve din aleyhine düzenli telkinlerde bulunulsa bile, yine de bu insanların dinden vaz geçeceklerini söyleyebilmek pek mümkün gözüküyor. Zira tarihte, pek çok toplumun bilimsiz yaşadığı görülmesine rağmen, herhangi bir toplumun dinsiz yaşadığı vaki değildir (Akgül, 2002: 13). Güngör, batıda görülen bazı cereyanların, insanların eğitim düzeyi yükseldikçe dinen uzaklaştığını değil, mevcut bir dinden tatmin olmayarak başka bir din aradıklarını ortaya koyduğunu (Güngör, 1992: 178-179) tespit eder. Sonuç olarak bilmeliyiz ki, tahsil ile gerek bireysel gerekse toplumsal düzeydeki din ihtiyacı ortadan kalkmaz. Çünkü din inanmaya ve sevmeye dayanan bir olgudur (Erişirgil, 1957: 51). Bu sebeple din ne bilim ne bir doktrin ne de siyasal bir rejim tarafından tarihin zindanlarına gömülemeyecek bir olgudur (Maalouf, 2018: 81). Buradan hareketle ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel vb. hemen hiçbir olgunun, dinin yerini dolduracak ikame ürün özelliği taşımadığını söylenebilir.²⁴

Din Bilimleri perspektifinden bir şeyin din olabilmesi ve din olarak kabul görebilmesi için yapısında taşıması gereken çeşitli unsurlara yer vermenin uygun olacağı düşüncesinden hareketle, bu unsurları şöyle sıralayabiliriz: Tanrı kavramı, kutsal kitap, vahiy-ilham, inanç, ibadet, dini ayin ve törenler, ahlaki düzenlemeler, peygamber-kurucu, orijinal bir muhteva, cemaat, hayat nizamı, siyasi her hangi bir saik ile kurulmamış veya çıkar hesabı ile inşa edilmemiş olması gerekir (Tümer ve Küçük, 1993: 7). Bu veri referans noktası alınarak, bir olguyu din olarak değerlendirebilmek için o olgunun gerek teolojik gerekse sosyolojik anlamda insanlığın hem dünyevi hem de uhrevi hemen her ihtiyacına cevap verebilecek, muhtemel problemlerine çözüm ve içerik üretebilecek yetkinlikte olması gerektiği

²³ Konu ile ilgili kapsamlı bir çalışma için bkz. Korkmaz, 2020c, ss.: 15-32.

²⁴ Dinlerin. Toplumsal/insani problemlere çözüm üretme konusundaki durumlarıyla ilgili farklı bir değerlendirme için bk. Harari, 2022: 127-136.

söylenebilir. Çünkü dinin hedef kitlesi, dolayısıyla da muhatabı çok bileşenli ve çok katmanlı bir yapıya sahip olan insan ve insan toplumlarıdır.

O bakımdan dinin hedefinin, salt dünyevi meşguliyetlerin sınırlarını belirleyerek, o sınırlar içerisinde nasıl ifa edilecekleriyle meşgul olmanın ötesinde, ölümden sonraki hayatı da tayin ve tanzim etmek gibi, oldukça derinlikli boyutları olan bir misyona sahip olduğu anlaşılmaktadır. Esasen din, insan toplumlarında insani olan, bir başka ifade ile insanı ilgilendiren ve insanın ilgilendiği her ne varsa, bunların tümüyle ilgili olarak tavsiye, telkin ve emredici hükümler vazetmekten geri durmaz. Çünkü din insanların, dolayısıyla da toplumların ister kısa vadeli ve gelip geçici olsun, isterse uzun vadeli ve kalıcı olsun, hemen her durumuyla yakın bağ kurmak, hadiselerin oluş ve akışına yön vermek, içerik üretmek ve tüm bu olup bitenler konusunda belirleyici, anlam yükleyici ve inşa edici rol oynamak gibi pek çok işleve sahip olduğu iddiasındadır.

1.2. Dinin Lügat ve Terim Anlamı

Muhatabı her bir birey olan, duygu olarak dışa vurumu inanç, ibadet ve gruplaşma yani cemaatleşme olmak üzere üç farklı konseptte tezahür eden din kavramının (H. Atay vd. 1995:1; Akbulut, 2017: 78; H. Yılmaz, 2014) Arap dilindeki kökeni ile ilgili olarak, çeşitli görüşlerin olduğunu görmekteyiz. Kelimenin Arâmî-İbranî bir kökten geldiği, orta İran'dan alındığı, öz Arapça olduğu tartışılmakla beraber kesin bir sonuca varılamadığını söyleyebiliriz. “Dane-yedînu-dînen ve diyâneten” şeklinde lügatlarda yer almış olan kelimenin çoğul şekli “edyân” olan kelime cezâ, mükâfat, hüküm, itaat, boyun eğme, ibadet, âdet, millet vb. anlamlarına gelmektedir (Tümer ve Küçük, 1993: 1-2; Taplamacıoğlu, 1975: 50-51; Rahman, 1992: 140)²⁵.

Din kelimesi etimolojik bakımdan çeşitli kaynaklara atfedilmektedir. Söz konusu atıflar genel itibariyle üç noktada toplanmaktadır: a) Din sözü Arâmî ve İbrani dillerinden Arapçaya geçmiştir. Bu dillerde hüküm manasını bildirir. b) Kelimenin aslı Arapça olup örf ve âdet manasına gelir. c) Kelime Farsçadır ve bugünkü anlamıyla din manasına gelir (Pazarlı, 1972: 26; Dönmezer, 1999: 238). İslam dünyasında, kökeni

²⁵ Kur'an'da din anlayışı ve dinin kavramsallaşma süreci ile ilgili olarak bk. Erkol, 2004: 10-24.

itibariyle bu şekilde yer alan dinin, batı âlemindeki karşılığı religion'dur. Kelime Latince religere ve religare kelimelerinden gelmekte olup brleştirmek, bağlamak anlamlarını ifade eder. Eski Romalılarda (Lucrece'de) kelime bazı fiilleri yapmak mecburiyeti veya insanlar arasında birlik ihdas eden rabıta anlamlarında kullanılmaktadır. Çiçeron, dikkatle tekrar yapmak, tekrar okumak manalarında kullanılmış olan religere kelimesini kullanır. Etimoloji bakımından religare kelimesinin bugünkü religion kelimesinin esası olması daha kuvvetli bir kanaat uyandırmaktadır (Pazarlı, 1972: 26-27).²⁶

Bir başka yaklaşımla din, kavram olarak “d-y-n” kökünden türemiş olan bir isimdir. Arap dilinde çok geniş anlamı olan kavram, zıt anlamlı kelimelerdendir. Sözlükte “cezâ/mükâfat, âdet/durum, itaat/isyân, hesap, zül, inkıyad, hüküm/kaza, galebe, kahr, isti'lâ, mülk, ferman, tevhit, ibâdet, millet, şeriat, vera', takva, hizmet, ihsan, ikrah” gibi anlamlara gelmektedir. İlaveten, Hamdi Yazır, ‘din’ kavramını tanımlarken ‘siyaset’ anlamını da zikreder (Karagöz, 2006: 121-122; H. Atay, 1999: 20-21). Aslında din, en geniş manasıyla bir dünya görüşüdür. Bireyin hayatını anlamlı kılarak, ona meşruiyet kazandıran bir bilgi-inanç öğretisi manzumesidir (Özsoy ve Güler, 2006: 89).

1.3. Dinin Tanımı

Dini tanımlamada genel itibariyle üç eğilimin ortaya çıktığı görülmektedir. Dini özü itibariyle tanımlama, gördüğü işlevler itibariyle tanımlama ve bu iki tanımlamanın bireye ve topluma sağladıkları fayda dereceleri itibariyle telif edilmeleri yönündeki tanımlama. Dinin ne olduğu sorusu özsel (substantial) tanımların, Dinin ne yaptığı sorusu işlevsel (functional)²⁷ tanımların, belli tarihi ve toplumsal koşullar altında dinin söz konusu bu iki tanımının ne derecede ve ne ölçüde yararlı olduğu sorusu ise üçüncü yani yararlılıkla ilgili tanımların amacı olagelmıştır (Coşkun, 2013: 13).²⁸ Dinle ilgili yapılmış olan özsel tanımlar, aşkınlık ve ilahilik boyutundan mahrum olan çok sayıda

²⁶ Din kelimesinin köken ve anlamı hususunda detaylı bilgi için bk. Günay, 2006: 9-22; Korkmaz, 2017: ss. 35-38; Mevdûdi, 1987, ss. :75-84.

²⁷ Dinin işlevsel yönü ile ilgili örnekler için bk. Batson vd., 2017: 57; M. Öztürk, 2017: 42-43.

²⁸ İkili tasnif/iki kategori ve tanımlar için bk. Taş, 2016: 37-41; Akyüz, Çapcıoğlu, 2018: 42-46; Bird, 2017: 23-29; Cipriani, 2011: ss. 13-26; Willaime, 2017: 125-129.

inanış biçimini tanımın dışında bıraktığından, bu tanımlar dışlayıcı (exclusive), ya da dar din tanımları olarak da adlandırılmaktadırlar. Buna mukabil, özsel tanımlara kıyasla işlevsel tanımların daha kapsayıcı (inclusive) ve geniş nitelikte olduğu görülmektedir (Korkmaz, 2017: 38).

Sosyal değişme hızının daha yavaş seyrettiği sanayi öncesi toplumlarında, dinin özüyle ilgili tanımlamalara uygun bir dini yaşantının hâkim olduğu izlenirken, hızlı sosyal değişmelerin yaşandığı ve geleneksel olandan sanayi toplumuna geçişin paradigmayı oluşturduğu modernizm etkisindeki toplumlarda ise, işlevsel din tanımlarına uygun bir dini yaşayışın tecrübe edildiği görülmektedir. Elbette buradan hareketle çıkarılacak doğal sonuç, dinin özünün geleneksel toplumlarda, işlevinin ise modern toplumlarda daha faydalı olduğu sonucu olmamalıdır kuşkusuz. Çünkü dinin özü her zaman değişmezliğini korurken, işlev yansıma biçimleri farklı olabilir. Bu bakımdan yararlılık konusu izafidir. Ondan fayda temin edene göre değişiklik arz eder (Coşkun, 2013: 13).

Esasen, bilgi ve tasdikten müteşekkil (İzzetbegoviç, 1992: 201), kutsal olduğu kabul edilen bir dünyayla ilgili inanç ve pratikler sistemi (Sencer, 1974: 9), bireyin, bilinmeyen- esasen mahiyetiyle ilgili detaylı ve somut bilgiye sahip olunmayan/olunamayan- ile ilişki kurma mekanizması (T. Atay, 2017: 24), Allah tarafından insanlara gönderilmiş bir sistem (Kur'an Araştırmaları Grubu, 2019: 20-21), kulluk, borç, hesap, inanç ve pratiklerden müteşekkil öğretisi (Okuyan, 2021: XV) olan, Kur'an-ı Kerim'in kanun anlamında kullandığı (H. Atay, 2016: 319), ilahi bir müessese hüviyeti taşıyan (Yörükân, 1998: 9) ve Westermarck'a göre, insanın kendisini bağlı hissettiği ve ibadetlerinde kendisine bir çağrıda bulunduğu aşkın bir güç karşısında duyulan saygı yoğunluklu bir tutum (Allport, 2016: 76) olan dinin, hemen her din mensubunun üzerinde mutabık kalacağı, tatmin olacağı ve tartışmasız kabul edeceği herhangi bir tanımını yapmak oldukça zordur. Eski bir tabirle ifade edilecek olursa, "efrâdını câmi, ağyârını mâni" bir tarif ortaya koymak pek mümkün değildir (M. S. Aydın, 1992: 5; H. Atay, 1999: 31). Bu bağlamda ilk defa, bütün dinleri kapsayacak şekilde, dinin mahiyetini tanımlamaya çalışan kişi Rudolf Otto olmuştur. Tarihsel süreç içerisinde pek çok din bilgini tarafından da kabul görmüş olan bu tanıma

göre din, “mukaddes olanın yaşanması” (das Erlebnis des Heiligen) olarak tanımlanmıştır (Freyer, 1964: 31-32).

Farklı bakış açılarına göre pek çok tanımı yapılmış olan dinin, çok yönlü ve karmaşık bir yapı olması, onun tüm kesimlerin rıza gösterip kabul edecekleri bir tanımını yapmayı zorlaştırmaktadır (Hökelekli, 2005: 69). Dolayısıyla dinin herkes için ayrı bir anlam ve kapsam içermesi, doğrusu geniş tabanlı kabul görececek bir tanım yapmayı imkânsız kılmaktadır. Çünkü din, bir Müslüman için hayatın her yönünü içine aldığı, hiçbir yanını dışarıda bırakmadığı, oldukça kapsayıcı ve kuşatıcı bir mahiyete haiz olduğu halde, bir Hıristiyan için, ancak hayatın küçük bir bölümüne tesir etmekte ve sınırlı bir kısmına hükmetmektedir (Watt, 1982: 21).

Bu itibarla dinin pek çok tanımının yapıldığını görmekteyiz. Bazı din tanımlarında dinin bilgi veren- bilgisel- iddiaları, bir başka ifadeyle ‘kognitif’ yanı ağır basmakta ve meselenin psikolojik yönü yeteri kadar dikkate alınmamış ve buna mukabil din tariflerinin bazılarında ise, ahlak ve duygu boyutu ön plana çıkarılmak suretiyle, konunun ‘kognitif’ yönü ihmal edilmiştir. Aslında, alanı dini inceleme ve araştırma olan hemen her disiplin, kendisini hedeflediği noktaya ulaştıracak, bir anlamda işine yarayacak bir tanımla yola çıkmayı tercih etmektedir. Bir psikolog, dini, yaşanan bir tecrübe; bir sosyolog, toplumsal bir kurum; bir kelamcı, akıl ve nakille savunulabilen bir sistem olarak tasavvur eder (M. S. Aydın, 1992: 6; V. Uysal, 1996: 18.). Tam da bu noktada Topçu dini, psikoloji ile başlayan ve psikoloji ile sonuçlanan, insan mukadderatının metafiziği (Topçu, 2022: 184) olarak tanımlar. Bir başka ifadeyle söylenecek olursa, ortaya konan tanımlar bir anlamda, kaçınılmaz olarak müelliflerin araştırma yönelimlerini aksettirmektedirler (Willaime, 2017: 123). Bu bağlamda, din tanımları konusunda ciddi bir konsensüs sağlanamamış olmasının temel faktörlerinden biri olarak, tanım yapan tarafların gerek dünyevi gerekse uhrevi algı ve beklentiler konusunda ayrışmalar yaşadıkları hususunu belirtmenin faydalı olacağı kanaatini taşıdığımızı belirtmek isteriz. Bu bakımdan yukarıdaki verilerden hareketle, disiplinlerin hem teorik hem de pratik alanda- kendi özel çalışma alanları ekseninde- dini kullanışlı bir enstrüman formuna dönüştürecek tanım ürettiklerini ve konuya belli ölçekte de pragmatik zihinle yaklaştıkları görülmektedir.

Dinle ilgili yapılmış olan çok sayıdaki tanım arasından-konuya açıklık getireceğini düşündüğümüz- bazıılarını burada zikretmek istiyoruz. Bunlardan birisi, özellikle Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam dinleri bağlamı referans noktası alınarak, Aydın tarafından yapılan şu tanımlamadır: “din, ferdî ve ictimâî yanı bulunan, fikir ve tatbikat açısından sistemleşmiş olan, inananlara bir yaşama tarzı sunan, onları belli bir dünya görüşü etrafında toplayan bir kurumdur” (M. S. Aydın, 1992: 6). Dinler tarihi açısından ise din şu şekilde tanımlanır: “Din, bir cemaatin sahip olduğu, kutsal kitap, peygamber veya kurucu, Tanrı kavramını da genellikle içinde bulunduran, inanç sistemi ve bu sisteme bağlı olarak yaptığı ibadet, yerine getirmeye çalıştığı ahlâkî kurallar bütünüdür” (Tümer ve Küçük, 1993: 7)²⁹. Kısaca din gerek bireyin gerekse toplumun kendi kaderlerine hâkim olduğunu kabul ederek kutsallık atfettikleri bir varlığa inanmaları ve bu inançlarını da söylem ve eylemleriyle ortaya koymalarıdır. Nitekim Pratt, Din ve Din şuuru adlı çalışmasında dini, fertlerin ve cemaatlerin kendi yazgılarının hâkim ve belirleyicisi olduğuna inandıkları kuvvet ve kudretler karşısında yaptıkları ciddi ve sosyal davranış olarak tanımlar (V. Uysal, 1996: 18). Düzgün, konuyla ilgili şu tespitte bulunur: İnanç bireysel bir olgudur, din ise bunun toplumsal bir alanda hayat bulmasıdır (Düzgün, 2021: 138). Bu itibarla bir başka ifadeyle din, inancın, sosyal yaşamda aktif rol üstlenerek görünür hal alan, toplumsal ilişkileri etkileyen ve aynı zamanda bu ilişkilerden etkilenen bir olgunun adıdır denebilir.

Gerek batı dünyasından gerekse doğu dünyasından, din alanında görüş serdeden bilim insanlarının dinle ilgili yapmış oldukları tanımların değerlendirilmesi yapıldığında, bu tanımların hemen hepsinin; dinin aşkın, yüce, kutsal gibi kavramların ifade ettiği- belki de tam olarak ifade etmekte yetersiz kaldığı- tüm detayların varlığında mündemiç olduğu, insanüstü bir varlık karşısında tazimle boyun eğmek, insan onuruna yaraşır bir saygıyla ve teslimiyetle erdemli bir Kimlik olduğu ortak paydasında- bazı nüanslara rağmen- birleştikleri tespitini yapmak mümkündür. Ancak bu ortak paydaya istinaden, batının dine bakışıyla doğunun dine bakışının aynı olduğunu iddia etmek, doğrusu bilimsellikle bağdaşan bir tavır olmaz. Hatta, şekillenmesinde aynı dinin önemli rol oynadığı, ortak bir sosyokültürel yapı içerisinde

²⁹ Farklı tanımlar için bk.: Durkheim, 2005: 43; Kırbaçoğlu, 2010: 21-22; Tümer ve Küçük, 1993: 6; Y. N. Öztürk, 1993: 88-89; Pazarlı, 1972: 27-31.

yetişmiş olan bilim insanlarının bile dine yaklaşımlarının, dinle ilgili kanaat ve bakış açıları biri birinden farklıdır.

Görünen şu ki, ister salt olarak dine isterse din toplum ilişkisi bağlamında dinin sosyolojik boyutuna bakılacak olsun, sahip olunan kültür, ideoloji, siyasal Kimlik, ekonomi anlayışı, tanrı tasavvuru, eğitim düzeyi, kabuller setinin içerisinde ölümden sonra ahiret kavramının yer alıp almaması gibi pek çok unsurun, dine bakışı ve dinle ilgili söylemleri önemli ölçüde belirleyip şekillendirdiği bir realitedir.

2. Dindarlık

2.1. Tanrı ile Olan Sözleşme

İnsanın en temel sözleşmesi, Tanrı ile olan sözleşmesidir. Esasen vahiy ürünü olan kutsal kitaplar birer sözleşme metnidirler. Tevrat, Eski Sözleşme (Ahd-i Atik); İncil, Yeni Sözleşme (Ahd-i Cedit) olarak adlandırılmaktadır. Okunmuş metin anlamına gelen Kur'an ise, bir sözleşme metni anlamını özünde taşımaktadır. Ancak sözleşme her ne kadar işteş bir fiil olarak karşılıklı anlaşmayı çağırırsa da önünde hazır bulunduğu bir metne bağlılık üzerine verilmiş bir söz anlamını öncelikle. Doğal olarak, sözleşmenin metni egemen olan tarafa aittir. Karşı taraf sözleşme metnini kabul edip etmediğine dair bir irade beyanında bulunmaktadır. Bu bağlamda bir kutsal metne inanmak, Tanrının taleplerine uyma sözü verme anlamına gelir (M. Aydın, 2020: 14-15.)

Tam da bu bağlamda Güler, sözleşmenin iki özgür, bağımsız taraf arasında yapılabileceğini, taraflara yetki, hak ve sorumluluk yükleyen bağlayıcı ve aynı zamanda zorlayıcı (yerine getirilmediğinde ceza gerektiren) bir bağlanma olduğu tespitini yaparak, bahse konu sözleşmenin özünün yeterli yetenek ve donanıma sahip, yeryüzünde irade sahibi bir birey olarak yaratılan insanın denenmesi; dünya hayatı süresince sahip olduğu kabiliyet ve müktesebatıyla Allah'ın varlığını bulması ve hemcinslerine karşı ahlaklı³⁰ bir davranış ortaya koyması gerekir. Bu bakımdan insan, sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirirse ödül olarak cennetle

³⁰ Fromm, Ahlak ile dinin birbiriyle yakın münasebetinin olduğunu ve bu münasebet dolayısıyla da bir miktar örtüşüğünü söyler (Fromm, 2022: 7).

mükâfatlandırılır, aksi takdirde cehennemle tecziye edilir. Bu noktada Allah, ilk sözleşmeyi Hz. Âdem'le yapmıştır (Güler, 2022: 19) saptamasında bulunur.

Garaudy, Kitab-ı Mukaddes'in, Allah'ın insan hayatına müdahale edişinin tarihi olduğunu söyler (Garaudy, 2019: 338). Buradan hareketle, semavi kitapların, bir başka ifadeyle ilahi dinlerin vahyedeni -Allah- tarafından insan hayatına yön verme, onu yönlendirme, belli bir hedef ve amaç doğrultusunda yol almasına matuf ilahi deklarasyon olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda dindarlık insanın, yaratıcısı tarafından hayatına müdahale metni olan vahye hem bireysel hem de toplumsal hayatında ne ölçüde yer verdiği, bir başka ifadeyle kişinin yaşam bütünlüğü içinde vahyin müdahalesine ne kadar açık olduğu ve ilahi buyruğun sosyal, siyasal, ekonomik vb. hemen her ilişkisinde hangi boyutta etkili olduğu durumu ifade ettiği tespitini yapabiliriz.

2.2. Dindarlık Olgusu

Dindarlık, bireysel bir deneyim olması hasebiyle, kesin bir tanımının yapılması oldukça zordur (E. Uysal, 2006: 85). Esasen izafi bir kavram olan dindarlığı (Arapça Tedeyyün; İngilizce religiosity, religiousness, peiety) din ile dini davranış tanımlarından bağımsız olarak ele alınıp değerlendirilmesi pek mümkün gözüküyor. Hatta din kavramı ile dini davranışın tanımında ortaya çıkan çeşitlilik ve bunlardan kaynaklanan belirsizlikler genel itibariyle dindarlık kavramı için de söz konusudur. Doğrusu tanımlar sadece dinin özüne ve dini algılamaya göre değil, onu yorumlayanın bakış açısına, kültürel ve bilimsel müktesebatına, zihinsel kodlarına, dinin sosyolojik, psikolojik ve teolojik açıdan değerlendirmeye tabi tutulmasına bağlı olarak da farklılık göstermektedir (Kurt, 2009a: 17; Taş, 2006:177). Bu sebeple tüm kesimlerin üzerinde mutabık kalacakları bir dindarlık tanımı yapmak elbette ki çok kolay bir durum değildir. Fakat belli bir sistematik içinde ilerleyebilmek adına bazı tanımlar yapılmıştır. Olgunun daha rahat kavranabilmesi için bazı tanımlara değinmek faydalı olacaktır.

Din, dindar ve dindarlık kavramlarıyla ilgili yapılmış olan tanımların bir kısmına yakından bakacak olursak: Belli bir dine tabi olmayı kabul eden (Bayındır,

2006:27), din vasfı taşıyan herhangi bir dini benimseyen ve benimsemiş olduğu bu dini davranış haline getiren kişi dindardır; bireyin din olarak kabul ettiği olguyu davranış haline getirme ve onu hem bireysel hem de sosyal hayatında pratiğe aktarma derecesi ise dindarlık olarak adlandırılır (Arslantürk, 2006:239).

Bu bağlamda dindarlık, dinin hem bireysel hem de toplumsal ekseninde yaşanma yoğunluğu olarak ifade edilebilir (Tekin,2008: 16). Tabii bu, insanın Allah'ın gözetimi ve denetimi altında olduğu, kişinin gerek bireysel gerekse toplumsal hemen her davranışında kusursuz olacağı anlamına gelmez. Doğrusu dindarlık bir başka ifadeyle dindar olmak, hiç günah işlememek, insani ilişkilerde mükemmel, ibadetler noktasında her türlü eksiklikten uzak, son derece sabırlı ve merhametli olmak demek değildir (Kırış, 2017: 17).

Onay, insan ile yüce varlık arasındaki manevi bağlantı, inanç ve bu bağlantı çerçevesinde oluşan ilişkiler bütünü din, tüm bu ilişkilerin birey hayatına yansımalarını ise dindarlık olarak adlandırır (Onay, 2004: 17). Dindarlık, dine göre kişinin olumlu tutum ve davranışlarıyla ortaya koyduğu bir dini yaşantı şeklidir (V. Uysal, 2006: 46). Hüseyin Yılmaz ise, Din ve Dindarlık adlı çalışmasında dindarlığı, bireyin kendi özel dünyasında kabul ettiği dinin inanç ilkelerine bağlı kalarak, ibadet ve ahlaki prensipleri zemininde bir hayat sürmesidir (H. Yılmaz, 2014: 40) şeklinde tanımlar. Cirhinlioğlu, Ok ve Cirhinlioğlu'na baktığımızda, geleneksel olarak dindarlığı, bireyin bir dinin yaygın öğretilerini veya o din müntesiplerinin çoğunluğu tarafından doğrudan ya da dolaylı olarak onayladığı davranışları içtenlikle özümsemesi ve yerine getirmesi (Cirhinlioğlu, Ok ve Cirhinlioğlu, 2013: 8) olarak tanımladıklarını görmekteyiz.

Özdalga, dinin bilimsel olarak açıklanamayacağını ve bunun tabii bir durum olduğunu belirtir. Dinin özünde, bilimsel bir şekilde, bir başka ifadeyle bilimin kendi konsepti içinde inceleme ve doğrulama kriteri olarak kabul ettiği esaslar doğrultusunda, incelenemeyeceğini, rasyonel bir yaklaşımla incelenebilecek olanın dinin sonuçları olduğunu söyler (Özdalga, 1989: 38). Buradan hareketle, bireyin dindarlığını belirleyen ana unsur inandığı din olmakla beraber, esas tayin edici faktörün, inanılan dinin nasıl ve ne şekilde algılandığıdır; bu itibarla da dindarlığın,

kök kaynak olan dinden ziyade o dinin anlaşılmasına bağlı olarak ortaya çıkan tezahürler olduğu söylenebilir.

Dindarlık, psikolojik olduğu kadar aynı zamanda sosyal bir olgudur. İnsanın aşkın varlığın katında yer bulabilmesi, sevgisini kazanabilmesi, azabından kurtulabilmesi onun emir ve yasaklarına uymasıyla mümkün olacağından, ilahi varlığa ram olan kişi onun emrettiği şekilde hayatını tanzim etmek durumundadır (Arslantürk, 2006: 239). Bu nedenle dindarlık, bireysel bir olgunlaşma süreci olmakla beraber, dindarlığın sürdürülebilir bir olgu olması için toplumsal desteğe ihtiyaç vardır. Bu bakımdan sosyal ortam, dindarlaşmanın hem artmasında hem de azalmasında rol oynama kabiliyeti olan çift fonksiyonlu bir unsurdur (Kırış, 2017:17). Esasen dindarlık bir anlamda dinin bireyin kabul ve yaşantısıyla görünürlük kazanması hadisesidir.

Yaşama ve hissetme yönüyle bireysel olmakla beraber, objektif tezahürleri açısından toplumsal bir olgu olan dindarlık (Taş, 2006: 176), bireyin bir dine inanması, o dinin gereklerini (ibadet, uygulama) yerine getirmesi ve gerek inanç gerekse inancın pratize edilmesi durumu kişinin bireysel hayatıyla mahdut bir keyfiyet değildir. Bu bakımdan dindarlık, hayalet bir vaziyet olmayıp, ayakları yere basan, somut birtakım göstergeleri olan, inanılan din adına ortaya konan yapıp etmelerin toplumsal hayatta reel yansımalar meydana getiren ve bireysel boyutu olduğu kadar toplumsal boyutu da olan bir olgudur. Kur'an akıl ve irade sahibi insanın, sorumluluk yüklenerek yaratıldığını beyan eder (Kur'an: 2/30). Dolayısıyla dindarlık, bireyin yaratıcısı tarafından yüklenen ve dünya hayatında yerine getirilmesi istenen yükümlülüklerin icra edilmesidir. Bir başka ifadeyle kişinin, yaratıcı kudretin belirlediği limitler ve çizmiş olduğu ana çerçeve içinde, özgür iradesi ve sorumluluk bilinciyle ortaya koyması istenen bir yaşam biçimidir.

Bu bağlamda, şu hususa dikkat çekilmesinin önemli olduğu kanaatini taşımaktayız. Dinin kaynağını oluşturan vahyin muhatabı insandır. İnsan da belirli bir zaman ve mekân içinde belirli sosyokültürel şartlarla çevrili, öznel olarak biyolojik ve psikolojik özelliklere sahip olan bir varlıktır. Bu hususiyetlerle varlık bulan insanı aradan çıkardığımızda, dinin temel kaynağı olan vahiy iki kapak arasına sıkışır kalır. Esasen vahyi konuşuran, yorumlayan, ete kemiğe büründüren ve pratiğe aktaran,

belirli bir toplum içinde yaşayan ve yaşamak zorunda olan insandır (Arabacı, 2009: 208). Bu bakımdan, vahyin uygulaması olan dindarlığın hem zarfını hem de mazrufunu önemli ölçüde belirleyen ve etkileyen faktörlerin başında toplumsal realiteler -siyasi, içtimai, ekonomik vb.- gelmektedir.

Dinin vazettiği emir ve yasaklar, bir başka ifadeyle ilahî öğretiler, insan ruhunun derinliklerinde bir iç değer olarak yerleşip yaşanmaya başladığı zaman dini hayat gerçeklik zemininde varlık kazanır (V. Uysal, 1996: 7). Esasen mesele bu perspektiften bakılarak değerlendirmeye tabi tutulduğunda, din açık ve net olarak insandan tutarlı bir kimlik üretmesini, üretilmiş bu kimlik zemininde inşa edilmiş onurlu bir yaşam sürmesini beklemektedir. Bu bakımdan Kur'an Hz. Muhammed'in bir beşer olduğuna vurgu yapar (Kur'an: 41/6) ve kendisiyle birlikte Allah'a yönelenlerle beraber emrolunduğu gibi dosdoğru olmasını buyurur (Kur'an: 11/112). Dolayısıyla kişiden gerçekleştirmesi istenen konjonktürel iyilik, dürüstlük, ahlakilik, Kimlik değil; bilakis sosyal sıkışmışlık dolayısıyla evrilmeyen ve kişisel menfaat temini uğruna savrulmayan sağlam ve sahîh bir konumlanmadır.

İnsanı muhatap olarak alan din, bireyin hayatını anlamlı kılar ve bireye bir gaye telkin eder. Bu sayede insan, hayatın çeşitli bunalım ve çıkmazları karşısında manen güçlenir. Bu anlamıyla dindarlık insanın manevi güvenliği ve huzuru açısından gereklidir. Doğrusu dini hayat salt ahirete vurgu yapmaz, aynı zamanda dünya hayatına da atıfta bulunur (V. Uysal, 1996: 11). Aslında din ne dünyayı ahirete ne de ahireti dünyaya öncelemektedir. İnsanın, ahiret için çalışmasını ancak dünyadan da nasibini unutmaması gerektiğini (Kur'an: 28/77) öğütleyerek, aşırılıklardan uzak ve dengeli bir hayat sürmesini not düşer.

2.3. Dindarlığın Boyutları

Her dinin, kendi inananları tarafından paylaşılan kendine özgü bir tutumu, bir hayat anlayışını ve bir dünya görüşünü beraberinde getirdiğini, dinlerin böylesine bir içeriği sahip olduklarını ifade etmek mümkündür. Bir başka ifadeyle din, müntesiplerinin dünyayı ve dolayısıyla da varlığı özel bir gözlükle görmelerini sağlayan, insan davranışlarını etkileyen fizikötesi bir dünya görüşü ve hayat anlayışı

yani “Weltanschauung” sağlar (Günay, 2006: 31). Dinlerin karakteristiğinden kaynaklanan bahse konu farklı bakış, algı ve anlayışlar doğal olarak dinin farklı boyutlarda tezahür etmesine yol açar. O bakımdan dini hayat standart ve statik değil, aksine çok boyutlu ve dinamik bir olgudur. Bu bağlamda Köktaş, dindarlığın boyutları konusuna özellikle empirik araştırmalar çerçevesinde bakılacak olursa, dindarlık konusunda yapılacak olan çalışmalarda hangi göstergelerin esas alınacağı meselesi din sosyolojisi çalışmalarının önemli tartışma konularından birini oluşturduğu görülecektir (Köktaş,1993: 49-50) ifadelerine yer verir.

Glock; çeşitli dünya dinleri incelendiğinde, bu dinlerin tezahür tarzlarında ve görünürlük kazandıkları pratik alanlarında nasıl farklılaştıkları kolaylıkla müşahede edilecektir. Bu bağlamda farklı dinler mensuplarından, şekil ve içerik bakımından son derece farklı beklentiler içindedirler. Örneğin, Katolik ve Protestanlardan, düzenli olarak “kutsal kominyon” ayinine veya “kuddas” ayinine katılmaları beklenir. Buna mukabil İslam’da, Hristiyanlıkta bulunmayan, her Müslümanın hayatında bir kez – şartları belirlenmiş³¹ – hacca³² gitmesi gerektiğine dair emri vardır (Glock, 1998: 253) tespitini yapar. Dünya dinleri arasındaki söz konusu bu farklılıklara mukabil, bu dinlerde, dindarlığın kendini gösterdiği genel boyutlar bakımından bir konsensüs vardır. Bu bağlamda dindarlığın esas boyutlarından söz etmek gerekirse;

- 1-Dini tecrübe boyutu (exsperiential dimension),
- 2-Ayinsel-İbadet boyutu (ritualistic dimension),
- 3-İdeolojik-İnanç boyutu (ideological dimension),
- 4-Bilgi boyutu (intellectual dimension),
- 5-Dini kanaatlerin etkileme boyutu (conzquential dimension) olmak üzere birbirinden ayrılan beş boyut tespit edilebilir (Glock, 1998: 253-254).

Glock’un, beş ayrı kategoride değerlendirmiş olduğu dindarlığın boyutları bahsini Wach, dini tecrübenin anlatım biçimlerini kategorize ederek üç ana başlık

³¹ Belirlenmiş koşullar altında, belli bir disiplin ve sistematik içinde yerine getirilmesine dair bk. Kur’an: 2/158, 196-200, 203; 5/1-2, 97; 22/26-29.

³² Konuyla ilgili bir alan araştırması için bk. Bayyığıt, 1998; ayrıca detaylı bilgi için Harman, 1996; Şeriati, 1998.

altında toplar:

- 1- Teorik anlatım: Akide (doktrin),
- 2- Pratik anlatım: İbadet,
- 3- Sosyolojik anlatım: Dini cemaat, kolektif din ve ferdi din (Wach, 1995: 43-61).

Hüseyin Yılmaz ise, dinin temel boyutlarının dört ana grupta tasnif edilebileceğinin imkânında bahisle;

- 1- Dinin öğreti boyutu,
 - a) Batını (Ezoterik) öğreti,
 - b) Zahiri (Egzoterik) öğretiler,
- 2- Dinin ibadet (Ritüel) boyutu,
- 3- Dinin ahlaki boyutu,
- 4- Dinin toplumsal (Cemaat) boyutu şeklinde sınıflandırma yoluna gider (H. Yılmaz, 2014: 32-38).

İslam dinini esas alarak, Glock ve Wach'ın tasniflerini değerlendiren Kurt, yapılmış olan tasniflerde eksik bazı yönlerin bulunduğunu belirttikten sonra İslami yaşamın, hem Glock'un hem de Wach'ın dile getirdiklerinin tümünü kapsamakla birlikte, söylenenlere ilaveten, bireyin olumlu sayılabilecek tüm eylemlerinin ibadet kapsamında değerlendirilebileceği tespitini yapar ve bu durumda dindarlığı, bireyin, inanç, ibadet ve iyilik türünden hemen her davranışını kapsayan bir olgu olarak tanımlanabileceği saptamasında bulunur (Kurt, 2009a: 26).

Esasen İslam dindarlaşma sürecinin kabulü, imanı ise kabul edilmiş olan bu sürecin gerçekleşmesi, bir başka deyişle uygulama alanı bulmasıdır. O bakımdan dindarlaşma zihinsel bağlılığı değil, ontolojik bağlılığı gerekli kılar. Dolayısıyla toplumsal hayata yansımamış ve pratize edilmemiş zihinsel bağlılığı, doğru bir dindarlık olarak kodlamak pek mümkün gözüküyor. Nitekim Kur'an (Kur'an, 49/17), iman etme ile boyun eğmeyi birbirinden ayrı değerlendirmektedir. Bu ayetten hareketle imanın bir dindarlaşma süreci ve aynı zamanda dindarlık işareti olduğunu söyleyebiliriz (Kırış, 2017: 37). Bu bakımdan Yavuz, dini yaşayan kişiye dindar, dinin

yaşanmasına, bir başka ifadeyle sosyal hayatta görünür kılınmasına, ise dindarlık deneceğini söyler (Yavuz, 2019: 15).

2.3.1. Dini Tecrübe Boyutu (experiential dimension)

Glock, hemen her dinin ve dindar insanın herhangi bir zaman diliminde nihai hakikatle doğrudan temas ettiğini ya da dini bir duyguyu tecrübe ettiği hususunu göz önünde bulundurduğunu belirterek, bu duygu biçiminin önemli ölçüde farklılaşabileceğini ifade eder. Bahse konu duygu korku, coşku, huşu, mutluluk, ruhsal huzur bulma, evren veya tanrısal olanla heyecanlı bir ilişki şeklinde ortaya çıkabilir (Glock, 1998: 254, 265-268).

2.3.2. Ayinsel-İbadet Boyutu (ritualistic dimension)

Bir dine mensup olanların, başka bir ifadeyle herhangi bir dine aidiyet duygusuyla bağlılık hissedenlerin yerine getirdikleri spesifik dini pratiklerin tümü kast edilmektedir. Ayinin her türlü, dua, özel sakramental davranışlara iştirak etme, perhiz ve benzeri ibadetler bu boyut içinde yer almaktadır (Glock, 1998: 254, 64). Tam da bu noktada Tekin, dindarlığı besleyen ve gelişmesinin yolunu açan ana unsurun ibadet olduğu (Tekin, 2006: 49) tespitini yapar. Tanrıya kulluk etmek olan ibadetin dini anlamı, niyetli olarak tanrıya saygı göstermek, sosyolojik anlamı ise dini tecrübenin eylem olarak yansıyan anlatımını ifade eder (Taplamacıoğlu, 1975: 342).

Kur'an'a göre insanın yaratıcısı olan Allah insanı kendisine kulluk/ibadet etmesi için (Kur'an:51/56), kimin daha güzel işler icra edeceğini sınamak maksadıyla yarattığını (Kur'an: 67/2) ve sorumluluklarını yerine getirirken de başıboş bırakmadığını Kur'an: 75/36) beyan etmektedir. İnsanın yaratıcısına karşı olan bu sorumluluğunu yerine getirmesi yolunda attığı her adımı, sarf ettiği her sözü ve ortaya koyacağı her eylemi ibadet kavramı altında ifade edilebilir. İbadet, yaratıcı müteal güç karşısında insanın bir anlamda insan olduğunu hatırlaması, yüce kudret karşısında konumunu belirlemesi ve netice itibariyle de bir beşer olarak yetersizliğini kabullenmesi eylemidir. Bu bağlamda ibadetin, inanılan aşkın varlığa tapınmak, kutsala yaklaşmak, onunla bir bağ kurmak ve kurulmuş olan bağın güçlendirilmesi saikiyle yapılan her türlü dini eylem (Taplamacıoğlu, 1975: 285) olduğu söylenebilir.

Esasen dinler, salt teorik olarak çerçevenilmiş bir inanç sistemiyle varlıklarını sürdüren olgular değildirler. Bilakis dinler, müntesipleri üzerinden inancın yansımalarını gerek bireysel gerekse toplumsal hayatta görmek isterler (S. Yılmaz, 2019: 150).

Bu nedenle ibadet, teolojik boyutuna ilaveten sosyolojik olarak da çok önemli bir fonksiyon icra eder. Dolayısıyla ibadet, insanları kendi kendilerinin olmaktan çıkarıp toplum içinde, toplum denen bütünden ayırmaksızın ayrı ayrı, teker teker bireyler halinde sürekli bir biçimde eğitip yetiştiren ve böylece insanları kamu menfaatlerine yönlendiren, toplum hizmetine hazırlayan fakat şekil ve görünüm itibariyle de birbirine benzemeyen, bir başka ifadeyle birbirinden farklı olan harekât ve faaliyetler bütünüdür (Daryal, 1999: 66). Bu sosyolojik boyutuyla ibadet, insanın yaratılış kodlarına uygun formda insan olarak kalmasını sağlayan; kalabalıklar içinde yalnızlaşarak eriyip yok olmasını hem ontolojik hem de sosyolojik anlamda yabancılaşmasını önleyen ve varlığını anlamlı kılan eylemler setinin adıdır.

2.3.3. İdeolojik-İnanç Boyutu (ideological dimension)

Bu boyut dindar her insanın, belli inanç ilkelerini kabul edeceğine dair beklentileri ifade eder. Söz konusu inanç ilkelerinin içeriği sadece farklı dinlerde değil, aynı dini geleneğin içinde de birtakım farklılıklara rastlamak olasıdır. Bu bakımdan hemen her din, kendi inanç ilkelerinden müteşekkil bir sistem inşa ederek müntesiplerinden bu ilke ve esaslara inanmalarını, uymalarını ve bağlanmalarını bekler. Dinlerin inanç yapısı, blok halinde tek parçadan ibaret değildir (Glock, 1998: 254). Dinlerin inanç yapısına bakıldığında, bunların blok halinde tek parçadan ibaret olmadıkları görülmektedir. Bu yapı genel itibariyle üçe ayrılmaktadır. Öncelikle her dinde inanç ilkeleri bulunmaktadır. Bu ilkelerin birinci ve en önemli görevi, ilahi bir varlığın var olduğunu savunmak ve onun nasıl bir tabiatta olduğunu belirlemektir. İkinci olarak, bu inanç ilkelerini kabul eden birey sadece bir Tanrı'nın varlığını değil, buna ilaveten zati bir Tanrı'nın varlığını da kabul etmiş olur. Üçüncü bir kategori olarak da ilahi iradenin gayesinin yerine gelmesi ve aynı zamanda gerçekleşmesi ile ilgilidir (Glock, 1998: 259-260).

2.3.4. Bilgi Boyutu (intellectual dimension)

Hemen her din, mensubu bulunan dindar insandan, inancının temel öğretilerini ve kutsal metinlerini bilmesini ve aynı zamanda da onlara güvenmesini bekler. Bir inancın temel ilke ve esaslarını bilmek, o inancı kabul etmek için gerekli şart olduğundan, bilgi boyutu ile inanç boyutu arasında güçlü bir bağlantı olduğu söylenebilir. Ancak hal böyle olmakla beraber, inanç bilginin zorunlu sonucu değildir. O bakımdan her dini bilginin de doğrudan inançla sonuçlanabileceği söylenemez (Glock, 1998: 255, 268). Dini bilgi, bir kişinin inançları, bir başka ifadeyle mensubu bulunduğu din hakkında hangi düzeyde bilgi sahibi olduğunu ifade eden dindarlığın entelektüel yönüdür (Cirhinlioğlu, Ok ve Cirhinlioğlu, 2013: 17). Dolayısıyla bireyin neye niçin inandığının bilincinde olması bir başka ifadeyle aklederek, bilerek ve belli bir irade ortaya koymak suretiyle sahip olduğu inancı berraklaştırması oldukça önem arz etmektedir. Esasen Kur'an da bilenle bilmeyenin bir olmadığına (Kur'an: 39/9) vurgu yapar.

2.3.5. Dini Kanaatlerin Etkileme Boyutu (consequential dimension)

Bu kategori ile bireyin dini inanç, pratik, tecrübe ve bilgisinin bütün seküler sonuçlarını özetlemek olasıdır. İnsanların ne yapmaları ve dinlerin etkilemesi sonucu hangi zihniyete sahip olmaları gerektiğini belirleyen dini kuralların tümü burada ortaya çıkar. Bir din sosyal yapıyla ne kadar fazla bütünleşmiş ve ne kadar iç içe geçmişse, insanın günlük davranışının dini emirlerle tanımlanması o kadar ihtimal dâhilindedir. Buna mukabil toplumsal yapıdan geniş ölçüde bağımsız olarak var olan, daha güçlü olarak kurumlaşmış dinlerde ise, günlük hayat dini emir ve söylemlerle ya daha az düzenlenir ya da hiç düzenlenmez. Bu noktada din genel standardı belirler ve günlük hayatın tepkileriyle karşı karşıya kalınca da dini yorumlamak elbette bireylere kalır. Esasen dindarlık birtakım sonuçlar, ödüller doğuran bir olgudur. Bu bağlamda dindarlığın manevi huzur, korku ve endişeden kurtulma, güven duygusu vb. doğrudan ödülleri olabileceği gibi, kurtuluş, ebedi hayat, daha iyi bir dünyevi konumda yeniden doğmak vs. şeklindeki gelecekte beklenen ve ümit edilen ödüllerde olabilir (Glock,1998: 255, 270). Bu sebeple din, dindarlık üzerinden bireyin sadece gününü değil, aynı zamanda geleceğini de tanzim etme iddiasındadır. Kişiyi nasıl bir geleceğin

beklediği ise, günün nasıl yaşandığına bağlı olarak şekillenecektir. Dolayısıyla dindarlık bir bakıma, “atiyi hâl içinde” inşa etme sürecidir.

2.4. Dindarlığı Etkileyen Faktörler

Bir toplumun belli bir dine aidiyeti ya da dindarlık profili, teolojik, sosyolojik ve psikolojik açılardan farklı şekillerde okumaya tabi tutulabilir. Mesele sosyolojik açıdan tahlil edildiğinde, dine aidiyetin ya da dindarlığın nedensellik ilkesi çerçevesinde, sebep-sonuç ilişkisiyle açıklanması kaçınılmaz olacaktır. Dine sosyolojik yaklaşım, bireyi etkileyen dış etmenleri önemsemeyi bu etmenleri hesaba katmayı kaçınılmaz kılar (Kurt, 2009a: 26). O bakımdan gerek din algısını gerekse bu algıya bağlı olarak tezahür edecek olan dindarlığı etkileme potansiyel ve içeriğine sahip pek çok bağımsız değişken değerlendirmeye dâhil edilmediği takdirde yapılan çalışma, dolayısıyla da ortaya konacak analizlerin sağlıklı bir sonuca ulaşmayı sağlaması, doğrusu oldukça zordur. Mardin’in tespitiyle bir toplum olayı olan dini, din sosyolojisi, yaşandığı gibi inceler. Dinin yaşanması demek de din hadisesinin coğrafi, sosyal, kültürel değişkenler gibi birden fazla değişkene göre değişmesi demektir (Mardin, 2017: 237).

Bu bağlamda Kurt, dindarlığı etkileyen sosyal faktörleri, genel ve demografik faktörler olmak üzere iki ana kategori olarak tespit ederek;

1. Genel Faktörler;

a-Zaman ve mekân, b-Sosyalleşme süresi.

2-Demografik Faktörler;

a-Ailenin rolü,

b-Cinselliğe bakış,

c-Cinsiyet,

d-Medeni durum,

e-Yaş, f-Eğitim,

g-Coğrafi bölge,

h-Kırsal-kent hayatı,

i-Sosyoekonomik statü (Kurt, 2009a: 26-32; Kurt, 2009c: 3-23) olmak üzere tasnif eder.

Buradan hareketle, kişinin dindarlığının önemli ölçüde, yaşadığı sosyal çevre, fiziki çevre ve beslendiği kaynakların ürünü olduğu söylenebilir. O bakımdan dindarlık, içinde bulunulan tüm şart ve imkânların oluşturduğu paradigmayla, geleceğin yol haritasını çizmek ve o yolda beklentilere doğru ilerlemektir.

2.5. Dindarlık Tipolojileri

Din, gerek insan ilişkilerinin karmaşıklaştığı, çalışma alanlarının iş bölümü ve buna bağlı olarak uzmanlaşmanın merkeze alınarak belirlendiği cemaat yapısından cemiyet yapısına evrilen modern toplumlarda olsun gerekse yüz yüze ilişkilerin hâkim unsur olarak ön plana çıktığı homojen ilkel toplumlarda olsun bütün insanlar için aynı anlamı ifade etmez. Bizzat her dini gelenek içinde bile pek çok değişik anlayışa rastlamak her zaman için olasıdır (Glock, 1998: 252). Hemen her toplumda aynı dini inanç, gelenek ve dinsel pratikler konusunda farklı uygulama ve anlayışların tezahürünü iki ana nedenle izah etmek mümkündür. Bunlardan birisi, bizzat dinin tabiatından kaynaklanan farklı coğrafya ve iklimlerde uygulama alanı bulma ve müntesip toplama iddiasıdır. Bir diğeri ise, insanın ontolojik tabiatı gereği düşünen, akleden, yorumlayan, içerik çözümlemesi yapan, içerik üreten vb. vasıfları dolayısıyla aynı olay ve olgu hakkında farklı çıkarımlarda bulunabilme yetisine sahip olmasıdır. Bu sebeple, dindarlık tipolojisinden değil de dindarlık tipolojilerinden bahsedilmektedir.

Dinselliğin, değişik zaman ve mekânlarda kendine özgü kültürel yansımalarının belli kavramlar ve tipolojiler çerçevesinde tanımlanması, olguların sosyolojik analizinde pratik işlevsel faydalar sağlamaktadır (Çelik, 2005: 71). Aktay, dinin modernleşmeye bağlı olarak söylemsel dönüşümler geçirdiğinden bahseder (Aktay, 2000: 10). Esasen her dindarlık tipolojisi bir dinsel söylemdir. Bu bakımdan yaşanan ve yaşanmakta olan hızlı değişim ve bu değişimin zorunlu sonucu gibi gözükken süreçte gelinen son noktada görünen şu ki, toplumların hayatında dindarlık geleneksel-modern, bireysel-cemaatçi gibi ikili tasnifleri aşan veya onların anlam alanlarıyla kayıtlı kalmayan yeni dindarlık tipolojileri üretmektedir (Çelik, 2005: 87).

Dindarlık tipolojileri, din anlayışının bir uzantısı bir başka ifadeyle din adına ya da din adı altında oluşmuş zihinsel kodların gerek bireysel gerekse toplumsal hayat içinde pratik bulmuş, tezahür etmiş halleridir. Bu bağlamda Onat, Türkiye’de üç tip din anlayışına dikkat çekerek şu tespitlerde bulunur:

1-Bütünüyle şifahi kültüre dayalı din anlayışı: Türkiye’de, İslam’ın anlaşılma biçiminin en yaygın olduğu gruptur. Belirleyici olan atadan, deden aktararak gelenlerdir. Tartışmaya kapalı, duyguların esas alındığı, aklın önemli ölçüde devre dışı bırakıldığı, şeklin ve şekilciliğin ön planda olduğu ve örnek almanın değil taklit etmenin öne çıkarıldığı bir anlayıştır. Bu tür anlayışta, günlük sosyal hayatın hemen her ayrıntısı dinselleştirilmektedir.

2-Hacı Bayram türü kitaplarla ve ödünç kavramlarla şekillenmiş olan din anlayışı: Onat, Hacı Bayram türü kitaplardan kastının, Ankara’daki Hacı Bayram Camii kitapçı dükkanlarında bulunan kitapların ağırlıklı özelliklerini belirtmek için kullandığı bir deyim olduğunu belirtir. Bu kitapların çoğunluğunun tercüme ve ilmi nitelikten yoksun olduklarına dikkat çeker.

3-Araştırmaya dayalı olan din anlayışı: Okumaya, anlamaya ve tetkik etmeye dayalı olan sağlıklı din anlayışıdır (Onat, 1992: 7-10).

Taplamacıoğlu, dini yaşayışın şiddet ve yoğunluğunu baz alarak, dindarlıkla ilgili olarak beşli bir tipoloji ihdas etmiştir.

1- Gayri amil zümre (Non-pratiquants): Bu kategoride olan dindarlar, namaz kılmaz ve oruç tutmazlar. Cenaze töreni dışında herhangi bir törene katılmazlar.

2- İdare-i maslahatçı zümre (Opportunistes): Bu zümrenin en belirgin özelliği, içinde yaşadığı toplumun şartlarına göre dinsel tavır ortaya koyarlar.

3-Dini bütün veya amil zümre (Pratiquants): Namazlarını kılar, oruçlarını tutarlar ve dini sorumluluklarını yerine getirirler. Son derece dürüst bir hayat sürerler, orta ölçekli hem dini hem de sosyal yardımlarda bulunurlar. Bu ibadet ve yardım faaliyetleri dışında ise, kendi işleriyle meşgul olurlar.

4-Sofu zümresi (Pieux): Çoğunluğu yaşlılardan oluşan bu grup, farz ve sünnet ibadetlerine ilaveten nafile ibadetlerini de aksatmazlar. Zamanlarının önemli bir

kısmını ibadetle geçirirler, sosyal hayat içinde problem üreten uyumsuz tipler değildirler.

5-Softa zümresi (Bigots): İslam'ı doğru anlayamamış olmalarından kaynaklı, dinin meşru saydığı pek çok eylemi günah olarak değerlendirirler. Toplumsal sürecin mevcut haliyle devam etmesi durumunda imanın yeryüzünden silineceğini iddia ederler (Taplamacıoğlu, 1962: 145).

İlmihal merkezli inşa edilmiş olan dindarlık anlayışlarına eleştirel bir anlayışla yaklaşan Kırbaçoğlu ise, altı farklı dindarlık tipolojisi tespit eder:

- 1-Daraltılmış dindarlık,
- 2-Derinliksiz dindarlık,
- 3-Şekilci-mekanik dindarlık,
- 4-Ana-kronik dindarlık,
- 5-Erkek egemen ve yetişkin merkezli dindarlık,
- 6-Psikopatolojik dindarlık (Kırbaçoğlu, 2002: 109-124).

Weber'in tipolojisinde peygamber, reformcu, büyücü, rahip ve zahit başlıca karakteristik dini otorite tipleri olarak tezahür etmektedir. Aslında Weber, hem dini otoritenin farklı biçimlerini hem de genel itibariyle dinleri ve dindarlık konseptlerini pek çok yönüyle tipolojik bir yaklaşımla analize tabi tutmaktadır. Bu itibarla büyüsel dindarlık, ayinci dindarlık, kurtuluş dinleri, dünyevi zahitlik, uhrevi zahitlik...şeklindeki tipler Weber'in tespit ettiği başlıca tiplerdendir (Günay, 1988: 8).

Mensching, sosyal grup ve sosyal sınıfları merkeze alarak dörtlü bir tipolojiden bahisle;

- 1-Göçebe dindarlığı,
- 2-Asalet dindarlığı,
- 3-Köylü dindarlığı,
- 4-Burjuvazi dindarlığı (Mensching, 2004: 248-252) saptamasında bulunur.

Hodgson, ikrara dayalı dindarlık ve mistik yönelimli dindarlık olmak üzere iki ana tipoloji belirledikten sonra; ikrara dayalı tezahür eden dindarlığı:

- 1-Din eksenli düşünen kesimlerin dindarlığı: İnhisarcılık,

2-Kur’ani takvanın bir ifadesi olarak: Şer’icilik,

3-Şiilik: Protestocu dindarlık,

4-Cemaatçilik: Dayanışma dindarlığı (Hodgson, 1993: 325-376) şeklinde dört ayrı tipoloji olarak sınıflandırır.

Günay, Erzurum ve Çevre Köylerinde Dinî Hayat adlı çalışmasında; şiddetin azlık-çokluğuna göre dini yaşayış tipleri ve biçim bakımından dini yaşayışta ayırt edilen tipler şeklinde bir tasnif yaparak, her ana kategoriye kendi içinde şu şekilde sınıflandırır:

A-Şiddetinin azlık-çokluğuna göre:

1-Ateşli dindarlar:

a-Sofular kategorisi,

b-Softa dindarlar kategorisi,

c-Grupçu dindarlar kategorisi,

2-Alaca dindarlar,

3-Mevsime göre dindar olanlar,

4-Beynamaz dindarlar,

5-Dine karşı ilgisiz olanlar.

B-Biçim bakımından dini yaşayışlarıyla belirginleşen dindarlık tipolojileri:

1-Geleneksel halk dindarlığı,

2-Seçkinlerin dindarlığı,

3-Laik dindarlık,

4-Tranzisyonel dindarlık (Günay, 1999: 259-264) tipolojilerini tespit ederek literatür kayıtlarına geçirmiştir.

Taş, dindarlığın kriterleri üzerine tipolojik bir araştırma adlı çalışmasında;

a-Geleneksel/ilmihalci dindarlık,

b-Modernist/hümanist dindarlık,

c-Popüler/hurafeci dindarlık olmak üzere üç farklı dindarlık tipolojisi tespit etmiştir (Taş, 2006: 183).

H. Atay, adına dindarlık tipolojisi dememiş olmakla beraber, tipoloji kapsamında değerlendirilebilecek üçlü bir din/dindarlık anlayışı tasnifi yapar. Bu tasnife göre:

1- Kur'an İslâm'ı, Kur'an'ın dini: Hicri ilk üç asırda, birtakım aksak ve eksikliklerine rağmen uygulanan din,

2- Bilginlerin İslâm'ı, bilginlerin dini: Hicri dördüncü yüzyıldan sonra fakihlerin ve bilginlerin dini olarak uygulama alanı bulmuş dindir,

3- Halkın İslâm'ı, halkın dini: Halkın hoşlanacağı, halk tarafından herhangi bir sorgulamaya/kritiğe tabi tutulmadan kolaylıkla kabul görecektir, ana omurgası hikâyeye ve hurafelerden müteşekkil din (H. Atay,2005: 5-6) olarak ortaya koyar.

Altıntaş, Mevlânâ'da Dindarlık Tipolojileri adlı çalışmasında dindarlık tipolojilerini;

1-Samimi dindarlık tipolojisi,

2-Gayri samimi dindarlık tipolojileri olmak üzere iki ana bloğa ayırarak tespit eder ve gayri samimi dindarlık tipolojilerini kendi aralarında şu şekilde sınıflandırır:

a-Şekilperest dindarlık,

b- Gösterişçi dindarlık,³³

c- Erişilmez dindarlık,

d-Temsile dayalı olmayan dindarlık (Altıntaş, 2008: 84-88).

Samimi dindarlık olgusunu Kur'an/vahiy ekseninde bir analize tabi tutacak olursak, vahyin insandan beklediği dindarlık tipolojisi, metaforik bir ifadeyle, "güneşte terlemeyen ve gölgede üşümeyen" bir tipolojidir. Bir başka ifadeyle, bireyin gerek tek başınayken gerekse toplum içindeyken olsun kimliğinden, dürüstlüğünden, adil davranışından, hayırseverliğinden, özetle dini, ahlaki ve vicdani pozisyonlarının herhangi birinden taviz vermeksizin, dolayısıyla rotasız hareket halinde olan cisim gibi hangi tarafa ne zaman savrulacağı belli olmayan bir tavır içinde değil, her yerde ve herkese karşı aynı insani ve vahyin yüklemiş olduğu omurgalı Kimlik sergilemesidir. Bu bağlamda kastın, kişinin gerek bireysel gerekse toplumsal ilişkilerinde ötekileştirici bir tutum sergilemesi olmadığını belirtmekte fayda görmekteyiz. Gayri

³³ Gösterişçi dindarlıkla ilgili kapsamlı bir çalışma için bk., E. Okumuş, 2017.

samimi dindarlık ise, vahiy ve ahlaki eksenden kopuk, bireysel menfaatlerin merkeze alındığı söz konusu bu zihniyete bağlı olarak da gerek bireysel gerekse toplumsal hemen her ilişkinin bu kişisel merkez etrafında cereyan ettiği tipi temsil etmektedir.

Normali patolojik olandan ayırma faaliyeti, toplumbilim araştırmalarının temel kaidelerinden biridir (Taplamacıoğlu, 1969: 49). Ejder Okumuş, gösterişçi dindarlık adını taşıyan kitabında, dindarlık tipolojilerinden biri olan gösterişçi dindarlığı, patolojik bir fenomen olarak tespit eder (E. Okumuş, 2017: 19). Mevlana'nın düşüncesi/bakış açısı merkeze alınarak ifade edilecek olursa, gayri samimi dindarlık tipolojilerinin hemen hepsinin hastalıklı dindarlık tipolojileri olduğu söylenebilir (Altıntaş, 2008: 88). Gösterişçi dindarlık çeşitli tiplerde tezahür edebilir, görünürlük kazanabilir. Örneğin zengin birinin istemediği halde infakta bulunarak içinde yaşamakta olduğu toplumdan rant beklentisi olabilir; benzer şekilde bireyin kendisini dindar bir toplum içinde güvende hissedebilmek ve birtakım menfaat temin edebilmek adına, camide cemaatle ön saflarda - mümkünse en ön safta - namaz kılabilir; yine, politikacıların dindar seçmenlerden oy devşirebilmek adına namaz, oruç gibi dinsel bazı eylemleri yapıyor görünebilir veya hedef kitle nezdinde karşılığı olan bazı dini sloganlar atabilir ya da herhangi bir dine inanmadığı halde inanıyor görünebilir. Bu bakımdan dini tipolojik düzlemde, gösterişçi dindarlığın tek tek davranışlara göre tiplendirilebileceği gibi, belli alanlara özgü tipler olan ahlaki gösterişçi dindarlık, siyasal gösterişçi dindarlık, sosyoekonomik gösterişçi dindarlık vb. saptamasının ardından, gösterişçi dindarlıkla ilgili olarak kapsamlı bir tiplendirme ortaya koyar (E. Okumuş, 2017: 60-64).

Bilgin, geleneğe ve dini gruplara dayanan dindarlıktan hareketle;

1-Geleneksel dindarlık,

2-Cemaat dindarlığı olmak üzere ikili bir dindarlık tipolojisi belirler ve söz konusu ayrımın da dini duygu kaynaklı olmadığından, davranış farklılığı esasına dayanan bir ayrım olduğundan; esasen her iki dindarlık tipolojisinin de birbirinden tümüyle bağımsız ve farklılık göstermediğinden ve pek çok noktada iç içe geçmiş olduklarından (Bilgin, 2003: 197) söz eder. Allport ve Ross ise, içsel ve dışsal dini

yönelimden başka bir ifadeyle içsel ve dışsal dindarlık tipolojilerinden bahsederler (Allport ve Ross, 1967: 434).

Konuyla ilgili olarak, Sayılarla Türkiye’de İnanç ve Dindarlık adlı çalışmasında Nişancı; inanç ve dindarlık tipolojisi parametrelerinden hareketle, ana akım dindar, muhafazakâr-mütedeyyin, laik-Müslüman ve laik inançsız olmak üzere Türkiye’de dört inanç ve dindarlık tipolojisinden bahseder (Nişancı, 2023: 187).

Janmohamed, çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu M Neslinden bahseder. Her ne kadar ekseriyetle gençlerden oluşsa da onları tanımlayan asıl unsur yaşları değil tutumlarıdır. Bahse konu bu nesil, kimliklerinin inancı ve modernliği kuşattığına inanan, teknoloji konusunda bilgi sahibi olan, kendinden güç alan ve M Nesli olarak adlandırılan genç bir grup olarak tanımlanır (Janmohamed, 2019: 45). Yazar bu grubun özelliklerinden şöyle bahseder: M Nesli, etkileyici sohbetler yapan, kendine güvenen, topluma öncülük etme noktasında istekli olan ve zorlu yollardan korkmayan, kendi şartlarında modern ve inançlı bir hayat sürmeyi planlayan nesildir. Bu nesil, kendi hikayelerinden ve çeşitli bakış açılarından meydana gelen geniş bir yelpazeye sahiptir (Janmohamed, 2019: 42).

M Neslinin, dünyayı nasıl algıladığını ve nasıl bir dünya okuması yaptığını, şu ifadelerle yer vererek açıklar: Bu nesil dünyayı, medeniyetler çatışması³⁴ bağlamında değil, daha ziyade kendi içlerinde aynı anda varlıklarını sürdürebilen karma kültürler bağlamında algılıyorlar. M Nesli için inanç ve modernlik bir arada çok anlamlıdır (Janmohamed, 2019: 23) şeklinde izah eder. Söz konusu tespitler referans noktası alınarak, M Neslin, yeni bir dindarlık tipolojisi olarak değerlendirilebilir.

Dindarlık tipolojileri, bir bakıma din alanındaki teorik bilgi ve birikimin eylemsel boyutu olan dini pratiklerin belli kriterler çerçevesinde kategorize edilmesiyle ulaşılmış olan yapılardır. Bu bakımdan her tipoloji, teorik bilgi ile pratik uygulama arasındaki doğrusal ilişkinin kodlanmasıdır. Bahse konu durumla ilgili olarak Tekin, kısa ve uzun vadeli değişim süreci içinde gelinecek noktada sekülerleşmenin etkisiyle, bireysel yönü ağır basan ve yüzü dünyaya dönük

³⁴ Medeniyetler çatışması konusunda detaylı bilgi için bk., Huntington, 2002.

dindarlıklarda artış olduğu ve buna mukabil, dine ait görüngülerin artmasına paralel, dinsel içeriklerin zayıfladığı (Tekin, 2008: 15) tezini savunur. Esasen Allah'ı birey şuuruna taşıyan, başka bir ifadeyle, bireyde Allah şuurunun gelişmesini ve sürekliliğini sağlayan ibadetlerdir. Bu bakımdan ibadete başvurmeyen dinin yavan bir felsefeden ileri gitmesi ve ibadet etmeyen bir bireyin de dini yönden herhangi bir gelişme sağlaması mümkün değildir (Karaca, 2016: 50-52).

Gerek teknolojik gerekse bilimsel gelişmelere bağlı olarak değişen ve aynı zamanda karmaşık, girifti, iç içe geçmiş, her an farklı yönler evrilme potansiyelini içinde barındıran sosyal hayat içinde kendine bir nefes alma alanı açma saik ve beklentileri, dindarlık tipolojilerini de oldukça çeşitlendirmiştir. Bu bağlamda, her dindarlık tipolojisinin belli bir sosyal kimliğe/etikete karşılık geldiği açık ve nettir. O bakımdan oldukça zengin ve çeşitli sosyal ilişkiler ağına sahip olan günümüz modern toplumları, bir bakıma kendisiyle uyumlu ve verimli ilişki geliştirme/kurma kabiliyetine sahip yeni dindarlık tipolojileri üretilmesi için oldukça mümbit bir alan oluşturmuştur. Esasen arz talep dengesi ekseninde yürüyen ve belki de bireysel çıkarların kolektif menfaatlere öncelendiği bir ilişki ağından söz etmek abartılı bir tespit olmasa gerek.

Waardenburg, İslam'ı, normatif İslam ve uygulanan İslam olmak üzere ikili bir tasnife tabi tutarak değerlendirir. Normatif İslam'ı, otoritesi pek çok Müslüman grubun kültürel farklılıklarını aşan buyruklar, normlar ve değerler bütünü olarak tanımlar. Uygulanan ya da yaşanan İslam'ı ise, müminlerin-o dinin inananlarının-gündelik hayatlarını oluşturan meşru ve dolayısıyla da İslami kabul edilen yaşam tarzlarını, pratiklerini ve adetlerini ihtiva etmektedir (Waardenburg, 2011: 32) şeklinde tanımlamaktadır. Waardenburg'un bu tespitinden hareketle pratik düzeyde, bir başka ifadeyle araştırmaya konu düzeyindeki İslam normatif değil, uygulama zemini bulan İslâm'dır tespiti yapılabilir. İslam dini bağlamında yapılan değerlendirme neticesinde varılan bu sonucun, benzer şekilde diğer dinler için de geçerli olduğunu düşünmenin önünde herhangi bir engel gözükmemektedir.

2.6. Üniversite ve Akademisyen Kavramı

Günümüzde üniversite adı verilen yükseköğretim kurumunun temelini oluşturan ilk yapı, antik Yunan filozofu Platon'un MÖ 4. yüzyılda kurduğu Akademi'dir. Platon'un öncülüğünde MÖ 387 de eğitim faaliyetine başlayan bu felsefe okulunda metafizik, teoloji, kozmoloji, bilim, tarih ve sanatla ilgilenen insanlar düzenli olarak bir araya gelir ve tartışmalar yaparlardı. Platon'un akademisi, tarihi süreç içinde hem doğu hem de batı dünyasında kurulan eğitim ve öğretim kurumlarıyla gelişerek günümüzde üniversite olarak adlandırılan kurumlara dönüştüler (Aktan, 2022: 66). 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun Beşinci Bölümünde Öğretim Elemanları başlığı altında tanımlanan Araştırma Görevlisi, Öğretim Görevlisi, Doktor Öğretim üyesi, Doçent ve Profesör unvanlarından herhangi birine haiz olup Yükseköğretim Kurumlarında görev yapan personel, Akademik personel olarak adlandırılır (<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2547.pdf>).

Akademik çalışmada verimlilik, sahip olunan sosyoekonomik kaynaklarla doğrudan ilişkili bir durumdur. Bu bakımdan her akademisyenin aynı zamanda bir araştırmacı olduğu ön kabulünden hareketle, belli bir ekonomik güce ulaşmak araştırmacıyı/akademisyeni hem kendi gücüne yoğunlaşma ve zihnini gündelik hayatı sürdürme kaygısından uzaklaştırır hem de gerek daha özgüvenli olma gerekse meseleleri daha geniş bir ufukla ve özgürlükçü bir yaklaşımla ele alma dirayeti de sağladığı (M. Öztürk, 2019b: 81) bilinen bir realitedir.

Toplumun genel sosyoekonomik düzeyine nazaran, daha üst bir pozisyonda konumlanan akademisyenlerin, din ve dindarlığa bakışlarının daha özgün ve aynı zamanda özgürlükçü olabileceği söylenebilir. Din konusundaki algı, anlayış ve bunların toplumsal hayat düzleminde pratize edilmiş şekli olan dindarlığın, sosyal statü ile yakın bir ilişkisinin olduğu bilinen bir realitedir. Bu bakımdan dinin anlaşılma ve zihin dünyasında harmanlanarak ete kemiğe büründürülmesi sürecini önemli ölçüde sahip olunan bilgi, birikim, bilimsel/eleştirel bakış açısı, vizyoner kimlik gibi pek çok unsur etkilemekte ve şekillendirmektedir.

Esasen üniversitelerin sahip olduğu misyon, hemen her toplumun geleceğinin teminatı olarak kabul edilen ve büyük sorumluluklar yüklenen genç jenerasyonuna salt bilgi yüklemesi yapmak gibi tek boyutlu bir işlev değildir. Bu bağlamda Ortega Y Gasset, üniversitenin işlevlerinden bahsederken kültür aktarımı, meslek eğitimi ve bilimsel araştırma ve yeni bilim insanlarının yetiştirilmesi olmak üzere (Ortega Y Gasset, 2022: 44) üç önemli hususa dikkat çekerek, üniversitenin öncelikli ve merkezi fonksiyonlarının fizik, doğa bilim, tarih, toplumbilim ve felsefe (Ortega Y Gasset, 2022: 53) olması gerektiğini belirtir

Fransız sosyolog Bourdieu: Akademik dünyayı bilimsel kriterler ölçeğinde çözümlenmek, nesnel ve evrensel olma iddiasını taşıyan bir nesneleştirmeyi gerçekleştirme yetkisi toplumsal olarak kabul edilmiş bir kurumun konusudur (Bourdieu, 2021: 218) der. Bu bakımdan bu çalışmada, Türkiye ölçeğinde akademik dünyanın belli bir bileşenini oluşturan ve çalışma evreni içinde örneklem grubunu meydana getiren üniversitelerde görev yapmakta olan akademik kadronun, dindarlık anlayışını bilimsel olarak anlamaya ve tespit etmeye çalışılacaktır.

Pareto, kendi faaliyet alanlarında yüksek endekslere sahip olan insanlardan oluşan sınıfa seçkinler (elit) adını vermektedir (Pareto, 1935: 1422-1423'den aktaran Bottomore, 1996: 9-10). Bottomore ise, seçkinler deyiminin genel itibarıyla bir toplumda statüsü yüksek olan işlevsel, esas olarak profesyonel kümeler için kullanıldığını (Bottomore, 1996: 14) ifade eder. Bu noktadan hareketle, akademisyenleri içinde buldukları üst eğitim-öğretim faaliyetleri dolayısıyla bir seçkinler sınıfı olarak düşünmek ve bu şekilde değerlendirmek mümkündür. Yukarıda üzerinde detaylı bir şekilde durulduğu gibi, esasen akademisyenler toplumun hem günümüzdeki değişim-dönüşümünde hem de gelecek tasavvurunda belirleyici, yönlendirici ve inşa edici rol oynamaktadır. Mosca ile Pareto'nun formüle ederek ifade ettikleri gibi, toplumda toplumun geri kalanını yöneten bir azınlık bulunur, bulunmalıdır da (Bottomore, 1996: 12).

İKİNCİ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

1.Örneklemin Demografik Özellikleri

1.1.Örneklemin Cinsiyet Durumu

Örneklemin cinsiyetlerine göre dağılımı, frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3: Örneklemin cinsiyet durumuna göre dağılımı

Cinsiyetiniz?	Frekans	%
Erkek	431	63,8
Kadın	245	36,2
Toplam	676	100

676 kişiden oluşan örneklemin cinsiyetlere göre dağılımına bakıldığında, kadınların 245 kişiyle (%36,2), erkeklerin ise 431 kişiyle (%63,8) temsil edildikleri görülmektedir.

1.2.Örneklemin Medeni Durumu

Örneklemin medeni durumuna göre dağılımı, frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4: Örneklemin medeni durumuna göre dağılımı

Medeni durumunuz?	Frekans	%
Evli	511	75,6
Evli olmayan	165	24,4
Toplam	676	100

Tabloya göre örneklemini 511 kişiyle (%75,6) evlilerin, 165 kişiyle de (%24,4) evli olmayanların oluşturduğu görülmektedir. Evli olmayan 165 kişi; 151’i (%22,3) bekârlardan, 8’i (%1,18) eşi vefat edenlerden ve 6’sı (%0,9) ise eşinden ayrılanlardan oluşmaktadır.

1.3.Örneklemin Yaş Durumu

Örneklemin yaş durumuna göre dağılımı, frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5: Örneklemin yaş durumuna göre dağılımı

Yaşınız?	Frekans	%
30 ve altı	179	26,5
31-44	314	46,4
45 ve üzeri	183	27,1
Toplam	676	100

Örneklem üç farklı yaş grubundan oluşmaktadır. 30 yaş ve altı kategorisinde 179 kişi (%26,5), 31-40 yaş kategorisinde 314 kişi (%46,4) ve 45 yaş ve üzeri kategorisinde 183 kişiyle (%27,1) yer almaktadır.

1.4.Örneklemin Aylık Toplam Gelir Durumu

Örneklemin aylık toplam gelir durumuna göre dağılımı, frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6: Örneklemin aylık toplam gelir durumuna göre dağılımı

Ailenizin aylık toplam gelir düzeyi nedir?	Frekans	%
Düşük (5.001-10.000 TL)	224	33,1
Orta (10.001-15.000 TL)	267	39,5
Yüksek (15.001 ve üzeri TL)	185	27,4
Toplam	676	100

Örneklemin aylık toplam gelir düzeyi; 5.001-10.000 aralığı düşük, 10.001-15.000 aralığı orta ve 15.001 ve üzeri gelir durumu ise yüksek gelir düzeyi olarak değerlendirilmiştir. Bu noktadan hareketle; tablo 4’ün verilerinden örneklemin 224 kişiyle (%33,1) düşük, 267 kişiyle (%39,5) orta ve 185 kişiyle (%27,4) ise yüksek gelir düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir. Akademisyenlerin aylık toplam gelir düzeylerini tespiti yönelik tablo 6’daki veriler, saha çalışmasının yapıldığı döneme ait verilerdir. Bu bakımdan verilerin toplandığı süreç sonrasında yapılan ekonomik iyileştirmeler neticesinde, akademisyenlerin (örneklemin) günümüzde tablo verilerinden daha yüksek ekonomik gelir düzeyine sahip olduklarını belirtmekte fayda görmektediriz.

1.5.Örneklemin Akademik Unvan Durumu

Örneklemin akademik unvan durumuna göre dağılımı, frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: Örneklemin akademik unvan durumuna göre dağılımı

Akademik unvanınız?	Frekans	%
Arş. Gör.	228	33,7
Öğr. Gör.	89	13,2
Dr. Öğr. Üyesi	148	21,9
Doç. Dr.	94	13,9
Prof. Dr.	117	17,3
Toplam	676	100

Örneklemin unvan bazında dağılımına bakıldığında, 228 kişiyle (%33,7) Arş. Gör., 89 kişiyle (%13,2) Öğr. Gör, 148 kişiyle (%21,9) Dr. Öğr. Üyesi, 94 kişiyle (%13,9) Doç. Dr. ve 117 kişiyle (%17,3) Prof. Dr. tarafından temsil edildiği görülmektedir. Mevcut veriler esas alınarak, özellikle yüksek iki oran (%33,7 oranında Arş. Gör. ve %21,9 oranında Dr. Öğr. Üyesi) olan akademik kesimden hareketle, genelde çalışma evreninin özelde ise örneklem grubunun hem akademik çalışma hem de yaş itibarıyla (örneklemin yaş dağılımı tablo 7’de yer almaktadır) genç ve dinamik bir akademik kadroya sahip oldukları söylenebilir.

1.6.Örneklemin Siyasi Kimlik Durumu

Örneklemin siyasi kimlik durumuna göre dağılımı, frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8: Örneklemin siyasi kimliğe göre dağılımı

Siyasi kimlik olarak kendinizi nerede konumlandırıyorsunuz?	Frekans	%
Muhafazakâr	214	31,7
Sosyal demokrat	74	11,0
Laik	71	10,5
Liberal	55	8,1
Milliyetçi	230	34,0
Diğer	32	4,7
Toplam	676	100

Tabloda yer alan bulgulara göre siyasi kimliğini milliyetçi olarak tanımlayanlar, %34,0 gibi yüksek bir oranla ön plana çıkmaktadır. Muhafazakârların oranı ise, kendisini milliyetçi olarak tanımlayanlara oldukça yakın bir oran olan %31,7 olarak tablo bulguları arasında yer almaktadır. Sosyal demokratları %11,0, Laik olduklarını belirtenleri %10,5, liberalleri %8,1 ve son olarak da herhangi bir siyasi anlayışı benimsediğini belirtmeyip diğer şıkkını seçenlerin %4,7 oranında tabloda temsil edildikleri açıkça ortaya çıkmıştır.

2.Örneklemin Anket Sorularına Verdiği Cevaplar

2.1.Örneklemin lisans/lisansüstü eğitim durumu

Örneklemin lisans/lisansüstü eğitim durumu değişkenine göre dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9: Örneklemin lisans/lisansüstü eğitim durumuna göre dağılımı

Eğitim durumunuz?	Frekans	%
Lisans	69	10,2
Yüksek Lisans	163	24,1
Doktora	444	65,7
Toplam	676	100

Tablo da görüldüğü üzere, Lisans mezunları 69 kişiyle (%10,2), Yüksek Lisans eğitimini tamamlayanlar 163 kişiyle (%24,1) ve son olarak doktora eğitimini tamamlamış olanların ise 444 kişiyle (%65,7), çalışmada yer almıştır.

2.2.Örneklemin Mezun Olduğu Lise Türü

Örneklemin mezun olduğu lise türü değişkenine göre dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10: Örneklemin mezun oldukları lise türüne göre dağılımı

Mezun olduğunuz lisenin türü nedir?	Frekans	%
Genel Lise	233	34,5
Anadolu Lisesi	186	27,5
İmam Hatip Lisesi	107	15,8
Meslek Lisesi	88	13,0
Fen Lisesi	62	9,2
Toplam	676	100

Örneklemin mezun oldukları lise türlerine bakıldığında, 233 kişiyle (%34,5) birinci sırada Genel Lisenin yer aldığını görülmektedir. Devamında ise 186 kişiyle (%27,5) Anadolu Lisesi, 107 kişiyle (%15,8) İmam Hatip Lisesi, 88 kişiyle (13,0) Sanat Okulu/Meslek Lisesi ve 62 kişiyle de (9,2) Fen Lisesi mezunlarının tablo 10’da yer aldıkları görülmektedir. Tablo 10’dan hareketle, örneklemin lise mezuniyet yelpazesinin oldukça geniş olduğu ve hemen her lise türünden mezunun araştırmada yer aldığı söylenebilir.

2.3.Örneklemin Çalıştığı Üniversiteler

Örneklemin çalıştığı üniversitelere göre dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11: Örneklemin çalıştığı üniversiteye göre dağılımı

Hangi üniversitede çalışmaktasınız?	Frekans	%
Selçuk Üniversitesi	360	53,2
Necmettin Erbakan Üniversitesi	229	33,9
Konya Teknik Üniversitesi	87	12,9
Toplam	676	100

Tablo 11’den de anlaşıldığı gibi çalışmanın araştırma evrenini oluşturan Konya ilindeki üç devlet üniversitesinde görev yapan akademik kadronun örneklem bazındaki dağılımı incelendiğinde; Selçuk Üniversitesinin 360 katılımcıyla (%53,2) birinci sırada, Necmettin Erbakan Üniversitesinin 229 katılımcıyla (%33,9) ikinci sırada ve Konya Teknik Üniversitesinin ise 87 katılımcıyla (%12,9) üçüncü sırada yer almakta oldukları görülecektir. Çalışma evrenini temsil güç ve yeterliliğine sahip olduğu kabul edilen ve 676 kişiden oluşan örneklem grubunun tespit ve dağılımda, araştırma evrenini oluşturan her bir üniversitenin akademik personel sayısı dikkate alınarak hareket edildiği hususu çalışmanın giriş kısmında açıklanmıştır.

2.4.Örneklemin Annelerinin Eğitim Düzeyi

Örneklemin annelerinin eğitim düzeyine göre dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12: Örneklemin annelerinin eğitim düzeyine göre dağılımı

Annelerin eğitim düzeyi nedir?	Frekans	%
İlköğretim ve Altı	397	58,7
Ortaöğretim	182	26,9
Yükseköğretim	97	14,4
Toplam	676	100

Örneklemin annelerinin eğitim düzeyleri İlköğretim ve altı, Ortaöğretim ve Yükseköğretim olmak üzere üç kategoride değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Tablo 12’de de görüldüğü gibi, örneklemin önemli bir kesimini oluşturan 397 kişinin (%58,7) İlköğretim ve altı, 182 kişinin (%26,9) Ortaöğretim ve 97 kişinin (%14,4) ise Yükseköğretim eğitim düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Araştırma bulguları

örneklem annelerinin eğitim düzeylerinin, %85,6 gibi oldukça yüksek bir oranla ortaöğretim ve altı eğitim düzeyinde olduklarını ortaya koymaktadır.

2.5.Örneklem Babalarının Eğitim Düzeyi

Örneklem babalarının eğitim düzeyine göre dağılımı, frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13: Örneklem babalarının eğitim düzeyine göre dağılımı

Babanızın eğitim düzeyi nedir?	Frekans	%
İlköğretim ve Altı	237	35,1
Ortaöğretim	175	25,9
Yükseköğretim	264	39,0
Toplam	676	100

Örneklem babalarının eğitim düzeyleri, annelerinin eğitim düzeylerinde olduğu gibi, İlköğretim ve altı, Ortaöğretim ve Yükseköğretim olmak üzere üç kategoride değerlendirilmiştir. Tablodan da anlaşıldığı gibi; 237 kişinin (%35,1) İlköğretim ve altı, 175 kişinin (%25,9) Ortaöğretim ve 264 kişinin (%39,0) ise Yükseköğretim mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 12 ve tablo 13 birlikte okumaya tabi tutulduğunda akademisyenlerin, annelerinin %85,6 olan ortaöğretim ve altı eğitim düzeyine karşın babalarının ortaöğretim ve altı eğitim düzeyi %60,1 olarak belirginlik kazanmaktadır. Benzer bir durum, yükseköğretim eğitim düzeyinde de gözlenmektedir. Örneklem babalarından 264 kişi (%39,1) yükseköğretim eğitim düzeyine sahipken bu oran annelerde 97 kişi ile (%14,4) olarak görülmektedir. Bahse konu Tablo 12 ve Tablo 13, toplumların sosyoekonomik ve sosyokültürel gelişmişlik düzeyleri ile cinsiyet farklılıklarına bakışları arasındaki ilişkinin, eğitime kadınların aleyhine negatif bir yansıması olarak değerlendirilmektedir.

2.6.Örneklem Annelerinin Meslekleri

Örneklem annelerinin meleklerine göre dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14: Örneklemin annelerinin mesleğine göre dağılımı

Annelerinizin mesleği nedir?	Frekans	%
Ev hanımı	531	78,5
Memur	89	13,2
İşçi	30	4,4
Öğretmen	14	2,1
Diğer	12	1,8
Toplam	676	100

Tablo 14 incelendiğinde, kahir ekseriyetinin 531 kişiyle (%78,5) ev hanımı oldukları realitesiyle karşılaşılmaktadır. 89 kişinin (%13,2) memur, 30 kişinin (%4,4) işçi, 14 kişinin (%2,1) öğretmen ve 12 kişinin ise (%1,8) diğer meslek gruplarından oldukları anlaşılmaktadır. Bu bakımdan örneklemin anne meslek profili Tablo 14 kapsamında-mevcut bulgular çerçevesinde-değerlendirildiğinde, örneklemin yaklaşık 3/4'ünden fazlasını temsil eden %78,6 gibi çok yüksek bir oranla, örneklem grubunun geleneksel aile sosyolojisiyle uyumlu olduğu söylenebilecek klasik ailelerden geldiği görülmektedir.

2.7.Örneklemin Babalarının Meslekleri

Örneklemin babalarının mesleklerine göre dağılımı, frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 15'de verilmiştir.

Tablo 15: Örneklemin babalarının mesleğine göre dağılımı

Babanızın mesleği nedir?	Frekans	%
Memur	307	45,4
İşçi	170	25,2
Esnaf	59	8,7
Çiftçi	46	6,8
Serbest Meslek	34	5,0
Akademisyen	36	5,3
Diğer	24	3,6
Toplam	676	100

Meslek dağılımı ile ilgili bulguların yer aldığı bu tabloda görüldüğü üzere, memurluğun 307 kişiyle (%45,4) birinci sırada konumlandığı görülmektedir. Akabinde 170 kişiyle (%25,2) işçi, 59 kişiyle (%8,7) esnaf, 46 kişiyle (%6,8) çiftçi, 34 kişiyle (%5,0) serbest meslek, 36 kişiyle (%5,3) akademisyen ve 24 kişiyle de (%3,6) diğer meslek grupları yer almaktadır. Akademisyenlerin anne ve baba mesleklerinin yer aldığı Tablo 14 ve Tablo 15 birlikte değerlendirildiğinde, ebeveynleri akademisyen olanların-babalarının- oranının %5,3 olduğu verilerden anlaşılmaktadır. Bu itibarla akademisyenliğin, ebeveynden çocuğa intikal eden bir miras olmadığı ve daha da

önemlisi eğitimin, hemen her sosyal tabakanın erişebileceği mesafede olduğu gerçeği de söz konusu iki tablonun bulgularından anlaşılmaktadır. Bu bakımdan, Tablo 14 ve Tablo 15'deki akademisyenlerin anne ve babalarının meslek dağılımlarının, Tablo 12 ve Tablo 13'de yer alan eğitim düzeyleriyle genel itibariyle bir paralellik arz ettiği görülmektedir.

2.8.Örneklemin Ebeveynlerinin Sosyoekonomik Düzeyi

Örneklemin ebeveynlerinin sosyoekonomik düzeyine göre dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16: Örneklemin ebeveynlerinin sosyoekonomik düzeyine göre dağılımı

Anne-babanız sosyoekonomik düzeyi nedir?	Frekans	%
Üst Düzey	53	7,8
Orta Düzey	499	73,8
Alt Düzey	124	18,4
Toplam	676	100

Tabloda açıkça görüldüğü üzere; ebeveynlerinin orta sosyoekonomik düzeye sahip olduklarını belirtenler 499 kişiyle (%73,8) birinci sırada yer almaktadır. İkinci sırada 124 kişiyle (%18,3) alt ve üçüncü sırada ise 53 kişiyle (%7,8) üst sosyoekonomik düzeyde olanlar tabloda yer almıştır. Orta ve üstü sosyoekonomik düzeye sahip ailelerin %81,6 oranında olduğu Tablo bulgularından anlaşılmaktadır. Bu nedenle Tablo yer alan bulgular referans noktası olarak alındığında, üst bir eğitim imkânına erişim ile sahip olunan sosyoekonomik düzey arasında doğrusal bir ilişki olduğu çıkarımı yapılabilir.

2.9.Örneklemin Eşlerinin Eğitim Düzeyi

Örneklemin eşlerinin eğitim düzeyine göre dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17: Örneklemin eşlerinin eğitim düzeyine göre dağılımı

Eşinizin eğitim düzeyi nedir?	Frekans	%
İlkokul mezunu	17	3,3
Ortaokul/İlköğretim	6	1,2
Lise ve Dengi	41	8,0
Ön Lisans	48	9,4
Lisans	226	44,2
Lisansüstü	173	33,9
Toplam	511	100

Örneklemin 511'inin (%75,6) evli oldukları ve 165'inin de (%24,4) evli olmadıkları bilinmektedir (Tablo 5). Bu bakımdan örneklemin eşlerinin 511'inin eğitim düzeylerinin değerlendirmeye tabi tutulacağı açıktır. Akademisyenlerin eşlerinin eğitim düzeyini dağılımını gösteren tablo 17'nin bulgularına göre, Ortaokul/İlköğretim altı eğitim düzeyine sahip olanlar %4,5 (23 kişi), Lise ve dengi eğitim düzeyine sahip olanlar %8,0 (41 kişi) ve Yükseköğretim programından mezun olanlar ise %87,5 (447 kişi) oranındadır. Bu bakımdan eş tercihinde benzer sosyoekonomik/eğitim düzeyinin, önemli ölçüde belirleyici rol oynadığı anlaşılmaktadır.

2.10.Örneklemin Sahip Olduğu Dinin Bilgileri Aldıkları Kaynaklar

Örneklemin sahip olduğu dinin bilgileri aldıkları kaynakların dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18: Örneklemin sahip olduğu dini bilgileri aldığı kaynakların dağılımı

Sahip olduğunuz dini bilgileri nereden aldınız? (Ç.S.)	Frekans	%
TV Programları ve sosyal medyadan	87	5,6
Dini yayınlardan, kitaplardan	403	25,8
Çevreden	160	10,2
Katıldığım dini sohbet, konferans vb. etkinliklerden	143	9,2
Ebeveynlerimden	402	25,7
Öğrencilik yıllarımdaki din kültürü ve ahlak bilgisi derslerimden	310	19,9
Cami ve Kuran Kurslarından	44	2,8
Diğer	13	0,8
Toplam	1562	100

Bireylerin hayata gözlerini açtıkları ortam farklı olduğu gibi, bu farklılığa bağlı olarak, bilgi kaynakları da farklılaşmaktadır. Bu bakımdan ortam/çevre farklılığı beraberinde kaynak çeşitliliğini de getirmektedir.

Tablo 18'e bakıldığında, en yüksek oran olan %25,7 oranıyla, söz konusunun bilgiyi ebeveynlerinden öğrendiklerini beyan edenlerin oluşturduğu açıkça görülmektedir. İkinci sırada dini yayınların ve kitapların %25,8 oranıyla ve üçüncü sırada da ise %19,9 oranıyla öğrencilik yıllarında okumuş oldukları din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinden bilgi edindiklerini ifade edenler tabloda yer almaktadır. Tablonun son sıralarında yer alan cami ve Kur'an kurslarının bilgi edinme bakımından %2,8 oranında ve diğer şikkını işaretleyenlerin ise %0,8 oranında tabloda yer aldıkları görülmektedir.

Tablo verilerindeki bilgi kaynakları arasında en yüksek oranı ebeveynlerin ve yazılı kaynakların oluşturduğu oldukça net bir biçimde belirginlik kazanmıştır. Bu itibarla, elde edilmiş olan bulgular, toplumların en küçük birimi olarak addedilen aile kurumunun ne denli hayati bir önem taşıdığını bir kez daha ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra hem yazılı kaynakların hem de İlk ve Orta öğretimdeki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin de dini öğrenme noktasındaki ehemmiyetini tablodaki bulguları referans alarak ifade etmek mümkündür.

2.11.Örneklemin Kendilerini Belli Bir Dine Mensubiyet Hisleri

Örneklemin kendilerini belli bir dine mensubiyet hislerinin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19: Örneklemin kendilerini belli bir dine mensubiyet hissini dağılımı

Kendinizi belli bir dine mensup hissediyor musunuz?	Frekans	%
Evet	668	98,8
Hayır	8	1,2
Toplam	676	100

Örneklemin herhangi bir dine aidiyetlerinin olup olmadığını tespiti yönelik verilerin yer aldığı Tablo 19’da, 668 akademisyen (%98,8) belli bir dine aidiyetlerinin olduğunu, buna mukabil 8 akademisyen ise (%1,2) belli bir dine aidiyetlerinin olmadığını belirtmişlerdir.

Bu bağlamda örneklemin, herhangi bir dine mensubiyetinin olmadığını ifade eden %1,2 oranına tekabül eden kısmını göz ardı etmemek kaydıyla, yaklaşık olarak tümünün bir dine mensubiyetinin olduğu Tablo bulguları arasındadır. Bu güçlü (%98,8) mensubiyet bağının olduğu dinin ise İslam dini olduğu Tablo 20’nin verilerinden anlaşılmaktadır.

2.12.Örneklemin Kendisini Mensup Hissettiği Din

Örneklemin kendisini mensup hissettiği dinin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20: Örneklemin kendisini mensup hissettiği dinin dağılımı

Cevabınız “evet” ise, hangi dine mensupsunuz?	Frekans	%
İslam	668	98,8
Hristiyan	0	0
Yahudi	0	0
Budist	0	0
Dini Mensubiyet Hissi Yok	8	1,2
Toplam	676	100

Tablodaki bilgilere göre, belli bir dine aidiyetlerinin olduğunu belirten 668 akademisyenin (%98,8) tümü, aidiyet hissettikleri dinin İslam dini olduğunu belirtmişlerdir. Sahadan elde edilmiş olan mevcut bulgulardan hareketle, genelde çalışma evreninin özelde ise örneklem grubunun Müslüman bir kitleden oluştuğu söylenebilir. Bu itibarla, özelde Tablo 20'nin verilerinin, genelde ise araştırma bulgularının kendilerini İslam dini mensubu dolayısıyla da Müslüman olarak tanımlayan ve konumlandıran bir örneklem grubundan elde edildiği gerçeği göz önünde bulundurularak okunması hem Sosyolojinin hem de Din Sosyolojisinin ruhuna uygun olacağı ve sonuçların daha anlamlı bir hal alacağı düşünülmektedir. Çarkoğlu ve Toprak tarafından yapılan bir çalışmada; bir dine bağlı olduklarını ve bu dinin de Müslümanlık olduğunu belirtenlerin oranıyla (%98,4), bu çalışmayla ulaşılan sonuçlar arasında (%98,8) çok ciddi bir yakınlık söz konusudur (Çarkoğlu ve Binnaz, 2006: 38). Benzeri sonuçlar, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yaptırılan, Türkiye’de Dinî Hayat Araştırması adlı çalışmada da görülmektedir (DİB, 2014: 4).

2.13.Örneklemin Allah İnancına ilişkin Düşüncesi

Örneklemin Allah inancına ilişkin düşüncesinin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21: Örneklemin Allah inancına ilişkin düşüncesinin dağılımı

Aşağıdaki seçeneklerden hangisi Allah inancı hususundaki durumunuzu doğru ifade etmektedir?	Frekans	%
Her şeyi yoktan var eden, bilen, her şeye gücü yeten ve yarattığı evrene her an müdahale eden/edebilen tek bir Allah'ın varlığına inanıyorum	632	93,5
Allah'ın evreni yarattığına, ancak yarattığı evrene müdahale etmediğine inanıyorum	14	2,1
Allah'ın varlığına ve birliğine inanmakla birlikte anlamakta güçlük çektiğim bazı hususlar var	22	3,2
Allah'ın varlığına inanmıyorum	8	1,2
Allah'ın varlığı ya da yokluğu konusunda ilgilenmiyorum	0	0
Toplam	676	100

Tablo 21'e göre; araştırmaya katılan akademisyenlerin, "Her şeyi yoktan var eden, bilen, her şeye gücü yeten ve yarattığı evrene her an müdahale eden/edebilen tek bir Allah'ın varlığına inanıyorum" diyenlerin oranının %93,5 ile oldukça yüksek ve güçlü olduğu görülmektedir. "Allah'ın evreni yarattığına, ancak yarattığı evrene müdahale etmediğine inanıyorum" beyanında bulunanların %2,1, "Allah'ın varlığına ve birliğine inanmakla birlikte anlamakta güçlük çektiğim bazı hususlar var" diyenlerin %3,2 olduğu Tablo 21'in verileri arasındadır. "Allah'ın varlığına inanmıyorum" diyenlerin oranı ise %1,2 olarak tabloda yer almaktadır.

Örneklemin belli bir kesiminin Allah'ın varlığına inanmakla birlikte; Allah'ın yarattığı evrene/varlığa herhangi bir müdahalesinin olmadığını (%2,1) ve anlamakta bazı güçlükler yaşadıklarını (%3,2) ifade etmiş olmalarına rağmen, her iki kesimin de Allah inancına sahip oldukları açıkça görülmektedir. Tablo 21'de de görüldüğü gibi, Allah'a inandıklarını beyan edenlerin oranı %98,8'dir. Dolayısıyla araştırma bulguları, örneklem grubunun kahir ekseriyetinin Allah'a inandıklarını tespit etmektedir.

Dindarlıkla ilgili yapılmış olan bazı çalışmalarda da Allah'a inanç hususunda, yaklaşık oranlar elde edilmiştir (Bayyigit, 1989: 65-66; Bayyigit, 2011: 88; Köktaş, 1993: 78; DİB, 201: 12; Nişancı, 2003: 29-30; Yavuz, 2019: 123; S. Yılmaz, 2019: 130).

2.14.Örneklemin Hz. Muhammed'in Peygamberliği Hakkındaki Düşüncesi

Örneklemin Hz. Muhammed'in peygamberliği hakkındaki düşüncesinin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 22'de verilmiştir.

Tablo 22: Örneklemin Hz. Muhammed'in peygamberliği hakkındaki düşüncesinin dağılımı

Aşağıdaki seçeneklerden hangisi Hz. Muhammed'in peygamberliği hakkındaki düşüncenizi ifade etmektedir?	Frekans	%
Hız Muhammed Allah'ın gönderdiği son peygamberdir.	664	98,2
Hız Muhammed peygamber değildir ancak tarihe damga vurmuş bir insandır.	6	0,9
Peygamber olarak böyle bir insanın yaşadığı konusunda şüphelerim vardır.	6	0,9
Toplam	676	100

Tablo 22'de görüldüğü üzere, Hz. Muhammed'in Allah'ın gönderdiği son peygamber olduğuna dair inanç %98,2'dir. Bunun yanında; Hz. Muhammed'in

peygamber olmadığına ancak tarihe damga vurmuş bir insan olduğuna inananların oranı %0,9, Peygamber olarak böyle bir insanın yaşadığı konusunda şüpheleri olanların oranı da %0,9 olarak Tablo da yer almıştır.

Örneklemin, oldukça yüksek bir düzey/oran olarak değerlendirilmesi mümkün olan bir Peygamber inancına sahip olduğu Tablo bulgularından net olarak anlaşılmaktadır. Allah inancına sahip olduğunu belirten (Tablo 21: %98,8) hemen her akademisyenin, (%0,6 oranındaki farkı görmezden gelmeksiniz), aynı zamanda Peygamber inancı da taşıdıkları açıkça görülmektedir. Alanla ilgili yapılmış olan benzeri çalışmalarda da yakın sonuçlar tespit edilmiştir (Köktaş, 1993: 83; Koştaş, 1995: 35; Yavuz, 2019: 131)

2.15.Örneklemin Din Hakkındaki Görüşü

Örneklemin din hakkındaki görüşünün dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 23’de verilmiştir.

Tablo 23: Örneklemin din hakkındaki görüşünün dağılımı

Aşağıdakilerden hangisi din ile ilgili görüşünüzü temsil etmektedir?	Frekans	%
Din Allah tarafından gönderilmiş, insanın dünya ve ahiretini düzenleyen bir sistemdir.	648	95,9
Din gereklidir ancak alanı, dünya değildir.	9	1,3
Din insan düşüncesinin bir ürünü olduğundan bilim ve teknolojinin gelişmesi ile dine olan ihtiyaç da süreç içerisinde ortadan kalkacaktır.	19	2,8
Toplam	676	100

Dinin, din ile ilgili çalışmaların yapıldığı literatürde pek çok tanımı yapılmış olmakla beraber, genel itibarıyla üzerinde konsensüs sağlanmış olan; “Din Allah tarafından gönderilmiş, insanın dünya ve ahiretini düzenleyen bir sistemdir” tanımını doğru bulan ve bu tanıma katılanlar örneklemin %95,9’unu oluşturmaktadır. Dinin gerekli olduğunu ancak alanının dünya olmadığını belirtenler %1,3 oranındadır. Dinin, insan düşüncesinin bir ürünü olduğundan bilim ve teknolojinin gelişmesi ile dine olan ihtiyacın da süreç içerisinde ortadan kalkacağını düşünenlerin oranı ise %2,8 olarak Tablo 23’de yer almıştır.

2.16.Örneklemin Dini Doğru Tanımlayan Görüş Hakkındaki Düşüncesi

Örneklemin dini doğru tanımlayan görüş hakkındaki düşüncesinin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 24’de verilmiştir.

Tablo 24: Örneklemin dini doğru tanımlayan görüş hakkındaki düşüncesinin dağılımı

Size göre aşağıdakilerden hangisi “dini” daha doğru tanımlar?	Frekans	%
Bilimsel verilere dayalı bir sistemdir	44	6,5
Siyasi ve ideolojik özelliği ön planda olan bir sistemdir	8	1,2
Kültürel ve geleneksel öğelerin yoğun olarak yer aldığı bir sistemdir	23	3,4
Vahiy yoluyla ve Peygamberler vasıtasıyla insanlara iletilen bir sistemdir	593	87,7
Mitolojik özelliği olan bir sistemdir	8	1,2
Toplam	676	100

Buna göre, İslâm dini kaynaklarında genel itibariyle kabul gören “Vahiy yoluyla ve Peygamberler vasıtasıyla insanlara iletilen bir sistemdir” tanımına katılanların %87,7 oranıyla birinci sırada ve güçlü olarak yer aldıkları görülmektedir. Söz konusu tanımlar arasında dinin, “Mitolojik özelliği olan bir sistemdir” tanımını doğru bulanlar %1,2 gibi en düşük oranla tabloda yer almaktadır. Tablo 23’de, dinin genel kabul görmüş tanımı doğrultusunda fikir beyan edenlerin %95,9 oranında olmalarına karşın, dinin yeryüzüne/insanlığa iletilmesi süreci konusundaki oranın %87,7 olduğu Tablo 24’de açıkça görülmektedir. Araştırma bulgularının ortaya koymuş olduğu %8,2 oranındaki bu farkın, din-vahiy ilişkisi hususundaki düşünce farklılığından kaynaklandığı düşünülmektedir.

2.17.Örneklemin Kur’an ile İlgili Düşüncesi

Örneklemin Kur’an ile ilgili düşüncesinin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 25’de verilmiştir.

Tablo 25: Örneklemin Kur’an ile ilgili düşüncesinin dağılımı

Aşağıdaki ifadelerden hangisi Kur’an ile ilgili düşüncenizi yansıtmaktadır?	Frekans	%
Kur’an, Allah tarafından Hz. Muhammed’e indirilen, tüm hükümleri ile evrensel ve kıyamete kadar geçerlidir	601	88,9
Kur’an, Allah tarafından Hz. Muhammed’e indirilen, bazı hükümleri ile evrensel ve kıyamete kadar geçerlidir	22	3,3
Kur’an, Allah tarafından Hz. Muhammed’e indirilen ve hükümleri indirildiği dönemle sınırlı tarihsel bir kitaptır	0	0
Kur’an, Allah tarafından Hz. Muhammed’e indirilen evrensel bir kitaptır ancak, dönemin sosyal şartları göz önünde bulundurularak yeniden yorumlanmalıdır	44	6,5
Kur’an, insanların yazdığı bir kitaptır	9	1,3
Toplam	676	100

İslam Dininin kutsal kitabı olarak kabul edilen Kur'an'ın Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilen bir kitap olduğunu-bazı nüanslarla beraber- belirtenlerin oranı %98,7 olarak tabloda yer almaktadır. Örneklemin %1,3'ü ise "Kur'an, insanların yazdığı bir kitaptır" görüşünü benimsediklerini beyan etmişlerdir.

Alanla ilgili yapılan saha çalışmalarından elde edilen bulgular tetkik edildiğinde; Köktaş'ın, Türkiye'de Dini Hayat adlı çalışmasında, bahse konu hususu %80,6 oranında (Köktaş, 1993: 88) tespit ettiği görülmektedir. Selman Yılmaz; çalışmasının Kur'an inancı bahsinde, Kur'an'ın Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilen İlahi bir kitap olduğu şeklindeki ifadeye %91,4 oranında olumlu yanıt almıştır (S. Yılmaz 2019: 135). Şaban Yavuz ise benzeri bir soruya %97,3 oranında olumlu cevap aldığını kayda geçirmiştir (Yavuz, 2019:144-145). Türkiye'de Dinî Hayat Araştırmasının elde ettiği bulgu ise, bu çalışmada elde edilmiş olan sonuçlara oldukça yakın düzeydedir (DİB, 2014: 18). Bu bağlamda, bulguların birbirlerini destekler nitelikte oldukları söylenebilir.

2.18.Örneklemin Ahiret Hayatı Hakkındaki Düşüncesi

Örneklemin ahiret hayatı hakkındaki düşüncesinin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 26'da verilmiştir.

Tablo 26: Örneklemin ahiret hayatı hakkındaki düşüncesinin dağılımı

Ölümden sonra insanların bu dünyada yaptıkları/yapmadıkları her şeyin hesabını verecekleri bir ahiret hayatının olduğu konusunda düşünceniz nedir?	Frekans	%
Ölümler her şey biter, ahiret hayatı olduğuna inanmıyorum	9	1,3
İnsanların ölümden sonra dünya hayatı ile ilgili hesaba çekileceklerine ve ebedi bir ahiret hayatı olduğuna inanıyorum	646	95,6
Çeşitli kuşkularım dolayısıyla kararsızım	21	3,1
Toplam	676	100

Varlığı Kur'an ayetleriyle (Kur'an: 2/4; 4/134) sabit olan ahiret hayatı ile ilgili soruya örneklemin verdiği cevaplar Tablo 26'da yer almaktadır. Örneklemin %95,6'sının, insanların ölümden sonra dünya hayatı ile ilgili hesaba çekileceklerine ve ebedi bir ahiret hayatı olduğuna inandıkları tabloda görülmektedir. Bu oran, Kur'an'ın beyan ettiği (Kur'an: 100/7-8) dünya hayatında yapılan her türlü iyi ve kötü eylemin, ölümden sonraki hayat olarak adlandırılan ahirette bir karşılığının olacağına dair inancın, örneklem özelinde oldukça güçlü olduğunu ortaya koymaktadır. Çeşitli

kuşkuları dolayısıyla kararsız olanlar %3,1, ölümler her şeyin biteceğini ve ahiret hayatı olduğuna inanmadığını ifade edenler ise %1,3 oranında tabloda yer almaktadır. Araştırma sonucunda elde edilen Tablo 26'daki bulgular, gerek Diyanet İşleri Başkanlığının yaptırdığı araştırmanın gerekse Selman Yılmaz'ın araştırmasının bulgularıyla paralellik göstermektedir (DİB, 2014: 27; S. Yılmaz, 2019: 140).

Ölümler her şey biter, ahiret hayatı olduğuna inanmıyorum diyen 9 kişiden 8'inin herhangi bir dine mensubiyetinin olmadığını belirtenler olduğu (bk. Tablo 19), 1 kişinin ise, din mensubiyeti olmakla beraber, kendi içinde anlamlandıramadığı bazı hususların olduğu değerlendirilmektedir.

2.19.Örneklemin Kaza, Kader, Hayır ve Şerrin Allah'tan Olduğuna İlişkin Düşüncesi

Örneklemin kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna ilişkin düşüncesinin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 27'de verilmiştir.

Tablo 27: Örneklemin kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna ilişkin düşüncelerinin dağılımı

Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanır mısınız?	Frekans	%
Evet	651	96,3
Hayır	12	1,8
Kararsızım	13	1,9
Toplam	676	100

Tablo 27'de de görüldüğü gibi Kaza, Kader, Hayır ve Şerrin Allah'tan olduğuna inananlar %96,3 oranıyla ön plana çıkmıştır. Bahse konu hususla ilgili olarak olumsuz kanaat bildirenler %1,8 ve kararsız olduklarını beyan edenlerin oranı ise %1,9 olarak tablo bulguları arasında yer almaktadır. Bu bakımdan örneklem grubunun genel itibariyle kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna dair oldukça güçlü bir inanca sahip oldukları Tablo bulgularından anlaşılmaktadır. Elde edilen bulgularla, hem Köktaş hem de DİB tarafından yapılan çalışmaların bulguları arasında yakın bir benzerlik söz konusudur (Köktaş, 1993: 95; DİB, 2014: 30).

2.20.Örneklemin Allah'ın Kendisine Yapılan Dualara Karşılık Verdiğine İlişkin Düşüncesi

Örneklemin Allah'ın kendisine yapılan dualara karşılık verdiğine ilişkin düşüncesinin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 28'de verilmiştir.

Tablo 28: Örneklemin Allah'ın kendisine yapılan dualara karşılık verdiğine ilişkin düşüncesi

Allah yapılan dualara karşılık verir.	Frekans	%
Katılıyorum	635	93,9
Kararsızım	30	4,5
Katılmıyorum	11	1,6
Toplam	676	100

Tabloda yer alan bulgulara bakıldığında, Allah yapılan dualara karşılık verir ifadesine katıldıklarını belirtenlerin %93,9, kararsız olduklarını ifade edenlerin %4,5 ve katılmadıklarını beyan edenlerin ise %1,6 oranında tabloda yer aldıkları görülmektedir. Bu itibarla, yapılan duanın Allah katında bir karşılık bulacağına dair inancın oldukça güçlü olduğu söylenebilir. Araştırma neticesinde elde edilen bulgularla, alanla ilgili yapılmış olan çalışmaların bulguları arasında benzerlik görülmüştür (Köktaş, 1993: 125; Yavuz, 2019: 196).

Allah'ın kendisine yapılan dualara karşılık verdiğine katılmayan 11 kişiden 8'inin herhangi bir dine mensubiyetinin olmadığını (bk. Tablo 19) ve duanın psikolojik bir durum olduğunu (bk. Tablo 32) belirtenler olduğu; 3 kişinin ise kendi içinde dua ile ilgili anlamlandırmada birtakım sıkıntılar/iç tutarsızlıklar yaşayanlar olduğu değerlendirilmektedir.

2.21.Örneklemin Meleklerin Allah'ın Yarattığı Varlıklar Olduğu Hakkındaki Düşüncesi

Örneklemin meleklerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğu hakkındaki düşüncesinin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 29'da verilmiştir.

Tablo 29: Örneklemin meleklerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğu hakkındaki düşüncesinin dağılımı

Melekler Allah'ın yarattığı varlıklardır.	Frekans	%
Katılıyorum	658	97,3
Kararsızım	10	1,5
Katılmıyorum	8	1,2
Toplam	676	100

Tabloya göre, “Melekler Allah’ın yarattığı varlıklardır” düşüncesine katılanlar %97,3, kararsızlar %1,5 ve katılmayanlar %1,2 oranındadır. Meleklerin Allah tarafından yaratılmış varlıklar olduğu fikrine katılmayan %1,2 oranına denk düşen sekiz kişinin, Tablo 19’da herhangi bir dini aidiyetinin olmadığını belirtenler oldukları düşünülmektedir. Melekler konusundaki inancın, tablo bulguları arasında oldukça güçlü bir biçimde belirginleştiği görülmektedir. Ulaşılan sonuçlarla, yapılmış olan benzer araştırmaların sonuçları arasında bir paralellik durumu söz konusudur (Bayyigit, 1998: 70; DİB, 2014: 15; Yavuz, 2019:138)

2.22.Örneklemin Cinlerin Allah’ın Yarattığı Varlıklar Olduğu Hakkındaki Düşüncesi

Örneklemin cinlerin Allah’ın yarattığı varlıklar olduğu hakkındaki düşüncesinin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 30’da verilmiştir.

Tablo 30: Örneklemin cinlerin Allah’ın yarattığı varlıklar olduğu hakkındaki düşüncesinin dağılımı

Cinler Allah’ın yarattığı varlıklardır.	Frekans	%
Katılıyorum	645	95,4
Kararsızım	12	1,8
Katılmıyorum	19	2,8
Toplam	676	100

Örneklemin, varlıkları İslam dininin vahye dayalı kaynağı olan Kur’an’la sabitlik kazanan (Kur’an: 51/56) Cinlerin, Allah’ın yarattığı varlıklar olduğu hakkındaki düşüncesinin dağılımını göstermektedir. Cinlerin Allah tarafından yaratıldığına dair inancın dağılımına bakıldığında, söz konusu inanca katılanların %95,4, kararsızların %1,8 ve katılmayanların ise %2,8 oranında belirginleştikleri görülmektedir. Tablodan da açıkça anlaşılacağı üzere sorulan soruya verilen cevaplar, cinlerin Allah tarafından yaratılmış varlıklar olduğuna inancın, örneklem nezdinde güçlü bir karşılığının olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Türkiye’de Dinî Hayat Araştırmasının bulguları, Tablo 30’un bulgularını desteklemektedir (DİB, 2014: 15).

2.23.Örneklemin Ahlaklı Bir Hayat Yaşadığımı Sürece Neye İnanıldığının Önemi Yoktur Fikri Hakkındaki Düşüncesi

Örneklemin Ahlaklı bir hayat yaşadığımı sürece neye inandığının önemi yoktur fikri hakkındaki düşüncesinin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 31: Akademisyenlerin Ahlaklı bir hayat yaşadığım sürece neye inandığının önemi yoktur fikrine katılımının dağılımı

Ahlaklı bir hayat yaşadığım sürece neye inandığının önemi yoktur fikrine katılır mısınız?	Frekans	%
Katılıyorum	122	18,0
Kararsızım	93	13,8
Katılmıyorum	461	68,2
Toplam	676	100

Tablo 31'e göre, bahse konu fikre katıldıklarını ifade edenler %18,0, kararsız olduklarını belirtenler %13,8 ve katılmadıklarını ortaya koyanların oranı ise %68,2 olarak Tablo 31'de yer almıştır. Bu bağlamda, ahlaklı bir yaşam sürmekle inanç arasında kurulmaya çalışılan denklem noktasında, doğrusu iki olgu arasında doğrusal bir ilişki kuranların bir başka deyişle ahlaklı dinle/inançla temellendirenlerin oranının %68,2 olduğu tablodan anlaşılmaktadır.

2.24.Örneklemin Dua ile İlgili Düşüncesi

Örneklemin dua ile ilgili düşüncesinin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 32'de verilmiştir.

Tablo 32: Örneklemin dua ile ilgili düşüncesinin dağılımı

Dua ile ilgili görüşünüzü aşağıdaki ifadelerden hangisi yansıtmaktadır?	Frekans	%
Dua kul ile Allah arasında özel bir iletişim olduğundan herhangi bir aracıya ihtiyaç yoktur	649	96,0
Dua kul ile Allah arasında olmakla beraber, şeyh, derviş, yadır, evliya gibi zatlardan birisinin aracı olması duayı makbul kılar	19	2,8
Dua psikolojik bir durumdur	8	1,2
Toplam	676	100

Tablo 32'de örneklemin, Kur'an-i bir realite olan (Kur'an: 2/186; 7/55; 18/28) yaratılanla yaratıcı güç arasındaki dikey iletişimi ifade eden dua ile ilgili düşünceleri yer almaktadır. Duanın, kul ile Allah arasında özel bir iletişim olması hasebiyle, herhangi bir aracıya/vasıtaya ihtiyaç olmaksızın yapılabileceğini düşünenlerin oranı % 96,0'dır. Buna mukabil, her ne kadar dua kul ile Allah arasındaki bir münasebet ise de bazı aracılardan olması duayı Allah nezdinde makbul kılar şeklinde düşünenler %2,8 oranında tabloda yer almaktadır. Duanın salt psikolojik bir durumdan ibaret olduğunu belirtenlerin ise %1,2 oranında oldukları görülmektedir.

Esasen dua, herhangi bir özel ritüele bağlı olmaksızın, her zaman ve mekânda kurulması mümkün olan bireysel bir ilişki şeklindedir. Tabloda yer alan bulgular duanın örneklem nezdinde yoğun ve etkin bir yeri olduğunu tespit etmektedir.

2.25.Örneklemin Mali İbadetleri Yerine Getirme Şekilleri

Örneklemin mali ibadetleri yerine getirme şekillerinin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 33’de verilmiştir.

Tablo 33: Örneklemin mali ibadetleri yerine getirme şekillerinin dağılımı

Aşağıdaki mali ibadetlerden hangisini yerine getiriyorsunuz? (Ç. S.)	Frekans	%
Zekât	512	75,7
Fitre	574	84,9
Sadaka	595	88,0
Kurban	585	86,5
Hiçbiri	12	1,8
Toplam	2278	100

Toplumun hemen her sosyal kesimini kuşatıcı bir fonksiyonelliğe sahip ve ekonomik gelir düzeyindeki farklılıkları kısmen de olsa izale etmeye matuf olan mali ibadetlerin icra edilme düzeylerini gösteren Tablo 33’de de açık bir biçimde görüldüğü üzere, zekât verdiğini belirtenler %75,7, fitre verdiğini kaydedenler %84,9, sadaka verdiğini beyan edenler %88,0 ve kurban ibadetini yerine getirdiğini ifade edenler ise %86,5 oranında gerçekleşmiştir. Bahse konu mali ibadetlerden herhangi birisini yerine getirmeyenlerin oranı %1,8 olarak tabloda yer almıştır. Bu itibarla örneklemin, mali ibadetleri yerine getirme noktasındaki düzeylerinin (%75,7-%86,5 aralığında) yüksek denebilecek bir dağılım sergiledikleri söylenebilir.

2.26.Örneklemin Hac İbadetini Yerine Getirme Durumu

Örneklemin Hac ibadetini yerine getirme durumunun dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 34’de verilmiştir.

Tablo 34: Örneklemin Hac ibadetini yerine getirme durumunun dağılımı

Hacca gittiniz mi?	Frekans	%
Evet, gittim	39	5,8
Hayır, gitmedim	337	49,9
İmkânlar elverirse gitmek istiyorum	270	39,9
Gitmeyi düşünmüyorum	23	3,4
Başvurdum bekliyorum	7	1,0
Toplam	676	100

Allah'ın Kur'an'da yapılmasını emrettiği (Kur'an: 2/196; 3/97), kelime olarak ziyarette bulunmak, yönelmek, istek duymak, kastetmek anlamlarına gelen Hac, terim anlamı olarak ise dinen kutsallığı olan yerlerin veya mabetlerin, günahlardan arınmak ve ilahi lütfu mazhar olmak saikiyle ziyaret edilmesi eylemidir (Bayyigit, 1998: 27). Hac ibadeti, genelde tarihteki ve günümüzdeki tüm dinlerde özelde ise İslam dinindeki önemli ibadetlerden biridir (Taşpınar, 2023: 11; Bayyigit, 1998: 20).

Örneklemin Hac ibadetini yerine getirmeye ilişkin sorulan soruya verdikleri cevaplar Tabloda yer almaktadır. Elde edilen bulgulardan örneklemin %49,9'unun – yaklaşık yarısı-hacca gitmediği anlaşılmaktadır. İmkânların elvermesi halinde hacca gitmek isteyenlerin %39,9, hacca gitmeyi düşünmeyenlerin %3,4 ve başvuru yapıp sıra bekleyenlerin %1,0 oranında Tabloda yer aldıkları görülmektedir. Şaban Yavuz'un yapmış olduğu çalışmanın sonuçları ile bu çalışmada elde edilmiş olan sonuçlar arasında bir benzerlik söz konusudur (Yavuz, 2019: 189).

2.27.Örneklemin Umre Ziyaretini Yerine Getirme Durumu

Örneklemin Umreye gitme durumunun dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 35'de verilmiştir.

Tablo 35: Örneklemin Umreye gitme durumu

Umreye gittiniz mi?	Frekans	%
Evet, gittim	130	19,2
Hayır, gitmedim	315	46,6
İmkânlar elverirse gitmek istiyorum	207	30,6
Gitmeyi düşünmüyorum	24	3,6
Toplam	676	100

Bu tabloya göre, Umre ziyareti yaptığını belirtenlerin %19,2, Umreye gitmediğini ifade edenlerin %46,6, şartların uygun hale gelmesi durumunda Umreye gitmek istediklerini beyan edenlerin %30,6 ve Umreye gitmeyi düşünmeyenlerin ise %3,6 oranında oldukları tablodan anlaşılmaktadır.

Hacca gitme oranının (Tablo 34: %5,8) umreye gitme oranından (%19,2) düşük olmasının; hac ve umrenin yapılma şartlarının farklılığından-gerek zaman tahdidi gerekse kontenjan/kota uygulaması- kaynaklandığı düşünülmektedir.

2.28.Örneklemin Hayırlı İşler Yapan Kişi veya Kuruluşlara Destek/Bağış Yapma Durumu

Örneklemin hayırlı işler yapan kişi veya kuruluşlara destek/bağış yapma durumunun dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 36’da verilmiştir.

Tablo 36: Örneklemin hayırlı işler yapan kişi veya kuruluşlara destek/bağış yapma durumu

Hayırlı işler yaptıklarına inandığınız kişi ve kuruluşlara destek için bağış yapar mısınız?	Frekans	%
Evet, yaparım	458	67,8
Hayır, yapmam	136	20,1
Önceden yapardım, şimdi yapmıyorum	82	12,1
Toplam	676	100

Tabloya göre, Hayırlı işler yaptıklarına inandığınız kişi ve kuruluşlara destek için bağış yapar mısınız? sorusuna %67,8 oranında evet yaparım, %20,1 oranında hayır yapmam ve %12,12 oranında da önceden yapardım, şimdi yapmıyorum cevabı verildiği görülmektedir. Saha bulguları, örneklem özelinde ekonomik bağlamdaki toplumsal dayanışmanın önemli ölçüde aktif olduğunu net bir biçimde ortaya koymaktadır.

2.29.Örneklemin Düzenli Olarak İbadet Etmeyen Birinin, Kalbinin Temiz Olmasının Onu Ahirette Kurtaracağı İfadesi ile İlgili Görüşü

Örneklemin “düzenli olarak ibadet etmeyen birinin, kalbinin temiz olmasının onu ahirette kurtaracağına inanıyorum” ifadesi ile ilgili görüşünün dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 37’de verilmiştir.

Tablo 37: Örneklemin “düzenli olarak ibadet etmeyen birinin, kalbinin temiz olmasının onu ahirette kurtaracağına inanıyorum” ifadesi ile ilgili görüşü

“Düzenli olarak ibadet etmesem de kalbimin temiz olmasının ahirette beni kurtaracağına inanıyorum” ifadesi ile ilgili görüşünüz nedir?	Frekans	%
Katılıyorum	127	18,8
Kararsızım	179	26,5
Katılmıyorum	370	54,7
Toplam	676	100

Tabloya göre, ilgili ifadeye katıldıklarını belirtenlerin oranı %54,7 olarak tabloda yer almıştır. Katılmayanların %18,8 ve kararsızların ise %26,5 oranında oldukları tablo bulguları arasında görülmektedir. Dolayısıyla örneklemin yarından

fazlasının (%54,7) ahiretteki kurtuluş noktasındaki düşüncesi; kurtuluş için kalp temizliğine ilaveten birtakım ibadetlerin de yapılması gerektiğini düşündükleri Tablo verilerinden hareketle söylenebilir.

2.30.Örneklemin Halk İnançlarına İnanma Düzeyi

Örneklemin halk inançlarına inanma düzeyinin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 38’de verilmiştir.

Tablo 38: Örneklemin halk inançlarına ilişkin düşüncelerinin dağılımı

Aşağıdakilerden hangisine hangi düzeyde inanırsınız? (Ç. S.)	Her Zaman	%	Çoğunlukla	%	Nadiren	%	Hiçbir zaman	%	Toplam	
									Frekans	%
Fal	6	0,9	15	2,2	71	10,5	584	86,4	676	100
Büyü	75	11,1	64	9,5	118	17,4	419	62,0	676	100
Ruh çağırma	12	1,8	9	1,3	38	5,6	617	91,3	676	100
Nazar değmesi	272	40,2	188	27,8	123	18,2	93	13,8	676	100
Cin çarpması	50	7,4	77	11,4	164	24,3	385	56,9	676	100
Karabasan	53	7,8	87	12,9	165	24,4	371	54,9	676	100
Evliyaların kerameti	119	17,6	149	22,0	144	21,3	264	39,1	676	100
Muska	47	6,9	102	15,1	158	23,4	369	54,6	676	100
Cinci derlemesi	10	1,5	9	1,3	39	5,8	618	91,4	676	100

Genel itibariyle insanın inanma davranışının bir ürünü olarak tezahür eden halk inançlarının ortaya çıkmasında; belirsizlik duygusu, güvenlik ihtiyacı, geleceği bilme isteği ve çaresizlik hissi gibi pek çok psikososyal faktör oldukça önemli rol oynamıştır (Kandemir, 2016: 979).

Sosyolojik bakımdan bilinme ve toplumsal kabul görme yönüyle farklı düzeylere sahip olmakla beraber, pek çok halk inancından söz edilmektedir. Bu bağlamda örneklemden elde edilen bulgular Tabloda da net bir biçimde görüldüğü üzere, araştırmaya konu olan halk inançlarına her zaman için inandıklarını beyan edenlerin en yüksek oranı %40,2 ile nazar değmesi olduğu görülmektedir. Bu oranı %17,6 ile evliyaların kerameti ve %11,1 ile de büyü takip etmektedir. En düşük oran olan %0,9 oranıyla da fal Tabloda yer almaktadır.

Bahse konu halk inançlarına çoğunlukla inanma oranlarına bakıldığında en yüksek oran olarak nazar değmesinin %27,8, evliyaların kerametinin ise %22,0 oranıyla ilk sıralarda yer aldıkları görülecektir. Örneklemin, nadiren inandıklarını beyan edenler arasında; %24,4 oranıyla karabasan, %24,3 oranıyla cin çarpması,

%23,4 oranıyla muska ve %21,3 oranıyla da evliyaların kerametini inanmanın belirginleşerek ön plana çıktığı tablo 38'den anlaşılmaktadır.

Örneklemin hangi oranda/oranlarda, bu tür inançlara hiçbir zaman inanmadıklarına bakıldığında, en yüksek oranın %91,4 ile cinci derlemesinin, ona en yakın %91,3 oranı ile ruh çağırmanın ve en düşük oran olarak ta %13,9'la nazar değmesi olduğu görülmektedir. Tablo genelinden nazar değmesi ve evliyaların kerametinin, örneklem özelinde yoğun bir inanç olarak ortaya çıktığı; hiçbir zaman için inanmadıklarını beyan edenlerin sırasıyla %13,8 ve %39,1 oranında tabloda yer alıyor olmalarından hareketle söylenebilir. Tablo 38'de yer alan bulgularla, Yavuz'un yapmış olduğu çalışmada elde ettiği bulgular arasında bir benzerlik vardır (Yavuz, 2019: 260).

2.31.Örneklemin Çeşitli Namaz İbadetini Uygulama Sıklığı

Örneklemin çeşitli namaz ibadetini uygulama sıklığının dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 39'da verilmiştir.

Tablo 39: Örneklemin çeşitli namaz ibadetini uygulama sıklığının dağılımı

Aşağıdaki namazları ne sıklıkta kılarımsız? (Ç. S.)	Her Zaman	%	Ara Sıra	%	Nadiren	%	Hiçbir zaman	%	Toplam	
									Frekans	%
Beş vakit namaz	309	45,7	184	27,2	119	17,6	64	9,5	676	100
Cuma namazı	354	52,4	65	9,6	48	7,1	209	30,9	676	100
Bayram namazı	367	54,3	65	9,6	33	4,9	211	31,2	676	100
Teravih namazı	136	20,1	244	36,1	193	28,6	103	15,2	676	100
Nafile namazı	32	4,8	178	26,3	213	31,5	253	37,4	676	100
Teheccüd namazı	14	2,1	95	14,0	236	34,9	331	49,0	676	100

Örneklemin çeşitli namazları kılma sıklıklarının; her zaman kılınma oranlarının Bayram namazında %54,3, Cuma namazında %52,4, Beş vakit namazıda %45,7, Teravih namazında %20,1, Nafile namazında %4,8 ve son olarak Teheccüd namazında ise %2,1 oranında oldukları Tablo 39'da görülmektedir. Araştırmaya konu edilen namazların kılınma sıklıkları açısından hangi aralıklarda yoğunlaştıkları incelediğinde; Bayram Cuma ve beş vakit namazın her zaman, teravih namazının ara sıra, nafile ve Teheccüd namazının ise nadiren seçeneğinde yer aldığı açık ve net olarak tabloda görülmektedir. Örneklemin herhangi bir namaz ibadetini hiçbir zaman için yerine getirmeme sıklıklarına bakıldığında; Bayram namazının %31,2, Cuma

namazının %30,9 ve beş vakit namazın %9,5 oranında belirginleştiği anlaşılmaktadır. Tabloda beş vakit, Cuma ve Bayram namazlarının her zaman kılınma sıklığı bakımından diğer namazlardan belirgin bir şekilde ön plana çıktıkları görülmektedir. Örneklimin, kılma sıklıklarının gösterdiği farklılığı göz ardı etmeksizin, %90,5'inin beş vakit namaz ibadetini ifa ettikleri tablo bulgularından anlaşılmaktadır.

2.32.Örneklemin Özel Durumlar ile İlgili Uygulamaları

Örneklemin özel durumlar ile ilgili uygulamalarının dağılımları frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 40'da verilmiştir.

Tablo 40: Örneklemin özel durumlar ile (sınav, hastalık, kaza, musibet, doğum vb.) ilgili uygulamalarının dağılımı

Aşağıdaki uygulamalara (sınav, hastalık, kaza, musibet, doğum vb.) ihtiyaç hallerinde hangi sıklıkta başvurursunuz? (Ç. S.)	Her Zaman	%	Ara Sıra	%	Nadiren	%	Hiçbir zaman	%	Toplam	
									Frekans	%
Kuran okumak/okutmak	262	38,7	256	37,9	77	11,4	81	12,0	676	100
Mevlit okumak/okutmak	34	5,0	149	22,1	163	24,1	330	48,8	676	100
Sadaka vermek	288	42,6	268	39,6	72	10,7	48	7,1	676	100
Dua etmek/okumak	558	82,6	82	12,1	11	1,6	25	3,7	676	100
Adak adamak	73	10,8	146	21,6	210	31,1	247	36,5	676	100
Türbe Ziyareti yapmak	19	2,8	87	12,9	148	21,9	422	62,4	676	100
Muska Kullanmak	13	1,9	24	3,6	73	10,8	566	83,7	676	100
Kurşun döktürmek	8	1,2	13	1,9	30	4,4	625	92,5	676	100
Duasının kabul olacağına inandığı bir kişiden dua etmesini istemek	173	25,6	164	24,2	131	19,4	208	30,8	676	100

Örneklemin özel durum olarak adlandırılabilir sınav, hastalık, kaza, doğum vb. hadiseler karşısında hangi dini söylem ve tavırları benimsedikleri tablo 40'da da açıkça görüldüğü gibi; tablo bulgularının birinci sırasında %82,6 oranıyla yer alan dua etme, devamında %42,6 oranıyla sadaka verme, %38,7 oranıyla Kur'an okuma/okutma ve %25,6 oranıyla da dördüncü sırada duasının kabul olacağına inanılan zat ya da zatlardan dua talep etmek yer almaktadır. Her zaman yapılmaya sıklıkları bakımından kurşun döktürmenin %1,2, muska kullanmanın %1,9, türbe ziyaretinde bulunmanın %2,8, mevlit okumanın veya okutmanın %5,0 ve adak adamanın ise %10,8 oranıyla tabloda yer aldıkları görülmektedir. Tabloda %92,5 oranıyla kurşun döktürmenin, %83,7 oranıyla muska kullanmanın, %62,4 oranıyla türbe ziyaretinin ve %48,8 oranıyla da mevlit okumanın/okutmanın hiçbir zaman başvurulmayan uygulamalar olarak öne çıktığı görülmektedir. İhtiyaç halinde müracaat edilme sıklıkları farklılık göstermekle birlikte, Kur'an okumak/okutmak

%88,0, sadaka vermek %92,9 ve dua etmek/okumak %96,3 oranında belirginlik kazanmıştır. Tablo bulgularıyla, yapılmış olan ilgili çalışmaların bulguları arasında bir benzerlik söz konusudur (Bayyigit, 1989: 165-167; Yavuz, 2019: 263).

2.33.Örneklemin Ramazan Ayında Oruç Tutma Durumu

Örneklemin Ramazan ayında oruç tutma durumunun dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 41’de verilmiştir.

Tablo 41: Örneklemin Ramazan ayında oruç tutma ile ilgili durumunun dağılımı

Aşağıdaki seçeneklerden hangisi Ramazan ayında oruç tutma ile ilgili durumunuzu ifade etmektedir?	Frekans	%
Tamamında tutarım	537	79,4
Bazı günlerinde tutarım	23	3,4
Çoğunlukla tutarım	61	9,0
Sağlık problemlerim nedeniyle tutamıyorum	39	5,8
Hiç tutmam	16	2,4
Toplam	676	100

İslam’ı din olarak kabul eden birey için Kur’an’ın emri olan oruç (Kur’an: 2/183-184) ibadeti bağlamında akademisyenlerin (örneklemin), ramazan ayında oruç tutma durumlarını tespiti yönelik soruya verilmiş olan cevaplar Tablo 41’de yer almaktadır. Mevcut bulgulara göre ramazan ayının tamamında oruç tutanlar %79,4 oranıyla birinci sırada yer almaktadır. Oruç ayı olarak da bilinen bu ayda, çoğunlukla oruç tuttuğunu beyan edenler %9,0, herhangi bir sağlık problemi nedeniyle tutamadığını belirtenler %5,8, bazı günlerde tuttıklarını söyleyenler %3,4 ve hiç tutmadıklarını ifade edenler ise %2,4 oranında tabloda yer almaktadır. Bu itibarla örneklemin ramazan ayının tümünde, %80’e varan (%79,4) bir oranda oruç tutuyor olması durumunu, önemli ve yüksek bir oran olarak değerlendirmek mümkündür. Örneklemin kahir ekseriyetinin (%91,8) oruç ibadetiyle yolunun kesiştiği tablodan anlaşılmaktadır. Alanla ilgili yapılmış olan benzer araştırmalarda elde edilen bulgular, Tablo 41’de görülen araştırma bulgularını destekler niteliktedir (Bayyigit, 1989: 100; Köktaş; 1993: 114; DİB, 2014: 73; Yavuz: 168).

2.34.Örneklemin Annelerinin Dindarlık Düzeyi

Örneklemin annelerinin dindarlık düzeyinin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 42’de verilmiştir.

Tablo 42: Örneklemin annelerinin dindarlık düzeyi

Annelerinizin dindarlık düzeyini nasıl değerlendiriyorsunuz?	Frekans	%
Çok yüksek	184	27,2
Yüksek	315	46,6
Orta	163	24,1
Düşük	14	2,1
Dinle ilgisiz	0	0
Toplam	676	100

Örneklemin anne dindarlık düzeyleri ile ilgili bulguların yer aldığı tablo 42’de de açıkça görüldüğü gibi; dindarlık düzeyleri çok yüksek olanlar %27,2, yüksek olanlar %46,6, orta düzeyde olanlar %24,1 ve düşük olanlar ise %2,1 oranındadır. Tablo genelinden, örneklemin annelerinin dindarlık düzeylerinin yaklaşık %98,0’inin (%97,9) orta ve üstü bir düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Tablo bulguları, akademisyenlerin (örneklemin) tümünün annelerinin dinle ilgili olduklarını bir başka ifadeyle dine ilgi duyduklarını ortaya koymaktadır.

2.35.Örneklemin Babalarının Dindarlık Düzeyi

Örneklemin babalarının dindarlık düzeyinin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 43’de verilmiştir.

Tablo 43: Örneklemin babalarının dindarlık düzeyi

Babanızın dindarlık düzeyini nasıl değerlendiriyorsunuz?	Frekans	%
Çok yüksek	155	22,9
Yüksek	251	37,1
Orta	223	33,0
Düşük	47	7,0
Dinle ilgisiz	0	0
Toplam	676	100

Tabloya göre; çok yüksek diyenlerin %22,9, yüksek olduğunu belirtenlerin %37,1, orta düzeyde olduğunu söyleyenlerin %33,0 ve düşük olduğunu ifade edenlerin ise %7,0 oranında tezahür ettiği anlaşılmaktadır.

Örneklemin anne ve babalarının dindarlık düzeylerini tespiti yönelik verilerin yer aldığı Tablo 42 ve Tablo 43 karşılaştırmalı olarak değerlendirmeye tabi tutulduğunda; örneklemin hem annelerinin hem de babalarının dinle ilgili oldukları, dine ilgi duymayan herhangi bir ebeveynin olmadığı buna mukabil anne dindarlık düzeylerinin baba dindarlık düzeylerinden (düzey dereceleri bakımından) daha yüksek olduğu görülmektedir.

2.36.Örneklemin Eş Seçiminde Dindarlık Olgusuna Verdikleri Önem

Örneklemin eş seçiminde dindarlık olgusuna verdikleri önemin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 44’de verilmiştir.

Tablo 44: Örneklemin eş seçiminde dindarlık olgusuna verdikleri önem

Sizin için eş seçiminde dindarlık ne kadar önemlidir?	Frekans	%
Çok önemli	183	27,1
Önemli	268	39,6
Orta düzeyde önemli	139	20,6
Az önemli	34	5,0
Hiç önemli değil	52	7,7
Toplam	676	100

İnsan toplumlarının teşekkülü noktasında en küçük yapı taşı, bir başka ifadeyle ana çekirdek rolü üstlenen ve oynayan aileye dolayısıyla da evlilik kurumuna giden yolun taşlarının döşendiği eş seçimi sürecinde belirleyici olan pek çok faktörden söz edilebilir. Esasen tüm bu etmenleri toplumun sosyolojik yapısının ve geleneksel kodlarının belirlediği yadsınamaz bir gerçek olarak gözükmektedir. Bu bakımdan dinin ve dindarlığın önemli bir olgu olarak kodlandığı toplumlarda eş seçiminde dindarlığın ön plana çıkması beklenen bir durumdur. Örneklemin eş seçiminde dindarlık olgusuna verdikleri önem düzeyinin dağılımlarını gösteren Tablo 44’e göre; dindarlık olgusuna %27,1 oranında çok önemli, %39,6 oranında önemli ve %20,6 oranında orta düzeyde önemli olarak değerlendirildiği görülmektedir. Az önemli diyenlerin %5,0 ve hiç önemli değil diyenlerin %7,7 oranında olduğunu gözden uzak tutmamak kaydıyla örneklemin eş seçiminde, dindarlık olgusuna - önem dereceleri değişmekle beraber - %92,3 oranında önem verdiği tablo verilerinden anlaşılmaktadır. Bayyigit’in, Üniversite Gençliği üzerine yapmış olduğu çalışmada eş seçimi noktasında dini ve ahlaki değerlere bağlı olmanın, birinci tercihler arasında en yüksek oranla yer almaktadır (Bayyigit, 1989: 131). Benzer bir bulguya, Köktaş’ın çalışmasında da rastlamak mümkündür (Köktaş, 1993; 142). Bu nedenle eş tercihinde, yaş ve toplumsal statüye bağlı olarak farklı bir takım beklenti ve yönelimler söz konusu olmakla beraber, dindarlık olgusunun güçlü bir belirleyici olduğu söylenebilir.

2.37.Örneklemin Evliliklerinde Yaptıkları Nikâh Türü

Örneklemin evliliklerinde yaptıkları nikâh türünün dağılımı frekans ve oran

bilgisi olarak Tablo 45’de verilmiştir.

Tablo 45: Örneklemin evliliklerinde yaptıkları nikâh türü

Eşinizle hangi nikâh türü ile evlendiniz?	Frekans	%
Sadece resmi nikâh	23	4,4
Sadece dini nikâh	0	0
Hem resmi hem de dini nikâh	502	95,6
Toplam	525	100

Nikâh; İslam’da kadın ve erkeğin zina fiilinden sakınmaları, bir arada olabilmeleri için mutlaka gerekli olan ve cinsler arası ilişkiye meşruiyet zemini tesis eden olgunun adıdır. Bu bakımdan nikâh aynı zamanda evlilik ilişkisini kamuoyuna duyurmaktır (Gündüz, 2017: 369)³⁵. Sözlükte birleştirme, bir araya getirme; evlenme, evlilik gibi anlamlara gelen nikâh kelimesi fıkıh terminolojisinde, İslam hukuku açısından aranan şartlar çerçevesinde aralarında herhangi bir evlenme engeli/kısıtı bulunmayan karşı iki cinsin hayatlarını geçici olmaksızın birleştirmelerini sağlayan akdi ve bu yolla eşler arasında meydana gelen evlilik ilişkisini ifade eden bir kavram (Atar, 2007: 112) olarak tanımlanır.

Örneklemin evliliklerini hangi nikâh türü/türleri ile gerçekleştirdiklerine dair bulguların yer aldığı Tablo 45’e göre; %95,6’sının hem resmi hem de dini nikâh ile %4,4’ünün ise sadece resmi nikâh akdi ile evliliklerini ihdas ettikleri görülmektedir. Bahse konu durumla ilgili olarak DİB’in ve Şaban Yavuz’un çalışmalarında elde ettikleri bulgular ile Tablo 45’in bulguları arasında bir yakınlık söz konusudur (DİB, 2014: 208; Yavuz, 2019: 118).

676 kişiden oluşan örneklemin 511’inin evli olduğu Tablo 4’de yer almaktadır. Ancak, Tablo 45’de ise evlendikleri nikâh türünü belirtenlerin sayısının 525 kişi olduğu görülmektedir. Tablo 45’deki 14 kişilik fark, eşi vefat eden 8 akademisyen ile eşinden ayrılmış olan 6 akademisyenin durumundan kaynaklanmaktadır (bk. Tablo 4’ün yorumu).

2.38.Örneklemin Mesleki/Akademik Kariyer Süresi

Örneklemin mesleki/akademik kariyer süresinin dağılımı frekans ve oran

³⁵ Tarihsel süreç içinde uygulama zemini bulan nikâh türleri ile ilgili olarak bk. M. Öztürk, 2023: 77-79.

bilgisi olarak Tablo 46’da verilmiştir.

Tablo 46: Örneklemin mesleki/akademik kariyer süresi

Mesleki/akademik kariyerinizin kaçınıcı yılındasınız?	Frekans	%
5 ve altı	198	29,3
6-10	140	20,7
11-15	75	11,1
16-20	83	12,3
21-25	69	10,2
26-30	56	8,3
31 ve üzeri	55	8,1
Toplam	676	100

Örneklemin mesleki kariyer süreleri, yedi kategoride değerlendirilmiştir. Kariyer süresi bulgularının yer aldığı Tablo 46’ya göre, mesleki kariyer süresi en fazla olan kategori olarak 198 kişiyle (%29,3) beş yıl ve beş yıldan az mesleki kariyeri olan kategori görülmektedir. Bu veriyi 140 kişiyle (%20,7) ikinci sırada yer alan 6-10 arasında kariyer süresine sahip olanlar izlemektedir. En düşük kategori olarak ise 55 kişiyle (%8,1) mesleki kariyer süresi 31 yıl ve üzeri olanlar tabloda yer almaktadır.

Esasen Tablo 46, akademisyen yetiştirme uzun bir süreci kapsadığını göstermektedir. Bu bağlamda söz konusu işleyişin; bilgi, birikim, donanım, tecrübe vb. vasıflar açısından az yetkin olanların, bu konularda daha yetkin olanlar tarafından yetiştirildiği şeklinde olduğu, Tablodaki mesleki kariyer sürelerinin dağılımından hareketle söylenebilir.

2.39.Örneklemin Din Konusundaki Bilgi Düzeyi

Örneklemin din konusundaki bilgi düzeyinin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 47’de verilmiştir.

Tablo 47: Örneklemin din konusundaki bilgi düzeyinin dağılımı

Genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyiniz nasıldır?	Frekans	%
Çok yüksek	37	5,5
Yüksek	231	34,2
Orta	379	56,0
Düşük	29	4,3
Dinle ilgisiz	0	0
Toplam	676	100

Örneklemin din konusundaki bilgi düzeylerini ihtiva eden Tablo 47 incelemeye tabi tutulduğunda; söz konusu hususla ilgili bilgi düzeylerinin orta düzeyde olduğunu

ifade edenlerin %56,0-örneklemin yarısından fazla-oranıyla en yüksek oran olduğu net bir biçimde görülmektedir. Bu oranın ardından %34,2 oranıyla yüksek, %5,5 oranıyla çok yüksek ve %4,3 oranıyla da düşük düzey tablo bulguları arasında yer almıştır. Örneklemin din konusundaki orta ve üstü bilgi düzeyi oldukça yüksek bir oran olan %95,7'ye tekabül etmektedir. Tabloda yer alan bilgi düzeyinin orta düzeyde yoğunlaşmasını, örneklemin akademisyen olması hasebiyle, din olgusu gibi hassas bir konuda ihtiyatlı bir tavırla hareket ettikleri düşünülmektedir.

2.40.Örneklemin Kendilerini Tanımladıkları Dindarlık Düzeyi

Örneklemin kendilerini tanımladıkları dindarlık düzeyinin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 48'de verilmiştir.

Tablo 48: Örneklemin kendilerini tanımladıkları dindarlık düzeyinin dağılımı

Dindarlık düzeyinizi nasıl tanımlarsınız?	Frekans	%
Çok yüksek	17	2,5
Yüksek	204	30,2
Orta	389	57,6
Düşük	55	8,1
Dinle ilgisiz	11	1,6
Toplam	676	100

Tablo bulgularına göre, dindarlık düzeylerini orta düzey olarak tanımlayanlar en yüksek oran olan %57,6 oranıyla tabloda yer almaktadır. Yüksek düzey olarak tanımlayanlar ise %30,2 oranındadır. Dinle ilgisiz olduklarını beyan edenlerin oranı %1,6'dır. Örneklemin hemen hemen hepsinin (%98,4'ü), düzeyleri farklı olmakla beraber, dinle ilgili oldukları tablo bulgularından anlaşılmaktadır. Örneklemin dindarlık düzeyinin, Tablo 47'deki din konusundaki bilgi düzeyi ile oldukça yakın bir benzerlik arz ettiği-özellikle orta ve yüksek düzeylerde-görülmektedir. Türk toplumunun dindarlık algısı üzerine bir araştırma yapan Halil İbrahim Akkuş'un elde ettiği sonuçlar ile Tablo 48'in bulguları arasında bir benzerlik söz konusudur (Akkuş, 2018: 54).

2.41.Örneklemin Kur'an'ı Türkçe Metninden Okuma Durumu

Örneklemin Kur'an'ı Türkçe metninden okuma durumunun dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 49'da verilmiştir.

Tablo 49: Örneklemin Kur'an'ı Türkçe metninden okuma durumu

Kur'an'ı Türkçe metninden okur musunuz?	Frekans	%
Evet, okurum	541	80,0
Hayır, okumam	135	20,0
Toplam	676	100

Tablo bulgularına göre, Kur'an'ı Türkçe metninden okuduklarını belirtenler %80,0 ve okumadıklarını ifade edenler ise %20,0 oranıyla tabloda yer almıştır. Bu bağlamda Kur'an'ı gerek Arapça gerekse Türkçe-özellikle Arapça- metninden okumanın hem inanç hem de kültür kodlarında ibadet olarak değerlendirilen ve sevap beklentisi olan bir eylem olduğu bilinen bir realitedir.

2.42.Örneklemin Kur'an'ı Türkçe Metninden Okuma Sıklığı

Örneklemin Kur'an'ı Türkçe metninden okuma sıklığının dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 50'de verilmiştir.

Tablo 50: Örneklemin Kur'an'ı Türkçe metninden okuma sıklığı

Cevabınız "Evet" ise hangi sıklıkta okursunuz?	Frekans	%
Her zaman	65	12,0
Ara sıra	335	61,9
İhtiyaç halinde	141	26,1
Hiçbir zaman	0	0
Toplam	541	100

Tabloda da görüldüğü gibi, %61,9 oranıyla ara sıra okuduklarını ifade edenler belirgin bir biçimde öne çıkmaktadır. İhtiyaç halinde okuyanların oranı %26,1 ve her zaman okuduklarını belirtenlerin oranı ise %12,0'dir. Tablo 49'da Kur'an'ı Türkçe metninden okuduklarını belirtenlerin tümü (541 kişi, %80), okuma sıklıkları farklı olmakla beraber, Kur'an'ı Türkçe metninden okumaktadırlar.

Esasen tablo örneklemin yaklaşık %75,0 (%73,9)'inin, belirgin herhangi bir ihtiyaca bağlı olmaksızın, farklı zaman aralıklarında Kur'an'la muhatap olduklarını ortaya koymaktadır. Bunun yanında örneklemin %26,1'lik kesimi ise, aslında Kur'an'la tümünden uzak ve bağlarını koparmış değiller. Onların da İslam dünyasında, İslam dininin ana kaynağı olarak telakki edilen Kur'an'la ilişkilerinin kopmadığı, ancak bu ilişki sıklığının ihtiyaçlara bağlı olarak şekillendiği/belirlendiği ilgili tablonun verilerinden hareketle söylenebilir.

2.43.Örneklemin Kur'an'ı Arapça Metninden Okumasını Bilme Durumu

Örneklemin Kur'an'ı Arapça metninden okumasını bilme durumunun dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 51'de verilmiştir.

Tablo 51: Örneklemin Kur'an'ı Arapça metninden okumasını bilme durumu

Kur'an'ı Arapça metninden okumasını biliyor musunuz?	Frekans	%
Evet, biliyorum	491	72,6
Hayır, bilmiyorum	185	27,4
Toplam	676	100

Kur'an-ı Kerim'in vahyedildiği dil olan Arapça (Kur'an: 12/2; 41/4; 42/7) metninden okumasını bilenleri tespite yönelik sorulan sorunun bulguları Tablo 51'de yer almaktadır. Buna göre, İslam dininin birinci dereceden kaynağı olan Kitabı orijinal metninden okumasını bilenlerin oranı %72,6 ve bilmeyenlerin oranı ise %27,4 olarak tablo verileri arasında yer almıştır.

Bu bağlamda pek çok ebeveynin çocuğuna, ne söylediğini anlayıp anlamadığına bakmaksızın, Kur'an'ı Arapça orijinal metninden okumasını öğretme eylemi, hem bir ibadet-buna bağlı olarak da sevap beklentisi- hem de ailenin zımnen dindarlığının bir göstergesi ve aynı zamanda dindarlığın dışavurumu bir başka ifadeyle dindarlığın toplumsal hayat içinde görünürlük kazanması olarak değerlendirilmektedir.

2.44.Örneklemin Kur'an'ı Arapça Metninden Okuma Sıklığı

Örneklemin Kur'an'ı Arapça metninden okuma sıklığının dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 52'de verilmiştir.

Tablo 52: Örneklemin Kur'an'ı Arapça metninden okuma sıklığının dağılımı

Cevabınız "Evet" ise hangi sıklıkta okursunuz?	Frekans	%
Her zaman	126	25,6
Ara sıra	292	59,5
İhtiyaç halinde	73	14,9
Hiçbir zaman	0	0
Toplam	491	100

Tabloya göre, her zaman okuyanlar %25,6, ara sıra okuyanlar %59,5 ve ihtiyaç halinde okuyanlar ise %14,9 oranıyla tablo bulguları arasında yer almıştır. Kur'an'ı

Arapça metninden okumasını bilen herkesin farklı sıklıklarla da olsa okuma yaptıkları tablodan anlaşılmaktadır. Tablo 50 ve Tablo 52 birlikte değerlendirildiğinde Kur'an'ı Türkçe metninden/çevirisinden her zaman okuduklarını ifade edenlerin oranları %12,0 iken Arapça metninden %25,6; ara sıra okuduklarını beyan edenlerin oranları Türkçe metninden %61,9 olmasına mukabil Arapça metninden %59,5 ve son olarak herhangi bir ihtiyacın hâsıl olması halinde okuduklarını dile getirenlerin oranları ise Türkçe metninden %26,1 Arapça metninden ise %14,9 oranında gerçekleştiği görülmektedir.

Mevcut verileri referans noktası olarak tespit edilecek ve bu bulgular üzerinden değerlendirme yapılacak olursa; Kur'an'ın Türkçe metninden okunma sıklığının (Her zaman ve Ara sıra) %73,9 (Tablo 50) olarak tezahür etmesine karşın, Arapça metninden okunma sıklığının (Her zaman ve Ara sıra) %85,1 (Tablo 52) oranında tabloda yer aldığı görülecektir. Kur'an'ın Arapça metninden okunma oranının Türkçe metninden okunma oranına nispetle daha yüksek çıkmış olmasını-her zaman ve ara sıra sıklıklarında- (fark %12,1), herhangi bir hastalık durumu, cenaze defin işlemleri, taziye ortamları, kabristan ziyaretleri, kandil geceleri gibi özel, hassas ve duygusal yoğunluğun yüksek olduğu zaman ve mekânlarda Kur'an'ın Türkçe metni yerine Arapça metninden okunmasının tercihinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Tablo 49'un analizinde de kısaca temas edildiği gibi; esasen Kur'an'ı vahyedildiği dilden okumanın perde arkasında, ibadet saikiyle hareket etmenin doğal bir uzantısı olarak sevap beklentisinin de söz konusu olduğu değerlendirilmektedir.

Örneklemin, Kur'an'ı Türkçe metninden okuma sıklığı (Tablo 50) ile Arapça metninden okuma sıklığı (Tablo 52) bulgularının yer aldığı Tablolarda da açıkça görüldüğü gibi "Hiçbir zaman" şıkkı Tablolarda 0 (sıfır) olarak yer almıştır. Bu nedenle; Tablo 49'un Tablo 50 ile Tablo 51'in ise Tablo 52 ile kendi içinde tutarlı olduğu söylenebilir.

2.45.Örneklemin Dinler ile İlgili Bilgi Düzeyi

Örneklemin dinler ile ilgili bilgi düzeyinin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 53'de verilmiştir.

Tablo 53: Örneklemin dinler ile ilgili bilgi düzeyi

Aşağıdaki semavi dinlerle ilgili bilgi düzeyiniz nasıldır?	Çok yüksek	%	Yüksek	%	Orta	%	Düşük	%	Çok Düşük	%	Toplam	
											Frekans	%
İslam	171	25,3	325	48,1	165	24,4	15	2,2	0	0	676	100
Hristiyanlık	16	2,4	53	7,8	205	30,3	242	35,8	160	23,7	676	100
Yahudilik	15	2,2	43	6,3	156	23,1	258	38,2	204	30,2	676	100
Diğer	0	0	1	14,3	2	28,6	1	14,3	3	42,8	7	100

Dünyada, Doğunun büyük din ve öğretilerini kapsayan Mistik Gelenek, eski Yunan'da ortaya çıkan, Batı tarihi boyunca gelişme imkânı bulan ve bir felsefe geleneği olarak tebarüz eden Filozofik Gelenek ve Ortadoğu'daki ilahi kökenli dinlerin oluşturduğu Profetik (Nebevi) Gelenek olmak üzere üç büyük gelenek söz konusudur (Canatan, 2020: 15-16). Bu bağlamda, Allah tarafından, insanlar arasından seçilmiş bir beşer olan peygamber (Kur'an: 17/93; 18/110) aracılığıyla insanlığa gönderilmiş vahiy kaynaklı dinlere ilahi dinler denir. İlahi dinler başlığı altında yer alan üç din Yahudilik, Hristiyanlık ve İslâm dinleridir (Tümer ve Küçük, 1993: 175-176; H. Atay vd., 1995: 4).

Örneklemin, Aşağıdaki semavi dinlerle ilgili bilgi düzeyiniz nasıldır? sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 53'de yer almaktadır. İslam dini ile ilgili bilgi düzeyinin hem çok yüksek (%25,3) hem de yüksek (%48,1) seçeneğinde, diğer dinlerle ilgili bilgi düzeylerine nazaran oldukça belirgin bir biçimde öne çıktığı tablo verilerinden anlaşılmaktadır. İslam dini ile ilgili bulgunun (orta ve üstü düzey) %97,8 olmasına karşın bu oran Hristiyanlık için %40,5 ve Yahudilik için ise %31,6 olarak tabloda yer almıştır. Örneklemin kendilerini %98,8 oranında İslam dininin müntesipleri olarak ifade ettikleri Tablo 20'deki verilerden bilinmektedir. Bu bakımdan Tablo 53'ün ortaya koymuş olduğu verileri gerek örneklem kitlesinin akademisyenlerden oluşması gerekse örneklemin tümüne yakınının (%98,8) din bakımından kendilerini İslam'a mensup hissediyor olmalarının bir anlamda doğal bir sonucu olarak okumak mümkündür. Tablo 53'de de görüldüğü gibi, araştırmaya katkıda bulunan akademisyenlerden (örneklemden) 7 kişi diğer şıkkını işaretlemek suretiyle (sahip oldukları bilgi düzeyleri farklı olmakla beraber) bazı dinlerle ilgili bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir.

2.46.Örneklemin Dindarlık-Eğitim Düzeyi İlişkisi Hakkındaki Düşüncesi

Örneklemin dindarlık- eğitim düzeyi ilişkisi hakkındaki düşüncesinin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 54’de verilmiştir.

Tablo 54: Örneklemin dindarlık-eğitim düzeyi ilişkisi hakkındaki düşüncesi

Dindarlık-eğitim düzeyi ilişkisi açısından size göre aşağıdaki seçeneklerden hangisi doğrudur?	Frekans	%
Bireyin eğitim düzeyi arttıkça dindarlık düzeyi de artar	128	18,9
Bireyin eğitim düzeyi azaldıkça dindarlık düzeyi artar	30	4,4
Bireyin eğitim düzeyi arttıkça dindarlık düzeyi azalır	48	7,1
Bireyin eğitim düzeyi azaldıkça dindarlık düzeyi de azalır	5	0,8
Bireyin eğitim düzeyi ile dindarlık düzeyi arasında herhangi bir ilişki yoktur	465	68,8
Toplam	676	100

Tablo verilerine göre, bireyin eğitim düzeyi ile dindarlık düzeyi arasında herhangi bir ilişkinin söz konusu olmadığını bir başka ifadeyle birinin ötekini gerek pozitif gerekse negatif yönde etkilemediğini beyan edenlerin, en güçlü/yüksek oran olan %68,8 oranıyla Tabloda yer aldığı görülmektedir. Buna mukabil örneklemin %18,9’u ise Bireyin eğitim düzeyinin artmasına bağlı olarak dindarlık düzeyinin de artacağını düşündüğü tablodan anlaşılmaktadır. Bireyin eğitim düzeyi arttıkça dindarlık düzeyi azalır ifadesini doğru bulanlar örneklemin %7,1’ini temsil etmektedir.

2.47.Örneklemin “Eğitim/Kariyer Düzeyi Yükseldikçe Dinden Uzaklaşılır” Söylemi Hakkındaki Düşüncesi

Örneklemin “eğitim/kariyer düzeyi yükseldikçe dinden uzaklaşılır” söylemi hakkındaki düşüncesinin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 55’de verilmiştir.

Tablo 55: Örneklemin “eğitim/kariyer düzeyi yükseldikçe dinden uzaklaşılır” söylemi hakkındaki düşüncesi

Eğitim düzeyim/kariyerim yükseldikçe dinden uzaklaşıyorum.	Frekans	%
Katılıyorum	16	2,4
Kararsızım	69	10,2
Katılmıyorum	591	87,4
Toplam	676	100

Örneklemin “dindarlık-eğitim düzeyi ilişkisi” söylemi hakkındaki düşüncelerinin dağılımının yer aldığı tablo 54’de genel bir eğilim ölçülmeye çalışılırken, Tablo 55 ve Tablo 56’da katılımcının bizzat kendisi merkeze alınmış ve o

merkez üzerinden veri toplanmıştır. Bu itibarla örneklemin “Eğitim düzeyim/kariyerim yükseldikçe dinden uzaklaşıyorum” söylemi hakkındaki düşüncelerinin dağılımının yer aldığı Tablo 55’de açıkça görüldüğü gibi, örneklemin kahir ekseriyetini oluşturan %87,4’ü bahse konu düşünceye katılmadıklarını belirtmişlerdir. Kararsız olduklarını ifade edenler %10,2 oranıyla tabloda yer alırken, söz konusu düşünceye katılanların tablo bulguları arasındaki oran %2,4’tür. Bu bakımdan örneklem tarafından, eğitimin/kariyerin görece yükselmesiyle dinden uzaklaşma arsında herhangi bir ilişkinin olmadığı çok yüksek bir oranla (%87,4) dile getirildiği tablodan anlaşılmaktadır.

2.48.Örneklemin “Eğitim düzeyim/kariyerim yükseldikçe dindarlık düzeyim artıyor” Söylemi Hakkındaki Düşüncesi

Örneklemin “eğitim düzeyim/kariyerim yükseldikçe dindarlık düzeyim artıyor” söylemi hakkındaki düşüncesinin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 56’da verilmiştir.

Tablo 56: Örneklemin “Eğitim düzeyim/kariyerim yükseldikçe dindarlık düzeyim artıyor” söylemi hakkındaki düşünceleri

Eğitim düzeyim/kariyerim yükseldikçe dindarlık düzeyim artıyor.	Frekans	%
Katılıyorum	136	20,1
Kararsızım	122	18,1
Katılmıyorum	418	61,8
Toplam	676	100

Buna göre, söyleme katılmadıklarını belirtenlerin %61,8, kararsızların %18,1 ve katıldığını beyan edenlerin ise %20,1 oranında oldukları tablodan anlaşılmaktadır. Toplamda 676 kişiden oluşan örneklem grubunun %61,8’ine tekabül eden 418 kişinin, eğitim düzeyi ile dindarlık olgusu arasında herhangi bir doğrusal ilişkinin kurulamayacağını ifade ettiklerini tablo verileri açık ve net olarak ortaya koymaktadır.

2.49.Örneklemin Kendilerini Daha Çok Dindar Hissettikleri Eğitim Aşaması

Örneklemin kendilerini daha çok dindar hissettikleri eğitim aşaması hakkındaki düşüncesinin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 57’de verilmiştir.

Tablo 57: Örneklemin kendilerini daha çok dindar hissettikleri eğitim aşaması

Kendinizi daha çok dindar hissettiğiniz eğitim aşaması aşağıdakilerden hangisidir?	Frekans	%
İlkokul	64	9,5
Ortaokul	110	16,3
Lise ve Dengi	163	24,1
Lisans	177	26,2
Lisansüstü	162	23,9
Toplam	676	100

Tabloya göre örneklemin kendilerini daha çok dindar hissettikleri eğitim aşamasının hangisi olduğuna bakıldığında; İlkokul eğitimi aşamasında %9,5 ve Ortaokul eğitimi aşamasında ise %16,3 oranında kendilerini daha çok dindar hissettikleri tablodan anlaşılmaktadır. Buna mukabil örneklemin Lise ve Dengi, Lisans ve Lisansüstü eğitim süreçlerindeki dindarlık hissiyatlarının birbirine çok da uzak olmayan oranlarda (sırasıyla %24,1, %26,2 ve %23,9) tezahür ettiği Tablo bulguları arasındadır. Bu bağlamda, Tablo 56'nın bulgularının (özellikle “Eğitim düzeyim/kariyerim yükseldikçe dindarlık düzeyim artıyor” ifadesine katılıyorum diyenlerin %20,1'e tekabül eden oranı) Tablo 57'nin bulgularını (Lise ve üstü eğitim süreçlerindeki dindarlık hissiyatlarının %23,9 ile %26,2 bandındaki oranları) önemli ölçüde desteklediği söylenebilir.

2.50.Örneklemin Diğer Bireyler ile İlişkilerinde Davranışlarını En Çok Belirleyen Değerler ve Kurallar

Örneklemin diğer bireyler ile ilişkilerinde davranışlarını en çok belirleyen değerler ve kurallar hakkındaki düşüncesinin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 58'de verilmiştir.

Tablo 58: Örneklemin diğer bireylerle ilişkilerinde davranışlarını en çok belirleyen değerler ve kurallar

Aşağıdakilerden hangisi diğer insanlarla ilişkilerinizde davranışlarınızı en çok belirleyen kuraldır?	Frekans	%
Yasal değerler ve kurallar	48	7,1
Sosyal değerler ve kurallar	250	37,0
Dini değerler ve kurallar	171	25,3
Ekonomik değerler ve kurallar	0	0
Evrensel değerler ve kurallar	207	30,6
Toplam	676	100

İnsan toplumsal bir varlık olması hasebiyle, doğumundan ölümüne kadar hayatının hemen her aşamasını diğer insanlarla sosyal bir münasebet kurarak

yaşamak/geçirmek durumundadır. Esasen bu realite, insani bir gereklilik olduğu kadar aynı zamanda da sosyolojik bir zorunluluktur. Bu bağlamda örneklemin diğer bireylerle ilişkilerinde davranışlarını en çok belirleyen değerler ve kuralların dağılımının neler olduğunu gösteren Tablo 58'in bulgularına bakıldığında; sosyal değerler ve kuralların %37,0 oranıyla tablonun birinci sırasında yer aldığı görülmektedir. Tablonun ikinci sırasında evrensel değerler ve kurallar %30,6, üçüncü sırada ise dini değerler ve kurallar %25,3 oranında yer alırken, yasal değerler ve kuralların tablo bulguları arasındaki oranı %7,1'dir. Örnekleme nezdinde ekonomik değerler ve kuralların, sosyal münasebetlerde herhangi bir belirleyiciliğinin olmadığı açıkça görülmektedir.

2.51.Örneklemin Arkadaş Seçiminde Dindarlığa Verdikleri Önem Düzeyi

Örneklemin arkadaş seçiminde dindarlığa verdikleri önem düzeyinin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 59'da verilmiştir.

Tablo 59: Örneklemin arkadaş seçiminde dindarlığa verdikleri önem düzeyi

Dindarlık arkadaş seçiminde sizin için ne kadar önemlidir?	Frekans	%
Çok önemli	45	6,7
Önemli	179	26,5
Az önemli	197	29,1
Önemsiz	135	20,0
Hiç önemli değil	120	17,7
Toplam	676	100

Tablo bulgularına göre çok önemli %6,7, önemli 26,5, az önemli %29,1 ve önemsiz diyenler ise %20,0 oranında tabloda yer almaktadır. Esasen mevcut bulgulardan hareketle, örneklemin önemli bir kesimi için (%80,0) arkadaş seçiminde dindarlığın-önem dereceleri farklı olmakla beraber- anlam ve önem taşıdığını ve bahse konu husus için belirleyici faktörlerden biri olduğu söylenebilir. Tablo 59 ve Tablo 44'ün verileri birlikte değerlendirildiğinde; eş seçiminde dindarlığa verilen önemin arkadaş seçiminde dindarlığa verilen önemden oran olarak daha yüksek düzeyde olduğu (önem dereceleri farklı olmakla eş seçiminde %92,3, arkadaşlık seçiminde ise % 67,3) görülmektedir. Söz konusu durum mevcut veriler kapsamında okunduğunda, evlilik-aile ilişkilerinin arkadaşlık ilişkilerine nazaran daha kalıcı ve sürekli bir ilişki

şekli olmasından (çeşitli nedenlerden dolayı bozulan evlilik ilişkileri istisna tutulmak kaydıyla) kaynaklandığı düşünülmektedir.

2.52.Örneklemin “Din Bilim Karşısında Önemini Gittikçe Yitirmektedir” Fikrine Katılma Düzeyi

Örneklemin “din bilim karşısında önemini gittikçe yitirmektedir” fikrine katılma düzeyinin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 60’da verilmiştir.

Tablo 60: Örneklemin “din bilim karşısında önemini gittikçe yitirmektedir” fikrine katılımı

Din bilim karşısında önemini gittikçe yitirmektedir.	Frekans	%
Katılıyorum	80	11,8
Kararsızım	90	13,3
Katılmıyorum	506	74,9
Toplam	676	100

Tablo 60’da yer alan bulgulara göre, dinin bilim karşısında önemini yitirmekte olduğuna dair söylemi doğru bulmayıp ve bu söyleme katılmadıklarını beyan edenlerin %74,9 oranıyla tabloda yer almasına karşın, ifadeyi doğru bulup katılanların ise %11,8 oranıyla tabloda yer aldıkları görülmektedir. Bu konuda gerek pozitif gerekse negatif yönlü herhangi bir görüş beyan etmekten imtina edip kararsızlıklarını belirtenler ise %13,3 oranındadır.

Dinin bilim karşısında önemini yitirdiğine katılmayanlar (%74,9) bir başka deyişle inanmayanlar, söz konusu ifadeye katılanların (%11,8) yaklaşık 6,5 katı kadardır. Tablo bulgularından hareketle, bilimin ve bilimsel zihniyetin karşısında dinin önem açısından pozisyonel bir kayıp yaşamadığı ifade edilebilir.

2.53.Örneklemin “Kurban Allah'a yaklaştırır” Fikrine Katılma Düzeyi

Örneklemin “kurban Allah’a yaklaştırır” fikrine katılma düzeyinin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 61’de verilmiştir.

Tablo 61: Örneklemin “Kurban Allah'a yaklaştırır” fikrine katılma düzeyi

Kurban Allah'a yaklaştırır fikrine katılır mısınız?	Frekans	%
Katılıyorum	526	77,8
Kararsızım	101	14,9
Katılmıyorum	49	7,3
Toplam	676	100

Dinlerin ana temalarından birini oluşturan kurban, Arapçada gerek maddi gerekse manevi her türlü yakınlığı ve yakın olmayı kuşatacak çapta bir anlam yelpazesine sahiptir. Kurban kelimesi dini terminolojide kendisiyle Allah'a yaklaşılacak şeyi, özel olarak da Allah'a yakınlık sağlamak, bir başka ifadeyle ibadet saikiyle belli vakitte belirli cinsten hayvanları kesmeyi ve bu amaçla kesilen hayvanı ifade eder (Güç, 2002: 433)³⁶.

Dinsel bir eylem olan kurban olgusunun insanları Allah'a yaklaştırdığı söylemi hakkındaki düşünceleri sorulan örneklemin verdikleri cevaplarla teşekkür etmiş olan Tablo 61 incelendiğinde; ifadeye katılıyorum diyenlerin %77,8, katılmıyorum şeklinde görüş belirtenlerin %7,3 ve konu ile ilgili kararsız olduklarını söyleyenlerin ise %14,9 oranıyla belirginleştikleri görülmektedir. Bu itibarla Tablo 33’de kurban kestiklerini belirten 585 kişinin (%86,5) 526’sı (%77,8) Kurban Allah'a yaklaştıran fikrine katıldıkları ancak 59 kişinin ise (%8,7) bu konuda kararsız kaldıkları ya da bahse konu söyleme katılmadıkları söylenebilir. Alanla ilgili benzer bir çalışma yapmış olan Yavuz’un, kurban kesme filine yönelik elde ettiği veri, tablodaki katılıyorum cevabı verenlerin oranına oldukça yakın bir düzeydedir (Yavuz, 2019: 176).

2.54.Örneklemin “Din İnsan Hayatını Anlamli Kılar” Fikrine Katılma Düzeyi

Örneklemin “din insan hayatını anlamli kılar” fikrine katılma düzeyinin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 62’de verilmiştir.

Tablo 62: Örneklemin “Din insan hayatını anlamli kılar” fikrine katılımının dağılımı

“Din insan hayatını anlamli kılar” fikrine katılır mısınız?	Frekans	%
Katılıyorum	595	88,0
Kararsızım	57	8,4
Katılmıyorum	24	3,6
Toplam	676	100

Tabloda açıkça görüldüğü gibi, dinin insan hayatını anlamli kıldığına dair söyleme katılıyorum diyenler %88,0, kararsız olduklarını belirtenler %8,4 ve dinle

³⁶ Konu ile ilgili detaylı bilgi için bk. Sezen, 2004; Gündüz, 2008; Şimşek, 2008.

ilgili böylesi bir fikre katılmadıklarını beyan edenler ise %3,6 oranındadır. Tabloda yer alan bulgular kapsamında görünen o ki, örneklemin kahir ekseriyeti için din, insanın hayatını anlamlı kılan önemli bir olgu olarak fonksiyon icra etmektedir.

2.55.Örneklemin Eş Seçiminde Aradığı Özellikler

Örneklemin eş seçiminde aradığı özelliklerin dağılımını frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 63’de verilmiştir.

Tablo 63: Örneklemin eş seçiminde aradığı özellikler

Aşağıdaki kriterlere göre eş seçiminde bulunacak olsanız nasıl bir sıralama yaparsınız? (Ç.S.)	Çok Önemli		Önemli		Az Önemli		Hiç Önemli Değil		Toplam	
		%		%		%		%	Frekans	%
Güzellik	103	15,2	408	60,4	142	21,0	23	3,4	676	100
Dindarlık	193	28,5	298	44,1	140	20,7	45	6,7	676	100
Kişilik	550	81,4	124	18,4	1	0,1	1	0,1	676	100
Eğitim düzeyi	142	21,0	383	56,7	129	19,1	22	3,2	676	100
Sosyoekonomik düzey	48	7,1	265	39,2	273	40,4	90	13,3	676	100
Soy-aile durumu	257	38,0	254	37,6	118	17,5	47	6,9	676	100

Örneklemin için eş seçiminde/tercihinde karşı cinste kişilik, soy-aile durumu, dindarlık, eğitim düzeyi, güzellik ve sosyoekonomik düzey özelliklerinden hangisinin ne ölçüde önemli olduğunun dağılımı Tablo 63’de yer almaktadır. Buna göre, tercih edilme bakımından tabloda birinci sırada yer alan kişilik vasfı için çok önemli diyenlerin oranı %81,4, bu vasfı önemli bulanların oranı %18,4’tür. Çok önemli ve önemli seçenekleri birlikte değerlendirildiğinde; kişilik neredeyse %100 (%99,8), soy-aile durumu %75,6, dindarlık %72,6, eğitim düzeyi %77,7, güzellik %75,6 ve sosyoekonomik düzey %46,3 oranında tablo verileri arasında yer almaktadır. Bu bağlamda karşı cinste aranan özellikler arasında en çok değer atfedilen özelliğin kişilik olduğu oldukça belirgin bir biçimde tablo bulguları arasında ön plana çıkmıştır. Sosyoekonomik durumu ayrı tutulacak olursa (%46,3), geri kalan niteliklerin hemen hepsinin biri birlerine oldukça yakın oranlarda (%72,6 ile 77,7 aralığında) ortaya çıktıkları görülmektedir.

2.56.Örneklemin Hastanede Hekim Seçiminde Dikkat Ettiği Hususların

Örneklemin hastanede hekim seçiminde dikkat ettiği hususların dağılımını

frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 64’de verilmiştir.

Tablo 64: Örneklemin hastanede hekim seçiminde dikkat ettiği hususlar

Hastanede hekim seçiminde aşağıdakilerden hangisi sizin için ne kadar önemlidir? (Ç.S.)	Çok Önemli	%	Önemli	%	Az Önemli	%	Hiç Önemli Değil	%	Toplam	
									Frekans	%
Dindar olması	17	2,5	77	11,4	130	19,2	452	66,9	676	100
Cinsiyet	23	3,4	85	12,6	136	20,1	432	63,9	676	100
Eğitim/Kariyer düzeyi	506	74,8	139	20,6	20	3,0	11	1,6	676	100

Hekim gözetim ve kontrolü altında tedavi gerektiren herhangi bir sağlık problemi ile karşılaşılması halinde; tedavi olmak için tercih edecekleri hekimin hangi vasfının daha önemli olduğu, başka bir ifadeyle hekimin tercih edilmesine olanak tanıyan özelliğinin/kriterin ne olduğunu tespit amacıyla örnekleme yöneltilmiş olan soru karşılığında alınan cevapların yer aldığı Tablo 64’ün bulguları, örneklemin çok önemli ve önemli tercihleri birlikte değerlendirildiğinde %95,4 oranında hekimin eğitim/kariyer düzeyinin önem arz ettiği gerçeğini ortaya koymaktadır. Hekim tercihinde, hekimin cinsiyetinin %16,0 ve dindar olmasının ise % 13,9 oranında etkili olduğu Tablo 64’ün verilerinden anlaşılmaktadır. Bu bakımdan hekim tercihindeki asıl belirleyici faktörün hekimin, dindarlığının veya cinsiyetinin aksine, liyakatinin olduğu tablodan anlaşılmaktadır.

2.57.Örneklemin Özel Günlerde Hediye Alma Konusundaki Tutumu

Örneklemin özel günlerde hediye alma konusundaki tutumunun dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 65’de verilmiştir.

Tablo 65: Örneklemin özel günlerde hediye alma konusundaki tutumu

Aşağıdaki özel günlerde hediye alma konusundaki tutumunuz nedir? (Ç.S.)	Her Zaman	%	Ara Sıra	%	Nadiren	%	Hiçbir Zaman	%	Toplam	
									Frekans	%
Sevgililer gününde	95	14,1	147	21,7	136	20,1	298	44,1	676	100
Anneler gününde	252	37,3	226	33,4	117	17,3	81	12,0	676	100
Babalar gününde	200	29,6	212	31,3	137	20,3	127	18,8	676	100
Doğum günlerinde	264	39,1	230	34,0	110	16,3	72	10,6	676	100
Evlilik yıldönümünde	162	30,9	173	32,9	103	19,6	87	16,6	525	100
Dini Bayramlarda	120	17,7	166	24,6	154	22,8	236	34,9	676	100

Günümüz tüketim toplumlarında gücün, saygınlığın ve toplumsal statünün başat göstergelerinden birisi gösteriş için tüketim olarak belirmektedir. Öyle ki marka ekseninde ortaya konan imaj, ihtiyacın ve değer önünde ve aynı zamanda ötesinde bir noktada konumlanmış durumdadır. Dolayısıyla hediyeleşme tutumlarında da marka üzerinden bir güç gösteriminin söz konusu olduğu söylenebilir. Tarihsel açıdan hediye geçmişte primitif toplumların kutsal ortamında gücün bir simgesi iken, günümüz seküler toplumların prestij ve güç sunum aracı olarak kullanılmaya devam etmektedir (Birekul, 2014: 136).

Bahse konu hadise ile ilgili olarak Eisenstein; insanlara armağan edilmiş, nesnel olarak değerlendirildiğinde, satın alınabilecek herhangi bir metadan belirgin bir farkı olmayan, ancak hediye veren kişi nedeniyle eşsiz ve özel olan şeylerden bahseder. Bu bağlamda hediye veren, hissedilen yükümlülük hissine fiziksel bir form kazandırmak olduğunu söyler ve armağan vermenin, bir başka ifadeyle hediyeleşmenin, minnet duygusunu simgelediğini (Eisenstein, 2022 :26-27) belirtir. Bu bakımdan gerek verilen gerekse alınan hediye anlamlı kılan hediye kemiyeti değil keyfiyettir. Doğrusu hediye verenin keyfiyeti ise, hediye alanın hediye alan nezdindeki değerine denk düşmektedir. Bu sebeple, ne verildiği değil kimin verdiği, ne alındığı değil kimden alındığı önemli hale gelmektedir.

Tablo bulgularına göre, özel gün olarak adlandırılan zaman dilimlerinde, “Her zaman” hediye aldıklarını belirtenlerin %39,1 oranıyla doğum günleri seçeneğinin birinci sırada yer aldığı tablodan anlaşılmaktadır. Buna en yakın oran ise %37,3 oranıyla anneler günü olduğu görülmektedir. Hediye alma sıklıkları farklı olmakla beraber (Her zaman. Ara sıra,...) en yüksek katılımın %89,4 oranıyla doğum günlerinde olduğu araştırma bulgularından anlaşılmaktadır. Devamında ise sırasıyla anneler gününün %88,0, evlilik yıl dönümünün %83,4, babalar gününün %81,2, dini Bayramların %65,1 ve sevgililer gününün ise %55,9 oranıyla Tablo 65’de yer almaktadır.

Bahse konu bu özel günlerde hediye almanın en yoğun yaşandığı gün olarak doğum günü (%89,4) en az yoğunlukta yaşanan günün ise sevgililer günü (%55,9) olduğu tablodan açıkça anlaşılmaktadır.

2.58.Örneklemin Çocuklarının Dini Eğitimi İçin Tercih Ettikleri Yöntem

Örneklemin çocuklarının dini eğitimi için tercih ettikleri yöntemin dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 66’da verilmiştir.

Tablo 66: Örneklemin çocuklarının dini eğitimi için tercih ettikleri yöntem

Çocuklarımızın dini eğitimi için aşağıdakilerden hangisini tercih ediyorsunuz?	Frekans	%
Dini eğitimlerini kendim veriyorum	126	25,8
Özellikle yaz aylarında Diyanete bağlı Kur'an kurslarına gönderiyorum	153	31,4
İmam Hatip okullarına gönderiyorum	31	6,3
Dini grup ve cemaatlerin açtıkları Kur'an kurslarına gönderiyorum	0	0
Mahallemizdeki cami hocalarına gönderiyorum	20	4,1
İnternet ortamından yararlandırıyorum	0	0
Gittikleri okullardan öğrenmelerini istiyorum	136	27,9
Diğer	22	4,5
Toplam	488	100

Buna göre örneklemin, çocuklarının dini eğitimi konusunda en çok tercih ettikleri üç yöntemin belirgin bir biçimde öne çıktığı Tablo 66’nın bulgularından anlaşılmaktadır. “Özellikle yaz aylarında Diyanete bağlı Kur'an kurslarına gönderiyorum” diyenler %31,4, “Gittikleri okullardan öğrenmelerini istiyorum” tercihinde bulunanlar %27,9 ve son olarak da “Dini eğitimlerini kendim veriyorum” şikkını işaretleyenlerin %25,8 oranında olduğu tablodan anlaşılmaktadır. Bu bağlamda araştırma bulgularından hareketle örneklemin %69,7’sinin çocuklarının din eğitimini, Devletin gözetim ve denetimi altında olan resmi kurumlardan almalarını istediklerini tablo bulguları açık ve net olarak ortaya koymaktadır. Dikkat çekilmesi gereken bir diğer husus ise örneklem grubundan hiç kimsenin, dini grup ve cemaatlerin açtıkları Kur'an kurslarını ve internet ortamlarını tercih etmemiş olması realitesidir.

2.59.Örneklemin Alışverişte Kullandıkları Ödeme Araçları

Örneklemin alışverişte kullandıkları ödeme araçlarının dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 67’de verilmiştir.

Tablo 67: Örneklemin alışverişte kullandıkları ödeme araçları

Alışverişlerinizde aşağıdaki ödeme araçlarından hangilerini kullanıyorsunuz? (Ç.S.)	Frekans	%
Nakit	444	65,7
Kredi kartı	586	86,7
Banka kredisi	66	9,8

Tablo bulgularına göre, en çok tercih edilen ödeme aracının %86,7 oranıyla kredi kartı olduğu, ikinci sırada %65,7 oranıyla nakit kullanımının yer aldığı ve son olarak da düşük bir düzeyde de olsa %9,8 oranıyla banka kredisi kullanma yoluna gidildiği görülmektedir. Kredi kartı ve nakit kullanım oranları arasındaki farkın küçümsenecek düzeyde olmadığı (fark: %21) ancak bu iki ödeme aracının kullanım düzeylerine mukabil banka kredisi kullanımının bu oranlara nispeten oldukça düşük seviyede olduğu tablo bulgularından anlaşılmaktadır.

Tablo bulgularından hareketle; kredi kartı kullanım oranı yüksekliğinin taşıma ve ödeme kolaylığından, banka kredisinin oransal düşüklüğünün ise konut, araç vb. dayanıklı tüketim mallarının alımı söz konusu ise tercih edilen bir ödeme yöntemi olduğundan kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

2.60.Örneklemin İşini/Mesleğini İyi Yaptığında Dini Duygu ve Doyum Hissetme Sıklığı

Örneklemin işini/mesleğini iyi yaptığında dini duygu ve doyum hissetme sıklığının dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 68’de verilmiştir.

Tablo 68: Örneklemin işini/mesleğini iyi yaptığında dini duygu ve doyum hissetme sıklığı

İşinizi/mesleğinizi iyi yaptığınızda dini bir duygu ve doyum hissedersiniz?	Frekans	%
Her zaman	224	33,1
Çoğu zaman	243	35,9
Bazen	127	18,8
Nadiren	39	5,8
Hiçbir zaman	43	6,4
Toplam	676	100

Tablo bulgularına göre, dini duygu ve doyumunu her zaman hissedenlerin %33,1, çoğu zaman hissedenlerin %35,9, bazen hissedenlerin 18,8, nadiren hissedenlerin ise %5,8 oranında olduğu Tablo 68’den anlaşılmaktadır. Mesleğini iyi bir şekilde ifa ettiği halde herhangi bir dini tatmin duygusu hissetmeyenler %6,4 oranındadır. Görevin başarıyla tamamlanması halinde, dini bir duygu ve doyum hissetme oranı- zaman sıklıkları farklı olmakla beraber- %93,6 gibi son derece yüksek bir oran olarak tabloda yer almaktadır. Bu bakımdan genel itibariyle mesleki doyum/tatmin hissini, dindarlık duygusu üzerinde olumlu bir etki meydana getirdiği görülmektedir.

2.61.Örneklemin Bilimsel Çalışmalarına Ayırdıkları Zaman Kadar İbadetlerine de Zaman Ayırma Sıklığı

Örneklemin bilimsel çalışmalarına ayırdıkları zaman kadar ibadetlerine de zaman ayırma sıklığının dağılımı frekans ve oran bilgisi olarak Tablo 69’da verilmiştir.

Tablo 69: Örneklemin bilimsel çalışmalarına ayırdıkları zaman kadar ibadetlerine de zaman ayırma sıklığı

Bilimsel çalışmalarınıza ayırdığınız zaman kadar ibadetlerinize de zaman ayırabiliyor musunuz?	Frekans	%
Her zaman	65	9,6
Çoğu zaman	178	26,3
Bazen	201	29,8
Nadiren	159	23,5
Hiçbir zaman	73	10,8
Toplam	676	100

Tabloda yer alan bulgulara göre, örneklemin bilimsel çalışmalarına ayırdıkları zaman kadar ibadetlerine de zaman ayırma sıklıklarına bakıldığında her zaman diyenlerin %9,6, çoğu zaman diyenlerin %26,3, bazen zaman ayırabildiklerini ifade edenlerin %29,8, nadiren beyanında bulunanların %23,5 ve bahse konu durum için hiçbir zaman vakit ayıramadıklarını söyleyenlerin ise %10,8 oranında tablo bulguları arasında yer aldıkları görülmektedir. Tablo genelinden örneklemin, bilimsel çalışmalarına ayırdıkları oranda ibadetlerine de zaman ayırma düzeylerinin-düzey farklılıklarını/zaman sıklıklarını görmezden gelmeksizin- %89,2 oranında olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

3.Araştırmanın Bulguları

3.1.İnanç Boyutu ile İlgili Bulgular

3.1.1.Allah’a İnanç

Örneklemin “Allah inancı hususundaki düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi ifade etmektedir?” sorusuna verdikleri cevapların düzeyleri ile cinsiyet değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Bağımsız Khi-kare testi sonuçları Tablo 70’de verilmiştir.

Tablo 70: Allah inancı düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki

Allah inancı hususundaki düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi ifade etmektedir?	Cinsiyet		Toplam	
	Kadın	Erkek		
Her şeyi yoktan var eden, bilen, her şeye gücü yeten ve yarattığı evrene her an müdahale eden/edebilen tek bir Allah'ın varlığına inanıyorum	Frekans	234	398	632
	%	95,5	92,3	93,5
Allah'ın evreni yarattığına, ancak yarattığı evrene müdahale etmediğine inanıyorum	Frekans	1	13	14
	%	0,4	3,0	2,1
Allah'ın varlığına ve birliğine inanmakla birlikte anlamakta güçlük çektiğim bazı hususlar var	Frekans	9	13	22
	%	3,7	3,0	3,3
Allah'ın varlığına inanmıyorum	Frekans	1	7	8
	%	0,4	1,6	1,2
Toplam	Frekans	245	431	676
	%	100	100	100
$\chi^2_p = 7,457$		P = 0,059		KHO = 1 (%12,5)

Örneklemin Allah inancı düzeyleri ile cinsiyet değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare testi sonucunda, örneklemin Allah inancı ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (p=0,059). Kadın ve erkek akademisyenler arasında Allah inancı bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. “Her şeyi yoktan var eden, bilen, her şeye gücü yeten ve yarattığı evrene her an müdahale eden/edebilen tek bir Allah'ın varlığına inanıyorum” yargısına örneklemin katılım oranı %93,5’dir. Kadınların bu yargıya katılım oranı %95,5 iken erkeklerin katılım oranı %92,3 olup birbirine oldukça yakın bulunmuştur.

Örneklemin “Allah inancı hususundaki düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi ifade etmektedir?” sorusuna verdikleri cevapların düzeyleri ile medeni durum değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Bağımsız Khi-kare testi sonuçları Tablo 71’de verilmiştir.

Tablo 71: Allah inancı ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki

Allah inancı hususundaki düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi ifade etmektedir?	Medeni Durum		Toplam	
	Evli	Evli Değil		
Her şeyi yoktan var eden, bilen, her şeye gücü yeten ve yarattığı evrene her an müdahale eden/edebilen tek bir Allah'ın varlığına inanıyorum	Frekans	484	148	632
	%	94,7	89,7	93,5
Allah'ın evreni yarattığına, ancak yarattığı evrene müdahale etmediğine inanıyorum	Frekans	7	7	14
	%	1,4	4,2	2,1
Allah'ın varlığına ve birliğine inanmakla birlikte anlamakta güçlük çektiğim bazı hususlar var	Frekans	14	8	22
	%	2,7	4,8	3,3
Allah'ın varlığına inanmıyorum	Frekans	6	2	8
	%	1,2	1,2	1,2
Toplam	Frekans	511	165	676
	%	100	100	100
$\chi^2_p = 6,820$		P = 0,061		KHO = 2 (%25)

Örneklemin Allah inancı düzeyleri ile medeni durum değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, 5’den küçük beklenen frekans hücre sayılarının tüm beklenen frekans hücre sayılarına oranı olan KHO=%25 olarak bulunduğundan analizde Fisher Exact Test istatistiği (χ^2_F) dikkate alınarak sonuçlar değerlendirilmiştir. Test sonucunda $p=0,061$ olarak bulunduğundan örneklemin Allah inancı ile medeni durum değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Evli ve evli olmayan akademisyenler arasında Allah inancı bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı söylenebilir. “Her şeyi yoktan var eden, bilen, her şeye gücü yeten ve yarattığı evrene her an müdahale eden/edebilen tek bir Allah'ın varlığına inanıyorum” yargısına evlilerin katılım oranı %94,7 iken, evli olmayanların katılım oranı %89,7 olup birbirine oldukça yakın bulunmuştur.

Örneklemin “Allah inancı hususundaki düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi ifade etmektedir?” sorusuna verdikleri cevapların düzeyleri ile yaş değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Bağımsız Khi-kare testi sonuçları Tablo 72’de verilmiştir.

Tablo 72: Allah inancı ile yaş değişkeni arasındaki ilişki

Allah inancı hususundaki düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi ifade etmektedir?	Yaş Grupları			Toplam	
	≤ 30	31-44	45 ≤		
Her şeyi yoktan var eden, bilen, her şeye gücü yeten ve yarattığı evrene her an müdahale eden/edebilen tek bir Allah'ın varlığına inanıyorum	Frekans	161 _a	294 _{a, b}	177 _b	632
	%	89,9	93,6	96,7	93,5
Allah'ın evreni yarattığına, ancak yarattığı evrene müdahale etmediğine inanıyorum	Frekans	3 _a	8 _a	3 _a	14
	%	1,7	2,5	1,6	2,1
Allah'ın varlığına ve birliğine inanmakla birlikte anlamakta güçlük çektiğim bazı hususlar var	Frekans	13 _a	8 _b	1 _b	22
	%	7,3	2,5	0,5	3,3
Allah'ın varlığına inanmıyorum	Frekans	2 _a	4 _a	2 _a	8
	%	1,1	1,3	1,1	1,2
Toplam	Frekans	179	314	183	676
	%	100	100	100	100
$\chi^2_F = 13,478$		P = 0,024		KHO = 5 (%41,7)	

Örneklemin Allah inancı düzeyleri ile yaş değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla örneklem verilerine Bağımsız Khi-kare testi uygulanmıştır. Test sonucunda KHO=%41,7 olarak bulunduğundan analizde Fisher Exact Test istatistiği (χ^2_F) dikkate alınmıştır. Bu sonuca göre, örneklemin Allah inancı

ile yaş değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p=0,024$).

“Her şeyi yoktan var eden, bilen, her şeye gücü yeten ve yarattığı evrene her an müdahale eden/edebilen tek bir Allah'ın varlığına inanıyorum” yargısına katılmaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır. $45 \leq$ yaş grubu akademisyenler (%96,7) bu yargıya ≤ 30 yaş grubundaki akademisyenlere (%89,9) göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek oranda katılmışlardır. 31-44 yaş grubundaki akademisyenlerin (%93,6) bu yargıya katılmaları bakımından ≤ 30 yaş grubu ile $45 \leq$ yaş grubu akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. “Allah'ın varlığına ve birliğine inanmakla birlikte anlamakta güçlük çektiğim bazı hususlar var” yargısına ise ≤ 30 yaş grubu akademisyenler 31-44 yaş grubundaki akademisyenlere ve $45 \leq$ yaş grubundaki akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek oranda katılmaktadırlar. 31-44 yaş grubundaki akademisyenler ile $45 \leq$ yaş grubundaki akademisyenler arasında bu yargıya katılmaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Örneklemin “Allah inancı hususundaki düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi ifade etmektedir?” sorusuna verdikleri cevapların düzeyleri ile aylık toplam gelir değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Bağımsız Khi-kare testi sonuçları Tablo 73’de verilmiştir.

Tablo 73: Allah inancı ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişki

Allah inancı hususundaki düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi ifade etmektedir?		Aylık Toplam Gelir			Toplam
		Düşük	Orta	Yüksek	
Her şeyi yoktan var eden, bilen, her şeye gücü yeten ve yarattığı evrene her an müdahale eden/edebilen tek bir Allah'ın varlığına inanıyorum	Frekans	207	250	175	632
	%	92,4	93,6	94,6	93,5
Allah'ın evreni yarattığına, ancak yarattığı evrene müdahale etmediğine inanıyorum	Frekans	4	7	3	14
	%	1,8	2,6	1,6	2,1
Allah'ın varlığına ve birliğine inanmakla birlikte anlamakta güçlük çektiğim bazı hususlar var	Frekans	10	7	5	22
	%	4,5	2,6	2,7	3,3
Allah'ın varlığına inanmıyorum	Frekans	3	3	2	8
	%	1,3	1,1	1,1	1,2
Toplam	Frekans	224	267	185	676
	%	100	100	100	100
$\chi^2 = 2,295$		P = 0,909		KHO = 5 (%41,7)	

Örneklemin Allah inancı düzeyleri ile aylık toplam gelir değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda,

5'den küçük beklenen frekans hücre sayılarının tüm beklenen frekans hücre sayılarına oranı $KHO=41,7\%$ olarak bulunduğundan analizde Fisher Exact Test istatistiği (χ^2_F) dikkate alınmıştır ($p=0,909$).

Örneklemin Allah inancı ile aylık toplam gelir değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır. Örneklemin aylık toplam gelir grupları arasında Allah'a inanma bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı söylenebilir. "Her şeyi yoktan var eden, bilen, her şeye gücü yeten ve yarattığı evrene her an müdahale eden/edebilen tek bir Allah'ın varlığına inanıyorum" yargısına katılan örneklemin düşük gelir grubunun bu yargıya katılım oranı %92,4 iken orta gelir grubunun %93,6 ve yüksek gelir grubunun oranının %94,6 gibi birlerine oldukça yakın bir Allah inancına sahip oldukları görülmektedir.

Örneklemin "Allah inancı hususundaki düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi ifade etmektedir?" sorusuna verdikleri cevapların düzeyleri ile akademik unvan değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Bağımsız Khi-kare testi sonuçları Tablo 74'de verilmiştir.

Tablo 74: Allah inancı ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişki

Allah inancı hususundaki düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi ifade etmektedir?	Akademik Unvanlar					Toplam	
	Arş. Gör.	Öğr. Gör.	Dr. Öğr. Üyesi	Doç. Dr.	Prof. Dr.		
Her şeyi yoktan var eden, bilen, her şeye gücü yeten ve yarattığı evrene her an müdahale eden/edebilen tek bir Allah'ın varlığına inanıyorum	Frekans	207	85	138	92	110	632
	%	90,8	95,5	93,2	97,9	94,0	93,5
Allah'ın evreni yarattığına, ancak yarattığı evrene müdahale etmediğine inanıyorum	Frekans	4	1	3	1	5	14
	%	1,8	1,1	2,0	1,1	4,3	2,1
Allah'ın varlığına ve birliğine inanmakla birlikte anlamakta güçlük çektiğim bazı hususlar var	Frekans	15	1	5	1	0	22
	%	6,6	1,1	3,4	1,1	0,0	3,3
Allah'ın varlığına inanmıyorum	Frekans	2	2	2	0	2	8
	%	0,9	2,2	1,4	0,0	1,7	1,2
Toplam	Frekans	228	89	148	94	117	676
	%	100	100	100	100	100	100
χ^2_F = Hesaplanamadı		P = Hesaplanamadı		KHO = 14 (%70)			

Örneklemin Allah inancı ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare testi sonucunda, 5'den küçük beklenen frekansların tüm beklenen frekanslara oranı %70 olarak bulunmuştur. Bu nedenle verilere Khi-kare Exact Testi uygulanarak yeniden analiz yapılmıştır. 5'den küçük beklenen frekansların tüm beklenen frekanslara oranı %70 olduğundan ve Tablodaki

bazı kategorilerde sıfır gözlem sayısı veya sıfıra yakın gözlem sayısı bulunduğundan, Fisher Exact Khi-kare istatistiği hesaplanamamıştır.

Örneklemin “Her şeyi yoktan var eden, bilen, her şeye gücü yeten ve yarattığı evrene her an müdahale eden/edebilen tek bir Allah'ın varlığına inanıyorum” yargısına en düşük oranda katılan Araştırma Görevlileri (%90,8) ile en yüksek oranda katılan Doçent unvanlı öğretim üyelerinin (%97,9) yargılarının, genel yargı oranı olan %93,5'in etrafında toplandığı ve birbirlerine oldukça yakın değerlerde oldukları görülmektedir.

Örneklemin “Allah inancı hususundaki düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi ifade etmektedir?” sorusuna verdikleri cevapların düzeyleri ile siyasi kimlik değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Bağımsız Khi-kare testi sonuçları Tablo 75’de verilmiştir.

Tablo 75: Allah inancı ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişki

Allah inancı hususundaki düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi ifade etmektedir?		Siyasi Kimlik						Toplam
		Muhafazakâr	Sosyal Demokrat	Laik	Liberal	Milliyetçi	Diğer	
Her şeyi yoktan var eden, bilen, her şeye gücü yeten ve yarattığı evrene her an müdahale eden/edebilen tek bir Allah'ın varlığına inanıyorum	Frekans	214	63	61	49	218	27	632
	%	100,0	85,1	85,9	89,1	94,8	84,4	93,5
Allah'ın evreni yarattığına, ancak yarattığı evrene müdahale etmediğine inanıyorum	Frekans	0	5	5	0	4	0	14
	%	0,0	6,8	7,0	0,0	1,7	0,0	2,1
Allah'ın varlığına ve birliğine inanmakla birlikte anlamakta güçlük çektiğim bazı hususlar var	Frekans	0	4	2	4	7	5	22
	%	0,0	5,4	2,8	7,3	3,0	15,6	3,3
Allah'ın varlığına inanmıyorum	Frekans	0	2	3	2		0	8
	%	0,0	2,7	4,2	3,6	0,4	0,0	1,2
Toplam	Frekans	214	74	71	55	230	32	676
	%	100	100	100	100	100	100	100
$\chi^2 =$ Hesaplanamadı		P = Hesaplanamadı				KHO = 16 (%66,7)		

Örneklemin Allah inancı ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, 5’den küçük beklenen frekansların hücre sayısı tüm beklenen frekansların hücre sayısına oranı KHO=%66,7 olarak bulunmuştur. Bu nedenle verilere Khi-kare Exact Testi uygulanarak yeniden analiz yapılmıştır. KHO=%66,7 olduğundan, Tablodaki bazı kategorilerde sıfır gözlem sayıları veya sıfıra yakın gözlem sayıları bulunduğundan, Fisher Exact Khi-kare istatistiği hesaplanamamıştır.

Örneklemin “Her şeyi yoktan var eden, bilen, her şeye gücü yeten ve yarattığı evrene her an müdahale eden/edebilen tek bir Allah'ın varlığına inanıyorum” yargısına katılımının genel oranının %93,5 bulunduğu dikkate alınırsa bu yargıya en yüksek oranda katılan grup %100 oran ile kendisini muhafazakâr olarak tanımlayan akademisyen grubu olmuştur. Muhafazakârların oluşturduğu grubu % 94,8 ile kendisini milliyetçi olarak tanımlayan akademisyen grubu izlemiştir. Bu grupların dışındaki kategorileri oluşturan siyasi kimliklere ait akademisyen gruplarının “Her şeyi yoktan var eden, bilen, her şeye gücü yeten ve yarattığı evrene her an müdahale eden/edebilen tek bir Allah'ın varlığına inanıyorum” yargısına katılma oranlarının da altında olan %90,0'dan daha düşük düzeyde kalmıştır.

3.1.2. Peygambere İnanç

Örneklemin “Peygambere inanma hususundaki düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi ifade etmektedir?” sorusuna verdikleri cevapların düzeyleri ile cinsiyet değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Bağımsız Khi-kare Testi sonuçları Tablo 76’da verilmiştir.

Tablo 76: Peygambere inanma ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki

Peygambere inanma hususundaki düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi ifade etmektedir?	Cinsiyet		Toplam	
	Kadın	Erkek		
Hz. Muhammed Allah'ın gönderdiği son peygamberdir	Frekans	241	423	664
	%	98,4	98,1	98,2
Hz. Muhammed peygamber değildir ancak tarihe damga vurmuş bir insandır	Frekans	1	5	6
	%	0,4	1,2	0,9
Peygamber olarak böyle bir insanın yaşadığı konusunda şüphelerim vardır	Frekans	3	3	6
	%	1,2	0,7	0,9
Toplam	Frekans	245	431	676
	%	100	100	100
$\chi^2_F = 1,418$		P = 0,521		KHO = 4 (%66,7)

Örneklemin Peygambere inanma düzeyleri ile cinsiyet değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla örneklem verilerine Bağımsız Khi-kare testi uygulanmıştır. Test sonucunda KHO=%66,7 olduğundan analizde Khi-kare Fisher Exact Test istatistiği (χ^2_F) dikkate alınmıştır. Bu sonuca göre, örneklemin Peygambere inanma ile medeni durum değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (p=0,521). Bu durumda kadın ve erkek akademisyenler arasında Peygambere inanma bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı söylenebilir. “Hz. Muhammed Allah'ın

gönderdiği son peygamberdir” yargısına katılan örneklemin genel oranı %98,2 iken; kadın grubunun bu yargıya katılım oranı %98,4, erkek grubunun katılma oranı %98,1 dir ve bu oranların birlerine oldukça yakın oldukları görülmektedir.

Örneklemin “Peygambere inanma hususundaki düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi ifade etmektedir?” sorusuna verdikleri cevapların düzeyleri ile medeni durum değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Bağımsız Khi-kare testi sonuçları Tablo 77’de verilmiştir.

Tablo 77: Peygambere inanma ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki

Peygambere inanma hususundaki düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi ifade etmektedir?	Medeni Durum		Toplam	
	Evli	Evli Değil		
Hz. Muhammed Allah'ın gönderdiği son peygamberdir	Frekans	505 _a	159 _b	664
	%	98,8	96,4	98,2
Hz. Muhammed peygamber değildir ancak tarihe damga vurmuş bir insandır	Frekans	2 _a	4 _b	6
	%	0,4	2,4	0,9
Peygamber olarak böyle bir insanın yaşadığı konusunda şüphelerim vardır	Frekans	4 _a	2 _a	6
	%	0,8	1,2	0,9
Toplam	Frekans	511	165	676
	%	100	100	100
$\chi^2_F = 5,634$		P = 0,045		KHO = 4 (%66,7)

Örneklemin Peygambere inanma düzeyleri ile medeni durum değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla örneklem verilerine Bağımsız Khi-kare testi uygulanmıştır. Test sonucunda KHO=%66,7 olarak bulunduğu analizde Fisher Exact Test istatistiği (χ^2_F) dikkate alınmıştır. Bu sonuca göre, örneklemin Allah inancı ile medeni durum değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,045).

Tablodaki Khi-kare oran testinden de görüldüğü üzere, örneklemin medeni durum grupları arasında “Hz. Muhammed Allah'ın gönderdiği son peygamberdir” yargısına katılmaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır. “Hz. Muhammed Allah'ın gönderdiği son peygamberdir” yargısına örneklemin evli olan grubunun katılım oranı %98,8 iken evli olmayan grubunun bu yargıya katılım oranı %96,4 olarak bulunmuştur. Bu durumda evli akademisyenlerin evli olmayan akademisyenlere göre Peygambere inanma bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha güçlü bir inanca sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Örneklemin “Peygambere inanma hususundaki düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi ifade etmektedir?” sorusuna verdikleri cevapların düzeyleri ile yaş değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Bağımsız Khi-kare Testi sonuçları Tablo 78’de verilmiştir.

Tablo 78: Akademisyenlerin Peygambere inanma ile yaş değişkeni arasındaki ilişki

Peygambere inanma hususundaki düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi ifade etmektedir?		Yaş Grupları			Toplam
		≤ 30	31-44	45 ≤	
Her şeyi yoktan var eden, bilen, her şeye gücü yeten ve yarattığı evrene her an müdahale eden/edebilen tek bir Allah'ın varlığına inanıyorum	Frekans	175	307	182	664
	%	97,8	97,8	99,5	98,2
Allah'ın evreni yarattığına, ancak yarattığı evrene müdahale etmediğine inanıyorum	Frekans	2	3	1	6
	%	1,1	1,0	0,5	0,9
Allah'ın varlığına ve birliğine inanmakla birlikte anlamakta güçlük çektiğim bazı hususlar var	Frekans	2	4	0	6
	%	1,1	1,3	0,0	0,9
Toplam	Frekans	179	314	183	676
	%	100	100	100	100
$\chi^2_F = 2,702$		P = 0,661		KHO = 6 (%66,7)	

Örneklemin Peygambere inanma düzeyleri ile yaş değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla örneklem verilerine Bağımsız Khi-kare testi uygulanmıştır. Test sonucunda KHO=66,7,7 olarak bulunduğu analizde Khi-kare Fisher Exact Test istatistiği (χ^2_F) dikkate alınmıştır. Bu sonuca göre, Peygambere inanma ile medeni durum değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığı sonucuna varılmıştır (p=0,661).

Örneklemin yaş grupları arasında “Hz. Muhammed Allah'ın gönderdiği son peygamberdir” yargısına katılmaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır. “Hz. Muhammed Allah'ın gönderdiği son peygamberdir” yargısına örneklemin ≤ 30 yaş grubunun katılma oranı %97,8 iken, 31-44 yaş grubunun oranının %97,8 ve 45 ≤ yaş grubunun oranının ise %99,5 gibi birlerine oldukça yakın Peygamber inancına sahip oldukları görülmektedir.

Örneklemin “Peygambere inanma hususundaki düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi ifade etmektedir?” sorusuna verdikleri cevapların düzeyleri ile aylık toplam gelir değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Bağımsız Khi-kare Testi sonuçları Tablo 79’da verilmiştir.

Tablo 79: Peygambere inanma ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişki

Peygambere inanma hususundaki düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi ifade etmektedir?		Aylık Toplam Gelir			Toplam
		Düşük	Orta	Yüksek	
Hz. Muhammed Allah'ın gönderdiği son peygamberdir	Frekans	220	263	181	664
	%	98,2	98,5	97,8	98,2
Hz. Muhammed peygamber değildir ancak tarihe damga vurmuş bir insandır	Frekans	1	2	3	6
	%	0,4	0,7	1,6	0,9
Peygamber olarak böyle bir insanın yaşadığı konusunda şüphelerim vardır	Frekans	3	2	1	6
	%	1,3	0,7	0,5	0,9
Toplam	Frekans	224	267	185	676
	%	100	100	100	100
$\chi^2_F = 2,401$		P = 0,691		KHO = 6 (%66,7)	

Örneklemin Peygambere inanma düzeyleri ile aylık toplam gelir değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, KHO=%66,7 olarak bulunduğundan analizde Khi-kare Fisher Exact Test istatistiği (χ^2_F) dikkate alınmıştır. Bu durumda örneklemin Peygambere inanma ile aylık toplam gelir değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır (p=691). “Hz. Muhammed Allah'ın gönderdiği son peygamberdir” yargısına katılan örneklemin düşük gelir grubunun bu yargıya katılım oranı %98,2 iken orta gelir grubunun katılım oranı %98,5 ve yüksek gelir grubunun katılım oranının %97,8 gibi yüksek oranlarla birlerine oldukça yakın bir Peygamber inancına sahip oldukları görülmektedir.

Örneklemin “Peygambere inanma hususundaki düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi ifade etmektedir?” sorusuna verdikleri cevapların düzeyleri ile akademik unvan değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Bağımsız Khi-kare Testi sonuçları Tablo 80’de verilmiştir.

Tablo 80: Peygambere inanma ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişki

Peygambere inanma hususundaki düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi ifade etmektedir?		Akademik Unvanları					Toplam
		Arş. Gör.	Öğr. Gör.	Dr. Öğr. Üyesi	Doç. Dr.	Prof. Dr.	
Hz. Muhammed Allah'ın gönderdiği son peygamberdir	Frekans	223	87	146	93	115	664
	%	97,8	97,8	98,6	98,9	98,3	98,2
Hz. Muhammed peygamber değildir ancak tarihe damga vurmuş bir insandır	Frekans	2	1	1	0	2	6
	%	0,9	1,1	0,7	0,0	1,7	0,9
Peygamber olarak böyle bir insanın yaşadığı konusunda şüphelerim vardır	Frekans	3	1	1	1	0	6
	%	1,3	1,1	0,7	1,1	0,0	0,9
Toplam	Frekans	228	89	148	94	117	676
	%	100	100	100	100	100	100
$\chi^2_F = 3,756$		P = 0,920		KHO = 10 (%66,7)			

Örneklemin Peygambere inanma ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda KHO=%66,7 olarak bulunduğu analizde Khi-kare Fisher Exact Test istatistiği (χ^2_F) dikkate alınmıştır. Test sonucuna göre, örneklemin Peygambere inanma ile medeni durum değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır (p=0,920). Akademik unvan grupları arasında Peygambere inanma bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Örneklemin “Hz. Muhammed Allah'ın gönderdiği son peygamberdir” yargısına katılımının genel oranının %98,2 bulunduğu dikkate alınır bu yargıya %97,8 ile düşük oranda katılan Araştırma Görevlileri ile %98,9 ile en yüksek oranda katılan Doçent unvanlı öğretim üyelerinin katılımlarının, genel katılım oranına ve birbirlerine oldukça yakın değerlerde oldukları görülmektedir. Örneklemin Peygambere inanma düzeylerinin oldukça yüksek olduğu dikkat çekici bulunmuştur.

Örneklemin “Peygambere inanma hususundaki düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi ifade etmektedir?” sorusuna verdikleri cevapların düzeyleri ile siyasi kimlik değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Bağımsız Khi-kare Testi sonuçları Tablo 81’de verilmiştir.

Tablo 81: Peygambere inanma ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişki

Peygambere inanma hususundaki düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi ifade etmektedir?	Siyasi Kimlik							Toplam
	Muhafazakâr	Sosyal Demokrat	Laik	Liberal	Milliyetçi	Diğer		
Hz. Muhammed Allah'ın gönderdiği son peygamberdir	Frekans	214 _a	71 _b	65 _b	54 _{a,b}	230 _a	30 _b	664
	%	100,0	95,9	91,5	98,2	100,0	93,8	98,2
Hz. Muhammed peygamber değildir ancak tarihe damga vurmuş bir insandır	Frekans	0 _a	1 _{a,b}	4 _b	0 _{a,b}	0 _a	1 _{a,b}	6
	%	0,0	1,4	5,6	0,0	0,0	3,1	0,9
Peygamber olarak böyle bir insanın yaşadığı konusunda şüphelerim vardır	Frekans	0 _a	2 _a	2 _a	1 _a	0 _a	1 _a	6
	%	0,0	2,7	2,8	1,8	0,0	3,1	0,9
Toplam	Frekans	214	74	71	55	230	32	676
	%	100	100	100	100	100	100	100
$\chi^2_F = 29,029$		P = 0,000			KHO = 12 (%66,7)			

Örneklemin Peygambere inanma düzeyi ile siyasi Kimlik değişkeni düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare testi sonucunda, KHO=% 66,7 olarak bulunduğu analizde Khi-kare Fisher Exact Test istatistiği (χ^2_F) dikkate alınmıştır. Test sonucuna göre, örneklemin Peygambere inanma ile

siyasi kimlik değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunduğu sonucuna varılmıştır ($p=0,000$). Akademik unvan grupları arasında Peygambere inanma bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Örneklemin “Hz. Muhammed Allah'ın gönderdiği son peygamberdir” yargısına muhafazakâr grup ile milliyetçi grup %100 oranında katılırken, laik grup %91,5 ile en düşük oranda katılmıştır. Tablo 81'deki Khi-kare oran testinden de görüldüğü üzere muhafazakâr akademisyen grubu ile milliyetçi akademisyen grubu ve liberal akademisyen grubu arasında Peygambere inanma bakımından aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Muhafazakâr akademisyen grubu ile milliyetçi akademisyen grubu istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde sosyal demokrat akademisyen grubu, laik akademisyen grubu ve Diğer siyasi kimliğe sahip akademisyen grubuna göre daha yüksek oranda Peygambere inanmaktadırlar. Liberal akademisyen grubunun Peygambere inanma bakımından sosyal demokrat akademisyen grubu, laik akademisyen grubu ve diğer siyasi Kimliğe sahip akademisyen grubu ile arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Aynı şekilde sosyal demokrat akademisyen grubu, laik akademisyen grubu ve Diğer siyasi kimliğe sahip akademisyen grubu arasında da Peygambere inanma bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

3.1.3.Kur'an'a İnanç

Örneklemin “Kur'an ile ilgili düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi yansıtmaktadır?” sorusuna verdikleri cevapların düzeyleri ile cinsiyet değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Bağımsız Khi-kare Testi sonuçları Tablo 82'de verilmiştir.

Örneklemin Kur'an'a inanma düzeyleri ile cinsiyet değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare testi sonucunda, örneklemin Allah inancı ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p=0,152$). Kadın ve erkek akademisyenler arasında Kur'an'aa inanma bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Tablo 1'deki Khi-kare oran testinden de görüleceği üzere, “Kur'an Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilen, tüm hükümleri ile evrensel ve kıyamete

kadar geçerlidir” yargısına kadın akademisyenlerin katılım oranı %87,3 iken erkek akademisyenlerin katılım oranı %89,8 olup birbirine oldukça yakın bir Kur’an inancına sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 82: Kur’an’a inanma ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki

Kur’an ile ilgili düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi yansıtmaktadır?		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Kur’an Allah tarafından Hz. Muhammed’e indirilen, tüm hükümleri ile evrensel ve kıyamete kadar geçerlidir	Frekans	214	387	601
	%	87,3	89,8	88,9
Kur’an Allah tarafından Hz. Muhammed’e indirilen, bazı hükümleri ile evrensel ve kıyamete kadar geçerlidir	Frekans	11	11	22
	%	4,5	2,6	3,3
Kur’an Allah tarafından Hz. Muhammed’e indirilmiş evrensel bir kitaptır ancak, dönemin sosyal şartları göz önünde	Frekans	19	25	44
	%	7,8	5,8	6,5
Kur’an insanların yazdığı bir kitaptır	Frekans	1	8	9
	%	0,4	1,9	1,3
Toplam	Frekans	245	431	676
	%	100	100	100
$\chi^2_p = 5,284$		P = 0,152		KHO = 1 (%12,5)

Örneklemin “Kur’an ile ilgili düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi yansıtmaktadır?” sorusuna verdikleri cevapların düzeyleri ile medeni durum değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Bağımsız Khi-kare Testi sonuçları Tablo 83’de verilmiştir.

Tablo 83: Kur’an’a inanma ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki

Kur’an ile ilgili düşüncenizi aşağıdakilerden yansıtmaktadır?		Medeni Durum		Toplam
		Evli	Evli Değil	
Kur’an Allah tarafından Hz. Muhammed’e indirilen, tüm hükümleri ile evrensel ve kıyamete kadar geçerlidir	Frekans	469 _a	132 _b	601
	%	91,8	80,0	88,9
Kur’an Allah tarafından Hz. Muhammed’e indirilen, bazı hükümleri ile evrensel ve kıyamete kadar geçerlidir	Frekans	14 _a	8 _a	22
	%	2,7	4,8	3,3
Kur’an Allah tarafından Hz. Muhammed’e indirilmiş evrensel bir kitaptır ancak, dönemin sosyal şartları göz önünde	Frekans	22 _a	22 _b	44
	%	4,3	13,3	6,5
Kur’an insanların yazdığı bir kitaptır	Frekans	6 _a	3 _a	9
	%	1,2	1,8	1,3
Toplam	Frekans	511	165	676
	%	100	100	100
$\chi^2_p = 19,658$		P = 0,000		KHO = 1 (%12,5)

Örneklemin Kur’an’a inanma düzeyleri ile medeni durum değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare testi sonucunda, örneklemin Allah inancı ile medeni değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,000). Evli ve evli olmayan akademisyenler

arasında Kur'an'a inanma bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Tablo 83'deki Khi-kare oran testinden de görüleceği üzere, "Kur'an Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilen, tüm hükümleri ile evrensel ve kıyamete kadar geçerlidir" yargısına evli akademisyenlerin katılım oranı %91,8 iken evli olmayan akademisyenlerin katılım oranı %80,0 bulunmuştur. Bu sonuçlara göre, evli akademisyenlerin Kur'an'a olan inançlarının evli olmayan akademisyenlere göre istatistiksel olarak daha yüksek olduğu görülmektedir.

Örneklemin "Kur'an ile ilgili düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi yansıtmaktadır?" sorusuna verdikleri cevapların düzeyleri ile yaş değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Bağımsız Khi-kare Testi sonuçları Tablo 84'de verilmiştir.

Tablo 84: Kur'an'a inanma durumu ile yaş değişkeni arasındaki ilişki

Kur'an ile ilgili düşüncenizi aşağıdakilerden yansıtmaktadır?	Yaş Grupları			Toplam	
	≤ 30	31-44	45 ≤		
Kur'an Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilen, tüm hükümleri ile evrensel ve kıyamete kadar geçerlidir	Frekans	148 _a	278 _a	175 _b	601
	%	82,7	88,5	95,6	88,9
Kur'an Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilen, bazı hükümleri ile evrensel ve kıyamete kadar geçerlidir	Frekans	8 _a	11 _a	3 _a	22
	%	4,5	3,5	1,6	3,3
Kur'an Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilmiş evrensel bir kitaptır ancak, dönemin sosyal şartları göz önünde	Frekans	19 _a	21 _{a,b}	4 _b	44
	%	10,6	6,7	2,2	6,5
Kur'an insanların yazdığı bir kitaptır	Frekans	4 _a	4 _a	1 _a	9
	%	2,2	1,3	0,5	1,3
Toplam	Frekans	179	314	183	676
	%	100	100	100	100
$\chi^2 = 16,371$		P = 0,008		KHO = 3 (% 25,0)	

Örneklemin Kur'an'a inanma düzeyleri ile yaş değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, KHO= %25,0 olarak bulunmuştur. Bu nedenle verilere Khi-kare Exact test uygulanarak analiz yeniden test yapılmıştır. Örneklemin Kur'an'a inanma ile yaş değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,008).

Tablo 84'deki Khi-kare oran testinden de görüldüğü üzere, akademisyenlerin yaş grupları arasında "Kur'an Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilen, tüm hükümleri ile evrensel ve kıyamete kadar geçerlidir" yargısına katılmaları bakımından anlamlı fark bulunmaktadır. 45 ≤ yaş grubu akademisyenler bu yargıya ≤ 30 yaş grubundaki akademisyenlere ve 31-44 yaş grubundaki akademisyenlere göre

istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek oranda katılmışlardır. ≤ 30 yaş grubu akademisyenler ile 31-44 yaş grubundaki akademisyenler arasında bu yargıya katılmaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Örneklemin “Kur'an ile ilgili düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi yansıtmaktadır?” sorusuna verdikleri cevapların düzeyleri ile aylık toplam gelir değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Bağımsız Khi-kare Testi sonuçları Tablo 85’de verilmiştir.

Tablo 85: Kur'an'a inanma durumu ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişki

Kur'an ile ilgili düşüncenizi aşağıdakilerden yansıtmaktadır?	Aylık Toplam Gelir			Toplam	
	Düşük	Orta	Yüksek		
Kur'an Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilen, tüm hükümleri ile evrensel ve kıyamete kadar geçerlidir	Frekans	194	244	163	601
	%	86,6	91,4	88,1	88,9
Kur'an Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilen, bazı hükümleri ile evrensel ve kıyamete kadar geçerlidir	Frekans	8	8	6	22
	%	3,6	3,0	3,2	3,3
Kur'an Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilmiş evrensel bir kitaptır ancak, dönemin sosyal şartları göz önünde	Frekans	18	13	13	44
	%	8,0	4,9	7,0	6,5
Kur'an insanların yazdığı bir kitaptır	Frekans	4	2	3	9
	%	1,8	0,7	1,6	1,3
Toplam	Frekans	224	267	185	676
	%	100	100	100	100
$\chi^2 = 3,882$		P = 0,699		KHO = 3 (%25)	

Örneklemin Kur'an'a inanma düzeyleri ile aylık toplam gelir değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare testi sonucunda, örneklemin Kur'an inancı ile aylık toplam gelir değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (p=0,699). “Kur'an Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilen, tüm hükümleri ile evrensel ve kıyamete kadar geçerlidir” yargısına örneklemin düşük gelir grubunun katılım oranı %86,6 iken orta gelir grubunun katılım oranı %91,4 ve yüksek gelir grubunun katılım oranının %88,1 gibi birlerine oldukça yakın bir katılım ve peygamber inancına sahip oldukları görülmektedir.

Örneklemin “Kur'an ile ilgili düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi yansıtmaktadır?” sorusuna verdikleri cevapların düzeyleri ile akademik unvan değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Bağımsız Khi-kare testi sonuçları Tablo 86’da verilmiştir.

Tablo 86: Kur'an'a inanma durumu ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişki

Kur'an ile ilgili düşüncenizi aşağıdakilerden yansıtmaktadır?	Akademik Unvanlar					Toplam	
	Araştır. Gör.	Öğr. Gör.	Dr. Öğr. Üyesi	Doç. Dr.	Prof. Dr.		
Kur'an Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilen, tüm hükümleri ile evrensel ve kıyamete kadar geçerlidir	Frekans	191	83	131	88	108	601
	%	83,8	93,3	88,5	93,6	92,3	88,9
Kur'an Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilen, bazı hükümleri ile evrensel ve kıyamete kadar geçerlidir	Frekans	10	2	6	3	1	22
	%	4,4	2,2	4,1	3,2	0,9	3,3
Kur'an Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilmiş evrensel bir kitaptır ancak, dönemin sosyal şartları göz önünde	Frekans	23	3	9	3	6	44
	%	10,1	3,4	6,1	3,2	5,1	6,5
Kur'an insanların yazdığı bir kitaptır	Frekans	4	1	2	0	2	9
	%	1,8	1,1	1,4	0,0	1,7	1,3
Toplam	Frekans	228	89	148	94	117	676
	%	100	100	100	100	100	100
$\chi^2 =$ Hesaplanamadı		P = Hesaplanamadı			KHO = 9 (%45)		

Örneklemin Kur'an-ı Kerime inanma ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare testi sonucunda, KHO= %45 olarak bulunmuştur. Bu nedenle verilere Khi-kare Exact testi uygulanarak analiz yeniden yapılmıştır. KHO=%45 olduğundan ve Tablodaki bazı kategorilerde sıfır gözlem sayısı veya sıfıra yakın gözlem sayısı bulunduğundan, Fisher Exact khi-kare istatistiği hesaplanamamıştır.

Örneklemin “Kur'an Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilen, tüm hükümleri ile evrensel ve kıyamete kadar geçerlidir” yargısına %83,8 ile en düşük oranda Araştırma Görevlileri, %93,5 ile en yüksek oranda Doçent unvanlı öğretim üyelerinin katıldığı gözlemlenmiştir. Araştırma Görevlisi ve Dr. Öğr. Üyesi unvanlı akademisyenlerin Kur'an'a inanma oranları örneklemin genel inanma oranından düşük kalırken Öğretim Görevlisi, Doçent ve Profesör unvanlı akademisyenlerin Kur'ana inanma oranlarının örneklemin genel inanma oranından daha yüksek olduğu görülmüştür.

Örneklemin “Kur'an ile ilgili düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi yansıtmaktadır?” sorusuna verdikleri cevapların düzeyleri ile siyasi kimlik değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Bağımsız Khi-kare Testi sonuçları Tablo 87'de verilmiştir.

Örneklemin Kur'an'a inanma ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda KHO=%58,3 olarak

bulunmuştur. Bu nedenle verilere Khi-kare Exact Testi uygulanarak analiz yeniden yapılmıştır. KHO=%58,3 olduğundan ve Tablodaki bazı kategorilerde sıfır gözlem sayıları veya sıfıra yakın gözlem sayıları bulunduğundan, Fisher Exact Khi-kare istatistiği hesaplanamamıştır.

Tablo 87: Kur'an'a inanma durumu ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişki

Kur'an ile ilgili düşüncenizi aşağıdakilerden yansıtmaktadır?		Siyasi Kimlik						Toplam
		Muhafazakâr	Sosyal Demokrat	Laik	Liberal	Milliyetçi	Diğer	
Kur'an Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilen, tüm hükümleri ile evrensel ve kıyamete kadar geçerlidir	Frekans	211	61	54	41	206	28	601
	%	98,6	82,4	76,1	74,5	89,6	87,5	88,9
Kur'an Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilen, bazı hükümleri ile evrensel ve kıyamete kadar geçerlidir	Frekans	1	5	2	5	8	1	22
	%	0,5	6,8	2,8	9,1	3,5	3,1	3,3
Kur'an Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilmiş evrensel bir kitaptır ancak, dönemin sosyal şartları göz önünde	Frekans	2	6	12	7	15	2	44
	%	0,9	8,1	16,9	12,7	6,5	6,3	6,5
Kur'an insanların yazdığı bir kitaptır	Frekans	0	2	3	2	1	1	9
	%	0,0	2,7	4,2	3,6	0,4	3,1	1,3
Toplam	Frekans	214	74	71	55	230	32	676
	%	100	100	100	100	100	100	100
χ^2 = Hesaplanamadı		P = Hesaplanamadı			KHO = 14 (%58,3)			

“Kur'an Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilen, tüm hükümleri ile evrensel ve kıyamete kadar geçerlidir” yargısına en yüksek oranda katılan grup %98,6 ile kendisini muhafazakâr olarak tanımlayan akademisyen grubu olmuştur. Muhafazakârların oluşturduğu grubu % 89,6 oran ile kendisini milliyetçi olarak tanımlayan akademisyen grubu izlemiştir. Muhafazakârlar ve milliyetçi siyasi kimlik grubunun dışındaki siyasi kimliklere ait akademisyen gruplarının “Kur'an Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilen, tüm hükümleri ile evrensel ve kıyamete kadar geçerlidir” yargısına katılma oranları, genel oran olan %88,9'dan daha düşük düzeyde kalmıştır.

3.1.4. Ahiret Hayatına İnanç

Örneklemin “Ölümden sonra insanların bu dünyada yaptıkları/yapmadıkları her şeyin hesabını verecekleri bir ahiret hayatının olduğu konusunda düşünceniz nedir?” sorusuna verdikleri cevapların düzeyleri ile cinsiyet değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Bağımsız Khi-kare Testi sonuçları Tablo 88'de verilmiştir.

Tablo 88: Ahiret hayatı inancı ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki

Ölümden sonra insanların bu dünyada yaptıkları/yapmadıkları her şeyin hesabını verecekleri bir ahiret hayatının olduğu konusunda düşünceniz nedir?	Cinsiyet		Toplam	
	Kadın	Erkek		
Ölümlerle her şey biter, ahiret hayatı olduğuna inanmıyorum	Frekans	1	8	9
	%	0,4	1,9	1,3
İnsanların ölümden sonra dünya hayatı ile ilgili hesaba çekileceklerine ve ebedi bir ahiret hayatı olduğuna inanıyorum	Frekans	234	412	646
	%	95,5	95,6	95,6
Çeşitli kuşularım dolayısıyla kararsızım	Frekans	10	11	21
	%	4,1	2,6	3,1
Toplam	Frekans	245	431	676
	%	100	100	100
$\chi^2_p = 3,636$		P = 0,162		KHO = 1 (%16,7)

Örneklemin ahiret hayatına inanç düzeyleri ile cinsiyet değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare testi sonucunda, örneklemin ahiret hayatına inanç düzeyleri ile cinsiyet değişkeni düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (p=0,162). Bu durumda kadın ve erkek akademisyenler arasında ahiret hayatına inanç bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Tablo 88'deki Khi-kare oran testinden de görüleceği üzere, “İnsanların ölümden sonra dünya hayatı ile ilgili hesaba çekileceklerine ve ebedi bir ahiret hayatı olduğuna inanıyorum” yargısına örneklemin genel katılım oranı %95,6 iken kadın akademisyenlerin katılım oranı % 95,5 ve erkek akademisyenlerin katılım oranı ise % 95,6 olarak bulunmuştur.

Örneklemin “Ölümden sonra insanların bu dünyada yaptıkları/yapmadıkları her şeyin hesabını verecekleri bir ahiret hayatının olduğu konusunda düşünceniz nedir?” sorusuna verdikleri cevapların düzeyleri ile medeni durum değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Bağımsız Khi-kare Testi sonuçları Tablo 89’da verilmiştir.

Tablo 89: Ahiret hayatı inancı ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki

Ölümden sonra insanların bu dünyada yaptıkları/yapmadıkları her şeyin hesabını verecekleri bir ahiret hayatının olduğu konusunda düşünceniz nedir?	Medeni Durum		Toplam	
	Evli	Evli Değil		
Ölümlerle her şey biter, ahiret hayatı olduğuna inanmıyorum	Frekans	4	5	9
	%	0,8	3,0	1,3
İnsanların ölümden sonra dünya hayatı ile ilgili hesaba çekileceklerine ve ebedi bir ahiret hayatı olduğuna inanıyorum	Frekans	493	153	646
	%	96,5	92,7	95,6
Çeşitli kuşularım dolayısıyla kararsızım	Frekans	14	7	21
	%	2,7	4,2	3,1
Toplam	Frekans	511	165	676
	%	100	100	100
$\chi^2_p = 5,822$		P = 0,054		KHO = 1 (%16,7)

Örneklemin ahiret hayatına inanç düzeyleri ile cinsiyet değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare Testi sonucunda, örneklemin ahiret hayatına inanç düzeyleri ile medeni durum değişkeni düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p=0,054$). Bu durumda evli ve evli olmayan akademisyenler arasında ahiret hayatına inanç bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Tablo 89'daki Khi-kare oran testinden de görüleceği üzere, “*İnsanların ölümden sonra dünya hayatı ile ilgili hesaba çekileceklerine ve ebedi bir ahiret hayatı olduğuna inanıyorum*” yargısına örneklemin genel katılım oranı %95,6 iken, evli akademisyenlerin katılım oranı % 96,5 ve evli olmayan akademisyenlerin katılım oranı ise % 92,7 olarak bulunmuştur.

Örneklemin “Ölümden sonra insanların bu dünyada yaptıkları/yapmadıkları her şeyin hesabını verecekleri bir ahiret hayatının olduğu konusunda düşünceniz nedir?” sorusuna verdikleri cevapların düzeyleri ile yaş değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Bağımsız Khi-kare Testi sonuçları Tablo 90’da verilmiştir.

Tablo 90: Ahiret hayatı inancı ile yaş değişkeni arasındaki ilişki

Ölümden sonra insanların bu dünyada yaptıkları/yapmadıkları her şeyin hesabını verecekleri bir ahiret hayatının olduğu konusunda düşünceniz nedir?		Yaş Grupları			Toplam
		≤ 30	31-44	45 ≤	
Ölümlerle her şey biter, ahiret hayatı olduğuna inanmıyorum	Frekans	4	3	2	9
	%	1,8	1,1	1,1	1,3
İnsanların ölümden sonra dünya hayatı ile ilgili hesaba çekileceklerine ve ebedi bir ahiret hayatı olduğuna inanıyorum	Frekans	215	257	174	646
	%	96,0	96,3	94,1	95,6
Çeşitli kuşklarım dolayısıyla kararsızım	Frekans	5	7	9	21
	%	2,2	2,6	4,9	3,1
Toplam	Frekans	224	267	185	676
	%	100	100	100	100
$\chi^2_F = 7,218$		P = 0,106		KHO = 3 (%33,3)	

Araştırmaya katılan örneklemin ahiret hayatına inanç düzeyleri ile yaş değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla örneklem verilerine Bağımsız Khi-kare testi uygulanmıştır. Test sonucunda KHO=%33,3 olarak bulunduğundan Fisher Exact Test istatistiği (χ^2_F) dikkate alınmıştır ($p=0,106$). Bu sonuca göre, örneklemin ahiret hayatına inanç ile yaş değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Bu durumda, örneklemin ahiret hayatına inançları bakımından yaş grupları arasında “*İnsanların ölümden sonra*

dünya hayatı ile ilgili hesaba çekileceklerine ve ebedi bir ahiret hayatı olduğuna inanıyorum” yargısına katılmaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır.

Tablo 90’deki Khi-kare oran testinden de görüldüğü üzere, “*İnsanların ölümden sonra dünya hayatı ile ilgili hesaba çekileceklerine ve ebedi bir ahiret hayatı olduğuna inanıyorum*” yargısına örneklemin genel katılım oranı %95,6 iken, ≤ 30 yaş grubunun katılım oranı %96,0, 31-44 yaş grubunun katılım oranı %96,3 ve $45 \leq$ yaş grubunun katılım oranı ise %94,1 gibi bir oranla yaş gruplarının birbirlerine oldukça yakın ahiret hayatı inancına sahip olduklarını ortaya koymaktadır.

Örneklemin “Ölümden sonra insanların bu dünyada yaptıkları/yapmadıkları her şeyin hesabını verecekleri bir ahiret hayatının olduğu konusunda düşünceniz nedir?” sorusuna verdikleri cevapların düzeyleri ile aylık toplam gelir değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Bağımsız Khi-kare Testi sonuçları Tablo 91’de verilmiştir.

Tablo 91: Ahiret hayatı inancı ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişki

Ölümden sonra insanların bu dünyada yaptıkları/yapmadıkları her şeyin hesabını verecekleri bir ahiret hayatının olduğu konusunda düşünceniz nedir?	Aylık Toplam Gelir			Toplam	
	Düşük	Orta	Yüksek		
Ölümlerle her şey biter, ahiret hayatı olduğuna inanmıyorum	Frekans	4	3	2	9
	%	1,8	1,1	1,1	1,3
İnsanların ölümden sonra dünya hayatı ile ilgili hesaba çekileceklerine ve ebedi bir ahiret hayatı olduğuna inanıyorum	Frekans	215	257	174	646
	%	96,0	96,3	94,1	95,6
Çeşitli kuşkuyla dolayısıyla kararsızım	Frekans	5	7	9	21
	%	2,2	2,6	4,9	3,1
Toplam	Frekans	224	267	185	676
	%	100	100	100	100
$\chi^2_F = 3,041$		P = 0,546		KHO = 3 (%33,3)	

Örneklemin ahiret hayatına inanç düzeyleri ile aylık toplam gelir değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, KHO=%33,3 olarak bulunduğundan analizde Fisher Exact Test istatistiği (χ^2_F) dikkate alınmıştır. Bu durumda örneklemin ahiret hayatına inanç ile medeni durum değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır (p=546).

Tablo 91’deki Khi-kare oran testinden de görüldüğü üzere, “İnsanların ölümden sonra dünya hayatı ile ilgili hesaba çekileceklerine ve ebedi bir ahiret hayatı olduğuna inanıyorum” yargısına örneklemin genel katılım oranı %95,6 iken, düşük gelir grubunun bu yargıya katılım oranı %98,2, orta gelir grubunun katılım oranı %98,5 ve yüksek gelir grubunun katılım oranının %97,8 gibi yüksek oranlarla birlerine oldukça yakın bir ahiret hayatı inancına sahip oldukları görülmektedir.

Örneklemin “Ölümden sonra insanların bu dünyada yaptıkları/yapmadıkları her şeyin hesabını verecekleri bir ahiret hayatının olduğu konusunda düşünceniz nedir?” sorusuna verdikleri cevapların düzeyleri ile akademik unvan değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Bağımsız Khi-kare Testi sonuçları Tablo 92’de verilmiştir.

Tablo 92: Ahiret hayatı inancı ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişki

Ölümden sonra insanların bu dünyada yaptıkları/yapmadıkları her şeyin hesabını verecekleri bir ahiret hayatının olduğu konusunda düşünceniz nedir?	Akademik Unvanlar					Toplam	
	Arş. Gör.	Öğr. Gör.	Dr. Öğr. Üyesi	Doç. Dr.	Prof. Dr.		
Ölümler her şey biter, ahiret hayatı olduğuna inanmıyorum	Frekans	3	1	1	1	3	9
	%	1,3	1,1	0,7	1,1	2,6	1,3
İnsanların ölümden sonra dünya hayatı ile ilgili hesaba çekileceklerine ve ebedi bir ahiret hayatı olduğuna inanıyorum	Frekans	216	85	139	93	113	646
	%	94,7	95,5	93,9	98,9	96,6	95,6
Çeşitli kuşularım dolayısıyla kararsızım	Frekans	9	3	8	0	1	21
	%	3,9	3,4	5,4	0,0	0,9	3,1
Toplam	Frekans	228	89	148	94	117	676
	%	100	100	100	100	100	100
$\chi^2 =$ Hesaplanamadı		P = Hesaplanamadı		KHO = 9 (%60,0)			

Örneklemin ahiret hayatına inanç düzeyleri ile akademik unvan değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, KHO= %60 olarak bulunmuştur. Bu nedenle verilere Khi-kare Exact Testi uygulanarak yeniden analiz yapılmıştır. Tablo 92’de bazı kategorilerde sıfır gözlem sayısı veya sıfıra yakın gözlem sayısı bulunduğundan, Khi-kare Fisher Exact testi istatistiği hesaplanamamıştır. “İnsanların ölümden sonra dünya hayatı ile ilgili hesaba çekileceklerine ve ebedi bir ahiret hayatı olduğuna inanıyorum” yargısının örneklemin genel katılım oranı %95,6 iken, bu yargıya %94,7 oran ile en düşük seviyede Arş. Gör. grubu katılmış, %98,9 oran ile de en yüksek seviyede Doç. Dr. Grubu katılmıştır. Prof. Dr. grubu ahiret hayatına inanç bakımından %96,6 katılım oranı ile örneklemin genel

katılım oranının üzerinde yer alırken, diğer akademik unvan gruplarının *İnsanların ölümden sonra dünya hayatı ile ilgili hesaba çekileceklerine ve ebedi bir ahiret hayatı olduğuna inanma* oranları örneklemin genel katılım oranının altında yer aldığı görülmüştür.

Örneklemin “Ölümden sonra insanların bu dünyada yaptıkları/yapmadıkları her şeyin hesabını verecekleri bir ahiret hayatının olduğu konusunda düşünceniz nedir?” sorusuna verdikleri cevapların düzeyleri ile siyasi Kimlik değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Bağımsız Khi-kare Testi sonuçları Tablo 93’de verilmiştir.

Tablo 93: Ahiret hayatı inancı ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişki

Ölümden sonra insanların bu dünyada yaptıkları/yapmadıkları her şeyin hesabını verecekleri bir ahiret hayatının olduğu konusunda düşünceniz nedir?	Siyasi Kimlik							Toplam
	Muhafazakâr	Sosyal Demokrat	Laik	Liberal	Milliyetçi	Diğer		
Ölümlerle her şey biter, ahiret hayatı olduğuna inanmıyorum	Frekans	1	5	1	0	1	1	9
	%	0,5	6,8	1,4	0,0	0,4	3,1	1,3
İnsanların ölümden sonra dünya hayatı ile ilgili hesaba çekileceklerine ve ebedi bir ahiret hayatı olduğuna inanıyorum	Frekans	213	66	60	52	226	29	646
	%	99,5	89,2	84,5	94,5	98,3	90,6	95,6
Çeşitli kuşularım dolayısıyla kararsızım	Frekans	0	3	10	3	3	2	21
	%	0,0	4,1	14,1	5,5	1,3	6,3	3,1
Toplam	Frekans	214	74	71	55	230	32	676
	%	100	100	100	100	100	100	100
$\chi^2 =$ Hesaplanamadı		P = Hesaplanamadı		KHO = 10 (%55,6)				

Örneklemin ahiret hayatına inanç düzeyleri ile siyasi kimlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda KHO=%55,6 olarak bulunmuştur. Bu nedenle verilere Khi-kare Exact Testi uygulanarak yeniden analiz yapılmıştır. Tablo 93’deki bazı kategorilerde sıfır gözlem sayıları veya sıfıra yakın gözlem sayıları bulunduğundan, Khi-kare Fisher Exact testi istatistiği hesaplanamamıştır. Tablo 93’deki Khi-kare oran testinden de görüldüğü üzere “*İnsanların ölümden sonra dünya hayatı ile ilgili hesaba çekileceklerine ve ebedi bir ahiret hayatı olduğuna inanıyorum*” yargısının örneklemin genel katılım oranı %95,6 dır. Bu yargıya en yüksek oranda katılan grup %99,5 ile kendisini muhafazakâr olarak tanımlayan akademisyen grubu olmuştur. Muhafazakârların oluşturduğu grubu % 98,3 oran ile kendisini milliyetçi olarak tanımlayan akademisyen grubu izlemiştir. Diğer siyasi Kimlik gruplarını oluşturan siyasi kimliklere ait

akademisyen gruplarının “Kur'an Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilen, tüm hükümleri ile evrensel ve kıyamete kadar geçerlidir” yargısına katılma oranları, örneklemin genel oranı olan %95,6'dan daha düşük düzeyde kalmıştır. Diğer siyasi Kimlik gruplarının *İnsanların ölümden sonra dünya hayatı ile ilgili hesaba çekileceklerine ve ebedi bir ahiret hayatı olduğuna inanma* oranları örneklemin genel inanma oranının altında yer aldığı görülmüştür. Laik siyasi Kimliğe sahip grubun ahiret hayatına inanma oranının ise %84,5 ile en düşük seviyede olduğu görülmüştür.

3.1.5.Kaza, Kader, Hayır ve Şerrin Allah'tan Olduğuna İnanç

Örneklemin “*Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanır mısınız?*” sorusuna verdikleri cevaplara uygulanan çarpıklık (Ç) ve basıklık (B) testinde sırası ile $\text{Ç}=-5,708$ ve $\text{B}=32,666$ bulunmuştur. Bu durumda normallik sağlanamadığından örneklemin cevap düzeyleri ile demografik değişkenlerin düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla iki grup arasındaki karşılaştırmalar için Mann-Whitney U testi; ikiden fazla grup arasındaki karşılaştırmalar için Kruskal-Wallis testi uygulanmıştır.

Örneklemin “*Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç?*” bakımından yargı düzeyleri ile cinsiyet değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 94'de verilmiştir.

Tablo 94: Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç düzeyleri ile cinsiyet değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Mann-Whitney U testi sonucu

İnanç	Cinsiyet	n	Sıralama Ölçeği Puanı	Z	P
<i>Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç</i>	Kadın	245	346,83	-2,558	0,011
	Erkek	431	333,76		

Tablo 94'den görüldüğü üzere, “*Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç?*” bakımından örneklemin kadın ve erkek bireyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p = 0,011$). Bu sonuçlara göre, kadınlar kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna erkeklere göre daha güçlü bir şekilde inanmaktadır.

Örneklemin “*Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç?*” bakımından yargı düzeyleri ile medeni durum değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 95'de verilmiştir.

Tablo 95: Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç düzeyleri ile medeni durum değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Mann-Whitney U testi sonucu

İnanç	Cinsiyet	n	Sıralama Ölçeği Puanı	Z	P
<i>Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç</i>	Evli	511	341,13	-1,886	0,059
	Evli Değil	155	330,35		

Tablo 95'den görüldüğü üzere, “*Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç?*” bakımından örneklemin evli ve evli olmayan bireyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p = 0,059$).

Örneklemin “*Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç?*” bakımından yargı düzeyleri ile yaş değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 96'da verilmiştir

Tablo 96: Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç düzeyleri ile cinsiyet değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonucu

İnanç	Yaş	n	Sıralama Ölçeği Puanı	Khi-kare	P
<i>Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç</i>	≤30	179	333,96	2,055	0,358
	31-44	314	338,15		
	45≤	183	343,54		

Tablo 96'dan görüldüğü üzere, “*Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç?*” bakımından örneklemin yaş değişkeni düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p = 0,358$).

Örneklemin “*Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç?*” bakımından yargı düzeyleri ile aylık toplam gelir değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 97'de verilmiştir.

Tablo 97: Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç düzeyleri ile aylık toplam gelir değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonucu

İnanç	Aylık Toplam Gelir	n	Sıralama Ölçeği Puanı	Khi-kare	P
<i>Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç</i>	Düşük	224	337,33	0,168	0,919
	Orta	267	339,67		
	Yüksek	185	338,24		

Tablo 97'den görüldüğü üzere, “*Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç?*” bakımından örneklemin aylık toplam gelir değişkeni düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p = 0,919$).

Örneklemin “*Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç*” bakımından yargı düzeyleri ile akademik unvan değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 98’de verilmiştir.

Tablo 98: Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç düzeyleri ile akademik unvan değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonucu

İnanç	Akademik Unvan	n	Sıralama Ölçeği Puanı	Khi-kare	P
<i>Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç</i>	Arş. Gör.	228	333,20	8,596	0,072
	Öğr. Gör.	89	347,13		
	Dr. Öğr. Üyesi	148	339,70		
	Doç. Dr.	94	351,00		
	Prof. Dr.	117	330,71		

Tablo 98’den görüldüğü üzere, “*Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç*” bakımından örneklemin akademik unvan değişkeni düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p = 0,072$).

Örneklemin “*Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç*” bakımından yargı düzeyleri ile siyasi kimlik değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 99’da verilmiştir.

Tablo 99: Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç düzeyleri ile siyasi kimlik değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonucu

İnanç	Siyasi Kimlik	n	Sıralama Ölçeği Puanı	Khi-kare	P
<i>Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç</i>	Muhafazakâr	214	351,00	31,480	0,000
	Sosyal demokrat	74	318,92		
	Laik	71	313,24		
	Liberal	55	326,17		
	Milliyetçi	230	345,17		
	Diğer	32	329,47		

Tablo 99’dan görüldüğü üzere, “*Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç*” bakımından örneklemin siyasi Kimlik değişkeni düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,000$). Farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını tespit etmek üzere, siyasi kimlik grupları arasında ikili ilişki analizi yapmak üzere Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. İkili grup ilişkisi için yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 100’de verilmiştir.

Tablo 100’deki sonuçlara göre, muhafazakâr siyasi kimliğe sahip akademisyenlerin Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanma düzeyleri sosyal demokrat, laik, liberal ve diğer siyasi Kimliğe sahip akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Milliyetçi siyasi

kimliğe sahip akademisyenlerin ise Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanma bakımından sosyal demokrat, laik ve liberal siyasi kimliğe sahip akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek inanç düzeyine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 100: Siyasi kimlik grupları arasında yapılan Mann-Whitney U testi ikili ilişki analizi sonuçları

İkili Siyasi Kimlik İlişkisi	Siyasi Kimlik	n	Sıralama Ölçeği Ortalaması	Z	P
Muhafazakâr-Sosyal Demokrat	Muhafazakâr	214	148,00	-4,547	0,000
	Sosyal Demokrat	74	134,38		
Muhafazakâr-Laik	Muhafazakâr	214	147,00	-4,972	0,000
	Laik	71	130,94		
Muhafazakâr-Liberal	Muhafazakâr	214	137,00	-3,967	0,000
	Liberal	55	127,22		
Muhafazakâr-Milliyetçi	Muhafazakâr	214	224,50	-1,936	0,053
	Milliyetçi	230	220,64		
Muhafazakâr-Diğer	Muhafazakâr	214	124,50	-3,665	0,000
	Diğer	32	116,81		
Sosyal Demokrat-Laik	Sosyal Demokrat	74	73,52	-0,288	0,773
	Laik	71	72,46		
Sosyal Demokrat-Liberal	Sosyal Demokrat	74	64,43	-0,413	0,680
	Liberal	55	65,76		
Sosyal Demokrat-Milliyetçi	Sosyal Demokrat	74	143,56	-3,109	0,002
	Milliyetçi	230	155,38		
Sosyal Demokrat-Diğer	Sosyal Demokrat	74	53,03	-0,498	0,618
	Diğer	32	54,59		
Laik-Liberal	Laik	71	62,51	-0,676	0,499
	Liberal	55	64,77		
Laik-Milliyetçi	Laik	71	140,04	-3,581	0,000
	Milliyetçi	230	154,38		
Laik-Diğer	Laik	71	51,28	-0,708	0,479
	Diğer	32	53,59		
Liberal-Milliyetçi	Liberal	55	136,56	-2,253	0,024
	Milliyetçi	230	144,54		
Liberal-Diğer	Liberal	55	43,85	-0,160	0,873
	Diğer	32	44,25		
Milliyetçi-Diğer	Milliyetçi	230	132,23	-1,624	0,104
	Diğer	32	126,22		

3.1.6.Meleklerin Allah'ın Yarattığı Varlıklar Olduğuna İnanç

Örneklemin “*Melekler Allah'ın yarattığı varlıklardır*” yargısına verdikleri cevaplara uygulanan çarpıklık (Ç) ve basıklık (B) testinde sırası ile $\chi^2 = -6,872$ ve $B = 48,432$ bulunmuştur. Normallik sağlanmadığından örneklemin cevap düzeyleri ile demografik değişkenlerin düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla iki grup arasındaki farklılıkları karşılaştırmalar için Mann-Whitney U testi; ikiden fazla grup arasındaki farklılıkları karşılaştırmalar için Kruskal-Wallis testi uygulanmıştır.

Örneklemin “*Melekler Allah'ın yarattığı varlıklardır*” yargısına verdikleri cevapların düzeyleri ile cinsiyet değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek

için yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 101’de verilmiştir.

Tablo 101: Meleklerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğuna inanç düzeyleri ile cinsiyet değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Mann-Whitney U testi sonucu

İnanç	Cinsiyet	n	Sıralama Ölçeği Puanı	Z	P
<i>Melekler Allah'ın yarattığı varlıklardır</i>	Kadın	245	339,28	-0,282	0,778
	Erkek	431	338,05		

Tablo 101’den görüldüğü üzere, “*Meleklerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç*” bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,778$).

Örneklemin “*Melekler Allah'ın yarattığı varlıklardır*” yargısına verdikleri cevapların düzeyleri ile medeni durum değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 102’de verilmiştir.

Tablo 102: Meleklerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç düzeyleri ile medeni durum değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Mann-Whitney U testi sonucu

İnanç	Cinsiyet	n	Sıralama Ölçeği Puanı	Z	P
<i>Melekler Allah'ın yarattığı varlıklardır</i>	Evli	511	340,91	-2,026	0,043
	Evli Değil	155	331,03		

Tablo 102’den görüldüğü üzere, “*Meleklerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç*” bakımından örneklemin evli ve evli olmayan bireyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,043$). Bu sonuca göre, Meleklerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğuna inanma bakımından evli akademisyenlerin evli olmayan akademisyenlere göre daha yüksek inanç düzeyine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Örneklemin “*Melekler Allah'ın yarattığı varlıklardır*” yargısına verdikleri cevapların düzeyleri ile yaş değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 103’de verilmiştir.

Tablo 103: Meleklerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç düzeyleri ile yaş değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonucu

İnanç	Yaş	n	Sıralama Ölçeği Puanı	Khi-kare	P
<i>Melekler Allah'ın yarattığı varlıklardır</i>	≤ 30	179	334,29	1,812	0,404
	31-44	314	338,90		
	$45 \leq$	183	341,93		

Tablo 103’den görüldüğü üzere, “*Meleklerin Allah’ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç*” bakımından örneklemin yaş değişkeni düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,404$).

Örneklemin “*Melekler Allah’ın yarattığı varlıklardır*” yargısına verdikleri cevapların düzeyleri ile aylık toplam gelir değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 104’de verilmiştir.

Tablo 104: Meleklerin Allah’ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç düzeyleri ile aylık toplam gelir değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonucu

İnanç	Aylık Toplam Gelir	n	Sıralama Ölçeği Puanı	Khi-kare	P
<i>Melekler Allah’ın yarattığı varlıklardır</i>	Düşük	224	336,94	1,045	0,593
	Orta	267	341,14		
	Yüksek	185	336,57		

Tablo 104’den görüldüğü üzere, “*Meleklerin Allah’ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç*” bakımından örneklemin aylık toplam gelir değişkeni düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p = 0,593$).

Örneklemin “*Melekler Allah’ın yarattığı varlıklardır*” yargısına verdikleri cevapların düzeyleri ile akademik unvan değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 105’de verilmiştir.

Tablo 105’den görüldüğü üzere, “*Meleklerin Allah’ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç*” bakımından örneklemin akademik unvan değişkeni düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,402$).

Tablo 105: Meleklerin Allah’ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç düzeyleri ile akademik unvan değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonucu

İnanç	Akademik Unvan	n	Sıralama Ölçeği Puanı	Khi-kare	P
<i>Melekler Allah’ın yarattığı varlıklardır</i>	Arş. Gör.	228	335,66	4,030	0,402
	Öğr. Gör.	89	336,04		
	Dr. Öğr. Üyesi	148	336,16		
	Doç. Dr.	94	347,50		
	Prof. Dr.	117	341,64		

Örneklemin “*Melekler Allah’ın yarattığı varlıklardır*” yargısına verdikleri cevapların düzeyleri ile siyasi kimlik değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 106’da verilmiştir.

Tablo 106: Meleklerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç düzeyleri ile siyasi kimlik değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonucu

İnanç	Siyasi Kimlik	n	Sıralama Ölçeği Puanı	Khi-kare	P
<i>Melekler Allah'ın yarattığı varlıklardır</i>	Muhafazakâr	214	347,50	30,694	0,000
	Sosyal demokrat	74	329,20		
	Laik	71	314,32		
	Liberal	55	335,19		
	Milliyetçi	230	344,56		
	Diğer	32	315,63		

Bu sonuca göre, “*Meleklerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç*” bakımından örneklemin siyasi kimlik değişkeni düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,000$). Farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını tespit etmek üzere, siyasi kimlik grupları arasında ikili grup ilişkisi için yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 107’de verilmiştir.

Tablo 107: Siyasi kimlik grupları arasında yapılan Mann-Whitney U testi ikili ilişki analizi sonuçları

İkili Siyasi Kimlik İlişkisi	Siyasi Kimlik	n	Sıralama Ölçeği Ortalaması	Z	P
Muhafazakâr-Sosyal Demokrat	Muhafazakâr	214	146,50	-3,419	0,001
	Sosyal Demokrat	74	138,72		
Muhafazakâr-Laik	Muhafazakâr	214	146,50	-4,642	0,000
	Laik	71	132,45		
Muhafazakâr-Liberal	Muhafazakâr	214	136,00	-2,795	0,005
	Liberal	55	131,11		
Muhafazakâr-Milliyetçi	Muhafazakâr	214	223,50	-1,366	0,172
	Milliyetçi	230	221,57		
Muhafazakâr-Diğer	Muhafazakâr	214	125,00	-4,497	0,000
	Diğer	32	113,47		
Sosyal Demokrat-Laik	Sosyal Demokrat	74	74,54	-0,982	0,326
	Laik	71	71,39		
Sosyal Demokrat-Liberal	Sosyal Demokrat	74	64,51	-0,470	0,638
	Liberal	55	65,65		
Sosyal Demokrat-Milliyetçi	Sosyal Demokrat	74	147,28	-2,436	0,015
	Milliyetçi	230	154,18		
Sosyal Demokrat-Diğer	Sosyal Demokrat	74	54,15	-0,767	0,443
	Diğer	32	52,00		
Laik-Liberal	Laik	71	61,81	-1,322	0,186
	Liberal	55	65,68		
Laik-Milliyetçi	Laik	71	140,68	-3,873	0,000
	Milliyetçi	230	154,18		
Laik-Diğer	Laik	71	51,98	-0,021	0,983
	Diğer	32	52,05		
Liberal-Milliyetçi	Liberal	55	139,82	-1,564	0,118
	Milliyetçi	230	143,76		
Liberal-Diğer	Liberal	55	44,93	-1,113	0,266
	Diğer	32	42,41		
Milliyetçi-Diğer	Milliyetçi	230	132,86	-3,294	0,001
	Diğer	32	121,70		

Tablo 107’deki sonuçlara göre, meleklerin Allah’ın yarattığı varlıklar olduğu inanan muhafazakâr siyasi kimliğe sahip akademisyenler ile milliyetçi siyasi kimliğe sahip akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,172$). Muhafazakâr siyasi kimliğe sahip akademisyenlerin Meleklerin Allah’ın

yarattığı varlıklar olduğu inanma düzeyleri sosyal demokrat, laik, liberal ve diğer siyasi kimliğe sahip akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Milliyetçi siyasi kimliğe sahip akademisyenlerin ise Meleklerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğu inanma bakımından sosyal demokrat, laik, liberal ve diğer siyasi kimliğe sahip akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek inanç düzeyine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.1.7. Cinlerin Allah'ın Yarattığı Varlıklar Olduğuna İnanç

Örneklemin “*Cinler Allah'ın yarattığı varlıklardır*” yargısına verdikleri cevaplara uygulanan çarpıklık (Ç) ve basıklık (B) testinde sırası ile $\text{Ç}=-4,882$ ve $\text{B}=22,890$ bulunmuştur. Bu durumda normallik sağlanamadığından örneklemin cevap düzeyleri ile demografik değişkenlerin düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla iki grup arasındaki farklılıkları karşılaştırmalar için Mann-Whitney U testi; ikiden fazla grup arasındaki farklılıkları karşılaştırmalar için Kruskal-Wallis testi uygulanmıştır.

Örneklemin “*Cinler Allah'ın yarattığı varlıklardır*” yargısına verdikleri cevapların düzeyleri ile cinsiyet değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 108’de verilmiştir.

Tablo 108. Cinlerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğuna inanç düzeyleri ile cinsiyet değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Mann-Whitney U testi sonucu

İnanç	Cinsiyet	n	Sıralama Ölçeği Puanı	Z	P
<i>Cinler Allah'ın yarattığı varlıklardır</i>	Kadın	245	337,66	-0,233	0,815
	Erkek	431	338,98		

Tablo 108’den görüldüğü üzere, “*Cinlerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç*” bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,815$).

Örneklemin “*Cinler Allah'ın yarattığı varlıklardır*” yargısına verdikleri cevapların düzeyleri ile medeni durum değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 109’da verilmiştir.

Tablo 109: Cinlerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç düzeyleri ile medeni durum değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Mann-Whitney U testi sonucu

İnanç	Cinsiyet	n	Sıralama Ölçeği Puanı	Z	P
<i>Cinler Allah'ın yarattığı varlıklardır</i>	Evli	511	341,48	-1,928	0,054
	Evli Değil	155	329,26		

Tablo 109'dan görüldüğü üzere, “*Cinlerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç*” bakımından örneklemin evli ve evli olmayan bireyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p = 0,054$).

Örneklemin “*Cinler Allah'ın yarattığı varlıklardır*” yargısına verdikleri cevapların düzeyleri ile yaş değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 110’da verilmiştir.

Tablo 110: Cinlerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç düzeyleri ile yaş değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonucu

İnanç	Yaş	n	Sıralama Ölçeği Puanı	Khi-kare	P
<i>Cinler Allah'ın yarattığı varlıklardır</i>	≤30	179	336,96	0,929	0,628
	31-44	314	336,87		
	45≤	183	342,81		

Tablo 110’den görüldüğü üzere, “*Cinlerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç*” bakımından örneklemin yaş değişkeni düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,628$).

Örneklemin “*Cinler Allah'ın yarattığı varlıklardır*” yargısına verdikleri cevapların düzeyleri ile aylık toplam gelir değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 111’de verilmiştir.

Tablo 111: Cinlerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç düzeyleri ile aylık toplam gelir değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonucu

İnanç	Aylık Toplam gelir	n	Sıralama Ölçeği Puanı	Khi-kare	P
<i>Cinler Allah'ın yarattığı varlıklardır</i>	Düşük	224	340,46	0,420	0,810
	Orta	267	338,66		
	Yüksek	185	335,91		

Tablo 111’den görüldüğü üzere, “*Cinlerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç*” bakımından örneklemin aylık toplam gelir değişkeni düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p = 0,810$).

Örneklemin “*Cinler Allah’ın yarattığı varlıklardır*” yargısına verdikleri cevapların düzeyleri ile akademik unvan değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 112’de verilmiştir.

Tablo 112: Cinlerin Allah’ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç düzeyleri ile akademik unvan değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonucu

İnanç	Akademik Unvan	n	Sıralama Ölçeği Puanı	Khi-kare	P
<i>Cinler Allah’ın yarattığı varlıklardır</i>	Arş. Gör.	228	337,61	2,943	0,567
	Öğr. Gör.	89	338,71		
	Dr. Öğr. Üyesi	148	331,49		
	Doç. Dr.	94	343,19		
	Prof. Dr.	117	345,18		

Tablo 112’de görüldüğü üzere, “*Cinlerin Allah’ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç*” bakımından örneklemin akademik unvan değişkeni düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,567$).

Örneklemin “*Cinler Allah’ın yarattığı varlıklardır*” yargısına verdikleri cevapların düzeyleri ile siyasi kimlik değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 113’de verilmiştir.

Tablo 113: Cinlerin Allah’ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç düzeyleri ile siyasi kimlik değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonucu

İnanç	Siyasi Kimlik	n	Sıralama Ölçeği Puanı	Khi-kare	P
<i>Cinler Allah’ın yarattığı varlıklardır</i>	Muhafazakâr	214	354,00	36,488	0,000
	Sosyal demokrat	74	321,88		
	Laik	71	301,80		
	Liberal	55	335,52		
	Milliyetçi	230	343,73		
	Diğer	32	322,23		

Tablo 113’den görüldüğü üzere, “*Cinlerin Allah’ın yarattığı varlıklar olduğu yargısına inanç*” bakımından örneklemin siyasi kimlik değişkeni düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p = 0,000$). Farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını tespit etmek üzere, siyasi kimlik grupları arasında ikili ilişki analizi yapmak üzere Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. İkili grup ilişkisi için yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 114’de verilmiştir.

Tablo 114’deki sonuçlara göre, muhafazakâr siyasi kimliğe sahip akademisyenlerin cinlerin Allah’ın yarattığı varlıklar olduğu inanma düzeyleri milliyetçi, sosyal demokrat, laik, liberal ve Diğer siyasi kimliğe sahip akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Milliyetçi siyasi

kimliğe sahip akademisyenlerin ise cinlerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğuna inanma bakımından sosyal demokrat, laik ve liberal siyasi kimliğe sahip akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek inanç düzeyine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 114: Siyasi kimlik grupları arasında yapılan Mann-Whitney U testi ikili ilişki analizi sonuçları

İkili Siyasi Kimlik İlişkisi	Siyasi Kimlik	n	Sıralama Ölçeği Ortalaması	Z	P
Muhafazakâr-Sosyal Demokrat	Muhafazakâr	214	148,00	-4,549	0,000
	Sosyal Demokrat	74	134,38		
Muhafazakâr-Laik	Muhafazakâr	214	148,50	-5,861	0,000
	Laik	71	126,42		
Muhafazakâr-Liberal	Muhafazakâr	214	136,50	-3,429	0,001
	Liberal	55	129,16		
Muhafazakâr-Milliyetçi	Muhafazakâr	214	226,00	-2,569	0,010
	Milliyetçi	230	219,24		
Muhafazakâr-Diğer	Muhafazakâr	214	125,00	-4,497	0,000
	Diğer	32	113,47		
Sosyal Demokrat-Laik	Sosyal Demokrat	74	75,05	-1,050	0,294
	Laik	71	70,86		
Sosyal Demokrat-Liberal	Sosyal Demokrat	74	63,89	-0,843	0,843
	Liberal	55	66,49		
Sosyal Demokrat-Milliyetçi	Sosyal Demokrat	74	145,07	-2,301	0,021
	Milliyetçi	230	154,89		
Sosyal Demokrat-Diğer	Sosyal Demokrat	74	53,48	-0,020	0,984
	Diğer	32	53,55		
Laik-Liberal	Laik	71	60,77	-1,750	0,080
	Liberal	55	67,03		
Laik-Milliyetçi	Laik	71	136,70	-3,855	0,000
	Milliyetçi	230	155,42		
Laik-Diğer	Laik	71	51,05	-0,808	0,419
	Diğer	32	54,11		
Liberal-Milliyetçi	Liberal	55	140,21	-0,877	0,380
	Milliyetçi	230	143,67		
Liberal-Diğer	Liberal	55	44,63	-0,691	0,489
	Diğer	32	42,92		
Milliyetçi-Diğer	Milliyetçi	230	132,52	-1,755	0,079
	Diğer	32	124,19		

3.2.İbadet Boyutu ile İlgili Bulgular

3.2.1.Mali İbadetler

3.2.1.1.Zekât, Fitre, Sadaka ve Kurban İbadeti

Örneklemin, mali ibadetlerini yerine getirme durumları ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 115'de verilmiştir.

Tablo 115: Mali ibadetlerini yerine getirme durumu ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki

Mali ibadetler		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Zekât	Frekans	177	335	512
	%	22,5	22,5	22,5
Fitre	Frekans	195	379	574
	%	24,8	25,4	25,2
Sadaka	Frekans	215	380	595
	%	27,4	25,5	26,1
Kurban	Frekans	197	388	585
	%	25,1	26,0	25,7
Hiçbiri	Frekans	2	10	12
	%	0,3	0,7	0,5
Toplam	Frekans	786	1492	2278
	%	100	100	100
$\chi^2_p = 2,640$		P = 0,620		KHO = 1 (%10,0)

Tablo 115’den görüldüğü üzere, örneklemin mali ibadetlerini yerine getirme durumu ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, akademisyenlerin mali ibadetlerini yerine getirme durumu ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (p=0,620). Bu durumda, mali ibadetlerini yerine getirme durumu bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu durum, kadın ve erkek akademisyenlerin yerine getirdikleri mali ibadetlerin oran olarak dağılımlarının birbirlerine çok yakın olduklarından da açıkça görülmektedir.

Örneklemin, mali ibadetlerini yerine getirme durumları ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 116’da verilmiştir.

Tablo 116: Mali ibadetlerini yerine getirme durumu ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki

Mali ibadetler		Medeni Durum		Toplam
		Evli	Evli Değil	
Zekât	Frekans	418 _a	94 _a	512
	%	22,7	21,4	22,5
Fitre	Frekans	468 _a	106 _a	574
	%	25,5	24,1	25,2
Sadaka	Frekans	466 _a	129 _a	595
	%	25,4	29,3	26,1
Kurban	Frekans	482 _a	103 _a	585
	%	26,2	23,4	25,7
Hiçbiri	Frekans	4 _a	8 _b	12
	%	0,2	1,8	0,5
Toplam	Frekans	1838	440	2278
	%	100	100	100
$\chi^2_p = 21,062$		P = 0,000		KHO = 1 (%10,0)

Tablo 116'dan görüldüğü üzere, örneklemin mali ibadetlerini yerine getirme durumu ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, akademisyenlerin mali ibadetlerini yerine getirme durumu ile medeni durum değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p=0,000$).

Tablo 116'daki oran analizine göre, evli ve evli olmayan akademisyenler arasında zekât verme, fitre verme, sadaka verme ve kurban kesme ibadetleri bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Burada genel durumda istatistiksel olarak anlamlı farkı oluşturan husus “hiçbiri” seçeneğindeki oransal farklılık olmuştur. Yani hiçbir mali ibadetin yerine getirilmemesi bakımından evli ve evli olmayan akademisyenler arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir. Evli akademisyenlerden dördü (%0,2) Tabloda yer alan hiçbir mali ibadeti yerine getirmezken, evli olmayan akademisyenlerden ise sekizi (%1,8) Tabloda yer alan hiçbir mali ibadeti yerine getirmediğini bildirmiştir. Hiçbir mali ibadeti yerine getirmeme bakımından evli akademisyenler evli olmayan akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde düşük bir orana sahip bulunmaktadır.

Örneklemin, mali ibadetlerini yerine getirme durumları ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 117'de verilmiştir.

Tablo 117: Mali ibadetlerini yerine getirme durumu ile yaş değişkeni arasındaki ilişki

Mali ibadetler		Yaş Grupları			Toplam
		≤ 30	31-44	45 ≤	
Zekât	Frekans	106	241	165	512
	%	21,7	21,7	24,3	22,5
Fitre	Frekans	116	285	173	574
	%	23,8	25,6	25,5	25,2
Sadaka	Frekans	141	290	164	595
	%	28,9	26,1	24,2	26,1
Kurban	Frekans	118	292	175	585
	%	24,2	26,3	25,8	25,7
Hiçbiri	Frekans	7	4	1	12
	%	1,4	0,4	0,1	0,5
Toplam	Frekans	488	1112	678	2278
	%	100	100	100	100
$\chi^2=15,047$		P = 0,058		KHO = 2 (%13,3)	

Tablo 117'den görüldüğü üzere, örneklemin mali ibadetlerini yerine getirme durumu ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız

Khi-kare analizi sonucunda, akademisyenlerin mali ibadetlerini yerine getirme durumu ile yaş değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p=0,058$). Mali ibadetlerini yerine getirme durumu bakımından yaş değişkeni grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu durum, akademisyenlerin yerine getirdikleri mali ibadetlerin yaş grupları bakımından oran olarak dağılımlarının birbirlerine çok yakın olduklarından da açıkça görülmektedir.

Örneklemin, mali ibadetlerini yerine getirme durumları ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 118’de verilmiştir.

Tablo 118: Mali ibadetlerini yerine getirme durumu ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki

Mali ibadetler		Aylık Toplam Gelir			Toplam
		Düşük	Orta	Yüksek	
Zekât	Frekans	143	210	159	512
	%	21,1	22,6	23,7	22,5
Fitre	Frekans	171	233	170	574
	%	25,2	25,1	25,3	25,2
Sadaka	Frekans	192	237	166	595
	%	28,3	25,5	24,7	26,1
Kurban	Frekans	166	245	174	585
	%	24,5	26,4	25,9	25,7
Hiçbiri	Frekans	6	4	2	12
	%	0,9	0,4	0,3	0,5
Toplam	Frekans	678	929	671	2278
	%	100	100	100	100
$\chi^2_p = 5,965$		P = 0,651		KHO = 3 (%20,0)	

Tablo 118’den görüldüğü üzere, örneklemin mali ibadetlerini yerine getirme durumu ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, akademisyenlerin mali ibadetlerini yerine getirme durumu ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p=0,651$). Mali ibadetlerini yerine getirme durumu bakımından düşük, orta ve yüksek gelir düzeyine sahip akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu durum, akademisyenlerin yerine getirdikleri mali ibadetlerin oran olarak dağılımlarının birbirlerine çok yakın olduklarından da açıkça görülmektedir.

Örneklemin, mali ibadetlerini yerine getirme durumları ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 119’da verilmiştir.

Tablo 119: Mali ibadetlerini yerine getirme durumu ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişki

Mali ibadetler	Akademik Unvanlar					Toplam	
		Arş. Gör.	Öğr. Gör.	Dr. Öğr. Üyesi	Doç. Dr.		Prof. Dr.
Zekât	Frekans	136	69	118	84	105	512
	%	20,8	22,0	22,3	23,8	24,4	22,5
Fitre	Frekans	158	81	136	88	111	574
	%	24,2	25,8	25,8	24,9	25,8	25,2
Sadaka	Frekans	187	80	135	89	104	595
	%	28,6	25,5	25,6	25,2	24,2	26,1
Kurban	Frekans	164	83	138	92	108	585
	%	25,1	26,4	26,1	26,1	25,1	25,7
Hiçbiri	Frekans	8	1	1	0	2	12
	%	1,2	0,3	0,2	0,0	0,5	0,5
Toplam	Frekans	653	314	528	353	430	2278
	%	100	100	100	100	100	100
$\chi^2_{p} = 14,294$		P = 0,577			KHO = 5 (%20,0)		

Tablo 119'dan görüldüğü üzere, örneklemin mali ibadetlerini yerine getirme durumu ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, akademisyenlerin mali ibadetlerini yerine getirme durumu ile akademik unvan değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (p=0,577).

Akademik unvan grupları arasında mali ibadetleri yerine getirme durumu bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu durum, akademisyenlerin yerine getirdikleri mali ibadetlerin akademik unvan grupları bakımından oran olarak dağılımlarının birbirlerine çok yakın olduklarından da açıkça görülmektedir.

Örneklemin, mali ibadetlerini yerine getirme durumları ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 120'de verilmiştir.

Tablo 120'den görüldüğü üzere, örneklemin mali ibadetlerini yerine getirme durumu ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, akademisyenlerin mali ibadetlerini yerine getirme durumu ile siyasi kimlik değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,005).

Tablo 120: Mali ibadetlerini yerine getirme durumu ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişki

Mali ibadetler	Siyasi Kimlik							Toplam
	Muhafazakâr	Sosyal Demokrat	Laik	Liberal	Milliyetçi	Diğer		
Zekât	Frekans	182 _a	49 _a	43 _a	37 _a	183 _a	18 _a	512
	%	23,4	23,3	20,1	20,9	22,8	18,9	22,5
Fitre	Frekans	196 _a	50 _a	56 _a	44 _a	204 _a	24 _a	574
	%	25,2	23,8	26,2	24,9	25,4	25,3	25,2
Sadaka	Frekans	201 _a	51 _a	56 _a	52 _a	212 _a	23 _a	595
	%	25,8	24,3	26,2	29,4	26,4	24,2	26,1
Kurban	Frekans	200 _a	57 _a	53 _a	44 _a	203 _a	28 _a	585
	%	25,7	27,1	24,8	24,9	25,3	29,5	25,7
Hiçbiri	Frekans	0 _a	3 _{b, c, d}	6 _d	0 _{a, b, c, d}	1 _{a, c}	2 _{b, d}	12
	%	0,0	1,4	2,8	0,0	0,1	2,1	0,5
Toplam	Frekans	779	210	214	177	803	95	2278
	%	100	100	100	100	100	100	100
$\chi^2_P = 40,251$		P = 0,005			KHO = 6 (%20,0)			

Tablo 120'deki oran analizine göre, siyasi Kimlik grupları arasında zekât verme, fitre verme, sadaka verme ve kurban kesme ibadetleri bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Burada genel durumda istatistiksel olarak anlamlı farkı oluşturan husus "hiçbiri" seçeneğindeki oransal farklılık olmuştur. Yani hiçbir mali ibadetin yerine getirilmemesi bakımından siyasi Kimlik grupları arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir. Muhafazakâr akademisyenler ve liberal akademisyenler arasında araştırmada yer alan mali ibadetlerden hiçbirini yapmayan bulunmamaktadır. Hiçbir mali ibadeti yerine getirmeme bakımından en yüksek sayı ve orana sahip grup laik siyasi kimliğe sahip olduğunu beyan eden akademisyenler olmuştur (6 kişi; %2,8). Örneklemdeki hiçbir mali ibadeti yerine getirmeyen kişi sayısı 12 olup, bunun örneklemdeki oranı %0,5 olarak bulunmuştur. Hiçbir mali ibadeti yerine getirmeme bakımından muhafazakâr, liberal ve milliyetçi kimliğe sahip akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

3.2.1.2.Hac İbadeti

Örneklemin, Hac ibadetini yerine getirme durumları ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 121'de verilmiştir.

Tablo 121'den görüldüğü üzere, örneklemin Hac ibadetini yerine getirme durumu ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, akademisyenlerin Hac ibadetini yerine getirme durumu

ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,001).

Tablo 121: Hac ibadetini yerine getirme durumu ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki

Hacca gittiniz mi?		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Başvurdum, bekliyorum	Frekans	0 _a	7 _b	7
	%	0,0	1,6	1,0
Gitmeyi düşünmüyorum	Frekans	6 _a	17 _a	23
	%	2,4	3,9	3,4
Evet, gittim	Frekans	4 _a	35 _b	39
	%	1,6	8,1	5,8
İmkânlar elverirse gitmek istiyorum	Frekans	99 _a	171 _a	270
	%	40,4	39,7	39,9
Hayır, gitmedim	Frekans	136 _a	201 _b	337
	%	55,5	46,6	49,9
Toplam	Frekans	245	431	676
	%	100	100	100
$\chi^2 = 18,892$		P = 0,001		KHO = 2 (%20,0)

Hac ibadetini yerine getirme durumu bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Bu farklılık başvurup bekleyen, Hac ibadetini yerine getiren ve henüz gitmeyenler arasında ortaya çıkmaktadır. Kadın akademisyenler arasında Hac ibadetini yerine getirmek için başvuran hiç kimse bulunmazken, erkek akademisyenlerden 7 kişi (%1,6) Hac ibadetini yerine getirmek için başvurduğunu beyan etmiştir. Kadın akademisyenlerden dört kişi (%1,4) Hac ibadetini yerine getirmişken, erkek akademisyenler arasında bu sayı 35 (%8,1) dir. Henüz Hac ibadetini yerine getirmeyen kadın akademisyen sayısı 136 (%55,5) iken, erkek akademisyenlerin sayısı 201 (%46,6) dir. Bu sonuçlara göre, erkek akademisyenlerin Hac ibadetini yerine getirme konusundaki hassasiyetlerinin kadın akademisyenlere göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Örneklemin, Hac ibadetini yerine getirme durumları ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 122’de verilmiştir.

Tablo 122’den görüldüğü üzere, örneklemin Hac ibadetini yerine getirme durumu ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, akademisyenlerin Hac ibadetini yerine getirme

durumu ile medeni durum değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,001).

Tablo 122. Hac ibadetini yerine getirme durumu ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki

Hacca gittiniz mi?		Medeni Durum		Toplam
		Evli	Evli Değil	
Başvurdum, bekliyorum	Frekans	7 _a	0 _a	7
	%	1,4	0,0	1,0
Gitmeyi düşünmüyorum	Frekans	16 _a	7 _a	23
	%	3,1	4,2	3,4
Evet, gittim	Frekans	38 _a	1 _b	39
	%	7,4	0,6	5,8
İmkânlar elverirse gitmek istiyorum	Frekans	212 _a	58 _a	270
	%	41,5	35,2	39,9
Hayır, gitmedim	Frekans	238 _a	99 _b	337
	%	46,6	60,0	49,9
Toplam	Frekans	511	165	676
	%			
$\chi^2 = 18,562$		P = 0,001		KHO = 1 (%10)

Hac ibadetini yerine getirme durumu bakımından evli akademisyenler ile evli olmayan akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Bu farklılık, Hac ibadetini yerine getiren ve henüz gitmeyenler arasında ortaya çıkmaktadır. Evli akademisyenlerden 38 kişi (%7,4) Hac ibadetini yerine getirmişken, evli olmayan akademisyenler arasında bu sayı bir (%0,6) dir. Henüz Hac ibadetini yerine getirmeyen evli akademisyen sayısı 238 (%46,6) iken, evli olmayan akademisyenlerin sayısı 99 (%60,0) dur. Bu sonuçlara göre, evli akademisyenlerin Hac ibadetini yerine getirme konusundaki hassasiyetlerinin evli olmayan akademisyenlere göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Örneklemin, Hac ibadetini yerine getirme durumları ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 123’de verilmiştir.

Tablo 123’den görüldüğü üzere, örneklemin Hac ibadetini yerine getirme durumu ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, akademisyenlerin Hac ibadetini yerine getirme durumu ile yaş değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,000).

Tablo 123: Hac ibadetini yerine getirme durumu ile yaş değişkeni arasındaki ilişki

Hacca gittiniz mi?	Yaş Grupları			Toplam	
	≤ 30	31-44	45 ≤		
Başvurdum, bekliyorum	Frekans	0 _a	1 _a	6 _b	7
	%	0,0	0,3	3,3	1,0
Gitmeyi düşünmüyorum	Frekans	9 _a	11 _a	3 _a	23
	%	5,0	3,5	1,6	3,4
Evet, gittim	Frekans	0 _a	10 _b	29 _c	39
	%	0,0	3,2	15,8	5,8
İmkânlar elverirse gitmek istiyorum	Frekans	76 _{a,b}	136 _b	58 _a	270
	%	42,5	43,3	31,7	39,9
Hayır, gitmedim	Frekans	94 _a	156 _a	87 _a	337
	%	52,5	49,7	47,5	49,9
Toplam	Frekans	179	314	183	676
	%	100	100	100	100
$\chi^2_p = 66,300$		P = 0,000		KHO = 3 (%20,0)	

Hac ibadetini yerine getirme durumu bakımından örneklemin yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Hac ibadetini yerine getiren 45 ≤ yaş grubu (%15,8) akademisyenlerin oranı, ≤30 yaş grubu (%0,0) ve 31-44 yaş grubuna (%3,2) göre anlamlı bir şekilde daha yüksek iken, 31-44 yaş grubu akademisyenlerin oranı da ≤30 yaş grubuna göre daha yüksektir. Bu sonuçlara göre, akademisyenlerin yaşları arttıkça, Hac ibadetini yerine getirmek bakımından hassasiyetlerinin yükseldiği söylenebilir.

Örneklemin, Hac ibadetini yerine getirme durumları ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 124’de verilmiştir.

Tablo 124: Hac ibadetini yerine getirme durumu ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişki

Hacca gittiniz mi?	Aylık Toplam Gelir			Toplam	
	Düşük	Orta	Yüksek		
Başvurdum, bekliyorum	Frekans	0 _a	3 _a	4 _a	7
	%	0,0	1,1	2,2	1,0
Gitmeyi düşünmüyorum	Frekans	9 _a	8 _a	6 _a	23
	%	4,0%	3,0%	3,2%	3,4
Evet, gittim	Frekans	5 _a	24 _b	10 _{a,b}	39
	%	2,2	9,0	5,4	5,8
İmkânlar elverirse gitmek istiyorum	Frekans	97 _a	103 _a	70 _a	270
	%	43,3	38,6	37,8	39,9
Hayır, gitmedim	Frekans	113 _a	129 _a	95 _a	337
	%	50,4	48,3	51,4	49,9
Toplam	Frekans	224	267	185	676
	%	100	100	100	100
$\chi^2_p = 15,886$		P = 0,044		KHO = 3 (%20,0)	

Tablo 124’den görüldüğü üzere, örneklemin Hac ibadetini yerine getirme durumu ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan

Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, akademisyenlerin Hac ibadetini yerine getirme durumu ile aylık toplam gelir değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p=0,044$). Hac ibadetini yerine getirme durumu bakımından örneklemin aylık toplam gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Orta gelir düzeyine (%9,0) sahip olan akademisyenler düşük gelir düzeyine (%2,2) sahip akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek oranda Umre ibadetlerini yerine getirmişlerdir. Yüksek gelir düzeyine (%5,4) sahip akademisyenlerin düşük gelir düzeyli ve yüksek gelir düzeyli akademisyenlerde arasında Umre ibadetini yerine getirmek bakımından anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Örneklemin, Hac ibadetini yerine getirme durumları ile akademik unvanları değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 125’de verilmiştir.

Tablo 125: Hac ibadetini yerine getirme durumu ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişki

Hacca gittiniz mi?		Akademik Unvanlar					Toplam
		Arş. Gör.	Öğr. Gör.	Dr. Öğr. Üyesi	Doç. Dr.	Prof. Dr.	
Başvurdum, bekliyorum	Frekans	0	0	2	2	3	7
	%	0,0	0,0	1,4	2,1	2,6	1,0
Gitmeyi düşünmüyorum	Frekans	11	2	6	3	1	23
	%	4,8	2,2	4,1	3,2	0,9	3,4
Evet, gittim	Frekans	3	4	7	6	19	39
	%	1,3	4,5	4,7	6,4	16,2	5,8
İmkânlar elverirse gitmek istiyorum	Frekans	99	37	59	34	41	270
	%	43,4	41,6	39,9	36,2	35,0	39,9
Hayır, gitmedim	Frekans	115	46	74	49	53	337
	%	50,4	51,7	50,0	52,1	45,3	49,9
Toplam	Frekans	228	89	148	94	117	676
	%	100	100	100	100	100	100
χ^2_F = Hesaplanamadı		P = Hesaplanamadı			KHO = 8 (%32,0)		

Örneklemin Hac ibadetini yerine getirme durumları ile siyasi Kimlik değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, 5’den küçük beklenen frekansların hücre sayısının tüm beklenen frekansların hücre sayısına oranı KHO=%32,0 olarak bulunmuştur. Bu nedenle verilere Khi-kare Exact Testi uygulanarak yeniden analiz yapılmıştır. KHO=%32,0 olduğundan, 125’deki bazı kategorilerde sıfır gözlem sayıları veya sıfıra yakın gözlem sayıları bulunduğundan, Fisher Exact Khi-kare istatistiği hesaplanamamıştır. Ancak Tablo 125 incelendiğinde

Profesörlerin %16,2 gibi bir oranla Hac ibadetini yerine getirdikleri görülmektedir. İmkânlar elverirse Hacca gitmek istediğini belirtenlerin genel oranı %39,9 dur. Araştırma Görevlileri %43,4 ile Öğretim Görevlileri ise %41,6 ile genel ortalamanın üzerinde bir oran ile imkânlar elverirse Hacca gitme isteğinde olduklarını belirtmişlerdir.

Örneklemin, Hac ibadetini yerine getirme durumları ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 126’da verilmiştir.

Tablo 126: Hac ibadetini yerine getirme durumu ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişki

Hacca gittiniz mi?		Siyasi Kimlik						Toplam
		Muhafazakâr	Sosyal Demokrat	Laik	Liberal	Milliyetçi	Diğer	
Başvurdum, bekliyorum	Frekans	4	0	0	0	3	0	7
	%	1,9	0,0	0,0	0,0	1,3	0,0	1,0
Gitmeyi düşünmüyorum	Frekans	1	3	9	2	5	3	23
	%	0,5	4,1	12,7	3,6	2,2	9,4	3,4
Evet, gittim	Frekans	31	1	0	2	4	1	39
	%	14,5	1,4	0,0	3,6	1,7	3,1	5,8
İmkânlar elverirse gitmek istiyorum	Frekans	97	20	22	18	102	11	270
	%	45,3	27,0	31,0	32,7	44,3	34,4	39,9
Hayır, gitmedim	Frekans	81	50	40	33	116	17	337
	%	37,9	67,6	56,3	60,0	50,4	53,1	49,9
Toplam	Frekans	214	74	71	55	230	32	676
	%	100	100	100	100	100	100	100
$\chi^2 =$ Hesaplanamadı		P = Hesaplanamadı				KHO = 14 (%46,7)		

Örneklemin Hac ibadetini yerine getirme durumları ile siyasi Kimlik değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, 5’den küçük beklenen frekansların hücre sayısının tüm beklenen frekansların hücre sayısına oranı KHO=%46,7 olarak bulunmuştur. Bu nedenle verilere Khi-kare Exact Testi uygulanarak yeniden analiz yapılmıştır. KHO=%46,7 olduğundan, Tablo 143’deki bazı kategorilerde sıfır gözlem sayıları veya sıfıra yakın gözlem sayıları bulunduğundan, Fisher Exact Khi-kare istatistiği hesaplanamamıştır. Ancak Tablo 126 incelendiğinde muhafazakârların %14,5 gibi bir oranla Hac ibadetini yerine getirdikleri görülmektedir. İmkânlar elverirse Hacca gitmek istediğini belirtenlerin genel oranı %39,9 dur. Muhafazakârlar %45,3 ile milliyetçiler ise %44,3 ile genel ortalamanın üzerinde bir oran ile imkânlar elverirse Hacca gitme isteğinde olduklarını belirtmişlerdir.

3.2.1.3. Umre İbadeti

Örneklemin Umre ibadetini yerine getirme durumları ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 127’de verilmiştir.

Tablo 127: Umre ibadetini yerine getirme durumu ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki

Umreye gittiniz mi?		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Gitmeyi düşünmüyorum	Frekans	7 _a	17 _a	24
	%	2,9	3,9	3,6
Evet, gittim	Frekans	23 _a	107 _b	130
	%	9,4	24,8	19,2
İmkânlar elverirse gitmek istiyorum	Frekans	87 _a	120 _b	207
	%	35,5	27,8	30,6
Hayır, gitmedim	Frekans	128 _a	187 _b	315
	%	52,2	43,4	46,6
Toplam	Frekans	245	431	676
	%	100	100	100
$\chi^2 = 25,509$		P = 0,000		KHO = 0 (% 0,0)

Umre ibadetini yerine getirme durumu ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, kadın ve erkek akademisyenlerin Umre ibadetini yerine getirme durumu ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,000). Umre ibadetini yerine getirme durumu bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Bu farklılık Umre ibadetini yerine getiren, imkânlar elverdiği takdirde gitmek istediğini belirten ve henüz gitmeyenler arasında ortaya çıkmaktadır. Erkekler 107 kişi (%24,8) kadınlara göre 23 kişi (%9,4), istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek oranda Umre ibadetlerini yerine getirmişlerdir.

Örneklemin, Umre ibadetini yerine getirme durumları ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 128’de verilmiştir.

Tablo 128’den görüldüğü üzere, örneklemin Umre ibadetini yerine getirme durumu ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, akademisyenlerin Umre ibadetini yerine getirme durumu ile medeni durum değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,000).

Tablo 128: Umre ibadetini yerine getirme durumu ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki

Umreye gittiniz mi?	Medeni Durum		Toplam	
	Evli	Evli Değil		
Gitmeyi düşünmüyorum	Frekans	17 _a	7 _a	24
	%	3,3	4,2	3,6
Evet, gittim	Frekans	123 _a	7 _b	130
	%	24,1	4,2	19,2
İmkânlar elverirse gitmek istiyorum	Frekans	157 _a	50 _a	207
	%	30,7	30,3	30,6
Hayır, gitmedim	Frekans	214 _a	101 _b	315
	%	41,9	61,2	46,6
Toplam	Frekans	511	165	676
	%	100	100	100
$\chi^2_{p=}$ 35,805		P = 0,000		KHO = 0 (% 0,0)

Umre ibadetini yerine getirme durumu bakımından evli akademisyenler ile evli olmayan akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Evlilerin (123 kişi; %24,1) Umre ibadetlerini yerine getirme oranları evli olmayanlara göre (7 kişi; %4,2), istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Örneklemin, Umre ibadetini yerine getirme durumları ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait yargılar ve istatistiki bilgiler Tablo 129’da verilmiştir.

Tablo 129: Umre ibadetini yerine getirme durumu ile yaş değişkeni arasındaki ilişki

Umreye gittiniz mi?	Yaş Grupları			Toplam	
	≤ 30	31-44	45 ≤		
Gitmeyi düşünmüyorum	Frekans	7 _a	14 _a	3 _a	24
	%	3,9	4,5	1,6	3,6
Evet, gittim	Frekans	10 _a	55 _b	65 _c	130
	%	5,6	17,5	35,5	19,2
İmkânlar elverirse gitmek istiyorum	Frekans	65 _a	105 _a	37 _b	207
	%	36,3	33,4	20,2	30,6
Hayır, gitmedim	Frekans	97 _a	140 _a	78 _a	315
	%	54,2	44,6	42,6	46,6
Toplam	Frekans	179	314	183	676
	%	100	100	100	100
$\chi^2_{p=}$ 58,015		P = 0,000		KHO = 0 (% 0,0)	

Tablo 129’den görüldüğü üzere, örneklemin Umre ibadetini yerine getirme durumu ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, akademisyenlerin Umre ibadetini yerine getirme durumu ile yaş değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna

ulaşmıştır ($p=0,000$). Umre ibadetini yerine getirme durumu bakımından örneklemin yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Umre ibadetini yerine getiren $45 \leq$ grubu akademisyenlerin oranı (%35,5) ≤ 30 yaş grubu (%5,6) ve 31-44 yaş grubuna (%17,5) göre anlamlı bir şekilde daha yüksek iken, 31-44 yaş grubu akademisyenlerin oranı da ≤ 30 yaş grubuna göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Bu sonuçlara göre, akademisyenlerin yaşları arttıkça, Umre ibadetini yerine getirmek bakımından hassasiyetlerinin yükseldiği söylenebilir.

Örneklemin, Umre ibadetini yerine getirme durumları ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait yargılar ve istatistiki bilgiler Tablo 130’da verilmiştir.

Tablo 130: Umre ibadetini yerine getirme durumu ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişki

Umreye gittiniz mi?		Aylık Toplam Gelir			Toplam
		Düşük	Orta	Yüksek	
Gitmeyi düşünmüyorum	Frekans	8 _a	9 _a	7 _a	24
	%	3,6	3,4	3,8	3,6
Evet, gittim	Frekans	28 _a	68 _b	34 _{a,b}	130
	%	12,5	25,5	18,4	19,2
İmkânlar elverirse gitmek istiyorum	Frekans	75 _a	70 _a	62 _a	207
	%	33,5	26,2	33,5	30,6
Hayır, gitmedim	Frekans	113 _a	120 _a	82 _a	315
	%	50,4	44,9	44,3	46,6
Toplam	Frekans	224	267	185	676
	%	100	100	100	100
$\chi^2 = 14,671$		P = 0,023		KHO = 0 (% 0,0)	

Tablo 130’den görüldüğü üzere, örneklemin Umre ibadetini yerine getirme durumu ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, akademisyenlerin Umre ibadetini yerine getirme durumu ile aylık toplam gelir değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p=0,023$). Umre ibadetini yerine getirme durumu bakımından örneklemin aylık toplam gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Orta gelir düzeyine (%25,5) sahip olan akademisyenler düşük gelir düzeyine (%12,5) sahip akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek oranda Umre ibadetlerini yerine getirmişlerdir. Yüksek gelir düzeyine (%18,4) sahip akademisyenlerin düşük gelir düzeyli ve yüksek gelir düzeyli akademisyenlerle arasında Umre ibadetini yerine getirmek bakımından anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Örneklemin, Umre ibadetini yerine getirme durumları ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 131’de verilmiştir.

Tablo 131: Umre ibadetini yerine getirme durumu ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişki

Umreye gittiniz mi?		Akademik Unvanlar					Toplam
		Arş. Gör.	Öğr. Gör.	Dr. Öğr. Üyesi	Doç. Dr.	Prof. Dr.	
Gitmeyi düşünmüyorum	Frekans	10 _a	4 _a	6 _a	2 _a	2 _a	24
	%	4,4	4,5	4,1	2,1	1,7	3,6
Evet, gittim	Frekans	22 _a	12 _{a,b}	31 _{b,c}	26 _{b,c}	39 _c	130
	%	9,6	13,5	20,9	27,7	33,3	19,2
İmkânlar elverişse gitmek istiyorum	Frekans	83 _a	25 _{a,b}	45 _{a,b}	29 _{a,b}	25 _b	207
	%	36,4	28,1	30,4	30,9	21,4	30,6
Hayır, gitmedim	Frekans	113 _a	48 _a	66 _a	37 _a	51 _a	315
	%	49,6	53,9	44,6	39,4	43,6	46,6
Toplam	Frekans	228	89	148	94	117	676
	%	100	100	100	100	100	100
$\chi^2 = 39,463$		P = 0,000			KHO = 3 (% 15,0)		

Tablo 131’den görüldüğü üzere, örneklemin Umre ibadetini yerine getirme durumu ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, akademisyenlerin Umre ibadetini yerine getirme durumu ile akademik unvan değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,000). Umre ibadetini yerine getirme durumu bakımından örneklemin akademik unvan değişkeni grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Profesörler (%33,3) Araştırma Görevlilerine (%9,6) ve Öğretim Görevlilerine (%13,5) göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek oranda Umre ibadetlerini yerine getirmişlerdir. Doçentler (%27,7) ve Doktor Öğretim Üyeleri (%20,9), Araştırma Görevlilerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek oranda Umre ibadetlerini yerine getirmişlerdir. Profesörler, Doçentler ve Doktor öğretim üyeleri arasında Umre ibadetlerini yerine getirme oranları bakımından anlamlı bir fark yoktur. Umre ibadetlerini yerine getirme oranları bakımından Doçentler, Doktor Öğretim Üyeleri ve Öğretim Görevlileri arasında da anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Aynı şekilde Öğretim Görevlileri ile Araştırma Görevlileri arasındaki Umre ibadetlerini yerine getirme oranları bakımından anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Örneklemin, Umre ibadetini yerine getirme durumları ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 132’de verilmiştir.

Tablo 132: Umre ibadetini yerine getirme durumu ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişki

Umreye gittiniz mi?		Siyasi Kimlik						Toplam
		Muhafazakâr	Sosyal Demokrat	Laik	Liberal	Milliyetçi	Diğer	
Gitmeyi düşünmüyorum	Frekans	0 _a	3 _{b, c}	10 _c	1 _{a, b, c}	7 _{a, b}	3 _{b, c}	24
	%	0,0	4,1	14,1	1,8	3,0	9,4	3,6
Evet, gittim	Frekans	80 _a	4 _b	5 _b	7 _b	29 _b	5 _{a, b}	130
	%	37,4	5,4	7,0	12,7	12,6	15,6	19,2
İmkânlar elverirse gitmek istiyorum	Frekans	69 _a	19 _a	21 _a	13 _a	78 _a	7 _a	207
	%	32,2	25,7	29,6	23,6	33,9	21,9	30,6
Hayır, gitmedim	Frekans	65 _a	48 _b	35 _{a, b}	34 _b	116 _b	17 _{a, b}	315
	%	30,4	64,9	49,3	61,8	50,4	53,1	46,6
Toplam	Frekans	214	74	71	55	230	32	676
	%	100	100	100	100	100	100	100
$\chi^2_p = 114,252$		P = 0,000			KHO = 4 (% 16,7)			

Tablo 132’den görüldüğü üzere, örneklemin Umre ibadetini yerine getirme durumu ile siyasi Kimlik değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, akademisyenlerin Umre ibadetini yerine getirme durumu ile siyasi kimlik değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,000).

Umre ibadetini yerine getirme durumu bakımından örneklemin siyasi kimlik değişkeni grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Muhafazarlar (%37,4); sosyal demokratlara (%5,4), laiklere (%7,5), liberallere (%12,7) ve milliyetçilere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek oranda Umre ibadetlerini yerine getirmiştir. Muhafazakârlar ile getirme durumu bakımından anlamlı bir fark yoktur. Aynı şekilde sosyal demokratlar, laikler, liberaller, milliyetçiler ve Diğer siyasi görüşe sahip akademisyenler arasında Umre ibadetini yerine getirme durumu bakımından anlamlı bir fark yoktur.

3.2.2.Ramazan Ayı Oruç İbadeti

Örneklemin Ramazan Ayında Oruç ibadetini yerine getirme durumu ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye ait yargılar ve istatistiki bilgiler Tablo 133’de verilmiştir.

Tablo 133: Oruç ibadetini yerine getirme durumu ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki

Aşağıdaki seçeneklerden hangisi Ramazan ayında oruç tutma ile ilgili durumunuzu ifade etmektedir?	Cinsiyet		Toplam	
	Kadın	Erkek		
Tamamında tutarım	Frekans	176 _a	361 _b	537
	%	71,8	83,8	79,4
Çoğunlukla tutarım	Frekans	34 _a	27 _b	61
	%	13,9	6,3	9,0
Bazı günlerinde tutarım	Frekans	14 _a	9 _b	23
	%	5,7	2,1	3,4
Sağlık problemlerim nedeniyle tutamıyorum	Frekans	19 _a	20 _a	39
	%	7,8	4,6	5,8
Hiç tutmam	Frekans	2 _a	14 _b	16
	%	0,8	3,2	2,4
Toplam	Frekans	245	431	676
	%	100	100	100
$\chi^2 = 18,565$		P = 0,017		KHO = 2 (%13,3)

Oruç ibadetini yerine getirme durumu ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, Oruç ibadetini yerine getirme bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,017).

Oruç ibadetini yerine getirme durumu bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Örneklem %79,4'ü Ramazan ayının tamamında oruç tuttıklarını belirtmişlerdir. Erkeklerin Ramazan ayının tamamında Oruç tutma oranı %83,8 ile kadınların oruç tutma oranından (%71,8) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Orucu “çoğunlukla” sıklığı düzeyinde tutma bakımından ise kadınların Oruç tutma oranı (%13,9) erkeklerin Oruç tutma oranına (%6,3) göre anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Hiç oruç tutmayan erkeklerin oranı (%3,2) hiç oruç tutmayan kadınların oranından (%0,8) anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Örneklem Oruç ibadetini yerine getirme durumu ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiye ait yargılar ve istatistiki bilgiler Tablo 134'de verilmiştir.

Oruç ibadetini yerine getirme durumu ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, Oruç ibadetini yerine getirme bakımından evli ve evli olmayan akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,035).

Tablo 134: Oruç ibadetini yerine getirme durumu ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki

Aşağıdaki seçeneklerden hangisi Ramazan ayında oruç tutma ile ilgili durumunuzu ifade etmektedir?	Medeni Durum		Toplam	
	Evli	Evli Değil		
Tamamında tutarım	Frekans	418 _a	119 _b	537
	%	81,8	72,1	79,4
Bazı günlerinde tutarım	Frekans	14 _a	9 _a	23
	%	2,7	5,5	3,4
Çoğunlukla tutarım	Frekans	45 _a	16 _a	61
	%	8,8	9,7	9,0
Sağlık problemlerim nedeniyle tutamıyorum	Frekans	25 _a	14 _a	39
	%	4,9	8,5	5,8
Hiç tutmam	Frekans	9 _a	7 _a	16
	%	1,8	4,2	2,4
Toplam	Frekans	511	165	676
	%	100	100	100
$\chi^2_p = 10,317$		P = 0,035		KHO = 1 (%10,0)

Oruç ibadetini yerine getirme durumu bakımından evli ve evli olmayan akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Evlilerin Ramazan ayının tamamında Oruç tutma oranı %81,8 ile evli olmayanların Ramazan ayının tamamında oruç tutma oranından (%72,1) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur.

Örneklemin Oruç ibadetini yerine getirme durumu ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait yargılar ve istatistiki bilgiler Tablo 135’de verilmiştir.

Tablo 135: Oruç ibadetini yerine getirme durumu ile yaş değişkeni arasındaki ilişki

Aşağıdaki seçeneklerden hangisi Ramazan ayında oruç tutma ile ilgili durumunuzu ifade etmektedir?	Yaş Grupları			Toplam	
	≤ 30	31-44	45 ≤		
Tamamında tutarım	Frekans	134 _a	240 _a	163 _b	537
	%	74,9	76,4	89,1	79,4
Bazı günlerinde tutarım	Frekans	8 _a	12 _a	3 _a	23
	%	4,5	3,8	1,6	3,4
Çoğunlukla tutarım	Frekans	21 _a	35 _a	5 _b	61
	%	11,7	11,1	2,7	9,0
Sağlık problemlerim nedeniyle tutamıyorum	Frekans	10 _a	19 _a	10 _a	39
	%	5,6	6,1	5,5	5,8
Hiç tutmam	Frekans	6 _a	8 _a	2 _a	16
	%	3,4	2,5	1,1	2,4
Toplam	Frekans	179	314	183	676
	%	100	100	100	100
$\chi^2_p = 18,565$		P = 0,017		KHO = 2 (%13,3)	

Oruç ibadetini yerine getirme durumu ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, Oruç ibadetini

yerine getirme bakımından örneklemin yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p=0,017$).

Oruç ibadetini yerine getirme durumu bakımından yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Ramazan ayının tamamında Oruç tutma oranı bakımından $45 \leq$ yaş grubu (%89,1) akademisyenlerin oranı, ≤ 30 yaş grubu (%74,9) akademisyenlere ve 31-44 yaş grubu (%76,4) akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Örneklemin Oruç ibadetini yerine getirme durumu ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait yargılar ve istatistiki bilgiler Tablo 136'da verilmiştir.

Tablo 136: Oruç ibadetini yerine getirme durumu ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişki

Aşağıdaki seçeneklerden hangisi Ramazan ayında oruç tutma ile ilgili durumunuzu ifade etmektedir?	Aylık Toplam Gelir			Toplam	
	Düşük	Orta	Yüksek		
Tamamında tutarım	Frekans	183	210	144	537
	%	81,7	78,7	77,8	79,4
Bazı günlerinde tutarım	Frekans	7	11	5	23
	%	3,1	4,1	2,7	3,4
Çoğunlukla tutarım	Frekans	20	29	12	61
	%	8,9	10,9	6,5	9,0
Sağlık problemlerim nedeniyle tutamıyorum	Frekans	7	14	18	39
	%	3,1	5,2	9,7	5,8
Hiç tutmam	Frekans	7	3	6	16
	%	3,1	1,1	3,2	2,4
Toplam	Frekans	224	267	185	676
	%	100	100	100	100
$\chi^2 = 14,027$		P = 0,081		KHO = 1 (%6,7)	

Oruç ibadetini yerine getirme durumu ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, Oruç ibadetini yerine getirme bakımından örneklemin aylık toplam gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p=0,081$). Oruç ibadetini yerine getirme durumu bakımından aylık toplam gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Tablo 136'dan da görüleceği üzere, Ramazan ayının tamamında Oruç tutma oranı bakımından aylık toplam gelir gruplarının oranları birbirine çok yakındır.

Örneklemin Oruç ibadetini yerine getirme durumu ile akademik unvanları değişkeni arasındaki ilişkiye ait yargılar ve istatistiki bilgiler Tablo 137'de verilmiştir.

Tablo 137: Oruç ibadetini yerine getirme durumu ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişki

Aşağıdaki seçeneklerden hangisi Ramazan ayında oruç tutma ile ilgili durumunuzu ifade etmektedir?	Akademik Unvanlar					Toplam	
	Arş. Gör.	Öğr. Gör.	Dr. Öğr. Üyesi	Doç. Dr.	Prof. Dr.		
Tamamında tutarım	Frekans	175	71	116	75	100	537
	%	76,8	79,8	78,4	79,8	85,5	79,4
Bazı günlerinde tutarım	Frekans	8	3	8	3	1	23
	%	3,5	3,4	5,4	3,2	0,9	3,4
Çoğunlukla tutarım	Frekans	28	10	10	7	6	61
	%	12,3	11,2	6,8	7,4	5,1	9,0
Sağlık problemlerim nedeniyle tutamıyorum	Frekans	10	4	9	9	7	39
	%	4,4	4,5	6,1	9,6	6,0	5,8
Hiç tutmam	Frekans	7	1	5	0	3	16
	%	3,1	1,1	3,4	0,0	2,6	2,4
Toplam	Frekans	228	89	148	94	117	676
	%	100	100	100	100	100	100
χ^2_F = Hesaplanamadı		P = Hesaplanamadı			KHO = 7 (%28,0)		

Oruç ibadetini yerine getirme durumu ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, 5'den küçük beklenen frekansların hücre sayısının tüm beklenen frekansların hücre sayısına oranı KHO=%28,0 olarak bulunmuştur. Bu nedenle verilere Khi-kare Exact Testi uygulanarak yeniden analiz yapılmıştır. KHO=%28,0 olduğundan, Tablo 137'deki bazı kategorilerde sıfır gözlem sayıları veya sıfıra yakın gözlem sayıları bulunduğundan, Fisher Exact Khi-kare istatistiği hesaplanamamıştır. Tablo 137'den de görüleceği üzere, Ramazan ayının tamamında Oruç tutma oranı bakımından akademik unvan gruplarının oranları birbirine çok yakındır.

Örneklemin Oruç ibadetini yerine getirme durumu ile siyasi Kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait yargılar ve istatistiki bilgiler Tablo 138'de verilmiştir.

Oruç ibadetini yerine getirme durumu ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, 5'den küçük beklenen frekansların hücre sayısının tüm beklenen frekansların hücre sayısına oranı KHO=%28,0 olarak bulunmuştur. Bu nedenle verilere Khi-kare Exact Testi uygulanarak yeniden analiz yapılmıştır. KHO=%28,0 olduğundan, Tablo 138'deki bazı kategorilerde sıfır gözlem sayıları veya sıfıra yakın gözlem sayıları bulunduğundan, Khi-kare Fisher Exact istatistiği hesaplanamamıştır. Tablo 138'den de görüleceği üzere, Ramazan ayının tamamında Oruç tutma oranı bakımından

muhafazakâr akademisyenler %95,5 gibi yüksek bir oranla diğer tüm siyasi kimliklerden daha yüksek bir düzeydedir.

Tablo 138: Oruç ibadetini yerine getirme durumu ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişki

Aşağıdaki seçeneklerden hangisi Ramazan ayında oruç tutma ile ilgili durumunuzu ifade etmektedir?		Siyasi Kimlik						Toplam
		Muhafazakâr	Sosyal Demokrat	Laik	Liberal	Milliyetçi	Diğer	
Tamamında tutarım	Frekans	204	40	41	34	193	25	537
	%	95,3	54,1	57,7	61,8	83,9	78,1	79,4
Bazı günlerinde tutarım	Frekans	1	10	6	2	4	0	23
	%	0,5	13,5	8,5	3,6	1,7	0,0	3,4
Çoğunlukla tutarım	Frekans	7	9	14	9	21	1	61
	%	3,3	12,2	19,7	16,4	9,1	3,1	9,0
Sağlık problemlerim nedeniyle tutamıyorum	Frekans	2	10	5	7	12	3	39
	%	0,9	13,5	7,0	12,7	5,2	9,4	5,8
Hiç tutmam	Frekans	0	5	5	3	0	3	16
	%	0,0	6,8	7,0	5,5	0,0	9,4	2,4
Toplam	Frekans	214	74	71	55	230	32	676
	%	100	100	100	100	100	100	100
$\chi^2 =$ Hesaplanamadı		P = Hesaplanamadı		KHO = 14 (%46,7)				

3.2.3. Namaz İbadetleri

3.2.3.1. Günlük Beş Vakit Namaz

Örneklemin günlük beş vakit namaz ibadetini yerine getirme durumu ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 139'da verilmiştir.

Tablo 139: Günlük beş vakit namaz ibadeti ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki

Günlük beş vakit namazı ne sıklıkta kılarırsınız?		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Her zaman	Frekans	83 _a	226 _b	309
	%	33,9	52,4	45,7
Ara sıra	Frekans	92 _a	92 _b	184
	%	37,6	21,3	27,2
Nadiren	Frekans	46 _a	73 _a	119
	%	18,8	16,9	17,6
Hiçbir zaman	Frekans	24 _a	40 _a	64
	%	9,8	9,3	9,5
Toplam	Frekans	245	431	676
	%	100	100	100
$\chi^2 = 27,085$		P = 0,000		KHO = 0 (%0,0)

Günlük beş vakit namaz kılma ibadetini yerine getirme durumu ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, günlük beş vakit namaz ibadetini yerine getirme bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p=0,000$). Günlük beş vakit namaz ibadetini yerine getirme durumu bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Örneklemin %45,7'si günlük beş vakit namazını her zaman kıldıklarını belirtmişlerdir. Erkeklerin günlük beş vakit namazlarını düzenli olarak kılmalarının oranı %52,4 ile kadınların oranından (%33,9) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur.

Örneklemin günlük beş vakit namaz ibadetini yerine getirme durumu ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 140'da verilmiştir.

Tablo 140: Günlük beş vakit namaz ibadeti ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki

Günlük beş vakit namazı ne sıklıkta kılarırsınız?	Medeni Durum		Toplam	
	Evli	Evli Değil		
Her zaman	Frekans	259 _a	50 _b	309
	%	50,7	30,3	45,7
Ara sıra	Frekans	137 _a	47 _a	184
	%	26,8	28,5	27,2
Nadiren	Frekans	80 _a	39 _b	119
	%	15,7	23,6	17,6
Hiçbir zaman	Frekans	35 _a	29 _b	64
	%	6,8	17,6	9,5
Toplam	Frekans	511	165	676
	%	100	100	100
$\chi^2_p = 31,135$		P = 0,000		KHO = 0 (%0,0)

Günlük beş vakit namaz kılma ibadetini yerine getirme durumu ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, günlük beş vakit namaz ibadetini yerine getirme bakımından evli ve evli olmayan akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p=0,000$). Günlük beş vakit namaz ibadetini yerine getirme durumu bakımından evli ve evli olmayan akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Evlilerin günlük beş vakit namazlarını kılma oranı (%50,7 ile evli olmayanların oranından (%30,3) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur.

Örneklemin günlük Beş Vakit Namaz ibadetini yerine getirme durumu ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 141’de verilmiştir.

Tablo 141: Günlük beş vakit namaz ibadeti ile yaş değişkeni arasındaki ilişki

Günlük beş vakit namazı ne sıklıkta kılarırsınız?		Yaş Grupları			Toplam
		≤ 30	31-44	45 ≤	
Her zaman	Frekans	62 _a	134 _a	113 _b	309
	%	34,6	42,7	61,7	45,7
Ara sıra	Frekans	53 _a	93 _a	38 _a	184
	%	29,6	29,6	20,8	27,2
Nadiren	Frekans	38 _a	60 _{a,b}	21 _b	119
	%	21,2	19,1	11,5	17,6
Hiçbir zaman	Frekans	26 _a	27 _{a,b}	11 _b	64
	%	14,5	8,6	6,0	9,5
Toplam	Frekans	179	314	183	676
	%	100	100	100	100
$\chi^2_p = 32,613$		P = 0,000		KHO = 0 (%0,0)	

Günlük beş vakit namaz kılma ibadetini yerine getirme durumu ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, günlük beş vakit namaz kılma ibadetini yerine getirme bakımından örneklemin yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,000). Günlük beş vakit namaz kılma ibadetini yerine getirme durumu bakımından yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Günlük beş vakit namazı düzenli kılma oranı bakımından 45 ≤ yaş grubu (%61,7) akademisyenlerin oranı, ≤ 30 yaş grubu (%34,6) akademisyenlere ve 31-44 yaş grubu (%42,7) akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Örneklemin günlük beş vakit namaz ibadetini yerine getirme durumu ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 142’de verilmiştir.

Tablo 142: Günlük beş vakit namaz ibadeti ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişki

Günlük beş vakit namazı ne sıklıkta kılarırsınız?		Aylık Toplam Gelir			Toplam
		Düşük	Orta	Yüksek	
Her zaman	Frekans	97	132	80	309
	%	43,3	49,4	43,2	45,7
Ara sıra	Frekans	60	71	53	184
	%	26,8	26,6	28,6	27,2
Nadiren	Frekans	43	41	35	119
	%	19,2	15,4	18,9	17,6
Hiçbir zaman	Frekans	24	23	17	64
	%	10,7	8,6	9,2	9,5
Toplam	Frekans	224	267	185	676
	%	100	100	100	100
$\chi^2_p = 3,394$		P = 0,758		KHO = 0 (%0,0)	

Günlük beş vakit namaz kılma ibadetini yerine getirme durumu ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, günlük beş vakit namaz kılma ibadetini yerine getirme bakımından örneklemin aylık toplam gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p=0,758$). Günlük beş vakit namaz kılma ibadetini yerine getirme durumu bakımından aylık toplam gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Tablo 142’den da görüleceği üzere, günlük beş vakit namazlarını düzenli olarak kılma bakımından aylık toplam gelir gruplarının oranları birbirine çok yakındır.

Örneklemin günlük beş vakit namaz ibadetini yerine getirme durumu ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 143’de verilmiştir.

Tablo 143: Günlük beş vakit namaz ibadeti ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişki

Günlük beş vakit namazı ne sıklıkta kılarırsınız?		Akademik Unvanlar					Toplam
		Araştır. Gör.	Öğr. Gör.	Dr. Öğr. Üyesi	Doç. Dr.	Prof. Dr.	
Her zaman	Frekans	82 _a	35 _a	73 _{a,b}	49 _{a,b}	70 _b	309
	%	36,0	39,3	49,3	52,1	59,8	45,7
Ara sıra	Frekans	71 _a	30 _a	35 _a	23 _a	25 _a	184
	%	31,1	33,7	23,6	24,5	21,4	27,2
Nadiren	Frekans	49 _a	17 _a	24 _a	14 _a	15 _a	119
	%	21,5	19,1	16,2	14,9	12,8	17,6
Hiçbir zaman	Frekans	26 _a	7 _a	16 _a	8 _a	7 _a	64
	%	11,4	7,9	10,8	8,5	6,0	9,5
Toplam	Frekans	228	89	148	94	117	676
	%	100	100	100	100	100	100
$\chi^2_p = 24,157$		P = 0,019			KHO = 0 (%0,0)		

Günlük beş vakit namaz kılma ibadetini yerine getirme durumu ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, günlük beş vakit namaz ibadetini yerine getirme bakımından örneklemin akademik unvan grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p=0,019$). Günlük beş vakit namaz kılma ibadetini yerine getirme durumu bakımından akademik unvan grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Günlük beş vakit namazlarını düzenli kılma bakımından Profesörler (%59,8) Araştırma Görevlilerine (%36,0) ve Öğretim Görevlilerine (%39,3) göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek oranda bu ibadetlerini yerine getirmektedirler. Doçentler (%52,1), Doktor Öğretim Üyeleri

(%49,3), Öğretim Görevlileri ve Araştırma Görevlileri arasında günlük beş vakit namaz ibadetini düzenli olarak yerine getirmek bakımından anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Aynı şekilde Profesörler, Doçentler ve Doktor Öğretim Üyeleri arasında da günlük beş vakit namaz ibadetini düzenli olarak yerine getirmek bakımından anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Akademik unvan düzeyi arttıkça örneklemin günlük beş vakit namaz ibadetini düzenli olarak yapma oranının da arttığı görülmektedir.

Örneklemin günlük beş vakit namaz ibadetini yerine getirme durumu ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 144’de verilmiştir.

Tablo 144: Günlük beş vakit namaz ibadeti ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişki

Günlük beş vakit namazı ne sıklıkta kılarırsınız?		Siyasi Kimlik						Toplam
		Muhafazakâr	Sosyal Demokrat	Laik	Liberal	Milliyetçi	Diğer	
Her zaman	Frekans	164 _a	11 _b	12 _b	13 _{b,c}	97 _c	12 _{b,c}	309
	%	76,6	14,9	16,9	23,6	42,2	37,5	45,7
Ara sıra	Frekans	38 _a	21 _{a,b}	25 _b	19 _{a,b}	71 _b	10 _{a,b}	184
	%	17,8	28,4	35,2	34,5	30,9	31,3	27,2
Nadiren	Frekans	11 _a	22 _b	14 _b	13 _b	52 _b	7 _b	119
	%	5,1	29,7	19,7	23,6	22,6	21,9	17,
Hiçbir zaman	Frekans	1 _a	20 _b	20 _b	10 _b	10 _{a,c}	3 _{b,c}	64
	%	0,5	27,0	28,2	18,2	4,3	9,4	9,5%
Toplam	Frekans	214	74	71	55	230	32	676
	%	100	100	100	100	100	100	100
$\chi^2 = 200,582$		P = 0,000			KHO = 1 (%4,2)			

Günlük beş vakit namaz kılma ibadetini yerine getirme durumu ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, günlük beş vakit namaz ibadetini yerine getirme bakımından örneklemin siyasi kimlik grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,000). Günlük beş vakit namaz kılma ibadetini yerine getirme durumu bakımından siyasi kimlik grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Muhafazakârlar (%76,6); sosyal demokratlara (%14,9), laiklere (%16,9), liberallere (%23,6), milliyetçilere (%42,2) ve Diğer (%37,5) gruba göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek oranda günlük beş vakit namaz kılma ibadetini düzenli olarak yerine getirmektedir. Sosyal demokratlar, laikler, liberaller ve Diğer siyasi kimliğe sahip akademisyenler arasında günlük beş vakit

namaz kılma ibadetini düzenli olarak yerine getirme durumu bakımından anlamlı bir fark yoktur. Milliyetçiler, sosyal demokratlara ve laiklere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek oranda günlük beş vakit namaz kılma ibadetini düzenli olarak yerine getirmektedir. Milliyetçiler, liberaller ve Diğer siyasi kimliğe sahip akademisyenler arasında günlük beş vakit namaz kılma ibadetini düzenli olarak yerine getirme durumu bakımından anlamlı bir fark yoktur.

3.2.3.2.Cuma Namazı

Örneklemin Cuma namazı ibadetini yerine getirme durumu ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 145’de verilmiştir.

Tablo 145: Cuma namazı ibadeti ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki

Cuma namazını ne sıklıkta kılarıyorsunuz?		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Her zaman	Frekans	21 _a	333 _b	354
	%	8,6	77,3	52,4
Ara sıra	Frekans	10 _a	55 _b	65
	%	4,1	12,8	9,6
Nadiren	Frekans	24 _a	24 _b	48
	%	9,8	5,6	7,1
Hiçbir zaman	Frekans	190 _a	19 _b	209
	%	77,6	4,4	30,9
Toplam	Frekans	245	431	676
	%	100	100	100
$\chi^2_p = 427,211$		P = 0,000		KHO = 0 (%0,0)

Cuma namazı ibadetini yerine getirme sıklığı ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, Cuma namazı ibadetini yerine getirme bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,000).

Örneklem genelinin Cuma namazını düzenli (her zaman) kılma oranı %52,4’dür. Erkeklerin Cuma namazını düzenli olarak kılmalarının oranı (%77,3), kadınların Cuma namazını düzenli olarak kılma oranından (%8,6) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Örneklem genelinin Cuma namazını “hiçbir zaman” kılma sıklığı oranı %30,9’dur. Erkeklerin hiçbir zaman Cuma namazı kılmamalarının oranı (%4,4), kadınların hiçbir zaman Cuma namazı kılmamalarının oranından (%77,6) anlamlı bir şekilde daha düşük bulunmuştur.

Örneklemin Cuma namazı ibadetini yerine getirme sıklığı ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiye ait yargılar ve istatistiki bilgiler Tablo 146’da verilmiştir.

Tablo 146: Cuma namazı ibadeti ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki

Cuma namazını ne sıklıkta kılarırsınız?		Medeni Durum		Toplam
		Evli	Evli Değil	
Her zaman	Frekans	312 _a	42 _b	354
	%	61,1	25,5	52,4
Ara sıra	Frekans	49 _a	16 _a	65
	%	9,6	9,7	9,6
Nadiren	Frekans	28 _a	20 _b	48
	%	5,5	12,1	7,1
Hiçbir zaman	Frekans	122 _a	87 _b	209
	%	23,9	52,7	30,9
Toplam	Frekans	511	165	676
	%	100	100	100
$\chi^2_P = 71,523$		P = 0,000		KHO = 0 (%0,0)

Cuma namazı ibadetini yerine getirme sıklığı ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, Cuma namazı ibadetini yerine getirme bakımından evli ve evli olmayan akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,000). Evli akademisyenlerin Cuma namazını düzenli olarak kılma oranı (%61,1), evli olmayan akademisyenlerin Cuma namazını düzenli olarak kılma oranından (%25,5) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Evli akademisyenlerin hiçbir zaman Cuma namazı kılmamalarının oranı (%23,9), kadınların hiçbir zaman Cuma namazı kılmamalarının oranından (%52,7) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşük bulunmuştur.

Örneklemin Cuma namazı ibadetini yerine getirme sıklığı ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait yargılar ve istatistiki bilgiler Tablo 147’de verilmiştir.

Tablo 147: Cuma namazı ibadeti ile yaş değişkeni arasındaki ilişki

Cuma namazını ne sıklıkta kılarırsınız?		Yaş Grupları			Toplam
		≤ 30	31-44	45 ≤	
Her zaman	Frekans	64 _a	148 _b	142 _c	354
	%	35,8	47,1	77,6	52,4
Ara sıra	Frekans	17 _a	34 _a	14 _a	65
	%	9,5	10,8	7,7	9,6
Nadiren	Frekans	21 _a	20 _{a,b}	7 _b	48
	%	11,7	6,4	3,8	7,1
Hiçbir zaman	Frekans	77 _a	112 _a	20 _b	209
	%	43,0	35,7	10,9	30,9
Toplam	Frekans	179	314	183	676
	%	100	100	100	100
$\chi^2_P = 77,362$		P = 0,000		KHO = 0 (%0,0)	

Cuma namazı ibadetini yerine getirme sıklığı ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, Cuma namazı ibadetini yerine getirme bakımından akademisyenlerin yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p=0,000$).

$45 \leq$ yaş grubu akademisyenlerin Cuma namazı ibadetlerini düzenli olarak yerine getirme oranı (%77,6), 31- 44 yaş grubu akademisyenlerin (%47,1) ve ≤ 30 yaş grubu akademisyenlerin Cuma namazı ibadetlerini düzenli olarak yerine getirme oranından (%32,5) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir. 31- 44 yaş grubu akademisyenlerin Cuma namazı ibadetlerini düzenli olarak yerine getirme oranı (%47,1) da ≤ 30 yaş grubu akademisyenlerin Cuma namazı ibadetlerini düzenli olarak yerine getirme oranından (%32,5) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir. $45 \leq$ yaş grubu akademisyenlerin hiçbir zaman Cuma namazı kılmamalarının oranı (%10,9), 31- 44 yaş grubu akademisyenlerin (%35,7) ve ≤ 30 yaş grubu akademisyenlerin hiçbir zaman Cuma namazı kılmamalarının oranından (%43,0) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşüktür.

Örneklemin Cuma namazı ibadetini yerine getirme durumu ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 148’de verilmiştir.

Tablo 148: Cuma Namazı ibadeti ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişki

Cuma namazını ne sıklıkta kılarımsınız?		Aylık Toplam Gelir			Toplam
		Düşük	Orta	Yüksek	
Her zaman	Frekans	104	149	101	354
	%	46,4	55,8	54,6	52,4
Ara sıra	Frekans	25	26	14	65
	%	11,2	9,7	7,6	9,6
Nadiren	Frekans	16	20	12	48
	%	7,1	7,5	6,5	7,1
Hiçbir zaman	Frekans	79	72	58	209
	%	35,3	27,0	31,4	30,9
Toplam	Frekans	224	267	185	676
	%	100	100	100	100
$\chi^2_p = 6,541$		P = 0,365		KHO = 0 (%0,0)	

Cuma namazı ibadetini yerine getirme durumu ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, Cuma namazı ibadetini yerine getirme bakımından örneklemin aylık toplam gelir

grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p=0,365$).

Örneklemin Cuma namazı ibadetini yerine getirme durumu ile akademik unvanları değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 149’da verilmiştir.

Tablo 149: Cuma namazı ibadeti ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişki

Cuma namazını ne sıklıkta kılırsınız?		Akademik Unvanlar					Toplam
		Arş. Gör.	Öğr. Gör.	Dr. Öğr. Üyesi	Doç. Dr.	Prof. Dr.	
Her zaman	Frekans	97 _a	41 _{a, b}	62 _a	60 _{b, c}	94 _c	354
	%	42,5	46,1	41,9	63,8	80,3	52,4
Ara sıra	Frekans	22 _a	14 _a	14 _a	5 _a	10 _a	65
	%	9,6	15,7	9,5	5,3	8,5	9,6
Nadiren	Frekans	21 _a	5 _a	11 _a	6 _a	5 _a	48
	%	9,2	5,6	7,4	6,4	4,3	7,1
Hiçbir zaman	Frekans	88 _a	29 _a	61 _a	23 _a	8 _b	209
	%	38,6	32,6	41,2	24,5	6,8	30,9
Toplam	Frekans	228	89	148	94	117	676
	%	100	100	100	100	100	100
$\chi^2_{p=69,055}$		P = 0,000			KHO = 0 (%0,0)		

Cuma namazı ibadetini yerine getirme durumu ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, Cuma namazı ibadetini yerine getirme bakımından örneklemin akademik unvan grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p=0,000$).

Profesörlerin (%80,3) ve Doçentlerin (63,8) Cuma namazı ibadetini düzenli (her zaman) olarak yerine getirme oranları, Araştırma Görevlilerine (%42,5) ve Dr. Öğretim Üyelerine (%41,9) göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Profesörlerin (%80,3), Cuma namazı ibadetini düzenli olarak yerine getirme oranı Öğretim Görevlilerine (%46,1) göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Araştırma Görevlileri, Öğretim Görevlileri ve Dr. Öğretim Üyeleri arasında Cuma namazı ibadetini düzenli olarak yerine getirme bakımından anlamlı bir fark yoktur. Profesörler ile Doçentler arasında da Cuma namazı ibadetini düzenli olarak yerine getirme bakımından anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Profesörlerin hiçbir zaman Cuma namazı kılmamalarının oranı (%6,8), Doçentlerden (%24,5), Dr. Öğretim Üyelerinden (%41,2), Öğretim Görevlilerinden (%32,6) ve Araştırma Görevlilerinden (%38,6) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşüktür.

Doçentler, Dr. Öğretim Üyeleri, Öğretim Görevlileri ve Araştırma Görevlileri arasında ise anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu sonuçlara göre, akademisyenlerin unvanları yükseldikçe Cuma namazını kılma bakımından hassasiyetlerinin arttığı söylenebilir. Bu hususun, yaş değişkeni grupları arasındaki benzer sonuçla paralellik arz ettiği söylenebilir.

Örneklemin Cuma Namazı ibadetini yerine getirme durumu ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait yargılar ve istatistiki bilgiler Tablo 150’de verilmiştir.

Tablo 150: Cuma Namazı ibadeti ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişki

Cuma namazını ne sıklıkta kılıyorsunuz?	Siyasi Kimlik							Toplam
	Muhafazakâr	Sosyal Demokrat	Laik	Liberal	Milliyetçi	Diğer		
Her zaman	Frekans	160 _a	12 _b	11 _b	21 _{b, c}	135 _c	15 _c	354
	%	74,8	16,2	15,5	38,2	58,7	46,9	52,4
Ara sıra	Frekans	10 _a	11 _a	8 _a	8 _a	26 _a	2 _a	65
	%	4,7	14,9	11,3	14,5	11,3	6,3	9,6
Nadiren	Frekans	10 _a	10 _a	8 _a	7 _a	11 _a	2 _a	48
	%	4,7	13,5	11,3	12,7	4,8	6,3	7,
Hiçbir zaman	Frekans	34 _a	41 _{b, c}	44 _c	19 _{b, d}	58 _{a, d}	13 _{b, c, d}	209
	%	15,9	55,4	62,0	34,5	25,2	40,6	30,9
Toplam	Frekans	214	74	71	55	230	32	676
	%	100	100	100	100	100	100	100
$\chi^2_p = 139,457$		P = 0,000			KHO = 3 (%12,5)			

Cuma namazı ibadetini yerine getirme durumu ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, Cuma namazı ibadetini yerine getirme bakımından örneklemin siyasi kimlik grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,000).

Muhafazakârların Cuma namazı ibadetini düzenli olarak yerine getirme oranı (%74,8), sosyal demokratlara (%16,2), laiklere (%15,5), liberallere (%38,2), milliyetçilere (%58,7) ve Diğer (%46,9) gruba göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Milliyetçilerin ve Diğer grubun Cuma namazı ibadetini düzenli olarak yerine getirme oranı, Sosyal demokratlara ve laiklere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Sosyal demokratlar, laikler ve liberaller arasında Cuma namazı ibadetini düzenli olarak yerine getirme oranı bakımından anlamlı bir fark yoktur. Liberaller, milliyetçiler ve Diğer grup arasında da Cuma namazı ibadetini düzenli olarak yerine getirme oranı bakımından anlamlı bir fark yoktur.

Muhafazakârlar (%15,9) ile milliyetçiler (%25,2) arasında hiçbir zaman Cuma namazı kılmamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Muhafazakârların hiçbir zaman Cuma namazı kılmamalarının oranı (%15,9), sosyal demokratlara (%55,5), laiklere (%62,0), liberallere (%34,5), ve Diğer (%40,6) gruba göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşüktür.

3.2.3.3. Teravih Namazı

Örneklemin teravih namazı ibadetini yerine getirme durumu ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 151’de verilmiştir.

Tablo 151: Teravih namazı ibadeti ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki

Teravih namazını ne sıklıkta kılarıyorsunuz?	Cinsiyet		Toplam	
	Kadın	Erkek		
Her zaman	Frekans	20 _a	116 _b	136
	%	8,2	26,9	20,1
Ara sıra	Frekans	82 _a	162 _a	244
	%	33,5	37,6	36,1
Nadiren	Frekans	82 _a	111 _b	193
	%	33,5	25,8	28,6
Hiçbir zaman	Frekans	61 _a	42 _b	103
	%	24,9	9,7	15,2
Toplam	Frekans	245	431	676
	%	100	100	100
$\chi^2 = 54,830$		P = 0,000		KHO = 0 (%0,0)

Teravih namazı kılma ibadetini yerine getirme durumu ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, teravih namazı ibadetini yerine getirme bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,000). Teravih namazı ibadetini yerine getirme durumu bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Örneklemin %20,1’i teravih namazını her zaman kıldıklarını belirtmişlerdir. Erkeklerin teravih namazlarını düzenli olarak kılma oranı (%26,9) kadınların teravih namazlarını düzenli olarak kılma oranından (%8,2) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur.

Örneklemin teravih namazı ibadetini yerine getirme durumu ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 152’de verilmiştir.

Tablo 152: Teravîh namazı ibadeti ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki

Teravîh namazını ne sıklıkta kılarırsınız?		Medeni Durum		Toplam
		Evli	Evli Değil	
Her zaman	Frekans	120 _a	16 _b	136
	%	23,5	9,7	20,1
Ara sıra	Frekans	188 _a	56 _a	244
	%	36,8	33,9	36,1
Nadiren	Frekans	142 _a	51 _a	193
	%	27,8	30,9	28,6
Hiçbir zaman	Frekans	61 _a	42 _b	103
	%	11,9	25,5	15,2
Toplam	Frekans	511	165	676
	%	100	100	100
$\chi^2_P = 27,446$		P = 0,000		KHO = 0 (%0,0)

Teravîh namazı kılma ibadetini yerine getirme durumu ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, teravîh namazı ibadetini yerine getirme bakımından evli ve evli olmayan akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,000). Teravîh namazı kılma ibadetini yerine getirme durumu bakımından evli ve evli olmayan akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Evlilerin teravîh namazı kılma oranı (%23,5), evli olmayanların teravîh namazı kılma oranından (%9,7) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur.

Örneklemin teravîh namazı ibadetini yerine getirme durumu ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 153’de verilmiştir.

Tablo 153: Teravîh namazı ibadeti ile yaş değişkeni arasındaki ilişki

Teravîh namazını ne sıklıkta kılarırsınız?		Yaş Grupları			Toplam
		≤ 30	31-44	45 ≤	
Her zaman	Frekans	28 _a	47 _a	61 _b	136
	%	15,6	15,0	33,3	20,1
Ara sıra	Frekans	57 _a	123 _a	64 _a	244
	%	31,8	39,2	35,0	36,1
Nadiren	Frekans	58 _a	99 _a	36 _b	193
	%	32,4	31,5	19,7	28,6
Hiçbir zaman	Frekans	36 _a	45 _a	22 _a	103
	%	20,1	14,3	12,0	15,2
Toplam	Frekans	179	314	183	676
	%	100	100	100	100
$\chi^2_P = 34,752$		P = 0,000		KHO = 0 (%0,0)	

Teravîh namazı kılma ibadetini yerine getirme durumu ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, teravîh namazı kılma ibadetini yerine getirme bakımından örneklemin yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p=0,000$). Teravîh namazı kılma ibadetini yerine getirme durumu bakımından yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Teravîh namazını düzenli (her zaman) kılma oranı bakımından $45 \leq$ yaş grubu akademisyenlerin oranı (%33,3), ≤ 30 yaş grubu akademisyenlerin oranına (%15,6) ve 31-44 yaş grubu akademisyenlerin oranına (%15,0) göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Örneklemin teravîh namazı ibadetini yerine getirme durumu ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 154’de verilmiştir.

Tablo 154: Teravîh namazı ibadeti ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişki

Teravîh namazını ne sıklıkta kılarırsınız?		Aylık Toplam Gelir			Toplam
		Düşük	Orta	Yüksek	
Her zaman	Frekans	43	64	29	136
	%	19,2	24,0	15,7	20,1
Ara sıra	Frekans	77	97	70	244
	%	34,4	36,3	37,8	36,1
Nadiren	Frekans	66	71	56	193
	%	29,5	26,6	30,3	28,6
Hiçbir zaman	Frekans	38	35	30	103
	%	17,0	13,1	16,2	15,2
Toplam	Frekans	224	267	185	676
	%	100	100	100	100
$\chi_p^2 = 6,187$		P = 0,403		KHO = 0 (%0,0)	

Teravîh namazı kılma ibadetini yerine getirme durumu ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, teravîh namazı kılma ibadetini yerine getirme bakımından örneklemin aylık toplam gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p=0,403$). Teravîh namazı kılma ibadetini yerine getirme durumu bakımından aylık toplam gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Örneklemin teravîh namazı ibadetini yerine getirme durumu ile akademik unvanları değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 155’de verilmiştir.

Tablo 155: Teravîh namazı ibadeti ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişki

Teravîh namazını ne sıklıkta kılarınsınız?	Akademik Unvanlar					Toplam	
	Araç. Gör.	Öğr. Gör.	Dr. Öğr. Üyesi	Doç. Dr.	Prof. Dr.		
Her zaman	Frekans	34 _a	18 _{a,b}	26 _a	20 _{a,b}	38 _b	136
	%	14,9	20,2	17,6	21,3	32,5	20,1
Ara sıra	Frekans	80 _a	27 _a	59 _a	34 _a	44 _a	244
	%	35,1	30,3	39,9	36,2	37,6	36,1
Nadiren	Frekans	70 _a	31 _a	44 _a	24 _a	24 _a	193
	%	30,7	34,8	29,7	25,5	20,5	28,6
Hiçbir zaman	Frekans	44 _a	13 _a	19 _a	16 _a	11 _a	103
	%	19,3	14,6	12,8	17,0	9,4	15,2
Toplam	Frekans	228	89	148	94	117	676
	%	100	100	100	100	100	100
$\chi^2_p = 24,517$		P = 0,017		KHO = 0 (%0,0)			

Teravîh namazı kılma ibadetini yerine getirme durumu ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, teravîh namazı ibadetini yerine getirme bakımından örneklemin akademik unvan grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,017). Teravîh namazı kılma ibadetini yerine getirme durumu bakımından akademik unvan grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Profesörler (%32,5), Araştırma Görevlilerine (%14,9) ve Doktor Öğretim Üyelerine (%17,6) göre teravîh namazlarını düzenli (her zaman) kılma ibadetlerini istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek oranda yerine getirmektedirler. Doçentler (%21,3), Doktor Öğretim Üyeleri (%17,6), Öğretim Görevlileri (%20,2) ve Araştırma Görevlileri (%14,9) teravîh namazı ibadetini düzenli olarak yerine getirmek bakımından anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Aynı şekilde Profesörler, Doçentler ve Öğretim Görevlileri arasında da teravîh namazı ibadetini düzenli olarak yerine getirmek bakımından anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Örneklemin teravîh namazı ibadetini yerine getirme durumu ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 156'da verilmiştir.

Teravîh namazı kılma ibadetini yerine getirme durumu ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, günlük beş vakit namaz ibadetini yerine getirme bakımından örneklemin siyasi kimlik grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna

ulaşmıştır ($p=0,000$). Teravih namazı kılma ibadetini yerine getirme durumu bakımından siyasi kimlik grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Muhafazakârlar (%41,6); sosyal demokratlara (%4,1), laiklere (%5,6), liberallere (%5,5), milliyetçilere (%14,3) ve Diğer (%12,1) gruba göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek oranda teravih namazı kılma ibadetini düzenli (her zaman) olarak yerine getirmektedir. Sosyal demokratlar, laikler, liberaller, milliyetçiler ve Diğer siyasi kimliğe sahip akademisyenler arasında teravih kılma ibadetini düzenli olarak yerine getirme durumu bakımından anlamlı bir fark yoktur.

Tablo 156: Teravih namazı ibadeti ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişki

Teravih namazını ne sıklıkta kılarırsınız?		Siyasi Kimlik						Toplam
		Muhafazakâr	Sosyal Demokrat	Laik	Liberal	Milliyetçi	Diğer	
Her zaman	Frekans	89 _a	3 _b	4 _b	3 _b	33 _b	4 _b	136
	%	41,6	4,1	5,6	5,5	14,3	12,5	20,1
Ara sıra	Frekans	87 _a	20 _{a,b}	11 _b	15 _{a,b}	97 _a	14 _a	244
	%	40,7	27,0	15,5	27,3	42,2	43,8	36,1
Nadiren	Frekans	33 _a	23 _{a,b}	28 _b	22 _b	77 _b	10 _{a,b}	193
	%	15,4	31,1	39,4	40,0	33,5	31,3	28,6
Hiçbir zaman	Frekans	5 _a	28 _b	28 _b	15 _b	23 _c	4 _{a,b,c}	103
	%	2,3	37,8	39,4	27,3	10,0	12,5	15,2
Toplam	Frekans	214	74	71	55	230	32	676
	%	100	100	100	100	100	100	100
$\chi^2_p = 197,463$		P = 0,000			KHO = 1 (%4,2)			

3.2.3.4. Bayram Namazı

Örneklemin Bayram namazı ibadetini yerine getirme durumu ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 157’de verilmiştir.

Tablo 157: Bayram namazı ibadeti ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki

Bayram namazını ne sıklıkta kılarırsınız?		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Her zaman	Frekans	26 _a	341 _b	367
	%	10,6	79,1	54,3
Ara sıra	Frekans	8 _a	57 _b	65
	%	3,3	13,2	9,6
Nadiren	Frekans	17 _a	16 _a	33
	%	6,9	3,7	4,9
Hiçbir zaman	Frekans	194 _a	17 _b	211
	%	79,2	3,9	31,2
Toplam	Frekans	245	431	676
	%	100	100	100
$\chi^2_p = 437,781$		P = 0,000		KHO = 0 (%0,0)

Bayram namazı ibadetini yerine getirme sıklığı ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, Bayram namazı ibadetini yerine getirme bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p=0,000$). Örneklem genelinin Bayram namazını düzenli (her zaman) kılma oranı %54,3'dür. Erkeklerin Bayram namazını düzenli olarak kılmalarının oranı (%79,1), kadınların Bayram namazını düzenli olarak kılma oranından (%10,6) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Örneklem genelinin Bayram namazını "hiçbir zaman" kılma sıklığı oranı %31,2'dir. Erkeklerin hiçbir zaman Bayram namazı kılmamalarının oranı (%3,9), kadınların hiçbir zaman Bayram namazı kılmamalarının oranından (%79,2) anlamlı bir şekilde daha düşük bulunmuştur.

Örneklemin Bayram namazı ibadetini yerine getirme durumu ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiye ait yargılar ve istatistiki bilgiler Tablo 158'de verilmiştir.

Tablo 158: Bayram namazı ibadeti ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki

Bayram namazını ne sıklıkta kılarıyorsunuz?		Medeni Durum		Toplam
		Evli	Evli Değil	
Her zaman	Frekans	319 _a	48 _b	367
	%	62,4	29,1	54,3
Ara sıra	Frekans	50 _a	15 _a	65
	%	9,8	9,1	9,6
Nadiren	Frekans	18 _a	15 _b	33
	%	3,5	9,1	4,9
Hiçbir zaman	Frekans	124 _a	87 _b	211
	%	24,3	52,7	31,2
Toplam	Frekans	511	165	676
	%	100	100	100
$\chi^2_p = 65,884$		P = 0,000		KHO = 0 (%0,0)

Bayram namazı ibadetini yerine getirme sıklığı ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, Bayram namazı ibadetini yerine getirme bakımından evli ve evli olmayan akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p=0,000$). Evlilerin Bayram namazını düzenli olarak kılmalarının oranı (%62,4), evli olmayanlara Bayram namazını düzenli olarak kılma oranından (%29,1) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yüksektir. Evli akademisyenlerin hiçbir zaman Bayram namazı kılmamalarının oranı (%24,3), kadınların hiçbir zaman Bayram

namazı kılmamalarının oranından (%52,7) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşük bulunmuştur.

Örneklemin Bayram namazı ibadetini yerine getirme durumu ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait yargılar ve istatistiki bilgiler Tablo 159’da verilmiştir.

Tablo 159: Bayram namazı ibadeti ile yaş değişkeni arasındaki ilişki

Bayram namazını ne sıklıkta kılarıyorsunuz?	Yaş Grupları			Toplam	
	≤ 30	31-44	45 ≤		
Her zaman	Frekans	70 _a	158 _b	139 _c	367
	%	39,1	50,3	76,0	54,3
Ara sıra	Frekans	13 _a	36 _a	16 _a	65
	%	7,3	11,5	8,7	9,6
Nadiren	Frekans	15 _a	12 _a	6 _a	33
	%	8,4	3,8	3,3	4,9
Hiçbir zaman	Frekans	81 _a	108 _a	22 _b	211
	%	45,3	34,4	12,0	31,2
Toplam	Frekans	179	314	183	676
	%	100	100	100	100
$\chi^2_p = 66,717$		P = 0,000		KHO = 0 (%0,0)	

Bayram namazı ibadetini yerine getirme sıklığı ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, Bayram namazı ibadetini yerine getirme bakımından akademisyenlerin yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,000).

45 ≤ yaş grubu akademisyenlerin Bayram namazı ibadetini düzenli olarak (her zaman) yerine getirme oranı (%76,0), 31- 44 yaş grubu akademisyenlere (%50,3) ve ≤ 30 yaş grubu akademisyenlere (%39,1) göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir. 31- 44 yaş grubu akademisyenlerin Bayram namazı ibadetini düzenli olarak (her zaman) yerine getirme oranı (%50,3) da ≤ 30 yaş grubu akademisyenlerin oranına (%39,1) göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir. 45 ≤ yaş grubu akademisyenlerin hiçbir zaman Bayram namazı kılmamalarının oranı (%12,0), 31- 44 yaş grubu akademisyenlerin (%34,4) ve ≤ 30 yaş grubu akademisyenlerin hiçbir zaman Bayram namazı kılmamalarının oranından (%45,3) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşüktür.

Örneklemin Bayram namazı ibadetini yerine getirme durumu ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 160’da verilmiştir.

Tablo 160: Bayram namazı ibadeti ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişki

Bayram namazını ne sıklıkta kılarırsınız?	Aylık Toplam Gelir			Toplam	
	Düşük	Orta	Yüksek		
Her zaman	Frekans	114	159	94	367
	%	50,9	59,6	50,8	54,3
Ara sıra	Frekans	19	24	22	65
	%	8,5	9,0	11,9	9,6
Nadiren	Frekans	8	14	11	33
	%	3,6	5,2	5,9	4,9
Hiçbir zaman	Frekans	83	70	58	211
	%	37,1	26,2	31,4	31,2
Toplam	Frekans	224	267	185	676
	%	100	100	100	100
$\chi^2_p = 9,528$		P = 0,146		KHO = KHO = 0 (%0,0)	

Bayram namazı ibadetini yerine getirme durumu ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, Bayram namazı ibadetini yerine getirme bakımından örneklemin aylık toplam gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır (p=0,146).

Örneklemin Bayram namazı ibadetini yerine getirme durumu ile akademik unvanları değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 161’de verilmiştir.

Tablo 161: Bayram namazı ibadeti ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişki

Bayram namazını ne sıklıkta kılarırsınız?	Akademik Unvanlar					Toplam	
	Arş. Gör.	Öğr. Gör.	Dr. Öğr. Üyesi	Doç. Dr.	Prof. Dr.		
Her zaman	Frekans	103 _a	49 _a	66 _a	58 _{a, b}	91 _b	367
	%	45,2	55,1	44,6	61,7	77,8	54,3
Ara sıra	Frekans	19 _a	10 _a	14 _a	12 _a	10 _a	65
	%	8,3	11,2	9,5	12,8	8,5	9,6
Nadiren	Frekans	17 _a	2 _a	6 _a	3 _a	5 _a	33
	%	7,5	2,2	4,1	3,2	4,3	4,9
Hiçbir zaman	Frekans	89 _a	28 _{a, b}	62 _a	21 _{b, c}	11 _c	211
	%	39,0	31,5	41,9	22,3	9,4	31,2
Toplam	Frekans	228	89	148	94	117	676
	%	100	100	100	100	100	100
$\chi^2_p = 55,936$		P = 0,000		KHO = 2 (%10)			

Bayram namazı ibadetini yerine getirme durumu ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, Bayram namazı ibadetini yerine getirme bakımından örneklemin akademik unvan grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,000).

Profesörlerin (%77,8) Bayram namazı ibadetini düzenli (her zaman) olarak yerine getirme oranları, Araştırma Görevlilerine (%45,5), Öğretim Görevlilerine (%55,5) ve Dr. Öğretim Üyelerine (%44,6) göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Doçentlerin (%61,7) Bayram namazı ibadetini düzenli olarak yerine getirme bakımından, Profesörler (%77,8), Araştırma Görevlileri (%45,5), Öğretim Görevlileri (%55,5) ve Dr. Öğretim Üyeleri (%44,6) ile arasında anlamlı bir fark yoktur. Profesörlerin hiçbir zaman Bayram namazı kılmamalarının oranı (%9,4), Dr. Öğretim Üyelerinden (%41,9), Öğretim Görevlilerinden (%31,5) ve Araştırma Görevlilerinin (%39,0) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşüktür. Profesörler (%9,4) ile Doçentler (%22,3), arasında anlamlı bir fark yoktur. Dr. Öğretim Üyeleri, Öğretim Görevlileri ve Araştırma Görevlileri arasında da anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Doçentlerin hiçbir zaman Bayram namazı kılmamalarının oranı (%22,3), Dr. Öğretim Üyelerine (%41,9), Araştırma Görevlilerine (%39,0) göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşüktür.

Örneklemin Bayram namazı ibadetini yerine getirme durumu ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait yargılar ve istatistiki bilgiler Tablo 162’de verilmiştir.

Tablo 162. Bayram namazı ibadeti ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişki

Bayram namazını ne sıklıkta kılarıyorsunuz?		Siyasi Kimlik						Toplam
		Muhafazakâr	Sosyal Demokrat	Laik	Liberal	Milliyetçi	Diğer	
Her zaman	Frekans	157	16	13	20	146	15	367
	%	73,4	21,6	18,3	36,4	63,5	46,9	54,3
Ara sıra	Frekans	12	11	7	8	23	4	65
	%	5,6	14,9	9,9	14,5	10,0	12,5	9,6
Nadiren	Frekans	7	6	6	6	7	1	33
	%	3,3	8,1	8,5	10,9	3,0	3,1	4,9
Hiçbir zaman	Frekans	38	41	45	21	54	12	211
	%	17,8	55,4	63,4	38,2	23,5	37,5	31,2
Toplam	Frekans	214	74	71	55	230	32	676
	%	100	100	100	100	100	100	100
$\chi^2 =$ Hesaplanamadı		P = Hesaplanamadı				KHO = 5 (%20,8)		

Bayram namazı ibadetini yerine getirme durumu ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, 5’den küçük beklenen frekansların tüm beklenen frekanslara oranı KHO=%20,8 olarak bulunmuştur.

Yapılan Khi-kare Exact testinde ise Fisher Exact khi-kare istatistiği hesaplanamamıştır. Düzenli olarak (her zaman) Bayram namazı kılma sıklığı bakımından akademisyenlerin sıralamasının; muhafazakâr (%73,4), milliyetçi (%63,5), Diğer (%46,9), liberal (%36,4), sosyal demokrat (%21,6), laik (%18,3) ve olduğu görülmektedir. Hiçbir zaman Bayram namazı kılmama sıklığı bakımından sıralamanın ise muhafazakâr (%32,2), milliyetçi (%45,7), liberal (%52,7), Diğer (%059,4), laik (%73,2) ve sosyal demokrat (%77,0) olduğu görülmektedir.

3.2.3.5.Nafile Namaz

Örneklemin nafile namaz ibadetini yerine getirme durumu ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 163’de verilmiştir.

Tablo 163: Nafile namaz ibadeti ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki

Nafile namazını ne sıklıkta kılarıyorsunuz?	Cinsiyet		Toplam	
	Kadın	Erkek		
Her zaman	Frekans	6 _a	26 _b	32
	%	2,4	6,0	4,7
Ara sıra	Frekans	61 _a	117 _a	178
	%	24,9	27,1	26,3
Nadiren	Frekans	62 _a	151 _b	213
	%	25,3	35,0	31,5
Hiçbir zaman	Frekans	116 _a	137 _b	253
	%	47,3	31,8	37,4
Toplam	Frekans	245	431	676
	%	100	100	100
$\chi^2 = 19,335$		P = 0,000		KHO = 0 (% 0,0)

Nafile namaz kılma ibadetini yerine getirme durumu ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, nafile namaz ibadetini yerine getirme bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,000).

Nafile namaz ibadetini yerine getirme durumu bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Örneklemin düzenli olarak nafile namaz kılma alışkanlığı ortalaması %4,7 ile oldukça düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Erkeklerin düzenli olarak nafile namaz kılmalarının oranı %6,0 ile kadınların oranından (%2,4) anlamlı bir şekilde daha

yüksek bulunmuştur. Erkeklerin “nadiren” sıklıkta nafîle namaz kılmalarının oranı (%35,0) kadınların oranından (%25,3) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Erkeklerin hiç nafîle namaz kılmamalarının oranı %31,8 ile kadınların oranından (%47,3) anlamlı bir şekilde daha düşük bulunmuştur. Bu sonuçlara göre erkeklerin nafîle namaz kılma hassasiyetlerinin kadınlardan daha yüksek olduğu söylenebilir.

Örneklemin nafîle namaz ibadetini yerine getirme durumu ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 164’de verilmiştir.

Tablo 164: Nafîle namaz ibadeti ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki

Nafîle namazını ne sıklıkta kılarıyorsunuz?		Medeni Durum		Toplam
		Evli	Evli Değil	
Her zaman	Frekans	29 _a	3 _b	32
	%	5,7	1,8	4,7
Ara sıra	Frekans	142 _a	36 _a	178
	%	27,8	21,8	26,3
Nadiren	Frekans	169 _a	44 _a	213
	%	33,1	26,7	31,5
Hiçbir zaman	Frekans	171 _a	82 _b	253
	%	33,5	49,7	37,4
Toplam	Frekans	511	165	676
	%	100	100	100
$\chi^2_p = 16,014$		P = 0,001		KHO = 0 (% 0,0)

Nafîle namaz kılma ibadetini yerine getirme durumu ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, nafîle namaz kılma ibadetini yerine getirme bakımından evli ve evli olmayan akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,001). Nafîle namaz kılma ibadetini yerine getirme durumu bakımından evli ve evli olmayan akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Evlilerin düzenli olarak nafîle namaz kılmalarının oranı (%5,7) kadınların oranından (%1,8) anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Evlilerin hiç nafîle namaz kılmamalarının oranı (%49,7) kadınların oranından (%35,5) anlamlı bir şekilde daha düşük bulunmuştur. Bu sonuçlara göre evlilerin nafîle namaz kılma hassasiyetlerinin evli olmayanlara göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Örneklemin nafile namaz ibadetini yerine getirme durumu ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 165’de verilmiştir.

Tablo 165: Nafile namaz ibadeti ile yaş değişkeni arasındaki ilişki

Nafile namazını ne sıklıkta kılarıyorsunuz?	Yaş Grupları			Toplam	
	≤ 30	31-44	45 ≤		
Her zaman	Frekans	3 _a	17 _a	12 _a	32
	%	1,7	5,4	6,6	4,7
Ara sıra	Frekans	35 _a	92 _a	51 _a	178
	%	19,6	29,3	27,9	26,3
Nadiren	Frekans	52 _a	103 _a	58 _a	213
	%	29,1	32,8	31,7	31,5
Hiçbir zaman	Frekans	89 _a	102 _b	62 _b	253
	%	49,7	32,5	33,9	37,4
Toplam	Frekans	179	314	183	676
	%	100	100	100	100
$\chi^2_p = 19,872$		P = 0,003		KHO = 0 (% 0,0)	

Nafile namaz kılma ibadetini yerine getirme durumu ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, nafile namaz kılma ibadetini yerine getirme bakımından örneklemin yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,003). Nafile namaz kılma ibadetini yerine getirme durumu bakımından yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Nafile namazını düzenli kılma, ara sıra kılma ve nadiren kılma sıklıkları bakımından yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Ancak hiç nafile namaz kılmama bakımından ≤ 30 yaş grubunun (%49,7) oranı, 31-44 yaş grubuna (%32,5) ve 45 ≤ yaş grubuna (%33,9) göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir. 31-44 yaş grubu ile 45 ≤ yaş grubu arasında hiç nafile namaz kılmama bakımından anlamlı bir fark yoktur. Bu sonuca göre, akademisyenlerin yaşı yükseldikçe nafile namaz kılma bakımından hassasiyetlerinin arttığı söylenebilir.

Örneklemin Nafile Namaz ibadetini yerine getirme durumu ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 166’da verilmiştir.

Nafile namaz kılma ibadetini yerine getirme durumu ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, nafile vakit namaz kılma ibadetini yerine getirme bakımından örneklemin aylık toplam gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı

sonucuna ulaşılmıştır (p=0,934). Nafile namaz kılma ibadetini yerine getirme durumu bakımından aylık toplam gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Tablo 166'dan da görüleceği üzere, nafile namazı kılma sıklıkları bakımından aylık toplam gelir gruplarının oranları birbirine çok yakındır.

Tablo 166: Nafile namaz ibadeti ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişki

Nafile namazını ne sıklıkta kılarınsınız?		Aylık Toplam Gelir			Toplam
		Düşük	Orta	Yüksek	
Her zaman	Frekans	10	14	8	32
	%	4,5	5,2	4,3	4,7
Ara sıra	Frekans	55	72	51	178
	%	24,6	27,0	27,6	26,3
Nadiren	Frekans	68	87	58	213
	%	30,4	32,6	31,4	31,5
Hiçbir zaman	Frekans	91	94	68	253
	%	40,6	35,2	36,8	37,4
Toplam	Frekans	224	267	185	676
	%	100	100	100	100
$\chi^2_p = 1,844$		P = 0,934		KHO = 0 (% 0,0)	

Örneklemin nafile namaz ibadetini yerine getirme durumu ile akademik unvanları değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 167'de verilmiştir.

Tablo 167: Nafile namaz ibadeti ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişki

Nafile namazını ne sıklıkta kılarınsınız?		Akademik Unvanlar					Toplam	
		Arş. Gör.	Öğr. Gör.	Dr. Öğr. Üyesi	Doç. Dr.	Prof. Dr.		
Her zaman	Frekans	8	4	9	3	8	32	
	%	3,5	4,5	6,1	3,2	6,8	4,7	
Ara sıra	Frekans	47	23	44	31	33	178	
	%	20,6	25,8	29,7	33,0	28,2	26,3	
Nadiren	Frekans	75	26	44	27	41	213	
	%	32,9	29,2	29,7	28,7	35,0	31,5	
Hiçbir zaman	Frekans	98	36	51	33	35	253	
	%	43,0	40,4	34,5	35,1	29,9	37,4	
Toplam		Frekans	228	89	148	94	117	676
		%	100	100	100	100	100	100
$\chi^2_p = 13,565$		P = 0,329		KHO = 2 (%10,0)				

Nafile namaz kılma ibadetini yerine getirme durumu ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, nafile vakit namaz kılma ibadetini yerine getirme bakımından örneklemin akademik unvan grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (p=0,329). Nafile namaz kılma ibadetini yerine getirme durumu

bakımından akademik grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Tablo 167’den de görüleceği üzere, nafile namazı kılma sıklıkları bakımından akademik unvan gruplarının oranları birbirine oldukça yakındır.

Örneklemin nafile namaz ibadetini yerine getirme durumu ile siyasi Kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 168’de verilmiştir.

Tablo 168: Nafile namaz ibadeti ile siyasi Kimlik değişkeni arasındaki ilişki

Nafile namazını ne sıklıkta kılarırsınız?		Siyasi Kimlik						Toplam	
		Muhafazakâr	Sosyal Demokrat	Laik	Liberal	Milliyetçi	Diğer		
Her zaman	Frekans	24 _a	0 _b	0 _b	0 _{a, b}	8 _b	0 _{a, b}	32	
	%	11,2	0,0	0,0	0,0	3,5	0,0	4,7	
Ara sıra	Frekans	84 _a	10 _b	10 _b	8 _b	57 _b	9 _{a, b}	178	
	%	39,3	13,5	14,1	14,5	24,8	28,1	26,3	
Nadiren	Frekans	61 _a	15 _a	17 _a	21 _a	88 _a	11 _a	213	
	%	28,5	20,3	23,9	38,2	38,3	34,4	31,5	
Hiçbir zaman	Frekans	45 _a	49 _b	44 _b	26 _{b, c}	77 _c	12 _{a, b, c}	253	
	%	21,0	66,2	62,0	47,3	33,5	37,5	37,4	
Toplam		Frekans	214	74	71	55	230	32	676
		%	100	100	100	100	100	100	100
$\chi^2 = 110,752$		P = 0,000			KHO = 4 (% 16,7)				

Nafile namaz kılma ibadetini yerine getirme durumu ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, nafile namaz ibadetini yerine getirme bakımından örneklemin siyasi kimlik grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,000).

Nafile namaz kılma ibadetini yerine getirme durumu bakımından siyasi kimlik grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Muhafazakârlar (%11,2); sosyal demokratlara (%0,0), laiklere (%0,0), liberallere (%0,0), milliyetçilere (%3,5) ve Diğer (%0,0) gruba göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek oranda nafile namaz kılma ibadetini düzenli olarak yerine getirmektedir.

3.2.3.6. Teheccüd Namazı

Örneklemin Teheccüd namazı ibadetini yerine getirme durumu ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 169’da verilmiştir.

Tablo 169: Teheccüd namazı ibadeti ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki

Teheccüd namazını ne sıklıkta kılarıyorsunuz?		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Her zaman	Frekans	2	12	14
	%	0,8	2,8	2,1
Ara sıra	Frekans	30	65	95
	%	12,2	15,1	14,1
Nadiren	Frekans	64	172	236
	%	26,1	39,9	34,9
Hiçbir zaman	Frekans	149	182	331
	%	60,8	42,2	49,0
Toplam	Frekans	245	431	676
	%	100	100	100
$\chi^2_p = 23,341$		P = 0,059		KHO = 0 (%0,0)

Teheccüd namazı ibadetini yerine getirme sıklığı ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, Teheccüd namazı ibadetini yerine getirme bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (p=0,059).

Örneklemin Teheccüd namazı ibadetini yerine getirme durumu ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiye ait yargılar ve istatistiki bilgiler Tablo 170'de verilmiştir.

Tablo 170: Teheccüd namazı ibadeti ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki

Teheccüd namazını ne sıklıkta kılarıyorsunuz?		Medeni Durum		Toplam
		Evli	Evli Değil	
Her zaman	Frekans	12 _a	2 _a	14
	%	2,3	1,2	2,1
Ara sıra	Frekans	76 _a	19 _a	95
	%	14,9	11,5	14,1
Nadiren	Frekans	191 _a	45 _b	236
	%	37,4	27,3	34,9
Hiçbir zaman	Frekans	232 _a	99 _b	331
	%	45,4	60,0	49,0
Toplam	Frekans	511	165	676
	%	100	100	100
$\chi^2_p = 10,855$		P = 0,013		KHO = 1 (%12,5)

Teheccüd namazı ibadetini yerine getirme sıklığı ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, Teheccüd namazı ibadetini yerine getirme bakımından evli ve evli olmayan akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,013).

Evli akademisyenler (%2,1) ile evli olmayan akademisyenler (%1,3) arasında Teheccüd namazını düzenli (her zaman) olarak kılma oranı bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Evli akademisyenlerin hiçbir zaman Teheccüd namazı kılmamalarının oranı (%45,4), kadınların hiçbir zaman Teheccüd namazı kılmamalarının oranından (%60,0) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşük bulunmuştur.

Örneklemin Teheccüd namazı ibadetini yerine getirme durumu ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 171’de verilmiştir.

Tablo 171: Teheccüd namazı ibadeti ile yaş değişkeni arasındaki ilişki

Teheccüd namazını ne sıklıkta kılarıyorsunuz?		Yaş Grupları			Toplam
		≤ 30	31-44	45 ≤	
Her zaman	Frekans	2 _a	6 _a	6 _a	14
	%	1,1	1,9	3,3	2,1
Ara sıra	Frekans	16 _a	44 _{a,b}	35 _b	95
	%	8,9	14,0	19,1	14,1
Nadiren	Frekans	57 _a	115 _a	64 _a	236
	%	31,8	36,6	35,0	34,9
Hiçbir zaman	Frekans	104 _a	149 _{a,b}	78 _b	331
	%	58,1	47,5	42,6	49,0
Toplam	Frekans	179	314	183	676
	%	100	100	100	100
$\chi^2_p = 114,244$		P = 0,027		KHO = 2 (%16,7)	

Teheccüd namazı ibadetini yerine getirme sıklığı ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, Teheccüd namazı ibadetini yerine getirme bakımından akademisyenlerin yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,027). 45 ≤ yaş grubu akademisyenlerin (%3,3), 31- 44 yaş grubu akademisyenlerin (%1,9) ve ≤ 30 yaş grubu akademisyenlerin (%1,1) Teheccüd namazı ibadetini düzenli olarak (her zaman) yerine getirme bakımından aralarında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. 45 ≤ yaş grubu akademisyenlerin hiçbir zaman Teheccüd namazı kılmamalarının oranı (%42,6), 31- 44 yaş grubu akademisyenlerin (%47,5) ve ≤ 30 yaş grubu akademisyenlerin hiçbir zaman Cuma namazı kılmamalarının oranından (%58,1) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşüktür.

Örneklemin Teheccüd namazı ibadetini yerine getirme durumu ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait yargılar ve istatistiki bilgiler Tablo 172’de

verilmiştir.

Tablo 172: Teheccüd namazı ibadeti ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişki

Teheccüd namazını ne sıklıkta kılarırsınız?		Aylık Toplam Gelir			Toplam
		Düşük	Orta	Yüksek	
Her zaman	Frekans	5	8	1	14
	%	2,2	3,0	0,5	2,1
Ara sıra	Frekans	28	41	26	95
	%	12,5	15,4	14,1	14,1
Nadiren	Frekans	79	99	58	236
	%	35,3	37,1	31,4	34,9
Hiçbir zaman	Frekans	112	119	100	331
	%	50,0	44,6	54,1	49,0
Toplam	Frekans	224	267	185	676
	%	100	100	100	100
$\chi^2_p = 7,051$		P = 0,316		KHO = 2 (%16,7)	

Teheccüd namazı ibadetini yerine getirme durumu ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, Teheccüd namazı ibadetini yerine getirme bakımından örneklemin aylık toplam gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (p=0,316).

Örneklemin Teheccüd namazı ibadetini yerine getirme durumu ile akademik unvanları değişkeni arasındaki ilişkiye ait yargılar ve istatistiki bilgiler Tablo 173’de verilmiştir.

Tablo 173: Teheccüd namazı ibadeti ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişki

Teheccüd namazını ne sıklıkta kılarırsınız?		Akademik Unvanlar					Toplam
		Arş. Gör.	Öğr. Gör.	Dr. Öğr. Üy.	Doç. Dr.	Prof. Dr.	
Her zaman	Frekans	2	2	4	2	4	14
	%	0,9	2,2	2,7	2,1	3,4	2,1
Ara sıra	Frekans	21	14	25	18	17	95
	%	9,2	15,7	16,9	19,1	14,5	14,1
Nadiren	Frekans	81	28	48	32	47	236
	%	35,5	31,5	32,4	34,0	40,2	34,9
Hiçbir zaman	Frekans	124	45	71	42	49	331
	%	54,4	50,6	48,0	44,7	41,9	49,0
Toplam	Frekans	228	89	148	94	117	676
	%	100	100	100	100	100	100
$\chi^2_F =$ Hesaplanamadı		P = Hesaplanamadı			KHO = 5 (%25,0)		

Teheccüd namazı ibadetini yerine getirme durumu ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, 5’den küçük beklenen frekansların tüm beklenen frekanslara oranı KHO=%25 olarak bulunmuştur.

Yapılan Khi-kare Exact testinde ise Fisher Exact khi-kare istatistiği hesaplanamamıştır. Düzenli olarak (her zaman) Teheccüd namazı kılma sıklığı bakımından akademisyenlerin sıralamasının; Profesör (%3,4), Dr. Öğretim Üyesi (%2,7), Öğretim Görevlisi (%2,2), Doçent (%2,1) ve Araştırma Görevlisi (%0,9) olduğu görülmektedir. Hiçbir zaman Teheccüd namazı kılmama sıklığı bakımından sıralamanın ise Profesör (%41,9), Doçent (%44,7) Dr. Öğretim Üyesi (%48,0), Öğretim Görevlisi (%50,6), ve Araştırma Görevlisi (%54,4) olduğu görülmektedir.

Örneklemin Teheccüd namazı ibadetini yerine getirme durumu ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait yargılar ve istatistiki bilgiler Tablo 174’de verilmiştir.

Tablo 174: Teheccüd namazı ibadeti ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişki

Teheccüd namazını ne sıklıkta kılarıyorsunuz?		Siyasi Kimlik						Toplam
		Muhafazakâr	Sosyal Demokrat	Laik	Liberal	Milliyetçi	Diğer	
Her zaman	Frekans	10	0	0	0	4	0	14
	%	4,7	0,0	0,0	0,0	1,7	0,0	2,1
Ara sıra	Frekans	52	6	5	2	26	4	95
	%	24,3	8,1	7,0	3,6	11,3	12,5	14,1
Nadiren	Frekans	83	11	14	24	95	9	236
	%	38,8	14,9	19,7	43,6	41,3	28,1	34,9
Hiçbir zaman	Frekans	69	57	52	29	105	19	331
	%	32,2	77,0	73,2	52,7	45,7	59,4	49,0
Toplam	Frekans	214	74	71	55	230	32	676
	%	100	100	100	100	100	100	100
χ^2_F = Hesaplanamadı		P = Hesaplanamadı				KHO = 7 (%29,2)		

Teheccüd namazı ibadetini yerine getirme durumu ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare analizi sonucunda, 5’den küçük beklenen frekansların tüm beklenen frekanslara oranı KHO=%29,2 olarak bulunmuştur. Yapılan Khi-kare Exact testinde ise Fisher Exact khi-kare istatistiği hesaplanamamıştır. Düzenli olarak (her zaman) Teheccüd namazı kılma sıklığı bakımından akademisyenlerin sıralamasının; muhafazakâr (%4,7), milliyetçi (%2,7), liberal (%0,0), Diğer (%0,0), laik (%0,0) ve sosyal demokrat (%0,0) olduğu görülmektedir. Hiçbir zaman Teheccüd namazı kılmama sıklığı bakımından sıralamanın ise muhafazakâr (%32,2), milliyetçi (%45,7), liberal (%52,7), Diğer (%59,4), laik (%73,2) ve sosyal demokrat (%77,0) olduğu görülmektedir.

Örneklemin günlük beş vakit namazı, Cuma namazını ve teravih namazını kılma sıklıklarına bakıldığında, Namaz İbadetleri bahsinde Tablo 156, Tablo 162 ve Tablo 168'de de görüldüğü gibi, namaz kılma sıklıkları farklı olmakla beraber (her zaman %33,9, ara sıra %37,6 ve nadiren %18,8) günlük beş vakit namazı kadınların %90,3, erkeklerin ise (her zaman %52,4, ara sıra %21,3 ve nadiren %16,9) %90,6 oranında, Cuma namazını kadınların (her zaman %8,6, ara sıra %4,1 ve nadiren %9,8) %22,5, erkeklerin ise (her zaman %77,3, ara sıra %12,8 ve nadiren %5,6) %95,7 oranında, teravih namazını kadınların (her zaman %8,2, ara sıra %33,5 ve nadiren %33,5) %75,2, erkeklerin ise (her zaman %26,9, ara sıra %37,6 ve nadiren %25,8) %90,3 oranında kıldıkları görülmektedir.

Araştırma bulguları, örneklemin namaz kılma oranları, cinsiyet değişkeni bakımından değerlendirildiğinde özellikle Cuma namazı kılma oranlarının açık ara farklı oldukları anlaşılmaktadır. Söz konusu durumun, Cuma namazının kadınlara farz olup olmadığı tartışmasından kaynaklı olduğu bilinen bir realitedir. Bu konuda, Cuma namazının kadınlara farz olmadığına dair gerek Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulunun Yıl: 1997-Karar No:26 (<https://kurul.diyamet.gov.tr/Karar-Mutalaa-Cevap/2633/Cuma-namazı-kadınlara-farz-midir>) ve Yıl: 2002- Karar No: 50 (<https://kurul.diyamet.gov.tr/Karar-Mutalaa-Cevap/2990/Cuma-namazı-ve-zuhr-i-ahir>) kararlarında gerek Karaman (1993)'ın TDV İslâm Ansiklopedisi için yazmış olduğu “Cuma” maddesinde gerekse Koç (2021)'un “Cuma Namazının Sıhhat Şartlarından Olan Şehir, Cami ve İzin Konularının Osmanlı Hukukundaki Yeri” adlı çalışmasında detaylı bir biçimde tartışılmıştır.

3.3.Dinin Tecrübe Boyutu ile İlgili Bulgular

3.3.1.Dini Duygu ve Doyum Hissetme

Örneklemin “*İşinizi/mesleğinizi iyi yaptığınızda dini bir duygu ve doyum hisseder misiniz?*” sorusuna verdikleri cevapların normal dağılıma uygun olup olmadığına ilişkin yapılan çarpıklık (Ç) ve basıklık (B) analizi sonucunda verilerin $\text{Ç} = -0,950$ ve $\text{B} = 0,272$ ile normal dağılıma uygun olduğu görülmüştür.

Örneklemin, “İşinizi/mesleğinizi iyi yaptığınızda dini bir duygu ve doyum hisseder misiniz?” sorusuna verdikleri cevapların cinsiyet değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan Bağımsız t testi sonuçları Tablo 175’de verilmiştir.

Tablo 175: İşlerini/mesleklerini iyi yaptıklarında dini bir duygu ve doyum hissetme durumları ile cinsiyet değişkeninin ilişkisine ait Bağımsız t testi sonuçları

Cinsiyet	n	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
Kadın	245	3,80	1,119	0,072	-0,711	0,477
Erkek	431	3,86	1,151	0,055		

Tablo 175’den görüldüğü üzere, kadın ve erkek akademisyenler arasında *İşlerini/mesleklerini iyi yaptıklarında dini bir duygu ve doyum hissetme* bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur ($p=0,477$). Kadınların cevap ortalaması 3,80/5, erkeklerin cevap ortalaması ise 3,86/5’dir. Örneklemin *İşlerini/mesleklerini iyi yaptıklarında dini bir duygu ve doyum hissetmeleri* cinsiyet değişkeni bakımından “çoğu zaman” seviyesine oldukça yakın bir şekilde gerçekleştiği söylenebilir.

Örneklemin, “İşinizi/mesleğinizi iyi yaptığınızda dini bir duygu ve doyum hisseder misiniz?” sorusuna verdikleri cevapların medeni durum değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan Bağımsız t testi sonuçları Tablo 176’da verilmiştir.

Tablo 176: İşlerini/mesleklerini iyi yaptıklarında dini bir duygu ve doyum hissetme durumları ile medeni durum değişkeninin ilişkisine ait Bağımsız t testi sonuçları

Medeni Durum	n	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
Evli	511	3,96	1,098	0,049	4,887	0,000
Evli Değil	165	3,47	1,187	0,092		

Tablo 176’dan görüldüğü üzere, örneklemin evli ve evli olmayan grupları arasında *İşlerini/mesleklerini iyi yaptıklarında dini bir duygu ve doyum hissetme* bakımından aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,000$). Evli akademisyenlerin bu yargıya verdikleri cevapların ortalaması 3,96/5 ve evli olmayan akademisyenlerin cevap ortalaması 3,47/5’dir. Bu sonuçlara göre evli akademisyenlerin *İşlerini/mesleklerini iyi yaptıklarında dini bir duygu ve doyum hissetme duyguları* evli olmayan akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Örneklemin, “İşinizi/mesleğinizi iyi yaptığınızda dini bir duygu ve doyum hisseder misiniz?” sorusuna verdikleri cevapların yaş değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 177’de verilmiştir.

Tablo 177: İşlerini/mesleklerini iyi yaptıklarında dini bir duygu ve doyum hissetme durumları ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Yaş Grupları Arası	19,587	2	9,794		
Yaş Grupları İçi	856,513	673	1,273	7,695	0,000
Toplam	876,101	675	-		

Tablo 177’den görüldüğü üzere, örneklemin yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,000$). Varyansların homojenliği ile ilgili olarak yapılan Levene testinin anlam düzeyi $P=0,020$ bulunduğundan, yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Games-Howell testi sonuçları Tablo 178’de verilmiştir.

Tablo 178: Yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin Games-Howell testi sonuçları

Yaş Grubu (A)	Yaş Grubu (B)	Ortalamalar Farkı (A – B)	P
≤30	31-44	-0,124	0,478
	45≤	-0,445*	0,000
31-44	≤30	0,124	0,478
	45≤	-0,320*	0,005
45≤	≤30	0,445*	0,000
	31-44	0,320*	0,005

Tablo 178’de görüldüğü üzere, İşlerini/mesleklerini iyi yaptıklarında dini bir duygu ve doyum hissetmeleri konusunda 45≤ yaş grubu akademisyenlerin, ≤30 yaş grubu ve 31-44 yaş grubu akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek bir duygu ve doyuma ulaştıkları görülmektedir. ≤30 yaş grubu ile 31-44 yaş grubu akademisyenler arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Örneklemin, “İşinizi/mesleğinizi iyi yaptığınızda dini bir duygu ve doyum hisseder misiniz?” sorusuna verdikleri cevapların aylık toplam gelir değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 179’da verilmiştir.

Tablo 179: İşlerini/mesleklerini iyi yaptıklarında dini bir duygu ve doyum hissetme durumları ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişki ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Aylık Toplam gelir Grupları Arası	4,338	2	2,169		
Aylık Toplam gelir Grupları İçi	871,762	673	1,295	1,675	0,188
Toplam	876,101	675	-		

Tablo 196'dan görüldüğü üzere, örneklemin aylık toplam gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,188$). Örneklemin aylık gelir grupları arasında *İşlerini/mesleklerini iyi yaptıklarında dini bir duygu ve doyum hissetme duyguları* bakımından anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Örneklemin, "*İşinizi/mesleğinizi iyi yaptığınızda dini bir duygu ve doyum hisseder misiniz?*" sorusuna verdikleri cevapların akademik unvan değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 180'de verilmiştir.

Tablo 180: İşlerini/mesleklerini iyi yaptıklarında dini bir duygu ve doyum hissetme durumları ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Akademik Unvan Grupları Arası	12,430	4	3,107		
Akademik Unvan Grupları İçi	863,671	671	1,287	2,414	0,048
Toplam	876,101	675	-		

Tablo 180'den görüldüğü üzere, örneklemin akademik unvan grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,048$). Varyansların homojenliği ile ilgili olarak yapılan Levene testinin anlam düzeyi $P=0,094$ bulunduğundan, akademik unvan grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan LSD testi sonuçları Tablo 181'de verilmiştir.

Tablo 181'den görüldüğü üzere, *İşlerini/mesleklerini iyi yaptıklarında dini bir duygu ve doyum hissetmeleri* konusunda Prof. Dr., Doç. Dr. ve Dr. Öğr. Üyesi unvanlı akademisyenlerin Araştırma Görevlilerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek bir duygu ve doyuma ulaştıkları görülmektedir. Prof. Dr., Doç. Dr., Dr. Öğr. Üyesi ve Öğr. Gör. unvanlı akademisyenler arasında bir fark bulunmamaktadır.

Tablo 181: Akademik unvan grup ortalamaları arasındaki farka ilişkin LSD testi sonuçları

Akademik Unvan (A)	Akademik Unvan (B)	Ortalamalar Farkı (A – B)	P
Arş. Gör.	Öğr. Gör.	-0,272	0,055
	Dr. Öğr. Üyesi	-0,256*	0,033
	Doç. Dr.	-0,308*	0,027
	Prof. Dr.	-0,308*	0,017
Öğr. Gör.	Arş. Gör.	0,272	0,055
	Dr. Öğr. Üyesi	0,016	0,917
	Doç. Dr.	-0,036	0,830
	Prof. Dr.	-0,036	0,822
Dr. Öğr. Üyesi	Arş. Gör.	0,256*	0,033
	Öğr. Gör.	-0,016	0,917
	Doç. Dr.	-0,052	0,728
	Prof. Dr.	-0,052	0,712
Doç. Dr.	Arş. Gör.	0,308*	0,027
	Öğr. Gör.	0,036	0,830
	Dr. Öğr. Üyesi	0,052	0,728
	Prof. Dr.	0,000	0,999
Prof. Dr.	Arş. Gör.	0,308*	0,017
	Öğr. Gör.	0,036	0,822
	Dr. Öğr. Üyesi	0,052	0,712
	Doç. Dr.	0,000	0,999

Örneklemin, “İşinizi/mesleğinizi iyi yaptığınızda dini bir duygu ve doyum hisseder misiniz?” sorusuna verdikleri cevapların siyasi kimlik değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 182’de verilmiştir.

Tablo 182: İşlerini/mesleklerini iyi yaptıklarında dini bir duygu ve doyum hissetme durumları ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Siyasi Kimlik Grupları Arası	69,638	5	13,928	11,571	0,000
Siyasi Kimlik Grupları İçi	806,462	670	1,204		
Toplam	876,101	675	-		

Tablo 182’den görüldüğü üzere, örneklemin siyasi kimlik grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,000$). Varyansların homojenliği ile ilgili olarak yapılan Levene testinin anlam düzeyi $P=0,000$ olduğundan, siyasi kimlik grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Games-Howell testi sonuçları Tablo 183’de verilmiştir.

Tablo 183’den görüldüğü üzere, İşlerini/mesleklerini iyi yaptıklarında dini bir duygu ve doyum hissetmeleri konusunda muhafazakâr kimliğe sahip akademisyenlerin sosyal demokrat, laik, liberal, milliyetçi ve Diğer siyasi kimliğe sahip akademisyen gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek duygu ve doyuma

sahip oldukları anlaşılmaktadır. *İşlerini/mesleklerini iyi yaptıklarında dini bir duygu ve doyum hissetmeleri* konusunda sosyal demokrat, laik, liberal, milliyetçi ve Diğer siyasi kimliğe sahip akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Tablo 183: Siyasi kimlik grup ortalamaları arasındaki farka ilişkin Games-Howell testi sonuçları

Siyasi Kimlik (A)	Siyasi Kimlik (B)	Ortalamalar Farkı (A – B)	P
Muhafazakâr	Sosyal demokrat	0,753*	0,000
	Laik	0,773*	0,001
	Liberal	0,685*	0,001
	Milliyetçi	0,479*	0,000
	Diğer	0,985*	0,003
Sosyal demokrat	Muhafazakâr	-0,753*	0,000
	Laik	0,021	1,000
	Liberal	-0,068	1,000
	Milliyetçi	-0,273	0,575
	Diğer	0,232	0,958
Laik	Muhafazakâr	-0,773*	0,001
	Sosyal demokrat	-0,021	1,000
	Liberal	-0,089	0,999
	Milliyetçi	-0,294	0,587
	Diğer	0,212	0,976
Liberal	Muhafazakâr	-0,685*	0,001
	Sosyal demokrat	0,068	1,000
	Laik	0,089	0,999
	Milliyetçi	-0,205	0,817
	Diğer	0,301	0,882
Milliyetçi	Muhafazakâr	-0,479*	0,000
	Sosyal demokrat	0,273	0,575
	Laik	0,294	0,587
	Liberal	0,205	0,817
	Diğer	0,506	0,307
Diğer	Muhafazakâr	-0,985*	0,003
	Sosyal demokrat	-0,232	0,958
	Laik	-0,212	0,976
	Liberal	-0,301	0,882
	Milliyetçi	-0,506	0,307

3.4. Dinin Bilgi Boyutu ile İlgili Bulgular

3.4.1. Genel Anlamda Din Konusundaki Bilgi Düzeyi

Örneklemin “*Genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyiniz nasıldır?*” sorusuna verdikleri cevapların normal dağılıma uygun olup olmadığına ilişkin yapılan çarpıklık (Ç) ve basıklık (B) analizi sonucunda verilerin Ç= 0,464 ve B= 0,035 ile normal dağılıma uygun olduğu görülmüştür.

Örneklemin, “*Genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyiniz nasıldır?*” sorusuna verdikleri cevapların cinsiyet değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan Bağımsız t testi sonuçları Tablo 184’de verilmiştir.

Tablo 184: Örneklemin genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları

Cinsiyet	n	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
Kadın	245	3,29	0,590	0,038	-3,569	0,000
Erkek	431	3,47	0,691	0,033		

Tablo 184’den görüldüğü üzere, *genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyi* bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,000$). Kadınların cevap ortalaması 3,29/5, erkeklerin cevap ortalaması ise 3,47/5’dir. Bu sonuçlara göre, erkeklerin genel anlamdaki bilgi düzeyinin kadınlara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmektedir.

Örneklemin, “*Genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyiniz nasıldır?*” sorusuna verdikleri cevapların medeni durum değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan Bağımsız t testi sonuçları Tablo 185’de verilmiştir.

Tablo 185: Örneklemin genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyleri ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları

Medeni Durum	n	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
Evli	511	3,45	0,672	0,030	3,055	0,002
Evli Değil	165	3,28	0,611	0,048		

Tablo 185’den görüldüğü üzere, *genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyi* bakımından örneklemin evli ve evli olmayan grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,002$). Evli akademisyenlerin bu yargıya verdikleri cevapların ortalaması 3,96/5 ve evli olmayan akademisyenlerin cevap ortalaması 3,47/5’dir. Bu sonuçlara göre evli akademisyenlerin *genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyi* evli olmayan akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Örneklemin, “Genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyiniz nasıldır?” sorusuna verdikleri cevapların yaş değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 186’da verilmiştir.

Tablo 186: Örneklemin genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyleri ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Yaş Grupları Arası	5,248	2	2,624		
Yaş Grupları İçi	290,065	673	0,431	6,089	0,002
Toplam	295,314	675	-		

Tablo 186’den görüldüğü üzere, genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyi bakımından örneklemin yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,002$). Varyansların homojenliği ile ilgili olarak yapılan Levene testinin anlam düzeyi $p=0,002$ bulunduğundan, yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Games-Howell testi sonuçları Tablo 187’de verilmiştir.

Tablo 187: Yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin Games-Howell testi sonuçları

Yaş Grubu (A)	Yaş Grubu (B)	Ortalamalar Farkı (A – B)	P
≤ 30	31-44	-0,102	0,190
	$45 \leq$	-0,239*	0,001
31-44	≤ 30	0,102	0,190
	$45 \leq$	-0,137	0,077
$45 \leq$	≤ 30	0,239*	0,001
	31-44	0,137	0,077

Tablo 187’den görüldüğü üzere, $45 \leq$ yaş grubu akademisyenlerin, genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyinin ≤ 30 yaş grubu akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu görülmektedir. 31-44 yaş grubu akademisyenlerin ≤ 30 yaş grubu akademisyenler ve $45 \leq$ yaş grubu akademisyenler ile arasında genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyi bakımından anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Örneklemin, “Genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyiniz nasıldır?” sorusuna verdikleri cevapların aylık toplam gelir değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 188’de verilmiştir.

Tablo 188: Örneklemin genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyleri ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Gelir Grupları Arası	0,890	2	0,445		
Gelir Grupları İçi	294,424	673	0,437	1,017	0,362
Toplam	295,314	675	-		

Tablo 188’den görüldüğü üzere, *genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyi* bakımından örneklemin aylık toplam gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,362$). Yapılan tanımlayıcı istatistik analizinde ise örneklemin aylık toplam gelir gruplarının *genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyi* ile ilgili ortalamaları düşük düzey grubu için 3,38/5, orta düzey grubu için 3,45/45ve $45 \leq$ yaş yüksek düzey grubu için 3,38/5 olarak bulunmuştur.

Örneklemin, “*Genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyiniz nasıldır?*” sorusuna verdikleri cevapların akademik unvan değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 189’da verilmiştir.

Tablo 189: Örneklemin genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyleri ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonuçları

Akademik Unvanı	n	Sıralama Ölçeği Puanlarının Ortalaması	Khi-kare	P
Araştır. Gör.	228	318,79		
Öğr. Gör.	89	317,60		
Dr. Öğr. Üyesi	148	341,61	9,954	0,041
Doç. Dr.	94	361,64		
Prof. Dr.	117	370,29		
Toplam	676			

Tablo 189’den görüldüğü üzere, örneklemin akademik unvan grupları arasında *genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyi* bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,041$). Akademik unvan grupları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Mann-Whitey U testi sonuçları Tablo 190’da verilmiştir.

Tablo 190’daki sonuçlara göre, Doç. Dr. unvanlı akademisyenlerin *genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyi* Araştırma görevlilerine göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir ($p=0,042$). Profesör unvanlı akademisyenlerin *genel anlamda din*

konusundaki bilgi düzeyi Araştırma görevlilerine göre ($p=0,010$) ve Öğretim Görevlilerine göre ($p=0,028$) anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Tablo 190: Akademik unvan grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları

Akademik Unvan İlişkisi	Akademik Unvanı	n	Sıralama Ölçeği Ortalaması	Z	P
Arş. Gör. - Öğr. Gör.	Arş. Gör.	228	159,01	-0,002	0,998
	Öğr. Gör.	89	158,98		
Arş. Gör. - Dr. Öğr. Üyesi	Arş. Gör.	228	183,56	-1,243	0,214
	Dr. Öğr. Üyesi	148	196,11		
Arş. Gör. – Doç. Dr.	Arş. Gör.	228	155,53	-2,037	0,042
	Doç. Dr.	94	175,98		
Arş. Gör. – Prof. Dr.	Arş. Gör.	228	164,20	-2,592	0,010
	Prof. Dr.	117	190,16		
Öğr. Gör. - Dr. Öğr. Üyesi	Öğr. Gör.	89	113,71	-1,050	0,293
	Dr. Öğr. Üyesi	148	122,18		
Öğr. Gör. - Doç. Dr.	Öğr. Gör.	89	85,65	-1,805	0,071
	Doç. Dr.	94	98,01		
Öğr. Gör. – Prof. Dr.	Öğr. Gör.	89	94,25	-2,203	0,028
	Prof. Dr.	117	110,53		
Dr. Öğr. Üyesi - Doç. Dr.	Dr. Öğr. Üyesi	148	118,76	-0,846	0,398
	Doç. Dr.	94	125,81		
Dr. Öğr. Üyesi - Prof. Dr.	Dr. Öğr. Üyesi	148	128,05	-1,307	0,191
	Prof. Dr.	117	139,26		
Doç. Dr. - Prof. Dr.	Doç. Dr.	94	104,34	-0,390	0,697
	Prof. Dr.	117	107,33		

Örneklemin, “*Genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyiniz nasıldır?*” sorusuna verdikleri cevapların siyasi kimlik değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 191’de verilmiştir.

Tablo 191: Örneklemin genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyleri ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Siyasi Kimlik Grupları Arası	14,610	5	2,922	6,974	0,000
Siyasi Kimlik Grupları İçi	280,704	670	0,419		
Toplam	295,314	675	-		

Tablo 191’den görüldüğü üzere, örneklemin siyasi Kimlik grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,000$). Varyansların homojenliği ile ilgili olarak yapılan Levene testinin anlam düzeyi $p=0,408$ bulunduğundan, siyasi kimlik grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Tukey HSD testi sonuçları Tablo 192’de verilmiştir.

Tablo 192: Siyasi kimlik grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin Tukey HSD testi sonuçları

Siyasi Kimlik (A)	Siyasi Kimlik (B)	Ortalamalar Farkı (A – B)	P
Muhafazakâr	Sosyal demokrat	0,365*	0,000
	Laik	0,298*	0,011
	Liberal	0,294*	0,033
	Milliyetçi	0,313*	0,000
	Diğer	0,246	0,338
Sosyal demokrat	Muhafazakâr	-0,365*	0,000
	Laik	-0,067	0,989
	Liberal	-0,071	0,990
	Milliyetçi	-0,052	0,991
	Diğer	-0,118	0,955
Laik	Muhafazakâr	-0,298*	0,011
	Sosyal demokrat	0,067	0,989
	Liberal	-0,003	1,000
	Milliyetçi	0,015	1,000
	Diğer	-0,051	0,999
Liberal	Muhafazakâr	-0,294*	0,033
	Sosyal demokrat	0,071	0,990
	Laik	0,003	1,000
	Milliyetçi	0,019	1,000
	Diğer	-0,048	0,999
Milliyetçi	Muhafazakâr	-0,313*	0,000
	Sosyal demokrat	0,052	0,991
	Laik	-0,015	1,000
	Liberal	-0,019	1,000
	Diğer	-0,066	0,994
DİĞER	Muhafazakâr	-0,246	0,338
	Sosyal demokrat	0,118	0,955
	Laik	0,051	0,999
	Liberal	0,048	0,999
	Milliyetçi	0,066	0,994

Tablo 192’den görüldüğü üzere, muhafazakâr siyasi Kimliğe sahip akademisyenlerin *genel anlamda din konusundaki bilgi düzeylerinin*, kendilerini sosyal demokrat, laik, liberal ve milliyetçi olarak tanımlayan gruplara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Muhafazakâr siyasi Kimliğe sahip akademisyenler ile diğer siyasi kimliğe sahip akademisyenler arasında *genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyi* bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Aynı şekilde sosyal demokrat, laik, liberal, milliyetçi ve diğer siyasi kimliğe sahip akademisyenler arasında *genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyi* bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

3.4.2. Kur’anı Türkçe Metninden Okuma Sıklığı

Örneklemin “*Kur’anı Türkçe metninden hangi sıklıkta okursunuz?*” sorusuna verdikleri cevapların normal dağılıma uygun olup olmadığına ilişkin yapılan çarpıklık (Ç) ve basıklık (B) analizi sonucunda verilerin Ç= 0,067 ve B= -0,340 ile normal dağılıma uygun olduğu görülmüştür.

Örneklemin, “*Kur’an’ı Türkçe metninden hangi sıklıkta okursunuz?*” sorusuna verdikleri cevapların cinsiyet değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan Bağımsız t testi sonuçları Tablo 193’de verilmiştir

Tablo 193: Örneklemin Kur’an’ı Türkçe metninden hangi sıklıkta okudukları ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları

Cinsiyet	n	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
Kadın	200	2,91	0,620	0,044	1,497	0,135
Erkek	341	2,83	0,589	0,032		

Tablo 193’den görüldüğü üzere, *Kur’an’ı Türkçe metninden okuma sıklığı* bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,135$). *Kur’an’ı Türkçe metninden okuma sıklığı* kadın akademisyenlerde 2,91/4, erkek akademisyenlerde 2,83/4’dür. Bu sonuçlara göre, örneklemin *Kur’an’ı Türkçe metninden okuma sıklığının* “ara sıra” sıklığına yakın bir seviyede olduğu söylenebilir.

Örneklemin, “*Kur’an’ı Türkçe metninden hangi sıklıkta okursunuz?*” sorusuna verdikleri cevapların medeni durum değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan Bağımsız t testi sonuçları Tablo 194’de verilmiştir

Tablo 194: Örneklemin Kur’an’ı Türkçe metninden hangi sıklıkta okudukları ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları

Cinsiyet	n	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
Evli	406	2,86	0,587	0,029	-0,159	0,874
Evli Değil	135	2,87	0,644	0,055		

Tablo 194’den görüldüğü üzere, *Kur’an’ı Türkçe metninden okuma sıklığı* bakımından evli ve evli olmayan akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,874$). *Kur’an’ı Türkçe metninden okuma sıklığı* ortalaması evli akademisyenlerde 2,86/4, evli olmayan akademisyenlerin 2,87/4 dür.

Örneklemin, “*Kur’an’ı Türkçe metninden hangi sıklıkta okursunuz?*” sorusuna verdikleri cevapların yaş değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 195’de verilmiştir.

Tablo 195: Örneklemin Kur'an'ı Türkçe metninden hangi sıklıkta okudukları ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Yaş Grupları Arası	0,707	2	0,353		
Yaş Grupları İçi	194,617	538	0,362	0,977	0,377
Toplam	195,323	540	-		

Tablo 195'den görüldüğü üzere, *Kur'an'ı Türkçe metninden okuma sıklığı* bakımından örneklemin yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,377$). Yapılan tanımlayıcı istatistik analizinde ise örneklemin yaş gruplarının *Kur'an'ı Türkçe metninden okuma sıklıkları* ile ilgili ortalamaları sırası ile ≤ 30 yaş grubu için 2,85/4, 31-44 yaş grubu için 2,83/4 ve $45 \leq$ yaş grubu için 2,92/4 olarak bulunmuştur.

Örneklemin, "*Kur'an'ı Türkçe metninden hangi sıklıkta okursunuz?*" sorusuna verdikleri cevapların aylık toplam gelir değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 196'da verilmiştir.

Tablo 196: Örneklemin Kur'an'ı Türkçe metninden hangi sıklıkta okudukları ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Gelir Grupları Arası	0,269	2	0,134		
Gelir Grupları İçi	195,055	538	0,363	0,371	0,690
Toplam	195,323	540	-		

Tablo 196'dan görüldüğü üzere, *Kur'an'ı Türkçe metninden okuma sıklığı* bakımından örneklemin aylık toplam gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,690$). Yapılan tanımlayıcı istatistik analizinde ise örneklemin aylık toplam gelir gruplarının *Kur'an'ı Türkçe metninden okuma sıklıkları* ile ilgili ortalamaları düşük düzey grubu için 2,85/4, orta düzey grubu için 2,83/4 ve $45 \leq$ yaş yüksek düzey grubu için 2,89/4 olarak bulunmuştur.

Örneklemin, "*Kur'an'ı Türkçe metninden hangi sıklıkta okursunuz?*" sorusuna verdikleri cevapların aylık akademik unvan değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 197'de verilmiştir.

Tablo 197: Örneklemin Kur'an'ı Türkçe metninden hangi sıklıkta okudukları ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Unvan Grupları Arası	0,693	4	0,173		
Unvan Grupları İçi	194,630	536	0,363	0,477	0,752
Toplam	195,323	540			

Tablo 197'den görüldüğü üzere, *Kur'an'ı Türkçe metninden okuma sıklığı* bakımından örneklemin akademik unvan grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,752$). Yapılan tanımlayıcı istatistik analizinde ise *Kur'an'ı Türkçe metninden okuma sıklıkları* ile ilgili ortalamalar Araştırma Görevlileri için 2,83/4, Öğretim Görevlileri için 2,83/4, Doktor Öğretim Üyeleri için 2,90/4, Doçentler için 2,81/4 ve Profesörler için 2,90/4 olarak bulunmuştur.

Örneklemin, “*Kur'an'ı Türkçe metninden hangi sıklıkta okursunuz?*” sorusuna verdikleri cevapların aylık siyasi kimlik değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 198'de verilmiştir.

Tablo 198: Örneklemin Kur'an'ı Türkçe metninden hangi sıklıkta okudukları ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Siyasi Kimlik Grupları Arası	3,965	5	0,793		
Siyasi Kimlik Grupları İçi	191,359	535	0,358	2,217	0,051
Toplam	195,323	540	-		

Tablo 198'den görüldüğü üzere, *Kur'an'ı Türkçe metninden okuma sıklığı* bakımından örneklemin siyasi kimlik grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,051$). Yapılan tanımlayıcı istatistik analizinde ise *Kur'an'ı Türkçe metninden okuma sıklıkları* ile ilgili ortalamalar muhafazakârlar için 2,97/4, sosyal demokratlar için 2,79/4, laikler için 2,69/4, liberaller için 2,85/4 ve milliyetçiler için 2,85/4 ve Diğer grup için 2,78 olarak bulunmuştur.

3.4.3. Kur'an'ı Arapça Metninden Okuma Sıklığı

Örneklemin “*Kur'an'ı Arapça metninden hangi sıklıkta okursunuz?*” sorusuna verdikleri cevapların normal dağılıma uygun olup olmadığına ilişkin yapılan çarpıklık

(Ç) ve basıklık (B) analizi sonucunda verilerin Ç= -0,084 ve B= -0,498 ile normal dağılıma uygun olduğu görülmüştür.

Örneklemin, “*Kur’an’ı Arapça metninden hangi sıklıkta okursunuz?*” sorusuna verdikleri cevapların cinsiyet değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan Bağımsız t testi sonuçları Tablo 199’da verilmiştir.

Tablo 199: Örneklemin Kur’an’ı Arapça metninden hangi sıklıkta okudukları ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları

Cinsiyet	n	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
Kadın	188	2,03	0,649	0,047	-2,270	0,024
Erkek	303	2,16	0,610	0,035		

Tablo 199’den görüldüğü üzere, *Kur’an’ı Arapça metninden okuma sıklığı* bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır (p=0,024). Kadınların cevap ortalaması 2,03/4, erkeklerin cevap ortalaması ise 2,16/4 dür (örneklemin ortalaması 2,11/4 dür). Bu sonuçlara göre, erkeklerin *Kur’an’ı Arapça metninden okuma sıklığı* kadınlara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yüksektir.

Örneklemin, “*Kur’an’ı Arapça metninden hangi sıklıkta okursunuz?*” sorusuna verdikleri cevapların medeni durum değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan Bağımsız t testi sonuçları Tablo 200’de verilmiştir.

Tablo 200: Örneklemin Kur’an’ı Arapça metninden hangi sıklıkta okudukları ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları

Cinsiyet	n	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
Evli	370	2,19	0,589	0,031	4,961	0,000
Evli Değil	121	1,87	0,682	0,062		

Tablo 200’den görüldüğü üzere, *Kur’an’ı Arapça metninden okuma sıklığı* bakımından örneklemin evli ve evli olmayan grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır (p=0,000). Evli akademisyenlerin bu yargıya verdikleri cevapların ortalaması 2,19/4 ve evli olmayan akademisyenlerin cevap ortalaması 1,87/4 dür. Bu sonuçlara göre evli akademisyenlerin *Kur’an’ı Arapça metninden*

okuma sıklığı evli olmayan akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Örneklemin, “*Kur’an Arapça metninden hangi sıklıkta okursunuz?*” sorusuna verdikleri cevapların yaş değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 201’de verilmiştir.

Tablo 201: Örneklemin Kur’an’ı Arapça metninden hangi sıklıkta okudukları ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Yaş Grupları Arası	8,774	2	4,387	11,604	0,000
Yaş Grupları İçi	184,505	488	0,378		
Toplam	193,279	490	-		

Tablo 201’den görüldüğü üzere, *Kur’an’ı Arapça metninden okuma sıklığı* bakımından örneklemin yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,000$). Varyansların homojenliği ile ilgili olarak yapılan Levene testinin anlam düzeyi $P=0,099$ bulunduğundan, yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Tukey HSD testi sonuçları Tablo 202’de verilmiştir.

Tablo 202: Yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin Tukey HSD testi sonuçları

Yaş Grubu (A)	Yaş Grubu (B)	Ortalamalar Farkı (A – B)	P
≤ 30	31-44	-0,188 ^a	0,014
	45 \leq	-0,364 ^a	0,000
31-44	≤ 30	0,188 ^a	0,014
	45 \leq	-0,176 ^a	0,027
45 \leq	≤ 30	0,364 ^a	0,000
	31-44	0,176 ^a	0,027

Tablo 202’den görüldüğü üzere, *Kur’an’ı Arapça metninden okuma sıklığı* bakımından 45 \leq yaş grubu akademisyenlerin, ≤ 30 yaş grubu akademisyenlere ve 31-44 yaş grubu akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu görülmektedir. Aynı şekilde 31-44 yaş grubu akademisyenlerin de ≤ 30 yaş grubu akademisyenler göre *Kur’an’ı Arapça metninden okuma sıklığının* istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu görülmektedir.

Örneklemin, “*Kur’an’ı Arapça metninden hangi sıklıkta okursunuz?*” sorusuna verdikleri cevapların aylık toplam gelir değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp

yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 203’de verilmiştir.

Tablo 203: Örneklemin Kur’an’ı Arapça metninden hangi sıklıkta okudukları ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Gelir Grupları Arası	1,025	2	0,513		
Gelir Grupları İçi	192,254	488	0,394	1,301	0,273
Toplam	193,279	490	-		

Tablo 203’den görüldüğü üzere, *Kur’an’ı Arapça metninden okuma sıklığı* bakımından örneklemin aylık toplam gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,273$). Yapılan tanımlayıcı istatistik analizinde ise örneklemin aylık toplam gelir gruplarının *Kur’an’ı Arapça metninden okuma sıklığı* ile ilgili ortalamaları düşük gelir grubu için 2,05/4, orta gelir grubu için 2,15/4 ve yüksek gelir grubu için 2,13/4 olarak bulunmuştur.

Örneklemin, “*Kur’an’ı Arapça metninden hangi sıklıkta okursunuz?*” sorusuna verdikleri cevapların aylık akademik unvan değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 204’de verilmiştir.

Tablo 204: Örneklemin Kur’an’ı Arapça metninden hangi sıklıkları ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Unvan Grupları Arası	5,045	4	1,261		
Unvan Grupları İçi	188,234	486	0,387	3,256	0,012
Toplam	193,279	490	-		

Tablo 204’den görüldüğü üzere, örneklemin akademik unvan grupları arasında *Kur’an’ı Arapça metninden okuma sıklığı* bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,012$). Varyansların homojenliği ile ilgili olarak yapılan Levene testinin anlam düzeyi $P=0,268$ bulunduğundan, akademik kimlik grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Tukey HSD testi sonuçları Tablo 205’de verilmiştir.

Tablo 205’deki sonuçlara göre, Profesör unvanlı akademisyenlerin *Kur’an’ı Arapça metninden okuma sıklığı* Araştırma Görevlilerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir ($p=0,029$). Profesör, Doçent, Doktor Öğretim üyesi

ve Öğretim Görevlisi akademisyenler arasında *Kur'an'ı Arapça metninden okuma sıklığı* bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde fark bulunmamaktadır.

Tablo 205. Akademik Unvan grup ortalamaları arasındaki farka ilişkin Tukey HSD testi sonuçları

Akademik Unvan (A)	Akademik Unvan (B)	Ortalamalar Farkı (A – B)	P
Arş. Gör.	Öğr. Gör.	-0,211	0,089
	Dr. Öğr. Üyesi	-0,126	0,484
	Doç. Dr.	-0,220	0,095
	Prof. Dr.	-0,248*	0,029
Öğr. Gör.	Arş. Gör.	0,211	0,127
	Dr. Öğr. Üyesi	0,085	0,908
	Doç. Dr.	-0,009	1,000
	Prof. Dr.	-0,037	0,997
Dr. Öğr. Üyesi	Arş. Gör.	0,126	0,484
	Öğr. Gör.	-0,085	0,908
	Doç. Dr.	-0,094	0,870
	Prof. Dr.	-0,122	0,692
Doç. Dr.	Arş. Gör.	0,220	0,095
	Öğr. Gör.	0,009	1,000
	Dr. Öğr. Üyesi	0,094	0,870
	Prof. Dr.	-0,028	0,999
Prof. Dr.	Arş. Gör.	0,248*	0,029
	Öğr. Gör.	0,037	0,997
	Dr. Öğr. Üyesi	0,122	0,692
	Doç. Dr.	0,028	0,999

Örneklemin, “*Kur'an'ı Arapça metninden hangi sıklıkta okursunuz?*” sorusuna verdikleri cevapların aylık siyasi kimlik değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 206’da verilmiştir.

Tablo 206: Örneklemin *Kur'an'ı Arapça metninden hangi sıklıkta okudukları* ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Siyasi Kimlik Grupları Arası	25,441	5	5,088	14,703	0,000
Siyasi Kimlik Grupları İçi	167,838	485	0,346		
Toplam	193,279	490	-		

Tablo 206’dan görüldüğü üzere, örneklemin siyasi kimlik grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,000$). Varyansların homojenliği ile ilgili olarak yapılan Levene testinin anlam düzeyi $P=0,000$ bulunduğundan, siyasi kimlik grup ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Games-Howell Testi sonuçları Tablo 207’de verilmiştir. Tablo 207’den görüldüğü üzere, muhafazakâr siyasi kimliğe sahip akademisyenlerin, *Kur'an'ı Arapça metninden okuma sıklığı*, sosyal demokrat, laik,

liberal, milliyetçi ve diğer siyasi Kimliğe sahip akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Tablo 207: Siyasi kimlik grup ortalamaları arasındaki farka ilişkin Games-Howell Testi sonuçları

Siyasi Kimlik (A)	Siyasi Kimlik (B)	Ortalamalar Farkı (A – B)	P
Muhafazakâr	Sosyal demokrat	0,374*	0,015
	Laik	0,658*	0,000
	Liberal	0,639*	0,000
	Milliyetçi	0,285*	0,000
	Diğer	0,426*	0,003
Sosyal demokrat	Muhafazakâr	-0,374*	0,015
	Laik	0,284	0,280
	Liberal	0,265	0,464
	Milliyetçi	-0,089	0,964
	Diğer	0,051	0,999
Laik	Muhafazakâr	-0,658*	0,000
	Sosyal demokrat	-0,284	0,280
	Liberal	-0,019	1,000
	Milliyetçi	-0,373*	0,004
	Diğer	-0,233	0,468
Liberal	Muhafazakâr	-0,639*	0,000
	Sosyal demokrat	-0,265	0,464
	Laik	0,019	1,000
	Milliyetçi	-0,354*	0,039
	Diğer	-0,213	0,664
Milliyetçi	Muhafazakâr	-0,285*	0,000
	Sosyal demokrat	0,089	0,964
	Laik	0,373*	0,004
	Liberal	0,354*	0,039
	Diğer	0,140	0,760
Diğer	Muhafazakâr	-0,426*	0,003
	Sosyal demokrat	-0,051	0,999
	Laik	0,233	0,468
	Liberal	0,213	0,664
	Milliyetçi	-0,140	0,760

Milliyetçi siyasi kimliğe sahip akademisyenlerin *Kur'an'ı Arapça metninden okuma sıklığı*, laik ve liberal siyasi Kimliğe sahip akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Sosyal demokrat akademisyenler ile laik, liberal, milliyetçi ve diğer siyasi Kimliğe sahip akademisyenler arasında *Kur'an'ı Arapça metninden okuma sıklığı* bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Laik akademisyenler ile sosyal demokrat, liberal ve diğer siyasi Kimliğe sahip akademisyenler arasında *Kur'an'ı Arapça metninden okuma sıklığı* bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

3.5.Dinin Etki Boyutu ile İlgili Bulgular

3.5.1.Nikâh Türü

Örneklemin evlilik yaptığı nikâh türü ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye

ait bilgiler Tablo 208’de verilmiştir.

Tablo 208: Evlilikteki nikâh türü ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki

Eşinizle hangi nikâh türü ile evlendiniz?	Cinsiyet		Toplam	
	Kadın	Erkek		
Sadece resmi nikâh	Frekans	3	20	23
	%	2,1	5,2	4,4
Hem resmi hem de dini nikâh	Frekans	141	361	502
	%	97,9	94,8	95,6
Toplam	Frekans	144	381	525
	%	100	100	100
$\chi^2_p = 2,501$		P = 0,114		KHO = 0 (%0)

Örneklemin evlilikteki nikâh türü tercihi düzeyleri ile cinsiyet değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare testi sonucunda, evlilikteki nikâh türü tercihi düzeyleri ile cinsiyet değişkeni düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (P=0,114). Kadın ve erkek akademisyenler arasında evlilikteki nikâh türü tercihi bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Hem resmi hem de dini nikâh ile evlenenlerin genel oranı %95,6 iken kadın akademisyenlerin %97,9’u, erkek akademisyenler ise %94,8’i evliliklerinde hem resmi nikâh hem de dini nikâh yaptırmışlardır.

Örneklemin evlilik yaptığı nikâh türü ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 209’da verilmiştir.

Tablo 209: Evlilikteki nikâh türü ile yaş değişkeni arasındaki ilişki

Eşinizle hangi nikâh türü ile evlendiniz?	Yaş Grupları			Toplam	
	≤ 30	31-44	45 ≤		
Sadece resmi nikâh	Frekans	4	12	7	23
	%	5,7	4,4	3,9	4,4
Hem resmi hem de dini nikâh	Frekans	66	263	173	502
	%	94,3	95,6	96,1	95,6
Toplam	Frekans	70	275	180	525
	%	100	100	100	100
$\chi^2_p = 0,401$		P = 0,818		KHO = 1 (%16,7)	

Örneklemin evlilikteki nikâh türü tercihi düzeyleri ile yaş değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare testi sonucunda, evlilikteki nikâh türü tercihi düzeyleri ile yaş değişkeni düzeyleri arasında istatistiksel

olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p=0,818$). Yaş grupları arasında evlilikteki nikâh türü tercihi bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Evliliklerinde hem resmi nikâh hem de dini nikâh yaptırmayı seçen ≤ 30 yaş grubunun oranı %95,6 iken 31-44 yaş grubunun oranı % 95,6 ve $45 \leq$ yaş grubunun oranı ise %96,1'dir.

Örneklemin evlilik yaptığı nikâh türü ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 210'da verilmiştir.

Tablo 210: Evlilikteki nikâh türü ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişki

Eşinizle hangi nikâh türü ile evlendiniz?		Aylık Toplam Gelir			Toplam
		Düşük	Orta	Yüksek	
Sadece resmi nikâh	Frekans	3	10	10	23
	%	2,4	4,4	5,7	4,4
Hem resmi hem de dini nikâh	Frekans	121	215	166	502
	%	97,6	95,6	94,3	95,6
Toplam	Frekans	124	225	176	525
	%	100	100	100	632
$\chi^2_p= 1,852$		P = 0,396		KHO = 5 (%41,7)	

Örneklemin evlilikteki nikâh türü tercihi ile aylık toplam gelir değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare testi sonucunda, evlilikteki nikâh türü tercihi düzeyleri ile aylık toplam gelir değişkeni düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p=0,396$). Gelir grupları arasında evlilikteki nikâh türü tercihi bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Evliliklerinde hem resmi nikâh hem de dini nikâh yaptırmayı seçen düşük gelir grubunun oranı %97,6 iken orta gelir grubunun oranı % 95,6 ve $45 \leq$ yaş grubunun oranı ise %94,3'dir.

Örneklemin evlilik yaptığı nikâh türü ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 211'de verilmiştir.

Örneklemin evlilikteki nikâh türü tercihi düzeyleri ile akademik unvan değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare testi sonucunda, evlilikteki nikâh türü tercihi düzeyleri ile akademik unvan değişkeni düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p=0,718$). Akademik unvan grupları arasında evlilikteki nikâh türü tercihi bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Tablo 211: Evlilikteki nikâh türü ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişki

Eşinizle hangi nikâh türü ile evlendiniz?		Akademik Unvanlar					Toplam
		Arş. Gör.	Öğr. Gör.	Dr. Öğr. Üyesi	Doç. Dr.	Prof. Dr.	
Sadece resmi nikâh	Frekans	5	4	4	6	4	23
	%	4,4	5,1	3,1	6,8	3,5	4,4
Hem resmi hem de dini nikâh	Frekans	109	75	125	82	111	502
	%	95,6	94,9	96,9	93,2	96,5	95,6
Toplam	Frekans	114	79	129	88	115	525
	%	100	100	100	100	100	100
$\chi^2 = 2,138$		P = 0,718			KHO = 3 (%30)		

Örneklemin evlilik yaptığı nikâh türü ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait bilgiler Tablo 212’de verilmiştir.

Tablo 212: Evlilikteki nikâh türü ile siyasi Kimlik değişkeni arasındaki ilişki

Eşinizle hangi nikâh türü ile evlendiniz?		Siyasi Kimlik						Toplam
		Muhafazakâr	Sosyal Demokrat	Laik	Liberal	Milliyetçi	Diğer	
Sadece resmi nikâh	Frekans	3 _a	6 _b	5 _b	3 _{a,b}	4 _{a,b}	2 _{a,b}	23
	%	1,6	11,3	10,4	8,1	2,2	9,5	4,4
Hem resmi hem de dini nikâh	Frekans	184 _a	47 _b	43 _b	34 _{a,b}	175 _{a,b}	19 _{a,b}	502
	%	98,4	88,7	89,6	91,9	97,8	90,5	95,6
Toplam	Frekans	187	53	48	37	179	21	525
	%	100	100	100	100	100	100	100
$\chi^2 = 17,886$		P = 0,001			KHO = (%33,3)			

Örneklemin evlilikteki nikâh türü tercihi düzeyleri ile siyasi kimlik değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare testi sonucunda, evlilikteki nikâh türü tercihi düzeyleri ile siyasi kimlik değişkeni düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,001).

Örneklemin evlilikteki nikâh türü tercihi düzeyleri ile siyasi kimlik değişkeni düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Khi-kare testi sonucunda, evlilikteki nikâh türü tercihi düzeyleri ile siyasi kimlik değişkeni düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p=0,001).

Siyasi kimlik grupları arasında evlilikteki nikâh türü tercihi bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Sosyal demokratların (%11,3) ve laiklerin (%10,3) sadece resmi nikâh ile evlenme oranları muhafazakârlara (%1,6) göre

anamlı bir şekilde daha yüksektir. Liberallerin (%8,1), milliyetçilerin (%2,2) ve Diğerlerin (%9,5) resmi nikâh ile evlenme oranları ile muhafazakâr, sosyal demokrat ve laiklerin evlenme oranları arasında anlamlı fark yoktur. Sosyal demokratların (%88,7) ve laiklerin (%89,6) hem resmi hem de dini nikâh ile birlikte evlenme oranları muhafazakârlara (%98,4) göre anlamlı bir şekilde daha düşüktür. Liberallerin (%91,9), milliyetçilerin (%97,8) ve Diğerlerin (%90,5) hem resmi hem de dini nikâh ile birlikte evlenme oranları ile muhafazakâr, sosyal demokrat ve laiklerin evlenme oranları arasında anlamlı fark yoktur.

3.5.2. Arkadaş Seçiminde Dindarlığın Önemi

Örneklemin “*Arkadaş seçiminde sizin için dindarlık ne kadar önemlidir?*” sorusuna verdikleri cevapların normal dağılıma uygun olup olmadığına ilişkin yapılan çarpıklık (Ç) ve basıklık (B) analizi sonucunda verilerin $\text{Ç} = -0,091$ ve $\text{B} = 0,972$ ile normal dağılıma uygun olduğu görülmüştür.

Örneklemin, “*Arkadaş seçiminde sizin için dindarlık ne kadar önemlidir?*” sorusuna verdikleri cevapların cinsiyet değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan Bağımsız t testi sonuçları Tablo 213’de verilmiştir.

Tablo 213: Örneklemin arkadaş seçiminde dindarlığa verdikleri önem ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları

Cinsiyet	n	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
Kadın	245	2,75	1,079	0,069	-1,650	0,099
Erkek	431	2,90	1,248	0,060		

Tablo 213’den görüldüğü üzere, kadın ve erkek akademisyenler arasında *Arkadaş seçiminde dindarlığa verdikleri önem* bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur ($p=0,099$). Kadınların cevap ortalaması 2,75/5, erkeklerin cevap ortalaması ise 2,90/5’dir. Örneklemin *Arkadaş seçiminde dindarlığa verdikleri önemin* cinsiyet değişkeni bakımından “çoğu zaman” seviyesine oldukça yakın bir şekilde gerçekleştiği söylenebilir.

Örneklemin, “*Arkadaş seçiminde sizin için dindarlık ne kadar önemlidir?*” sorusuna verdikleri cevapların medeni durum değişkeni bakımından bir farklılık

yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan Bağımsız t testi sonuçları Tablo 214’de verilmiştir.

Tablo 214: Örneklemin arkadaş seçiminde dindarlığa verdikleri önem ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları

Cinsiyet	n	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
Evli	511	2,94	1,216	0,054	3,806	0,000
Evli Değil	165	2,54	1,056	0,082		

Tablo 214’den görüldüğü üzere, örneklemin evli ve evli olmayan grupları arasında *Arkadaş seçiminde dindarlığa verdikleri önem* bakımından aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,000$). Evli akademisyenlerin bu yargıya verdikleri cevapların ortalaması 2,94/5 ve evli olmayan akademisyenlerin cevap ortalaması 2,54/5’dir. Bu sonuçlara göre evli akademisyenlerin *Arkadaş seçiminde dindarlığa verdikleri önem* evli olmayan akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Örneklemin, “*Arkadaş seçiminde sizin için dindarlık ne kadar önemlidir?*” sorusuna verdikleri cevapların yaş değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 215’de verilmiştir.

Tablo 215: Örneklemin arkadaş seçiminde dindarlığa verdikleri önem ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Yaş Grupları Arası	10,647	2	5,324	3,784	0,023
Yaş Grupları İçi	946,731	673	1,407		
Toplam	957,379	675	-		

Tablo 215’den görüldüğü üzere, örneklemin yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,023$). Varyansların homojenliği ile ilgili olarak yapılan Levene testinin anlam düzeyi $P=0,020$ bulunduğundan, yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Games-Howell testi sonuçları Tablo 216’da verilmiştir.

Tablo 216: Yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin Games-Howell testi sonuçları

Yaş Grubu (A)	Yaş Grubu (B)	Ortalamalar Farkı (A – B)	P
≤30	31-44	-0,002	1,000
	45≤	-0,284	0,057
31-44	≤30	0,002	1,000
	45≤	-0,282*	0,040
45≤	≤30	0,284	0,057
	31-44	0,282*	0,040

Tablo 216’da görüldüğü üzere, $45 \leq$ yaş grubu akademisyenlerin, 31-44 yaş grubu akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde *Arkadaş seçiminde dindarlığa önem verdikleri* görülmektedir. *Arkadaş seçiminde dindarlığa verdikleri önem* bakımından ≤ 30 yaş grubu akademisyenlerin, 31-44 yaş grubu akademisyenlerle ve $45 \leq$ yaş grubu akademisyenlerle arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Örneklemin, “*Arkadaş seçiminde sizin için dindarlık ne kadar önemlidir?*” sorusuna verdikleri cevapların aylık toplam gelir değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 217’de verilmiştir.

Tablo 217: Örneklemin arkadaş seçiminde dindarlığa verdikleri önem ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Gelir Grupları Arası	9,341	2	4,671	3,316	0,037
Gelir Grupları İçi	948,038	673	1,409		
Toplam	957,379	675	-		

Örneklemin aylık toplam gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,037$). Varyansların homojenliği ile ilgili olarak yapılan Levene testinin anlam düzeyi $P=0,708$ bulunmuştur. Aylık toplam gelir grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Tukey HSD testi sonuçları Tablo 218’de verilmiştir.

Tablo 218: Aylık toplam gelir grubu ortalamaları arasındaki farka ilişkin Tukey HSD testi sonuçları

Aylık Toplam Gelir (A)	Aylık Toplam Gelir (B)	Ortalamalar Farkı (A – B)	P
Düşük	Orta	-0,204	0,141
	Yüksek	0,068	0,834
Orta	Düşük	0,204	0,141
	Yüksek	0,272*	0,045
Yüksek	Düşük	-0,068	0,834
	Orta	-0,272*	0,045

Tablo 218’den görüldüğü üzere, *arkadaş seçiminde dindarlığa önem verme* bakımından düşük gelir düzeyine sahip akademisyenlerin, orta gelir düzeyine sahip akademisyenler ve yüksek gelir düzeyine sahip akademisyenler ile arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Orta gelir düzeyine sahip akademisyenlerin yüksek gelir düzeyine sahip akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde *arkadaş seçiminde dindarlığa daha fazla önem verdikleri* anlaşılmaktadır.

Örneklemin, “*Arkadaş seçiminde sizin için dindarlık ne kadar önemlidir?*” sorusuna verdikleri cevapların akademik unvan değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 219’da verilmiştir.

Tablo 219: Örneklemin arkadaş seçiminde dindarlığa verdikleri önem ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Akademik Unvan Grupları Arası	9,590	4	2,397		
Akademik Unvan Grupları İçi	947,789	671	1,413	1,697	0,149
Toplam	957,379	675	-		

Tablo 219’den görüldüğü üzere, örneklemin akademik unvan grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,149$). Örneklemin akademik unvan grupları arasında *arkadaş seçiminde dindarlığa önem verme* bakımından anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Örneklemin, “*Arkadaş seçiminde sizin için dindarlık ne kadar önemlidir?*” sorusuna verdikleri cevapların siyasi kimlik değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 220’de verilmiştir.

Tablo 220: Örneklemin arkadaş seçiminde dindarlığa verdikleri önem ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Siyasi Kimlik Grupları Arası	250,335	5	50,067		
Siyasi Kimlik Grupları İçi	707,044	670	1,055	47,444	0,000
Toplam	957,379	675	-		

Tablo 220’den görüldüğü üzere, örneklemin siyasi kimlik grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,000$). Varyansların homojenliği ile ilgili olarak yapılan Levene testinin anlam düzeyi $P=0,034$ bulunduğundan, siyasi kimlik grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Games-Howel testi sonuçları Tablo 221’de verilmiştir.

Tablo 221’den görüldüğü üzere, muhafazakâr akademisyenlerin, sosyal demokrat, laik, liberal, milliyetçi ve diğer siyasi kimliğe sahip akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde *arkadaş seçiminde dindarlığa* daha çok önem

verdikleri anlaşılmaktadır. Milliyetçiler, sosyal demokratlar ve laiklere göre *arkadaş seçiminde dindarlığa* istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha çok önem vermektedirler. Diğer siyasi kimlik grubu da laiklere göre *arkadaş seçiminde dindarlığa* istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha çok önem vermektedirler.

Tablo 221: Siyasi kimlik grubu ortalamaları arasındaki farka ilişkin Games-Howell testi sonuçları

Siyasi Kimlik (A)	Siyasi Kimlik (B)	Ortalamalar Farkı (A – B)	P
Muhafazakâr	Sosyal demokrat	1,456*	0,000
	Laik	1,673*	0,000
	Liberal	1,441*	0,000
	Milliyetçi	0,933*	0,000
	Diğer	0,971*	0,001
Sosyal demokrat	Muhafazakâr	-1,456*	0,000
	Laik	0,217	0,795
	Liberal	-0,015	1,000
	Milliyetçi	-0,523*	0,004
	Diğer	-0,485	0,313
Laik	Muhafazakâr	-1,673*	0,000
	Sosyal demokrat	-0,217	0,795
	Liberal	-0,232	0,836
	Milliyetçi	-0,740*	0,000
	Diğer	-0,702*	0,039
Liberal	Muhafazakâr	-1,441*	0,000
	Sosyal demokrat	0,015	1,000
	Laik	0,232	0,836
	Milliyetçi	-0,508*	0,042
	Diğer	-0,469	0,432
Milliyetçi	Muhafazakâr	-0,933*	0,000
	Sosyal demokrat	0,523*	0,004
	Laik	0,740*	0,000
	Liberal	0,508*	0,042
	Diğer	0,039	1,000
Diğer	Muhafazakâr	-0,971*	0,001
	Sosyal demokrat	0,485	0,313
	Laik	0,702*	0,039
	Liberal	0,469	0,432
	Milliyetçi	-0,039	1,000

3.5.3.Eş Seçiminde Aranan Özellikler

3.5.3.1.Eş Seçiminde Güzelliğin Önemi

Örneklemin “Eş seçiminde güzellik” sorusuna verdikleri cevapların normal dağılıma uygun olup olmadığına ilişkin yapılan çarpıklık (Ç) ve basıklık (B) analizi sonucunda verilerin Ç= -0,436 ve B= 0,391 ile normal dağılıma uygun olduğu görülmüştür.

Örneklemin, “Eş seçiminde güzellik” sorusuna verdikleri cevapların cinsiyet değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan

Bağımsız t testi sonuçları Tablo 222’de verilmiştir.

Tablo 222: Eş seçiminde güzelliğe önem verme ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları

Cinsiyet	n	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
Kadın	245	2,70	0,751	0,048	-4,846	0,000
Erkek	431	2,97	0,641	0,031		

Kadın ve erkekler arasında *eş seçiminde güzelliğe önem verme* bakımından aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,000$). Kadın akademisyenlerin bu yargıya verdikleri cevapların ortalaması 2,70/4 ve erkek akademisyenlerin cevap ortalaması 2,97/4’dür. Bu sonuçlara göre erkekler eş seçiminde güzellik hususunu kadınlara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha önemli bulmaktadırlar.

Örneklemin “*Eş seçiminde güzellik*” sorusuna verdikleri cevapların medeni durum değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan Bağımsız t testi sonuçları Tablo 223’de verilmiştir.

Tablo 223: Eş seçiminde güzelliğe önem verme ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları

Cinsiyet	n	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
Evli	511	2,87	0,683	0,030	0,354	0,724
Evli Değil	165	2,89	0,733	0,057		

Tablo 223’den görüldüğü üzere, evli ve evli olmayanlar arasında *eş seçiminde güzelliğe önem verme* bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,724$). Evli akademisyenlerin bu yargıya verdikleri cevapların ortalaması 2,87/4 ve evli olmayan akademisyenlerin cevap ortalaması 2,89/4’dür.

Örneklemin “*Eş seçiminde güzellik*” sorusuna verdikleri cevapların yaş değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 224’de verilmiştir.

Tablo 224: Eş seçiminde güzelliğe önem verme ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Yaş Grupları Arası	1,081	2	0,540	1,118	0,327
Yaş Grupları İçi	325,231	673	0,483		
Toplam	326,312	675	-		

Tablo 224'den görüldüğü üzere, yaş grupları arasında eş seçiminde güzelliğe önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,327$).

Örneklemin “Eş seçiminde güzellik” sorusuna verdikleri cevapların aylık toplam gelir değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 225’de verilmiştir.

Tablo 225: Eş seçiminde güzelliğe önem verme ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Gelir Grupları Arası	3,190	2	1,595		
Gelir Grupları İçi	323,122	673	0,480	3,322	0,037
Toplam	326,312	675	-		

Aylık toplam gelir grupları arasında eş seçiminde güzelliğe önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,037$). Varyansların homojenliği ile ilgili olarak yapılan Levene testinin anlam düzeyi $P=0,512$ olduğundan, gelir grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Tukey HSD testi sonuçları Tablo 226’da verilmiştir.

Tablo 226: Gelir grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin Tukey HSD testi sonuçları

Aylık Toplam Gelir (A)	Aylık Toplam Gelir (B)	Ortalamalar Farkı (A – B)	P
Düşük	Orta	-0,069	0,517
	Yüksek	0,102	0,300
Orta	Düşük	0,069	0,517
	Yüksek	0,171*	0,027
Yüksek	Düşük	-0,102	0,300
	Orta	-0,171*	0,027

Tablo 226’dan görüldüğü üzere, eş seçiminde güzelliğe önem verme bakımından düşük gelir düzeyine sahip akademisyenlerin, orta gelir düzeyine sahip akademisyenler ve yüksek gelir düzeyine sahip akademisyenler ile arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Orta gelir düzeyine sahip akademisyenlerin yüksek gelir düzeyine sahip akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde eş seçiminde güzelliğe önem verdikleri anlaşılmaktadır.

Örneklemin “Eş seçiminde güzellik” sorusuna verdikleri cevapların akademik unvan değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 227’de verilmiştir.

Tablo 227: Eş seçiminde güzelliğe önem verme ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Akademik Unvan Grupları Arası	1,654	4	0,414		
Akademik Unvan Grupları İçi	324,658	671	0,484	0,855	0,491
Toplam	326,312	675	-		

Tablo 227'den görüldüğü üzere, akademik unvan grupları arasında eş seçiminde güzelliğe önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,491$).

Örneklemin “Eş seçiminde güzellik” sorusuna verdikleri cevapların siyasi kimlik değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 228’de verilmiştir.

Tablo 228: Eş seçiminde güzelliğe önem verme ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Siyasi Kimlik Grupları Arası	3,537	5	0,707		
Siyasi Kimlik Grupları İçi	322,775	670	0,482	1,468	0,198
Toplam	326,312	675	-		

Tablo 228’den görüldüğü üzere, akademik unvan grupları arasında eş seçiminde güzelliğe önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,198$).

3.5.3.2. Eş Seçiminde Dindarlığın Önemi

Örneklemin “Eş seçiminde dindarlık” sorusuna verdikleri cevapların normal dağılıma uygun olup olmadığına ilişkin yapılan çarpıklık (Ç) ve basıklık (B) analizi sonucunda verilerin $Ç = -0,503$ ve $B = 0,-0,418$ ile normal dağılıma uygun olduğu görülmüştür.

Örneklemin, “Eş seçiminde dindarlık” sorusuna verdikleri cevapların cinsiyet değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan Bağımsız t testi sonuçları Tablo 229’de verilmiştir.

Tablo 229: Eş seçiminde dindarlığa önem verme ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları

Cinsiyet	n	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
Kadın	245	2,90	0,839	0,054	-0,974	0,330
Erkek	431	2,97	0,887	0,043		

Tablo 229'dan görüldüğü üzere, kadınlar ve erkekler arasında *eş seçiminde dindarlığa önem verme* bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,330$). Kadın akademisyenlerin bu yargıya verdikleri cevapların ortalaması 2,90/4 ve erkek akademisyenlerin cevap ortalaması 2,97/4 dür.

Örneklemin, "*Eş seçiminde dindarlık*" sorusuna verdikleri cevapların medeni durum değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan Bağımsız t testi sonuçları Tablo 230'da verilmiştir.

Tablo 230: Eş seçiminde dindarlığa önem verme ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları

Cinsiyet	n	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
Evli	511	3,04	0,850	0,038	5,077	0,000
Evli Değil	165	2,65	0,868	0,068		

Tablo 230'dan görüldüğü üzere, evli ve evli olmayan akademisyenler arasında *seçiminde dindarlığa önem verme* bakımından aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,000$). Evli akademisyenlerin bu yargıya verdikleri cevapların ortalaması 3,04/4 ve evli olmayan akademisyenlerin cevap ortalaması 2,65/4 dür. Bu sonuçlara göre evliler eş seçiminde dindarlık hususunu evli olmayanlara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha önemli bulmaktadırlar.

Örneklemin, "*Eş seçiminde dindarlık*" sorusuna verdikleri cevapların yaş değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 231'de verilmiştir.

Tablo 231: Eş seçiminde dindarlığa önem verme ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Yaş Grupları Arası	8,774	2	4,387	6,429	0,002
Yaş Grupları İçi	184,505	488	0,378		
Toplam	193,279	490	-		

Yaş grupları arasında *eş seçiminde dindarlığa önem verme* bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,002$). Varyansların

homojenliği ile ilgili olarak yapılan Levene testinin anlam düzeyi $P=0,512$ olduğundan, yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Games-Howell testi sonuçları Tablo 232’de verilmiştir.

Tablo 232: Yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin Games-Howell testi sonuçları

Yaş Grubu (A)	Yaş Grubu (B)	Ortalamalar Farkı (A – B)	P
≤30	31-44	-0,215*	0,025
	45≤	-0,317*	0,001
31-44	≤30	0,215*	0,025
	45≤	-0,102	0,395
45≤	≤30	0,317*	0,001
	31-44	0,102	0,395

Tablo 252’den görüldüğü üzere, 31-44 yaş grubu akademisyenlerin ve 45≤ yaş grubu akademisyenlerin, ≤30 yaş grubu akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde eş seçiminde dindarlığa önem verdikleri anlaşılmaktadır.

Örneklemin, “Eş seçiminde dindarlık” sorusuna verdikleri cevapların aylık toplam gelir değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 233’de verilmiştir.

Tablo 233: Eş seçiminde dindarlığa önem verme ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Gelir Grupları Arası	1,427	2	0,714		
Gelir Grupları İçi	509,548	673	0,757	0,943	0,390
Toplam	510,975	675	-		

Tablo 233’den görüldüğü üzere, eş seçiminde dindarlığa önem verme bakımından gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,390$).

Örneklemin, “Eş seçiminde dindarlık” sorusuna verdikleri cevapların akademik unvan değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 234’de verilmiştir.

Tablo 234: Eş seçiminde dindarlığa önem verme ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Unvan Grupları Arası	6,381	4	1,595		
Unvan Grupları İçi	504,593	671	0,752	2,121	0,077
Toplam	510,975	675	-		

Tablo 234’den görüldüğü üzere, eş seçiminde dindarlığa önem verme

bakımından akademik unvan grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,077$).

Örneklemin, “Eş seçiminde dindarlık” sorusuna verdikleri cevapların siyasi kimlik değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 235’de verilmiştir.

Tablo 235: Eş seçiminde dindarlığa önem verme ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Siyasi Kimlik Grupları Arası	114,750	5	22,950		
Siyasi Kimlik Grupları İçi	396,224	670	0,591	38,808	0,000
Toplam	510,975	675	-		

Siyasi kimlik grupları arasında eş seçiminde dindarlığa önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,000$). Varyansların homojenliği için yapılan Levene testinin anlam düzeyi $P=0,000$ olduğundan, siyasi kimlik grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak için uygulanan Games-Howell testi sonuçları Tablo 236’da verilmiştir.

Tablo 236: Siyasi kimlik grubu ortalamaları arasındaki farka ilişkin Games-Howell testi sonuçları

Siyasi Kimlik (A)	Siyasi Kimlik (B)	Ortalamalar Farkı (A – B)	P
Muhafazakâr	Sosyal demokrat	1,084*	0,000
	Laik	1,082*	0,000
	Liberal	0,954*	0,000
	Milliyetçi	0,519*	0,000
	Diğer	0,650*	0,004
Sosyal demokrat	Muhafazakâr	-1,084*	0,000
	Laik	-0,002	1,000
	Liberal	-0,131	0,967
	Milliyetçi	-0,565*	0,000
	Diğer	-0,434	0,230
Laik	Muhafazakâr	-1,082*	0,000
	Sosyal demokrat	0,002	1,000
	Liberal	-0,129	0,971
	Milliyetçi	-0,563*	0,000
	Diğer	-0,432	0,241
Liberal	Muhafazakâr	-0,954*	0,000
	Sosyal demokrat	0,131	0,967
	Laik	0,129	0,971
	Milliyetçi	-0,434*	0,017
	Diğer	-0,303	0,652
Milliyetçi	Muhafazakâr	-0,519*	0,000
	Sosyal demokrat	0,565*	0,000
	Laik	0,563*	0,000
	Liberal	0,434*	0,017
	Diğer	0,131	0,967
Diğer	Muhafazakâr	-0,650*	0,004
	Sosyal demokrat	0,434	0,230
	Laik	0,432	0,241
	Liberal	0,303	0,652
	Milliyetçi	-0,131	0,967

Tablo 236'dan, muhafazakâr akademisyenlerin, sosyal demokrat, laik, liberal, milliyetçi ve diğer siyasi kimliğe sahip akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde eş seçiminde dindarlığa daha çok önem verdikleri anlaşılmaktadır. Milliyetçiler, sosyal demokratlara, laiklere ve liberallere göre eş seçiminde dindarlığa istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha fazla önem vermektedirler.

3.5.3.3. Eş Seçiminde Kişiliğin Önemi

Örneklemin “Eş seçiminde kişiliğin önemi” sorusuna verdikleri cevapların normal dağılıma uygunluğu için yapılan çarpıklık (Ç) ve basıklık (B) analizi sonucunda verilerin Ç= -1,968 ve B= 3,828 ile normal dağılıma uygun olmadığı görülmüştür.

Örneklemin, “Eş seçiminde kişiliğin önemi” sorusuna verdikleri cevapların cinsiyet değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 237’de verilmiştir.

Tablo 237: Eş seçiminde kişiliğe önem verme ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye ait Mann-Whitney U testi sonuçları

Cinsiyet	n	Sıralama Ölçeği Ortalaması	Z	P
Kadın	245	368,49	-4,461	0,000
Erkek	431	321,45		

Kadın ve erkek akademisyenler arasında eş seçiminde kişiliğe önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır (p=0,000). Kadınların bu yargıya verdikleri cevapların sıralama ölçeği ortalaması 368,49, erkeklerin sıralama ölçeği ortalaması 321,45’dir. Buna göre kadınlar eş seçiminde kişilik faktörünü erkeklere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha önemli görmektedir.

Örneklemin, “Eş seçiminde kişiliğin önemi” sorusuna verdikleri cevapların medeni durum değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 238’de verilmiştir.

Tablo 238: Eş seçiminde kişiliğe önem verme ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiye ait Mann-Whitney U testi sonuçları

Medeni Durum	n	Sıralama Ölçeği Ortalaması	Z	P
Evli	511	334,64	-1,339	0,181
Evli Değil	165	350,44		

Tablo 258’den görüldüğü üzere, evli ve evli olmayan akademisyenlerin eş seçiminde kişiliğe önem verme bakımından aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,181$).

Örneklemin, “Eş seçiminde kişiliğin önemi” sorusuna verdikleri cevapların yaş değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 239’da verilmiştir.

Tablo 239: Eş seçiminde kişiliğe önem verme ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonuçları

Yaş	n	Sıralama Ölçeği Ortalaması	Khi-Kare	P
≤30	179	344,67	3,787	0,151
31-44	314	344,42		
45≤	183	322,31		

Tablo 239’dan görüldüğü üzere, akademisyenlerin yaş grupları arasında eş seçiminde kişiliğe önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,151$).

Örneklemin, “Eş seçiminde kişiliğin önemi” sorusuna verdikleri cevapların aylık toplam gelir değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 240’da verilmiştir.

Tablo 240: Eş seçiminde kişiliğe önem verme ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonuçları

Aylık Toplam Gelir	n	Sıralama Ölçeği Ortalaması	Khi-Kare	P
Düşük	224	338,03	1,787	0,409
Orta	267	331,84		
Yüksek	185	348,67		

Tablo 240’dan görüldüğü üzere, akademisyenlerin aylık toplam gelir grupları arasında eş seçiminde kişiliğe önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,409$).

Örneklemin, “Eş seçiminde kişiliğin önemi” sorusuna verdikleri cevapların akademik unvan değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan Mann-Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 241’de verilmiştir.

Tablo 241: Eş seçiminde kişiliğe önem verme ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonuçları

Akademik Unvan	n	Sıralama Ölçeği Ortalaması	Khi-Kare	P
Arş. Gör.	228	347,74	5,747	0,219
Öğr. Gör.	89	314,41		
Dr. Öğr. Üyesi	148	349,13		
Doç. Dr.	94	333,38		
Prof. Dr.	117	329,49		

Tablo 241'den görüldüğü üzere, akademik unvan grupları arasında eş seçiminde kişiliğe önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,219$).

Örneklemin, “Eş seçiminde kişiliğin önemi” sorusuna verdikleri cevapların siyasi kimlik değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan Mann-Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 242’de verilmiştir.

Tablo 242: Eş seçiminde kişiliğe önem verme ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait Kruskal-Wallis testi sonuçları

Siyasi Kimlik	n	Sıralama Ölçeği Ortalaması	Khi-Kare	P
Muhafazakâr	214	320,89	8,766	0,119
Sosyal demokrat	74	369,62		
Laik	71	349,29		
Liberal	55	345,22		
Milliyetçi	230	338,50		
Diğer	32	348,84		

Tablo 242’de görüldüğü üzere, siyasi grupları arasında eş seçiminde kişiliğe önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,119$).

3.5.3.4.Eş Seçiminde Eşin Eğitim Düzeyinin Önemi

Örneklemin “Eş seçiminde eğitim düzeyinin önemi” sorusuna verdikleri cevapların normal dağılıma uygun olup olmadığına ilişkin yapılan çarpıklık (Ç) ve basıklık (B) analizi sonucunda verilerin $\text{Ç} = -0,438$ ve $\text{B} = 0,170$ ile normal dağılıma uygun olduğu görülmüştür.

Örneklemin, “Eş seçiminde eğitim düzeyinin önemi” sorusuna verdikleri cevapların cinsiyet değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan Bağımsız t testi sonuçları Tablo 243’de verilmiştir.

Tablo 243: Eş seçiminde eğitim düzeyine önem verme ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları

Cinsiyet	n	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
Kadın	245	3,21	0,673	0,043	7,087	0,000
Erkek	431	2,81	0,719	0,035		

Kkadın ve erkekler arasında eş seçiminde eğitim düzeyine önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,000$). Kadın akademisyenlerin bu yargıya verdikleri cevapların ortalaması 3,21/4, erkek akademisyenlerin cevap ortalaması 2,81/4'dür. Kadınlar eş seçiminde eşin eğitim düzeyini erkeklere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha önemli bulmaktadırlar.

Örneklemin, “Eş seçiminde eğitim düzeyinin önemi” sorusuna verdikleri cevapların medeni durum değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan Bağımsız t testi sonuçları Tablo 244’de verilmiştir.

Tablo 244: Eş seçiminde eğitim düzeyine önem verme ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları

Cinsiyet	n	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
Evli	511	2,92	0,740	0,033	-2,416	0,016
Evli Değil	165	3,07	0,677	0,053		

Evli ve evli olmayan akademisyenler arasında eş seçiminde eğitim düzeyine önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,016$). Evlilerin bu yargıya verdikleri cevapların ortalaması 2,92/4, evli olmayanların cevap ortalaması 3,07/4'dir. Buna göre evli olmayanlar eş seçiminde eğitim düzeyi hususunu evli olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha önemli bulmaktadırlar.

Örneklemin, “Eş seçiminde eğitim düzeyinin önemi” sorusuna verdikleri cevapların yaş değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 245’de verilmiştir.

Tablo 245: Eş seçiminde eğitim düzeyine önem verme ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Yaş Grupları Arası	3,598	2	1,799	3,420	0,033
Yaş Grupları İçi	353,981	673	0,526		
Toplam	357,578	675	-		

Yaş grupları arasında eş seçiminde eğitim düzeyine önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,033$). Varyansların homojenliği ile ilgili olarak yapılan Levene testinin anlam düzeyi $P=0,043$ bulunduğundan, yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Games-Howell testi sonuçları Tablo 246’da verilmiştir.

Tablo 246: Yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin Games-Howell testi sonuçları

Yaş Grubu (A)	Yaş Grubu (B)	Ortalamalar Farkı (A – B)	P
≤30	31-44	0,029	0,896
	45≤	0,181*	0,047
31-44	≤30	-0,029	0,896
	45≤	0,151	0,075
45≤	≤30	-0,181*	0,047
	31-44	-0,151	0,075

Tablo 246’da görüldüğü üzere, ≤30 yaş grubu akademisyenlerin, 45≤ yaş grubu akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde eş seçiminde eğitim düzeyine daha fazla önem verdikleri görülmektedir. Eş seçiminde eğitim düzeyine verdikleri önem bakımından 31-44 yaş grubu akademisyenlerin, ≤30 yaş grubu akademisyenlerle ve 45≤ yaş grubu akademisyenlerle arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Örneklemin, “Eş seçiminde eğitim düzeyinin önemi” sorusuna verdikleri cevapların aylık toplam gelir değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 247’de verilmiştir.

Tablo 247: Eş seçiminde eğitim düzeyine önem verme ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Gelir Grupları Arası	2,724	2	1,362		
Gelir Grupları İçi	354,854	673	0,527	2,583	0,076
Toplam	357,578	675	-		

Tablo 247’den görüldüğü üzere, gelir grupları arasında eş seçiminde eğitim düzeyine önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,076$).

Örneklemin, “Eş seçiminde eğitim düzeyinin önemi” sorusuna verdikleri cevapların akademik unvan değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 248’de verilmiştir.

Tablo 248: Eş seçiminde eğitim düzeyine önem verme ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Unvan Grupları Arası	6,004	4	1,501		
Unvan Grupları İçi	351,575	671	0,524	2,865	0,023
Toplam	357,578	675	-		

Akademik unvan grupları arasında eş seçiminde eğitim düzeyine önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,023$). Varyansların homojenliği ile ilgili olarak yapılan Levene testinin anlam düzeyi $P=0,076$ bulunduğundan, yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan LSD testi sonuçları Tablo 249’da verilmiştir.

Tablo 249: Akademik unvan ortalamaları arasındaki farka ilişkin LSD testi sonuçları

Akademik Unvan (A)	Akademik Unvan (B)	Ortalamalar Farkı (A – B)	P
Arş. Gör.	Öğr. Gör.	,142	,116
	Dr. Öğr. Üyesi	-,080	,293
	Doç. Dr.	-,069	,438
	Prof. Dr.	,162*	,050
Öğr. Gör.	Arş. Gör.	-,142	,116
	Dr. Öğr. Üyesi	-,223*	,022
	Doç. Dr.	-,211*	,049
	Prof. Dr.	,019	,848
Dr. Öğr. Üyesi	Arş. Gör.	,080	,293
	Öğr. Gör.	,223*	,022
	Doç. Dr.	,012	,904
	Prof. Dr.	,242*	,007
Doç. Dr.	Arş. Gör.	,069	,438
	Öğr. Gör.	,211*	,049
	Dr. Öğr. Üyesi	-,012	,904
	Prof. Dr.	,231*	,022
Prof. Dr.	Arş. Gör.	-,162*	,050
	Öğr. Gör.	-,019	,848
	Dr. Öğr. Üyesi	-,242*	,007
	Doç. Dr.	-,231*	,022

Araştırma Görevlilerinin Profesörlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde eş seçiminde eğitim düzeyine daha fazla önem verdikleri görülmektedir. Dr. Öğretim üyelerinin Profesörlere ve Öğretim Görevlilerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde eş seçiminde eğitim düzeyine daha fazla önem vermektedirler. Doçentlerin de Profesör ve Öğretim Görevlilerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde eş seçiminde eğitim düzeyine daha fazla önem verdikleri anlaşılmaktadır.

Örneklemin, “*Eş seçiminde eğitim düzeyinin önemi*” sorusuna verdikleri cevapların siyasi kimlik değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 250’de verilmiştir.

Tablo 250: Eş seçiminde eğitim düzeyine önem verme ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Siyasi Kimlik Grupları Arası	5,085	5	1,017		
Siyasi Kimlik Grupları İçi	352,494	670	0,526	1,933	0,087
Toplam	357,578	675	-		

Tablo 250’den görüldüğü üzere, siyasi kimlik grupları arasında *eş seçiminde eğitim düzeyine önem verme* bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır (p=0,087).

3.5.3.5. Eş Seçiminde Sosyoekonomik Düzeyinin Önemi

Örneklemin “*Eş seçiminde sosyoekonomik düzeyinin önemi*” sorusuna verdikleri cevapların normal dağılıma uygun olup olmadığına ilişkin yapılan çarpıklık (Ç) ve basıklık (B) analizi sonucunda verilerin Ç= -0,033 ve B= -0,527 ile normal dağılıma uygun olduğu görülmüştür.

Örneklemin, “*Eş seçiminde sosyoekonomik düzeyinin önemi*” sorusuna verdikleri cevapların cinsiyet değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan Bağımsız t testi sonuçları Tablo 251’de verilmiştir.

Tablo 251: Eş seçiminde sosyoekonomik düzeyine önem verme ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları

Cinsiyet	n	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
Kadın	245	2,76	0,742	0,047	9,364	0,000
Erkek	431	2,19	0,768	0,037		

Tablo 251’den görüldüğü üzere, kadın ve erkekler arasında *eş seçiminde sosyoekonomik düzeyine önem verme* bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır (p=0,000). Kadın akademisyenlerin bu yargıya verdikleri cevapların ortalaması 2,76/4 ve erkek akademisyenlerin cevap ortalaması 2,19/4’dür. Bu sonuçlara göre kadınlar eş seçiminde eşin sosyoekonomik düzeyi hususunu erkeklere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha önemli bulmaktadırlar.

Örneklemin, “*Eş seçiminde sosyoekonomik düzeyinin önemi*” sorusuna verdikleri cevapların medeni durum değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan Bağımsız t testi sonuçları Tablo 252’de verilmiştir.

Tablo 252: Eş seçiminde sosyoekonomik düzeyine önem verme ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları

Cinsiyet	n	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
Evli	511	2,34	0,800	0,035	-3,456	0,001
Evli Değil	165	2,59	0,796	0,062		

Tablo 272’den görüldüğü üzere, evli ve evli olmayan akademisyenler arasında *eş seçiminde sosyoekonomik düzeyine önem verme* bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,001$). Evlilerin bu yargıya verdikleri cevapların ortalaması 2,34/4 ve evli olmayanların cevap ortalaması 2,59/4’dür. Bu sonuçlara göre evli olmayan akademisyenler eş seçiminde eşin sosyoekonomik düzeyini evli olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha önemli bulmaktadırlar.

Örneklemin, “*Eş seçiminde sosyoekonomik düzeyinin önemi*” sorusuna verdikleri cevapların yaş değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 253’de verilmiştir.

Tablo 253: Eş seçiminde sosyoekonomik düzeyine önem verme ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Yaş Grupları Arası	6,615	2	3,308	5,156	0,006
Yaş Grupları İçi	431,744	673	0,642		
Toplam	438,359	675	-		

Yaş grupları arasında *eş seçiminde sosyoekonomik düzeyine önem verme* bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,006$). Varyansların homojenliği ile ilgili olarak yapılan Levene testinin anlam düzeyi $P=0,327$ bulunduğu için, yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Tukey HSD testi sonuçları Tablo 254’de verilmiştir.

Tablo 254’de görüldüğü üzere, ≤ 30 yaş grubu akademisyenlerin, $45 \leq$ yaş grubu akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde *eş seçiminde sosyoekonomik düzeyine daha fazla önem verdikleri* görülmektedir. Eş seçiminde

sosyoekonomik düzeyine verdikleri önem bakımından 31-44 yaş grubu akademisyenlerin, ≤ 30 yaş grubu akademisyenlerle ve $45 \leq$ yaş grubu akademisyenlerle arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Tablo 254: Yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin Tukey HSD testi sonuçları

Yaş Grubu (A)	Yaş Grubu (B)	Ortalamalar Farkı (A – B)	P
≤ 30	31-44	0,111	0,300
	$45 \leq$	0,268*	0,004
31-44	≤ 30	-0,111	0,300
	$45 \leq$	0,157	0,089
$45 \leq$	≤ 30	-0,268*	0,004
	31-44	-0,157	0,089

Örneklemin, “Eş seçiminde sosyoekonomik düzeyinin önemi” sorusuna verdikleri cevapların aylık toplam gelir değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 255’de verilmiştir.

Tablo 255: Eş seçiminde sosyoekonomik düzeyine önem verme ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Gelir Grupları Arası	0,659	2	0,329	0,506	0,603
Gelir Grupları İçi	437,701	673	0,650		
Toplam	438,359	675	-		

Tablo 255’den görüldüğü üzere, gelir grupları arasında eş seçiminde sosyoekonomik düzeyine önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,603$).

Örneklemin, “Eş seçiminde sosyoekonomik düzeyinin önemi” sorusuna verdikleri cevapların akademik unvan değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 256’da verilmiştir.

Tablo 256: Eş seçiminde sosyoekonomik düzeyine önem verme ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Unvan Grupları Arası	6,620	4	1,655	2,572	0,037
Unvan Grupları İçi	431,739	671	0,643		
Toplam	438,359	675	-		

Akademik unvan grupları arasında eş seçiminde eğitim düzeyine önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,037$). Varyansların homojenliği ile ilgili olarak yapılan Levene testinin anlam düzeyi $P=0,461$ bulunduğundan, akademik unvan grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Tukey HSD testi sonuçları Tablo 257’de verilmiştir.

Tablo 257: Akademik unvan ortalamaları arasındaki farka ilişkin Tukey HSD testi sonuçları

Akademik Unvan (A)	Akademik Unvan (B)	Ortalamalar Farkı (A – B)	P
Arş. Gör.	Öğr. Gör.	0,076	0,942
	Dr. Öğr. Üyesi	-0,010	1,000
	Doç. Dr.	0,108	0,809
	Prof. Dr.	0,264*	0,032
Öğr. Gör.	Arş. Gör.	-0,076	0,942
	Dr. Öğr. Üyesi	-0,086	0,929
	Doç. Dr.	0,032	0,999
	Prof. Dr.	0,188	0,455
Dr. Öğr. Üyesi	Arş. Gör.	0,010	1,000
	Öğr. Gör.	0,086	0,929
	Doç. Dr.	0,118	0,798
	Prof. Dr.	0,275*	0,046
Doç. Dr.	Arş. Gör.	-0,108	0,809
	Öğr. Gör.	-0,032	0,999
	Dr. Öğr. Üyesi	-0,118	0,798
	Prof. Dr.	0,157	0,622
Prof. Dr.	Arş. Gör.	-0,264*	0,032
	Öğr. Gör.	-0,188	0,455
	Dr. Öğr. Üyesi	-0,275*	0,046
	Doç. Dr.	-0,157	0,622

Tablo 257’den görüldüğü üzere, Araştırma Görevlilerinin ve Dr. Öğretim Üyelerinin, Profesörlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde eş seçiminde sosyoekonomik düzeyine daha fazla önem verdikleri anlaşılmaktadır.

Örneklemin, “Eş seçiminde sosyoekonomik düzeyinin önemi” sorusuna verdikleri cevapların siyasi kimlik değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 258’de verilmiştir.

Tablo 258: Eş seçiminde eşin sosyoekonomik düzeyine önem verme ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Siyasi Kimlik Grupları Arası	7,958	5	1,592	2,478	0,031
Siyasi Kimlik Grupları İçi	430,401	670	0,642		
Toplam	438,359	675	-		

Siyasi kimlik grupları arasında eş seçiminde sosyoekonomik düzeyine önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,031$). Varyansların homojenliği ile ilgili olarak yapılan Levene testinin anlam düzeyi $P=0,671$ bulunduğundan, yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan LSD testi sonuçları Tablo 259’da verilmiştir.

Tablo 259: Siyasi kimlik grubu ortalamalarının arasındaki farka ilişkin LSD testi sonuçları

Siyasi Kimlik (A)	Siyasi Kimlik (B)	Ortalamalar Farkı (A – B)	P
Muhafazakâr	Sosyal demokrat	-0,250*	0,021
	Laik	-0,302*	0,006
	Liberal	-0,119	0,328
	Milliyetçi	-0,052	0,496
	Diğer	0,068	0,656
Sosyal demokrat	Muhafazakâr	0,250*	0,021
	Laik	-0,052	0,695
	Liberal	0,131	0,358
	Milliyetçi	0,198	0,065
	Diğer	0,318	0,062
Laik	Muhafazakâr	0,302*	0,006
	Sosyal demokrat	0,052	0,695
	Liberal	0,183	0,203
	Milliyetçi	0,250*	0,022
	Diğer	0,370*	0,031
Liberal	Muhafazakâr	0,119	0,328
	Sosyal demokrat	-0,131	0,358
	Laik	-0,183	0,203
	Milliyetçi	0,067	0,579
	Diğer	0,186	0,296
Milliyetçi	Muhafazakâr	0,052	0,496
	Sosyal demokrat	-0,198	0,065
	Laik	-0,250*	0,022
	Liberal	-0,067	0,579
	Diğer	0,120	0,429
Diğer	Muhafazakâr	-0,068	0,656
	Sosyal demokrat	-0,318	0,062
	Laik	-0,370*	0,031
	Liberal	-0,186	0,296
	Milliyetçi	-0,120	0,429

Tablo 259’den görüldüğü üzere, laik siyasi kimliğe sahip akademisyenler muhafazakâr, milliyetçi ve Diğer siyasi kimliğe sahip akademisyenlere göre anlamlı bir şekilde eş seçiminde eşin sosyoekonomik düzeyine daha fazla önem vermektedir. Sosyal demokratların, muhafazakârlara göre eş seçiminde eşin sosyoekonomik düzeyine anlamlı bir şekilde daha fazla önem verdikleri anlaşılmaktadır.

3.6.Eş Seçiminde Eşin Soy-ailesine Verilen Önem

Örneklemin “Eş seçiminde eşin soy-aile durumunun önemi” sorusuna verdikleri cevapların normal dağılıma uygun olup olmadığına ilişkin yapılan çarpıklık

(Ç) ve basıklık (B) analizi sonucunda verilerin $\text{Ç} = -0,686$ ve $\text{B} = -0,397$ ile normal dağılıma uygun olduğu görülmüştür.

Örneklemin, “*Eş seçiminde eşin soy-aile durumunun önemi*” sorusuna verdikleri cevapların cinsiyet değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan Bağımsız t testi sonuçları Tablo 260’da verilmiştir.

Tablo 260: Eş seçiminde eşin soy-aile durumuna önem verme ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları

Cinsiyet	n	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
Kadın	245	3,26	0,838	0,054	4,242	0,000
Erkek	431	2,96	0,933	0,045		

Tablo 260’dan görüldüğü üzere, kadın ve erkekler arasında eş seçiminde eşin soy-aile durumuna önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,000$). Kadın akademisyenlerin bu yargıya verdikleri cevapların ortalaması 3,26/4 ve erkek akademisyenlerin cevap ortalaması 2,96/4 dür. Bu sonuçlara göre kadınlar eş seçiminde eşin soy-aile durumunu erkeklere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha önemli bulmaktadırlar.

Örneklemin, “*Eş seçiminde eşin soy-aile durumunun önemi*” sorusuna verdikleri cevapların medeni durum değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan Bağımsız t testi sonuçları Tablo 261’de verilmiştir.

Tablo 261: Eş seçiminde eşin soy-aile durumuna önem verme ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişkiye ait Bağımsız t testi sonuçları

Cinsiyet	n	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
Evli	511	3,11	0,868	0,030	1,808	0,072
Evli Değil	165	2,95	1,026	0,048		

Tablo 261’den görüldüğü üzere, gelir grupları arasında eş seçiminde eşin soy-aile durumuna önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,072$).

Örneklemin, “*Eş seçiminde eşin soy-aile durumunun önemi*” sorusuna verdikleri cevapların yaş değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 262’de verilmiştir.

Tablo 262: Eş seçiminde eşin soy-aile durumuna önem verme ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Yaş Grupları Arası	9,224	2	4,612		
Yaş Grupları İçi	550,781	673	0,818	5,635	0,004
Toplam	560,004	675	-		

Yaş grupları arasında eş seçiminde eşin soy-aile durumuna önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,004$). Varyansların homojenliği ile ilgili olarak yapılan Levene testinin anlam düzeyi $P=0,000$ bulunduğundan, yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Games-Howell testi sonuçları Tablo 263’de verilmiştir.

Tablo 263: Yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin Games-Howell testi sonuçları

Yaş Grubu (A)	Yaş Grubu (B)	Ortalamalar Farkı (A – B)	P
≤30	31-44	-0,150	0,233
	45≤	-0,319*	0,002
31-44	≤30	0,150	0,233
	45≤	-0,169	0,070
45≤	≤30	0,319*	0,002
	31-44	0,169	0,070

45≤ yaş grubu akademisyenlerin, ≤30 yaş grubu akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde eş seçiminde eşin soy-aile durumuna daha fazla önem verdikleri görülmektedir. Eş seçiminde eşin soy-aile durumuna verdikleri önem bakımından 31-44 yaş grubu akademisyenlerin, ≤30 yaş grubu akademisyenlerle ve 45≤ yaş grubu akademisyenlerle arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Örneklemin, “Eş seçiminde eşin soy-aile durumunun önemi” sorusuna verdikleri cevapların aylık toplam gelir değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 264’de verilmiştir.

Tablo 264: Eş seçiminde eşin soy-aile durumuna önem verme ile aylık toplam gelir değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Gelir Grupları Arası	4,806	2	2,403		
Gelir Grupları İçi	555,198	673	0,825	2,913	0,055
Toplam	560,004	675	-		

Tablo 284’den görüldüğü üzere, gelir grupları arasında eş seçiminde eşin soy-aile durumuna önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,055$).

Örneklemin, “Eş seçiminde eşin soy-aile durumunun önemi” sorusuna verdikleri cevapların akademik unvan değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 265’de verilmiştir.

Tablo 265: Eş seçiminde eşin soy-aile durumuna önem verme ile akademik unvan değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Unvan Grupları Arası	10,478	4	2,620		
Unvan Grupları İçi	549,526	671	0,819	3,199	0,013
Toplam	560,004	675	-		

Akademik unvan grupları arasında eş seçiminde eşin soy-aile durumuna önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,013$). Varyansların homojenliği için yapılan Levene testinin anlam düzeyi $P=0,001$ bulunduğundan, akademik unvan grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma için yapılan Games-Howell testi sonuçları Tablo 266’da verilmiştir.

Tablo 266: Akademik unvan ortalamaları arasındaki farka ilişkin Games-Howell testi sonuçları

Akademik Unvan (A)	Akademik Unvan (B)	Ortalamalar Farkı (A – B)	P
Arş. Gör.	Öğr. Gör.	-0,231	0,281
	Dr. Öğr. Üyesi	-0,259	0,053
	Doç. Dr.	-0,331*	0,025
	Prof. Dr.	-0,173	0,433
Öğr. Gör.	Arş. Gör.	0,231	0,281
	Dr. Öğr. Üyesi	-0,027	0,999
	Doç. Dr.	-0,099	0,941
	Prof. Dr.	0,058	0,990
Dr. Öğr. Üyesi	Arş. Gör.	0,259	0,053
	Öğr. Gör.	0,027	0,999
	Doç. Dr.	-0,072	0,967
	Prof. Dr.	0,085	0,921
Doç. Dr.	Arş. Gör.	0,331*	0,025
	Öğr. Gör.	0,099	0,941
	Dr. Öğr. Üyesi	0,072	0,967
	Prof. Dr.	0,157	0,661
Prof. Dr.	Arş. Gör.	0,173	0,433
	Öğr. Gör.	-0,058	0,990
	Dr. Öğr. Üyesi	-0,085	0,921
	Doç. Dr.	-0,157	0,661

Doçentlerin Araştırma Görevlilerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde eş seçiminde eşin soy-aile durumuna daha fazla önem verdikleri anlaşılmaktadır.

Örneklemin, “Eş seçiminde eşin soy-aile durumunun önemi” sorusuna verdikleri cevapların siyasi kimlik değişkeni bakımından bir farklılık yaratıp

yaratmadığını araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 267’de verilmiştir.

Tablo 267: Eş seçiminde eşin soy-aile durumuna önem verme ile siyasi kimlik değişkeni arasındaki ilişkiye ait tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişim Kaynakları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Siyasi Kimlik Grupları Arası	17,298	5	3,460		
Siyasi Kimlik Grupları İçi	542,706	670	0,810	4,271	0,001
Toplam	560,004	675	-		

Siyasi kimlik grupları arasında eş seçiminde eşin soy-aile durumuna önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,001$). Varyansların homojenliği için yapılan Levene testinin anlam düzeyi $P=0,066$ bulunduğundan, siyasi kimlik grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma için yapılan Tukey HSD testi sonuçları Tablo 268’de verilmiştir.

Tablo 268: Siyasi kimlik ortalamalarının arasındaki farka ilişkin Tukey HSD testi sonuçları

Siyasi Kimlik (A)	Siyasi Kimlik (B)	Ortalamalar Farkı (A – B)	P
Muhafazakâr	Sosyal demokrat	-0,100	0,963
	Laik	,0201	0,576
	Liberal	0,357	0,092
	Milliyetçi	-0,071	0,962
	Diğer	0,447	0,094
Sosyal demokrat	Muhafazakâr	0,100	0,963
	Laik	0,301	0,335
	Liberal	0,457	0,051
	Milliyetçi	0,029	1,000
	Diğer	0,546*	0,048
Laik	Muhafazakâr	-0,201	0,576
	Sosyal demokrat	-0,301	0,335
	Liberal	0,156	0,929
	Milliyetçi	-0,273	0,225
	Diğer	0,245	0,796
Liberal	Muhafazakâr	-0,357	0,092
	Sosyal demokrat	-0,457	0,051
	Laik	-0,156	0,929
	Milliyetçi	-0,428*	0,020
	Diğer	0,089	0,998
Milliyetçi	Muhafazakâr	0,071	0,962
	Sosyal demokrat	-0,029	1,000
	Laik	0,273	0,225
	Liberal	0,428*	0,020
	Diğer	0,518*	0,029
Diğer	Muhafazakâr	-0,447	0,094
	Sosyal demokrat	-0,546*	0,048
	Laik	-0,245	0,796
	Liberal	-0,089	0,998
	Milliyetçi	-0,518*	0,029

Tablo 268’den görüldüğü üzere, milliyetçi akademisyenlerin, liberal ve Diğer siyasi kimliğe sahip akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde eş

seçiminde eşin soy-aile durumuna daha çok önem verdikleri anlaşılmaktadır. Sosyal demokratların, Diğer siyasi kimliğe sahip akademisyenlere göre *eş seçiminde eşin soy-aile durumuna* istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha fazla önem verdikleri anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışma, insan toplumlarının en kıymetli varlığı olan kaliteli ve donanımlı insan yetiştirme misyonu ile yüklü olan Üniversitelerde, hemen her toplumun geleceğinin tartışmasız teminatı olarak kabul edilen genç kuşağın, küresel gerçeklikleri göz ardı etmeksizin, bilimselliği ve rasyonaliteyi merkeze alarak fikren, zihnen ve toplumsal değerleri de göz önünde bulundurarak yetiştirmeyi görev edinmiş akademisyenlerin din ve dindarlık konularındaki kanaatlerinin neler olduğunu ve aynı zamanda sahip oldukları dindarlığın tespitine yönelik olarak tasarlanmış ve yapılmış bir çalışmadır.

Tezin ikinci bölümünde “Araştırmanın Bulguları” başlığı altında yer alan dindarlığın beş boyutuna ait 29 adet alt boyut ile örneklemin altı adet demografik özelliği arasındaki ilişkiye ait istatistiksel analiz sonuçları sonuç bölümünde değerlendirilmiş ve bölüm sonunda yer alan tabloda istatistiksel analiz sonuçları ile araştırma hipotezleri karşılaştırılarak doğrulanan hipotezler Tablo 269’da verilmiştir. Dindarlığın 29 adet alt boyutu ile örneklemin altı adet demografik özelliğinin analizi sonucunda elde edilen bulgular dindarlığın alt boyutları altında toplanarak aşağıdaki sıralamaya göre değerlendirilmiştir.

“Her şeyi yoktan var eden, bilen, her şeye gücü yeten ve yarattığı evrene her an müdahale eden/edebilen tek bir Allah'ın varlığına inanıyorum” yargısı bakımından:

Örneklemin bu yargıya katılım oranı %93,5’dir. Kadın ve erkek akademisyenler arasında bu yargıya katılma bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Kadınların bu yargıya katılım oranı %95,5 iken, erkeklerin katılım oranı %92,3 olarak bulunmuştur. Evli ve evli olmayan akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu yargıya evlilerin katılım oranı %94,7 iken, evli olmayanların katılım oranı %89,7’dir. Yaş değişkeni grupları arasında Allah'ın varlığına inanma bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,024$). $45 \leq$ yaş grubu akademisyenler (%96,7) bu yargıya ≤ 30 yaş grubundaki akademisyenlere (%89,9) göre anlamlı bir şekilde daha yüksek oranda katılmıştır. Aylık toplam gelir grupları arasında Allah'ın varlığına inanma

bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Allah'ın varlığına düşük gelir grubunun katılım oranı %92,4 iken orta gelir grubunun oranı %93,6 ve yüksek gelir grubunun oranı %94,6'dır. Akademik unvan değişkeni bakımından Allah'ın varlığına inanma yargısına en düşük oranda katılanların araştırma görevlileri (%90,8), en yüksek oranda katılanların doçent unvanlı öğretim üyeleri (%97,9)'dir. Siyasi duruş değişkeni bakımından Allah'ın varlığına inanma yargısına katılımının genel oranının %93,5 bulunduğu dikkate alınırsa bu yargıya en yüksek oranda katılan grup %100 oran ile kendisini muhafazakâr olarak tanımlayan akademisyen grubu olmuştur. Muhafazakârların oluşturduğu grubu %94,8 ile kendisini milliyetçi olarak tanımlayan akademisyen grubu izlemiştir.

“Hz. Muhammed Allah'ın gönderdiği son peygamberdir” yargısı bakımından:

Örneklemin bu yargıya katılım oranı %98,2'dir. Kadın ve erkek akademisyenler arasında Peygambere inanma bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Kadınların bu yargıya katılım oranı %98,4 iken, erkeklerin katılma oranı %98,1'dir. Evli ve evli olmayan akademisyenler arasında Peygambere inanma bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır (P=0,045). Örneklemin evli olan grubunun bu yargıya katılım oranı %98,8 iken evli olmayan grubunun bu yargıya katılım oranı %96,4 olarak bulunmuştur. Bu durumda evli akademisyenlerin evli olmayan akademisyenlere göre Peygambere inanma bakımından anlamlı bir şekilde daha güçlü bir inanca sahip oldukları anlaşılmaktadır. Peygambere inanma ile yaş değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu yargıya ≤ 30 yaş grubunun katılma oranı %97,8 iken, 31-44 yaş grubunun oranının %97,8 ve $45 \leq$ yaş grubunun oranının ise %99,5'dir. Peygambere inanma ile aylık toplam gelir değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Düşük gelir grubunun bu yargıya katılım oranı %98,2 iken orta gelir grubunun katılım oranı %98,5 ve yüksek gelir grubunun katılım oranının %97,8 gibi yüksek oranlarla birlerine oldukça yakın bir Peygamber inancına sahip oldukları görülmektedir. Akademik unvan grupları arasında Peygambere inanma bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Örneklemin Peygambere inanma genel oranının %98,2 bulunduğu dikkate alınırsa bu yargıya %97,8 ile en düşük oranda araştırma Görevlileri katılmakta, %98,9 ile de en yüksek oranda doçent

unvanlı öğretim üyeleri katılmaktadır. Peygambere inanma ile siyasi kimlik değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Bu yargıya muhafazakâr grup ile milliyetçi grup %100 oranında katılırken, laik grup %91,5 ile en düşük oranda katılmıştır.

“Kur'an Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilen, tüm hükümleri ile evrensel ve kıyamete kadar geçerlidir” yargısı bakımından:

Örneklemin bu yargıya katılım oranı %88,9'dur. Kadın ve erkek akademisyenler arasında Kur'an'a inanma bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu yargıya kadın akademisyenlerin katılım oranı %87,3 iken erkek akademisyenlerin katılım oranı %89,8 olup birbirine oldukça yakın bir Kur'an inancına sahip oldukları görülmektedir. Evli ve evli olmayan akademisyenler arasında Kur'an'a inanma bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Bu yargıya evli akademisyenlerin katılım oranı %91,8 iken evli olmayan akademisyenlerin katılım oranı %80,0 bulunmuştur. Bu sonuçlara göre, evli akademisyenlerin Kur'an'a olan inançlarının evli olmayan akademisyenlere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Kur'an'a inanma ile yaş değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,008$). $45 \leq$ yaş grubu akademisyenler bu yargıya ≤ 30 yaş grubundaki akademisyenlere ve 31-44 yaş grubundaki akademisyenlere göre anlamlı bir şekilde daha yüksek oranda katılmışlardır. Kur'an inancı ile aylık toplam gelir değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Düşük gelir grubunun bu yargıya katılım oranı %86,6 iken orta gelir grubunun katılım oranı %91,4 ve yüksek gelir grubunun katılım oranı %88,1'dir. “Kur'an Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilen, tüm hükümleri ile evrensel ve kıyamete kadar geçerlidir” yargısına %83,8 ile en düşük oranda araştırma Görevlileri, %93,5 ile en yüksek oranda doçent unvanlı öğretim üyelerinin katıldığı gözlemlenmiştir. “Kur'an Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilen, tüm hükümleri ile evrensel ve kıyamete kadar geçerlidir” yargısına en yüksek oranda katılan grup %98,6 ile kendisini muhafazakâr olarak tanımlayan akademisyen grubu olmuştur. Muhafazakârların oluşturduğu grubu %89,6 oran ile kendisini milliyetçi olarak tanımlayan akademisyen grubu izlemiştir. Muhafazakârlar ve milliyetçi siyasi kimlik grubunun dışındaki siyasi kimliklere ait akademisyen

gruplarının “Kur'an Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilen, tüm hükümleri ile evrensel ve kıyamete kadar geçerlidir” yargısına katılma oranları, genel oran olan %88,9'dan daha düşük düzeyde kalmıştır.

“İnsanların ölümden sonra dünya hayatı ile ilgili hesaba çekileceklerine ve ebedi bir ahiret hayatı olduğuna inanıyorum” yargısı bakımından:

Örneklemin bu yargıya katılım oranı %95,6'dır. Kadın ve erkek akademisyenler arasında ahiret hayatına inanç bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($P=0,162$). Bu yargıya örneklemin genel katılım oranı %95,6 iken kadınların katılım oranı %95,5 ve erkeklerin katılım oranı ise %95,6 olarak bulunmuştur. Ahiret hayatına inanç bakımından evli ve evli olmayan akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu yargıya örneklemin genel katılım oranı %95,6 iken, evlilerin katılım oranı %96,5 ve evli olmayanların katılım oranı ise %92,7 olarak bulunmuştur. Ahiret hayatına inanç ile yaş değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu yargıya genel katılım oranı %95,6 iken, ≤ 30 yaş grubunun katılım oranı %96,0, 31-44 yaş grubunun katılım oranı %96,3 ve $45 \leq$ yaş grubunun katılım oranı ise %94,1 gibi bir oranla yaş gruplarının birbirlerine oldukça yakın ahiret hayatı inancına sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Ahiret hayatına inanç ile medeni durum değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu yargıya genel katılım oranı %95,6 iken, düşük gelir grubunun bu yargıya katılım oranı %98,2, orta gelir grubunun katılım oranı %98,5 ve yüksek gelir grubunun katılım oranının %97,8'dir. Akademik unvan gruplarının bu yargıya genel katılım oranı %95,6'dır. Ahiret hayatına inanma %94,7 ile en düşük seviyede araştırma görevlisi grubu katılmış, %98,9 oran ile de en yüksek seviyede doçent grubu katılmıştır. Profesör grubu ahiret hayatına inanma bakımından %96,6 katılım oranı ile örneklemin genel katılım oranının üzerinde yer alırken, diğer akademik unvan gruplarının oranları örneklemin genel katılım oranının altında yer aldığı görülmüştür. Siyasi duruş grubunun ahiret hayatına inanma genel oranı %95,6'dır. Bu yargıya en yüksek oranda katılan %99,5 ile muhafazakâr grup olmuştur. Muhafazakârların oluşturduğu grubu %98,3 oran ile milliyetçi grup izlemiştir. Diğer grupların ahiret hayatına inanma oranları, örneklemin genel oranı olan %95,6'dan

daha düşük düzeyde kalmıştır. Laik siyasi kimliğe sahip grubun ahiret hayatına inanma oranının ise %84,5 ile en düşük seviyede olduğu görülmüştür.

“Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanç” yargısı bakımından:

Kaza ve kadere inanç bakımından kadın ve erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,011$). Kadınlar, kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna erkeklere göre daha güçlü bir şekilde inanmaktadır. Evli ve evli olmayan akademisyenler arasında, akademisyenlerin yaş grupları arasında, aylık toplam gelir grupları arasında ve akademik unvan grupları arasında *Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna* inanma bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Siyasi kimlik grupları arasında ise kaza ve kadere inanç bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Muhafazakâr siyasi kimliğe sahip akademisyenler ile milliyetçi siyasi kimliğe sahip akademisyenler arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Muhafazakâr siyasi kimliğe sahip akademisyenlerin Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanma düzeyleri sosyal demokrat, laik, liberal ve Diğer siyasi kimliğe sahip akademisyenlere göre anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur.

“Meleklerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğuna” inanma bakımından:

Meleklerle inanma bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında, yaş gruplarının arasında, aylık ortalama gelir gruplarının arasında ve akademik unvan gruplarının arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Evli akademisyenler, Meleklerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğuna, evli olmayan akademisyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha güçlü inanmaktadırlar ($P=0,043$). Siyasi kimlik grupları arasında Meleklerle inanma bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Muhafazakâr siyasi kimliğe sahip akademisyenlerin Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanma düzeyleri sosyal demokrat, laik, liberal ve Diğer siyasi kimliğe sahip akademisyenlere göre anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur.

“Cinlerin Allah'ın yarattığı varlıklar olduğuna” inanma bakımından:

Cinlere inanma bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında, evli ve

evli olmayan akademisyenler arasında, akademisyenlerin yaş gruplarının arasında, aylık ortalama gelir gruplarının arasında, akademik unvan gruplarının arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Örneklemin siyasi kimlik grupları arasında da Meleklerle inanma bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Muhafazakâr siyasi kimliğe sahip akademisyenlerin Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanma düzeyleri milliyetçi, sosyal demokrat, laik, liberal ve Diğer siyasi kimliğe sahip akademisyenlere göre anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur.

Mali ibadetleri (zekat, fitre, sadaka, kurban) yerine getirme bakımından:

Mali ibadetlerini yerine getirme durumu akademisyenlerin cinsiyet grupları arasında, akademisyenlerin yaş gruplarının arasında, aylık ortalama gelir gruplarının arasında ve akademik unvan gruplarının arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Evli ve evli olmayan akademisyenler arasında zekat verme, fitre verme, sadaka verme ve kurban kesme ibadetleri bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Burada genel durumda istatistiksel olarak anlamlı farkı oluşturan husus “hiçbiri” seçeneğindeki oransal farklılık olmuştur ($P=0,000$). Yani hiçbir mali ibadetin yerine getirilmemesi bakımından evli ve evli olmayan akademisyenler arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir. Evli akademisyenlerden dördü (%0,2) hiçbir mali ibadeti yerine getirmezken, evli olmayan akademisyenlerden ise sekizi (%1,8) hiçbir mali ibadeti yerine getirmediğini bildirmiştir. Siyasi kimlik grupları arasında zekat verme, fitre verme, sadaka verme ve kurban kesme ibadetleri bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Burada anlamlı farkı oluşturan husus “hiçbiri” seçeneğindeki oransal farklılık olmuştur ($P=0,005$). Hiçbir mali ibadeti yerine getirmeme bakımından en yüksek sayı ve orana sahip grup laik siyasi kimliğe sahip akademisyenler olmuştur (6 kişi; %2,8). Örneklemdaki hiçbir mali ibadeti yerine getirmeyen kişi sayısı 12 olup, bunun örneklemdaki oranı %0,5 olarak bulunmuştur.

Hac İbadetini yerine getirme bakımından;

Hac ibadetini yerine getirme durumu bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,001$).

Bu farklılık başvurup bekleyen, Hac ibadetini yerine getiren ve henüz gitmeyenler arasında ortaya çıkmaktadır. Kadın akademisyenler arasında Hac ibadetini yerine getirmek için başvuran hiç kimse bulunmazken, erkek akademisyenlerden 7 kişi (%1,6) Hac ibadetini yerine getirmek için başvurduğunu beyan etmiştir. Kadın akademisyenlerden dört kişi (%1,4) Hac ibadetini yerine getirmişken, erkek akademisyenler arasında bu sayı 35 (%8,1)'dir. Henüz Hac ibadetini yerine getirmeyen kadın akademisyen sayısı 136 (%55,5) iken, erkek akademisyenlerin sayısı 201 (%46,6)'dir. Bu sonuçlara göre, erkek akademisyenlerin Hac ibadetini yerine getirme konusundaki hassasiyetlerinin kadın akademisyenlere göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Hac ibadetini yerine getirme durumu bakımından evli akademisyenler ile evli olmayan akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,001$). Bu farklılık, Hac ibadetini yerine getiren ve henüz gitmeyenler arasında ortaya çıkmaktadır. Evli akademisyenlerden 38 kişi (%7,4) Hac ibadetini yerine getirmişken, evli olmayan akademisyenler arasında bu sayı bir (%0,6)'dir. Henüz Hac ibadetini yerine getirmeyen evli akademisyen sayısı 238 (%46,6) iken, evli olmayan akademisyenlerin sayısı 99 (%60,0)'dur. Bu sonuçlara göre, evli akademisyenlerin Hac ibadetini yerine getirme konusundaki hassasiyetlerinin evli olmayan akademisyenlere göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Hac ibadetini yerine getirme durumu bakımından örneklemin yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Hac ibadetini yerine getiren $45 \leq$ yaş grubu (%15,8) akademisyenlerin oranı, ≤ 30 yaş grubu (%0,0) ve 31-44 yaş grubuna (%3,2) göre anlamlı bir şekilde daha yüksek iken, 31-44 yaş grubu akademisyenlerin oranı da ≤ 30 yaş grubuna göre daha yüksektir. Bu sonuçlara göre, akademisyenlerin yaşları arttıkça, Hac ibadetini yerine getirmek bakımından hassasiyetlerinin yükseldiği söylenebilir. Hac ibadetini yerine getirme durumu bakımından örneklemin aylık toplam gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,044$). Orta gelir düzeyine (%9,0) sahip olan akademisyenler düşük gelir düzeyine (%2,2) sahip akademisyenlere göre anlamlı bir şekilde daha yüksek oranda Hac ibadetlerini yerine getirmişlerdir. Örneklemin Hacca gittiniz mi sorusuna verdikleri olumlu cevaplar olan “*Evet gittim, başvurduğum bekliyorum, imkânlar elverirse gitmek istiyorum*” seçeneklerini işaretleyen araştırma görevlilerinin oranı %44,7, öğretim görevlilerinin oranı %46,1, doktor öğretim

üyelerinin oranı %46,0, doçentlerin oranı %44,7 ve profesörlerin oranı %53,8'dir. Bu sonuçlara göre, akademik unvan gruplarının Hac ibadetini yerine getirmede genel olarak istekli oldukları söylenebilir. Örneklemin Hacca gittiniz mi sorusuna verdikleri olumlu cevaplar olan “*Evet gittim, başvurduğum bekliyorum, imkânlar elverirse gitmek istiyorum*” seçeneklerini işaretleyen akademisyenlerden muhafazakarların oranı %61,7, sosyal demokratların oranı %28,4, laiklerin oranı %31,0, liberallerin oranı %36,3, milliyetçilerin oranı %47,3, Diğerlerinin oranı %37,5'dir. Bu sonuçlara göre, siyasi kimlik gruplarından muhafazakarların ve milliyetçilerin sosyal demokrat, laik, liberal ve Diğer siyasi kimlik gruplarına göre Hac ibadetinin yerine getirmede daha istekli oldukları değerlendirilmektedir.

Umre ibadetini yerine getirme bakımından:

Umre ibadetini yerine getirme bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Bu farklılık Umre ibadetini yerine getiren, imkânlar elverdiği takdirde gitmek istediğini belirten ve henüz gitmeyenler arasında ortaya çıkmaktadır. Erkekler 107 kişi (%24,8) kadınlara göre 23 kişi (%9,4), anlamlı bir şekilde daha yüksek oranda Umre ibadetlerini yerine getirmişlerdir. Umre ibadetini yerine getirme durumu bakımından evli akademisyenler ile evli olmayan akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Evlilerin (123 kişi; %24,1) Umre ibadetlerini yerine getirme oranları evli olmayanlara göre (7 kişi; %4,2), anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Umre ibadetini yerine getirme durumu bakımından örneklemin yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Umre ibadetini yerine getiren $45 \leq$ grubu akademisyenlerin oranı (%35,5) ≤ 30 yaş grubu (%5,6) ve 31-44 yaş grubuna (%17,5) göre anlamlı bir şekilde daha yüksek iken, 31-44 yaş grubu akademisyenlerin oranı da ≤ 30 yaş grubuna göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Bu sonuçlara göre, akademisyenlerin yaşları arttıkça, Umre ibadetini yerine getirmek bakımından istek ve hassasiyetlerinin yükseldiği söylenebilir. Umre ibadetini yerine getirme durumu bakımından örneklemin aylık toplam gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,023$). Orta gelir düzeyine (%25,5) sahip olan akademisyenler düşük gelir düzeyine (%12,5) sahip akademisyenlere göre anlamlı bir şekilde daha yüksek oranda Umre ibadetlerini yerine

getirmişlerdir. Yüksek gelir düzeyine (%18,4) sahip akademisyenlerin düşük gelir düzeyli ve yüksek gelir düzeyli akademisyenlerle arasında Umre ibadetini yerine getirmek bakımından anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Umre ibadetini yerine getirme durumu bakımından örneklemin akademik unvan değişkeni grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Profesörler (%33,3) araştırma görevlilerine (%9,6) ve öğretim görevlilerine (%13,5) göre anlamlı bir şekilde daha yüksek oranda Umre ibadetlerini yerine getirmişlerdir. Doçentler (%27,7) ve doktor öğretim üyeleri (%20,9), araştırma görevlilerine göre anlamlı bir şekilde daha yüksek oranda Umre ibadetlerini yerine getirmişlerdir. Umre ibadetini yerine getirme durumu bakımından örneklemin siyasi kimlik değişkeni grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Muhafazakârlar (%37,4); sosyal demokratlara (%5,4), laiklere (%7,5), liberallere (%12,7) ve milliyetçilere göre anlamlı bir şekilde daha yüksek oranda Umre ibadetlerini yerine getirmiştir.

Ramazan Ayı Oruç tutma ibadetinin yerine getirme bakımından:

Ramazan ayı oruç tutma ibadetini yerine getirme durumu bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,017$). Erkeklerin Ramazan ayının tamamında oruç tutma oranı %83,8 ile kadınların oruç tutma oranından (%71,8) anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Orucu “çoğunlukla” sıklığı düzeyinde tutma bakımından ise kadınların Oruç tutma oranı (%13,9) erkeklerin Oruç tutma oranına (%6,3) göre anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Hiç oruç tutmayan erkeklerin oranı (%3,2) hiç oruç tutmayan kadınların oranından (%0,8) anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Oruç ibadetini yerine getirme durumu bakımından evli ve evli olmayan akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,035$). Evlilerin Ramazan ayının tamamında Oruç tutma oranı %81,8 ile evli olmayanların Ramazan ayının tamamında oruç tutma oranından (%72,1) anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Oruç ibadetini yerine getirme durumu bakımından yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,017$). Ramazan ayının tamamında Oruç tutma oranı bakımından $45 \leq$ yaş grubu (%89,1) akademisyenlerin oranı, ≤ 30 yaş grubu (%74,9) akademisyenlere ve 31-44 yaş grubu (%76,4) akademisyenlere göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Oruç ibadetini yerine getirme durumu bakımından aylık toplam gelir

grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Ramazan ayının tamamında oruç tutma oranı bakımından düşük gelir grubunun oranı %81,7, orta gelir grubunun oranı %78,7, yüksek gelir grubunun oranı ise %77,8'dir. Ramazan ayının tamamında oruç tutma oranı bakımından akademik unvan gruplarının oranları Araştırma Görevlileri %76,8, Öğretim Görevlileri %79,8, Doktor Öğretim Üyeleri %78,4, Doçentler %79,8 ve Profesörler %85,5'dir. Ramazan ayının tamamında oruç tutma oranı bakımından muhafazakâr akademisyenler %95,5 gibi bir oranla diğer tüm siyasi kimliklerden daha yüksek bir düzeydedir. Milliyetçiler %83,9 ile muhafazakârları izlemektedir. Ramazan ayının tamamında oruç tutma bakımından en düşük orana sahip grup %54,1 ile sosyal demokrat akademisyenlerdir.

Günlük beş vakit namaz ibadetini yerine getirme bakımından:

Günlük beş vakit namaz ibadetini yerine getirme durumu bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Erkeklerin günlük beş vakit namazlarını düzenli olarak kılmalarının oranı %52,4 ile kadınların oranından (%33,9) anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Günlük beş vakit namaz ibadetini yerine getirme durumu bakımından evli ve evli olmayan akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Evlilerin günlük beş vakit namazlarını kılma oranı (%50,7) ile evli olmayanların oranından (%30,3) anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Günlük beş vakit namaz kılma ibadetini yerine getirme durumu bakımından yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Günlük beş vakit namazı düzenli kılma oranı bakımından $45 \leq$ yaş grubu akademisyenlerin oranı (%61,7), ≤ 30 yaş grubu akademisyenlere (%34,6) ve 31-44 yaş grubu akademisyenlere (%42,7) göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Akademisyenlerin yaşı yükseldikçe günlük beş vakit namazı düzenli kılma oranı da artmaktadır. Günlük beş vakit namaz kılma ibadetini yerine getirme durumu bakımından aylık toplam gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Aylık toplam gelir grupları arasında günlük beş vakit namazlarını düzenli olarak kılma bakımından aralarında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Günlük beş vakit namaz kılma ibadetini yerine getirme durumu bakımından akademik unvan grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,019$). Günlük beş vakit namazlarını düzenli

kılma bakımından Profesörler (%59,8) Araştırma Görevlilerine (%36,0) ve Öğretim Görevlilerine (%39,3) göre anlamlı bir şekilde daha yüksek oranda bu ibadetlerini yerine getirmektedirler. Akademik unvan düzeyi arttıkça örneklemin günlük beş vakit namaz ibadetini düzenli olarak yapma oranının da arttığı görülmektedir. Günlük beş vakit namaz kılma ibadetini yerine getirme durumu bakımından siyasi kimlik grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Muhafazakârlar (%76,6); sosyal demokratlara (%14,9), laiklere (%16,9), liberallere (%23,6), milliyetçilere (%42,2) ve Diğer (%37,5) gruba göre anlamlı bir şekilde daha yüksek oranda günlük beş vakit namaz kılma ibadetini düzenli olarak yerine getirmektedir. Milliyetçiler, sosyal demokratlara ve laiklere göre anlamlı bir şekilde daha yüksek oranda günlük beş vakit namaz kılma ibadetini düzenli olarak yerine getirmektedir.

Cuma Namazı ibadetini yerine getirme bakımından:

Cuma namazı ibadetini yerine getirme bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Örneklem genelinin Cuma namazını düzenli (her zaman) kılma oranı (%52,4)'dür. Erkeklerin Cuma namazını düzenli olarak kılmalarının oranı (%77,3), kadınların Cuma namazını düzenli olarak kılma oranından (%8,6) anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Cuma namazı ibadetini yerine getirme bakımından evli ve evli olmayan akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($P=0,000$). Evli akademisyenlerin Cuma namazını düzenli olarak kılma oranı (%61,1), evli olmayan akademisyenlerin Cuma namazını düzenli olarak kılma oranından (%25,5) anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Evli akademisyenlerin hiçbir zaman Cuma namazı kılmamalarının oranı (%23,9), kadınların hiçbir zaman Cuma namazı kılmamalarının oranından (%52,7) anlamlı bir şekilde daha düşük bulunmuştur. Cuma namazı ibadetini yerine getirme bakımından akademisyenlerin yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($P=0,000$). $45 \leq$ yaş grubu akademisyenlerin Cuma namazı ibadetlerini düzenli olarak yerine getirme oranı (%77,6), 31- 44 yaş grubu akademisyenlerin (%47,1) ve ≤ 30 yaş grubu akademisyenlerin Cuma namazı ibadetlerini düzenli olarak yerine getirme oranından (%32,5) anlamlı bir şekilde daha yüksektir. 31- 44 yaş grubu akademisyenlerin Cuma namazı ibadetlerini düzenli olarak

yerine getirme oranı (%47,1), ≤ 30 yaş grubu akademisyenlerin Cuma namazı ibadetlerini düzenli olarak yerine getirme oranından (%32,5) anlamlı bir şekilde daha yüksektir. $45 \leq$ yaş grubu akademisyenlerin hiçbir zaman Cuma namazı kılmamalarının oranı (%10,9), 31- 44 yaş grubu akademisyenlerin (%35,7) ve ≤ 30 yaş grubu akademisyenlerin hiçbir zaman Cuma namazı kılmamalarının oranından (%43,0) anlamlı bir şekilde daha düşüktür. Cuma namazı ibadetini yerine getirme durumu ile aylık toplam gelir grupları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Cuma namazı ibadetini yerine getirme bakımından örneklemin akademik unvan grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($P=0,000$). Profesörlerin (%80,3) ve doçentlerin (%63,8) Cuma namazı ibadetini düzenli (her zaman) olarak yerine getirme oranları, araştırma görevlilerine (%42,5) ve doktor öğretim üyelerine (%41,9) göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Profesörlerin (%80,3), Cuma namazı ibadetini düzenli olarak yerine getirme oranı öğretim görevlilerine (%46,1) göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Bu sonuçlara göre, akademisyenlerin unvanları yükseldikçe Cuma namazını kılma oranı artmaktadır. Bu hususun, yaş değişkeni grupları arasındaki benzer sonuçla paralellik arz ettiği söylenebilir. Cuma namazı ibadetini yerine getirme bakımından örneklemin siyasi kimlik grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($P=0,000$). Muhafazakârların Cuma namazı ibadetini düzenli olarak yerine getirme oranı (%74,8), sosyal demokratlara (%16,2), laiklere (%15,5), liberallere (%38,2), milliyetçilere (%58,7) ve Diğer (%46,9) gruba göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Milliyetçilerin ve Diğer grubun Cuma namazı ibadetini düzenli olarak yerine getirme oranı, sosyal demokratlara ve laiklere göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Teravîh Namazı ibadetini yerine getirme bakımından:

Teravîh namazı ibadetini yerine getirme durumu bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($P=0,000$). Örneklemin %20,1'i teravîh namazını her zaman kıldıklarını belirtmişlerdir. Erkeklerin teravîh namazlarını düzenli olarak kılma oranı (%26,9) kadınların teravîh namazlarını düzenli olarak kılma oranından (%8,2) anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Teravîh namazı kılma ibadetini yerine getirme durumu bakımından evli ve evli olmayan

akademisyenler arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Evlilerin teravih namazı kılma oranı (%23,5), evli olmayanların teravih namazı kılma oranından (%9,7) anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Teravih namazı kılma ibadetini yerine getirme durumu bakımından yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Teravih namazını düzenli (her zaman) kılma oranı bakımından $45 \leq$ yaş grubu akademisyenlerin oranı (%33,3), ≤ 30 yaş grubu akademisyenlerin oranına (%15,6) ve 31-44 yaş grubu akademisyenlerin oranına (%15,0) göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Teravih namazı kılma ibadetini yerine getirme durumu bakımından aylık toplam gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Teravih namazı kılma ibadetini yerine getirme bakımından akademik unvan grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,017$). Profesörler (%32,5), araştırma görevlilerine (%14,9) ve doktor öğretim üyelerine (%17,6) göre teravih namazlarını düzenli (her zaman) kılma ibadetlerini anlamlı bir şekilde daha yüksek oranda yerine getirmektedirler. Teravih namazı kılma ibadetini yerine getirme durumu bakımından siyasi kimlik grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Muhafazakârlar (%41,6); sosyal demokratlara (%4,1), laiklere (%5,6), liberallere (%5,5), milliyetçilere (%14,3) ve Diğer (%12,1) gruba göre anlamlı bir şekilde daha yüksek oranda teravih namazı kılma ibadetini düzenli (her zaman) olarak yerine getirmektedir.

Bayram Namazı ibadetini yerine getirme bakımından:

Bayram namazı ibadetini yerine getirme bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Örneklem genelinin Bayram namazını düzenli (her zaman) kılma oranı %54,3'dür. Erkeklerin Bayram namazını düzenli olarak kılmalarının oranı (%79,1), kadınların Bayram namazını düzenli olarak kılma oranından (%10,6) anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Bayram namazı ibadetini yerine getirme bakımından evli ve evli olmayan akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Evlilerin Bayram namazını düzenli olarak kılmalarının oranı (%62,4), evli olmayanlara Bayram namazını düzenli olarak kılma oranından (%29,1) anlamlı bir şekilde yüksektir. Bayram namazı ibadetini yerine getirme bakımından akademisyenlerin yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark

bulunmaktadır ($P=0,000$). $45 \leq$ yaş grubu akademisyenlerin Bayram namazı ibadetini düzenli olarak (her zaman) yerine getirme oranı (%76,0), 31- 44 yaş grubu akademisyenlere (%50,3) ve ≤ 30 yaş grubu akademisyenlere (%39,1) göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir. 31- 44 yaş grubu akademisyenlerin Bayram namazı ibadetini düzenli olarak (her zaman) yerine getirme oranı (%50,3) da ≤ 30 yaş grubu akademisyenlerin oranına (%39,1) göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Bayram namazı ibadetini yerine getirme bakımından örneklemin aylık toplam gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bayram namazı ibadetini yerine getirme bakımından örneklemin akademik unvan grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Profesörlerin (%77,8) Bayram namazı ibadetini düzenli (her zaman) olarak yerine getirme oranları, Araştırma Görevlilerine (%45,5), Öğretim Görevlilerine (%55,5) ve Dr. Öğretim Üyelerine (%44,6) göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Düzenli olarak (her zaman) Bayram namazı kılma sıklığı bakımından siyasi kimlik grupları; muhafazakâr (%73,4), milliyetçi (%63,5), Diğer (%46,9), liberal (%36,4), sosyal demokrat (%21,6) ve laik (%18,3) grup olarak sıralanmıştır.

Nafile Namaz ibadetini yerine getirme bakımından:

Nafile namaz ibadetini yerine getirme durumu bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Örneklemin düzenli olarak nafile namaz kılma alışkanlığı ortalaması %4,7 ile oldukça düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Erkeklerin düzenli olarak nafile namaz kılmalarının oranı %6,0 ile kadınların oranından (%2,4) anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Nafile namaz kılma ibadetini yerine getirme durumu bakımından evli ve evli olmayan akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,001$). Evlilerin düzenli olarak nafile namaz kılmalarının oranı (%5,7) kadınların oranından (%1,8) anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuçlara göre evlilerin nafile namaz kılma hassasiyetlerinin evli olmayanlara göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Nafile namaz kılma ibadetini yerine getirme durumu bakımından yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,003$). Nafile namazını düzenli kılma, ara sıra kılma ve nadiren kılma sıklıkları bakımından yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark

bulunmamaktadır. Ancak hiç nafile namaz kılmama bakımından ≤ 30 yaş grubunun (%49,7) oranı, 31-44 yaş grubuna (%32,5) ve $45 \leq$ yaş grubuna (%33,9) göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Bu sonuca göre, akademisyenlerin yaşı yükseldikçe nafile namaz kılma bakımından hassasiyetlerinin arttığı söylenebilir. Nafile namaz kılma ibadetini yerine getirme durumu bakımından aylık toplam gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Nafile namaz kılma ibadetini yerine getirme durumu bakımından akademik grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Nafile namaz kılma ibadetini yerine getirme bakımından örneklemin siyasi kimlik grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Muhafazakârlar (%11,2); sosyal demokratlara (%0,0), laiklere (%0,0), liberallere (%0,0), milliyetçilere (%3,5) ve Diğer (%0,0) gruba göre anlamlı bir şekilde daha yüksek oranda nafile namaz kılma ibadetini düzenli olarak yerine getirmektedir.

Teheccüd Namazı ibadetini yerine getirme bakımından:

Teheccüd namazı ibadetini yerine getirme bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Teheccüd namazı ibadetini yerine getirme bakımından evli ve evli olmayan akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,013$). Akademisyenler (%2,1) ile evli olmayan akademisyenler (%1,3) arasında Teheccüd namazını düzenli (her zaman) olarak kılma oranı bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Evli akademisyenlerin hiçbir zaman Cuma namazı kılmamalarının oranı (%45,4), kadınların hiçbir zaman Teheccüd namazı kılmamalarının oranından (%60,0) anlamlı bir şekilde daha düşük bulunmuştur. Teheccüd namazı ibadetini yerine getirme bakımından akademisyenlerin yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($P=0,027$). $45 \leq$ yaş grubu akademisyenlerin (%3,3), 31- 44 yaş grubu akademisyenlerin (%1,9) ve ≤ 30 yaş grubu akademisyenlerin (%1,1) Teheccüd namazı ibadetini düzenli olarak (her zaman) yerine getirme bakımından aralarında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. $45 \leq$ yaş grubu akademisyenlerin hiçbir zaman Teheccüd namazı kılmamalarının oranı (%42,6), 31- 44 yaş grubu akademisyenlerin (%47,5) ve ≤ 30 yaş grubu akademisyenlerin hiçbir zaman Cuma namazı kılmamalarının oranından (%58,1)

anlamli bir Őekilde daha dūŐŭktŭr. Teheccŭd namazı ibadetini yerine getirme bakımından örneklemenin aylık toplam gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamli bir fark bulunmamaktadır. Dŭzenli olarak (her zaman) Teheccŭd namazı kılma sıklığı bakımından akademisyenlerin sıralamasının; profesör (%3,4), doktor  ğretim ūyesi (%2,7),  ğretim görevlisi (%2,2), doŐent (%2,1) ve araŐtırma görevlisi (%0,9) dur. Dŭzenli olarak (her zaman) Teheccŭd namazı kılma sıklığı bakımından siyasi kimlik gruplarının sıralamasının; muhafazakâr (%4,7), milliyetŐi (%2,7), liberal (%0,0), Diğ r (%0,0), laik (%0,0) ve sosyal demokrat (%0,0) olduğu g rŭlmektedir.

İŞini/mesleğini iyi yaptığında dini bir duygu ve doyum hissetme bakımından:

Kadın ve erkek akademisyenler arasında *iŐini/mesleğini iyi yaptığında dini bir duygu ve doyum hissetme* bakımından istatistiksel olarak anlamli bir fark bulunmamaktadır. Örneklemenin evli ve evli olmayan grupları arasında *iŐini/mesleğini iyi yaptığında dini bir duygu ve doyum hissetme* bakımından aralarında istatistiksel olarak anlamli bir fark bulunmaktadır (P=0,000). Evli akademisyenlerin bu yargıya verdikleri cevapların ortalaması 3,96/4 ve evli olmayan akademisyenlerin cevap ortalaması 3,47/4'dŭr. Bu sonuŐlara göre evli akademisyenlerin *iŐini/mesleğini iyi yaptığında dini bir duygu ve doyum hissetmesi* evli olmayan akademisyenlere göre anlamli bir Őekilde daha yŭksektir. Örneklemenin yaŐ grupları arasında *iŐini/mesleğini iyi yaptığında dini bir duygu ve doyum hissetme* bakımından istatistiksel olarak anlamli bir fark bulunmaktadır (P=0,000). YaŐ grupları ortalamaları arasındaki farka iliŐkin çoklu karŐılaŐtırma yapmak ūzere uygulanan Games-Howell testi sonuŐlarına göre yaŐ grupları arasında *iŐini/mesleğini iyi yaptığında dini bir duygu ve doyum hissetme* konusunda 45≤ yaŐ grubu akademisyenlerin, ≤30 yaŐ grubu ve 31-44 yaŐ grubu akademisyenlere göre anlamli bir Őekilde daha yŭksek bir duygu ve doyumla ulaŐtıkları g rŭlmŭŐtŭr. Örneklemenin aylık toplam gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamli bir fark bulunmamaktadır. Akademik unvan grupları arasında istatistiksel olarak anlamli bir fark bulunmaktadır (P=0,048). Akademik unvan grupları ortalamaları arasındaki farka iliŐkin çoklu karŐılaŐtırma yapmak ūzere uygulanan LSD testi sonuŐlarına göre, *iŐlerini/mesleklerini iyi yaptıklarında dini bir duygu ve doyum hissetmeleri* konusunda profesör, doŐent, ve doktor  ğretim ūyesi unvanlı akademisyenlerin araŐtırma görevlilerine göre anlamli bir Őekilde daha yŭksek bir

duygu ve doyumuna ulaştıkları görülmektedir. Bu da örneklemin akademik unvanının yükseldikçe *işlerini/mesleklerini iyi yaptıklarında dini bir duygu ve doyum hislerinin* de arttığını göstermektedir. Siyasi kimlik grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Siyasi kimlik grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Games-Howell testi sonuçlarına göre, *işlerini/mesleklerini iyi yaptıklarında dini bir duygu ve doyum hissetmeleri* konusunda muhafazakâr kimliğe sahip akademisyenlerin sosyal demokrat, laik, liberal, milliyetçi ve Diğer siyasi kimliğe sahip akademisyen gruplarına göre anlamlı bir şekilde daha yüksek duygu ve doyumuna sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyi bakımından:

Kadın ve erkek akademisyenler arasında din konusundaki bilgi düzeyi bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Kadınların cevap ortalaması 3,29/5, erkeklerin cevap ortalaması ise 3,47/5'dir. Bu sonuçlara göre, erkeklerin genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyinin kadınlara göre anlamlı bir şekilde yüksektir. Evli ve evli olmayan grupları arasında din konusundaki bilgi düzeyi bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,002$). Evli akademisyenlerin bu yargıya verdikleri cevapların ortalaması 3,96/5 ve evli olmayan akademisyenlerin cevap ortalaması 3,47/5'dir. Bu sonuçlara göre evli akademisyenlerin genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyi evli olmayan akademisyenlere göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Yaş grupları arasında din konusundaki bilgi düzeyi bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,002$). Yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Games-Howell testi sonuçlarına göre, $45 \leq$ yaş grubu akademisyenlerin, genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyinin ≤ 30 yaş grubu akademisyenlere göre anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu görülmektedir. Genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyi bakımından örneklemin aylık toplam gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Akademik unvan grupları arasında din konusundaki bilgi düzeyi bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,041$). Akademik unvan grupları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Mann-Whitey U testi sonuçlarına göre, doçent unvanlı akademisyenlerin genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyi

araştırma görevlilerine göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Profesör unvanlı akademisyenlerin *genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyi* araştırma görevlilerine göre ve öğretim görevlilerine göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Örneklemin siyasi kimlik grupları arasında din konusundaki bilgi düzeyi bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Siyasi kimlik grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Tukey HSD testi sonuçlarına göre, muhafazakâr siyasi kimliğe sahip akademisyenlerin genel anlamda din konusundaki bilgi düzeylerinin, kendilerini sosyal demokrat, laik, liberal ve milliyetçi olarak tanımlayan gruplara göre anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Kur'an'ı Türkçe metninden okuma sıklığı bakımından:

Kur'an'ı Türkçe metninden okuma sıklığı bakımından cinsiyet grupları arasında, medeni durum grupları arasında, yaş grupları arasında, akademik unvan grupları arasında ve siyasi kimlik grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Kur'an'ı Arapça metninden okuma sıklığı bakımından:

Kur'an'ı Arapça metninden okuma sıklığı bakımından kadın ve erkek akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,024$). Erkeklerin Kur'an'ı Arapça metninden okuma sıklığı kadınlara göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Kur'an'ı Arapça metninden okuma sıklığı bakımından evli ve evli olmayan akademisyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Evli akademisyenlerin okuma sıklığı *ortalaması* 2,19/4, evli olmayan akademisyenlerin okuma sıklığı *ortalaması* 1,84/4'dür. Evli akademisyenlerin Kur'an'ı Arapça metninden okuma sıklığı evli olmayan akademisyenlere göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Kur'an'ı Arapça metninden okuma sıklığı bakımından örneklemin yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Tukey HSD testi sonuçlarına göre, $45 \leq$ yaş grubu akademisyenlerin, ≤ 30 yaş grubu akademisyenlere ve 31-44 yaş grubu akademisyenlere göre Kur'an'ı Arapça metninden okuma sıklığı anlamlı bir şekilde

daha yüksektir. Aynı şekilde 31-44 yaş grubu akademisyenlerin de ≤ 30 yaş grubu akademisyenler göre Kur'an'ı Arapça metninden okuma sıklığı anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Kur'an'ı Arapça metninden okuma sıklığı bakımından aylık toplam gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Akademik unvan grupları arasında Kur'an'ı Arapça metninden okuma sıklığı bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($P=0,012$). Akademik unvan grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Tukey HSD testi sonuçlarına göre, profesör unvanlı akademisyenlerin Kur'an'ı Arapça metninden okuma sıklığı araştırma görevlilerine göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Siyasi kimlik grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($P=0,000$). Siyasi kimlik grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Games-Howell Testi sonuçlarına göre, muhafazakâr siyasi kimliğe sahip akademisyenlerin, Kur'an'ı Arapça metninden okuma sıklığı, sosyal demokrat, laik, liberal, milliyetçi ve Diğer siyasi kimliğe sahip akademisyenlere göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Milliyetçi siyasi kimliğe sahip akademisyenlerin Kur'an'ı Arapça metninden okuma sıklığı, laik ve liberal siyasi kimliğe sahip akademisyenlere göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Nikâh Türü bakımından:

Kadın ve erkek akademisyenler arasında evlilikteki nikâh türü tercihi bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Hem resmi hem de dini nikâh ile evlenenlerin genel oranı %95,6 (502 kişi) iken kadın akademisyenlerin % 97,9'u, erkek akademisyenler ise %94,8'i evliliklerinde hem resmi nikâh hem de dini nikâh yaptırmışlardır. Sadece resmi nikâh ile evlenenlerin oranı %4,4 (23 kişi) dür. Akademisyenlerin çok yüksek oranda hem resmi nikâh hem de dini nikâh ile evlenmeyi tercih etmişlerdir. Yaş grupları arasında evlilikteki nikâh türü tercihi bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Evliliklerinde hem resmi nikâh hem de dini nikâh yaptırmayı seçen ≤ 30 yaş grubunun oranı %95,6 iken 31-44 yaş grubunun oranı % 95,6 ve $45 \leq$ yaş grubunun oranı ise %96,1'dir. Gelir grupları arasında evlilikteki nikâh türü tercihi bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Evliliklerinde hem resmi nikâh hem de dini nikâh yaptırmayı seçen düşük gelir grubunun oranı %97,6 iken orta gelir grubunun oranı %

95,6 ve $45 \leq$ yaş grubunun oranı ise %94,3'dür. Akademik unvan grupları arasında evlilikteki nikâh türü tercihi bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Siyasi kimlik grupları arasında evlilikteki nikâh türü tercihi bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,001$). Sosyal demokratların (%11,3) ve laiklerin (%10,3) sadece resmi nikâh ile evlenme oranları muhafazakârlara (%1,6) göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Sosyal demokratların (%88,7) ve laiklerin (%89,6) hem resmi hem de dini nikâh ile birlikte evlenme oranları muhafazakârlara (%98,4) göre anlamlı bir şekilde daha düşüktür.

Arkadaş seçiminde dindarlığın önemi bakımından:

Kadın ve erkek akademisyenler arasında *arkadaş seçiminde dindarlığa verdikleri önem* bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Evli ve evli olmayan akademisyenler arasında *Arkadaş seçiminde dindarlığa verdikleri önem* bakımından aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Evli akademisyenlerin bu yargıya verdikleri cevapların ortalaması 2,94/5, evli olmayan akademisyenlerin cevap ortalaması 2,54/4'dür. Evli akademisyenlerin *Arkadaş seçiminde dindarlığa verdikleri önem* evli olmayan akademisyenlere göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Yaş grupları arasında *Arkadaş seçiminde dindarlığa verdikleri önem* bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,023$). Yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Games-Howell testi sonuçlarına göre, $45 \leq$ yaş grubu akademisyenlerin, 31-44 yaş grubu akademisyenlere göre anlamlı bir şekilde *Arkadaş seçiminde dindarlığa önem verdikleri* görülmektedir. Aylık toplam gelir grupları arasında *Arkadaş seçiminde dindarlığa verdikleri önem* bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,037$). Aylık toplam gelir grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Tukey HSD testi sonuçlarına göre, orta gelir düzeyine sahip akademisyenlerin yüksek gelir düzeyine sahip akademisyenlere göre anlamlı bir şekilde *arkadaş seçiminde dindarlığa daha fazla önem verdikleri* anlaşılmaktadır. Akademik unvan grupları arasında *Arkadaş seçiminde dindarlığa verdikleri önem* bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Siyasi kimlik grupları arasında *Arkadaş seçiminde dindarlığa verdikleri önem* bakımından

istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Siyasi kimlik grup ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Games-Howel testi sonuçlarına göre, muhafazakâr akademisyenlerin, sosyal demokrat, laik, liberal, milliyetçi ve Diğer siyasi kimliğe sahip akademisyenlere göre anlamlı bir şekilde *arkadaş seçiminde dindarlığa* daha fazla önem vermektedir. Milliyetçiler, sosyal demokratlar ve laiklere göre *arkadaş seçiminde dindarlığa* anlamlı bir şekilde daha fazla önem vermektedir. Diğer siyasi kimlik grubu da laiklere göre *arkadaş seçiminde dindarlığa* anlamlı bir şekilde daha çok önem vermektedir.

Eş seçiminde güzelliğe önem verme bakımından:

Kadın ve erkek akademisyenler arasında *eş seçiminde güzelliğe önem verme* bakımından aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Kadın akademisyenlerin bu yargıya verdikleri cevapların ortalaması 2,70/4 ve erkek akademisyenlerin cevap ortalaması 2,97/4'dür. Bu sonuçlara göre erkekler eş seçiminde güzellik hususuna kadınlara göre anlamlı bir şekilde daha fazla önem vermektedir. Evli ve evli olmayan akademisyenler arasında *eş seçiminde güzelliğe önem verme* bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Yaş grupları arasında *eş seçiminde güzelliğe önem verme* bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Aylık toplam gelir grupları arasında eş seçiminde güzelliğe önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,037$). Aylık toplam gelir grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Tukey HSD testi sonuçlarına göre, eş seçiminde güzelliğe önem verme bakımından orta gelir düzeyine sahip akademisyenlerin yüksek gelir düzeyine sahip akademisyenlere göre anlamlı bir şekilde eş seçiminde güzelliğe daha fazla önem verdikleri anlaşılmaktadır. Akademik unvan grupları arasında *eş seçiminde güzelliğe önem verme* bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Siyasi kimlik grupları arasında *eş seçiminde güzelliğe önem verme* bakımından anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Eş seçiminde eşin dindarlığına önem verme bakımından:

Kadın ve erkek akademisyenler arasında *eş seçiminde eşin dindarlığına önem verme* bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Evli ve evli

olmayan akademisyenler arasında eş seçiminde eşin dindarlığına önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Evli akademisyenlerin bu yargıya verdikleri cevapların ortalaması 3,04/4 ve evli olmayan akademisyenlerin cevap ortalaması 2,65/4 dür. Bu sonuçlara göre evliler eş seçiminde dindarlığa evli olmayanlara göre anlamlı bir şekilde daha fazla önem vermektedir. Yaş grupları arasında eş seçiminde eşin dindarlığına önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,002$). Yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Games-Howell testi sonuçlarına göre, 31-44 yaş grubu akademisyenlerin ve $45 \leq$ yaş grubu akademisyenlerin, ≤ 30 yaş grubu akademisyenlere göre anlamlı bir şekilde eş seçiminde dindarlığa daha fazla önem vermektedirler Eş seçiminde dindarlığa önem verme bakımından gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Eş seçiminde dindarlığa önem verme bakımından akademik unvan grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Siyasi kimlik grupları arasında eş seçiminde eşin dindarlığına önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Siyasi kimlik grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Games-Howell testi sonuçlarına göre, muhafazakâr akademisyenlerin, sosyal demokrat, laik, liberal, milliyetçi ve Diğer siyasi kimliğe sahip akademisyenlere göre anlamlı bir şekilde eş seçiminde dindarlığa daha fazla önem vermektedir. Milliyetçiler de, sosyal demokratlara, laiklere ve liberallere göre eş seçiminde dindarlığa anlamlı bir şekilde daha fazla önem vermektedir.

Eş seçiminde eşin kişiliğine önem verme bakımından:

Kadın ve erkek akademisyenler arasında eş seçiminde eşin kişiliğine önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Kadınlar eş seçiminde kişilik faktörünü erkeklere göre anlamlı bir şekilde daha önemli görmektedir. Eş seçiminde eşin kişiliğine önem verme bakımından medeni durum grupları, yaş grupları, aylık toplam gelir grupları, akademik unvan grupları ve siyasi kimlik grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Eş seçiminde eşin eğitim düzeyine önem verme bakımından:

Kadın ve erkek akademisyenler arasında eş seçiminde eğitim düzeyine önem

verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Kadın akademisyenlerin bu yargıya verdikleri cevapların ortalaması 3,21/4 ve erkek akademisyenlerin cevap ortalaması 2,81/4 dır. Bu sonuçlara göre kadınlar eş seçiminde eşin eğitim düzeyi hususunu erkeklere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha önemli bulmaktadırlar. Evli ve evli olmayan akademisyenler arasında eş seçiminde eğitim düzeyine önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,016$). Evlilerin bu yargıya verdikleri cevapların ortalaması 2,92/4 ve evli olmayanların cevap ortalaması 3,07/4 dir. Bu sonuçlara göre evli olmayanlar eş seçiminde eğitim düzeyi hususunu evli olanlara göre anlamlı bir şekilde daha önemli bulmaktadırlar. Yaş grupları arasında eş seçiminde eğitim düzeyine önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,033$). Yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Games-Howell testi sonuçlarına göre, ≤ 30 yaş grubu akademisyenlerin, $45 \leq$ yaş grubu akademisyenlere göre anlamlı bir şekilde eş seçiminde eğitim düzeyine daha fazla önem verdikleri görülmektedir. Aylık toplam gelir grupları arasında eş seçiminde eğitim düzeyine önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Akademik unvan grupları arasında eş seçiminde eğitim düzeyine önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,023$). Akademik unvan grubu ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak için uygulanan LSD testi sonuçlarına göre, araştırma görevlileri profesörlere göre anlamlı bir şekilde eş seçiminde eğitim düzeyine daha fazla önem vermektedir. Doktor öğretim üyeleri, profesörlere ve öğretim görevlilerine göre anlamlı bir şekilde eş seçiminde eğitim düzeyine daha fazla önem vermektedirler. Doçentler de profesör ve öğretim görevlilerine göre anlamlı bir şekilde eş seçiminde eğitim düzeyine daha fazla önem vermektedir. Siyasi kimlik grupları arasında eş seçiminde eğitim düzeyine önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Eş seçiminde eşin sosyoekonomik düzeyine önem verme bakımından:

Kadın ve erkek akademisyenler arasında eş seçiminde eşin sosyoekonomik düzeyine önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($P=0,000$). Kadın akademisyenlerin bu yargıya verdikleri cevapların ortalaması 2,76/4 ve erkek akademisyenlerin cevap ortalaması 2,19/4 dır. Bu sonuçlara göre kadınlar eş

seçiminde eşin sosyoekonomik düzeyine erkeklere göre anlamlı bir şekilde daha fazla önem vermektedir. Evli ve evli olmayan akademisyenler arasında *eş seçiminde eşin sosyoekonomik düzeyine önem verme* bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır (P=0,001). Evlilerin bu yargıya verdikleri cevapların ortalaması 2,34/4 ve evli olmayanların cevap ortalaması 2,59/4 dür. Bu sonuçlara göre evli olmayan akademisyenler eş seçiminde eşin sosyoekonomik düzeyine evli olanlara göre anlamlı bir şekilde daha fazla önem vermektedir. Yaş grupları arasında *eş seçiminde eşin sosyoekonomik düzeyine önem verme* bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır (P=0,006). Yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Tukey HSD testi sonuçlarına göre, ≤ 30 yaş grubu akademisyenlerin, $45 \leq$ yaş grubu akademisyenlere göre anlamlı bir şekilde *eş seçiminde eşin sosyoekonomik düzeyine daha fazla önem* vermektedir. Aylık toplam gelir grupları arasında *eş seçiminde eşin sosyoekonomik düzeyine önem verme* bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Akademik unvan grupları arasında *eş seçiminde eğitim düzeyine önem verme* bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır (P=0,037). Akademik unvan grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Tukey HSD testi sonuçlarına göre, araştırma görevlilerinin ve doktor öğretim üyelerinin, profesörlere göre anlamlı bir şekilde *eş seçiminde eşin sosyoekonomik düzeyine daha fazla önem* vermektedirler. Siyasi kimlik grupları arasında *eş seçiminde eşin sosyoekonomik düzeyine önem verme* bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır (P=0,031). Siyasi kimlik grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan LSD testi sonuçlarına göre, laik siyasi kimliğe sahip akademisyenler muhafazakâr, milliyetçi ve Diğer siyasi kimliğe sahip akademisyenlere göre anlamlı bir şekilde *eş seçiminde eşin sosyoekonomik düzeyine daha fazla önem* vermektedir. Sosyal demokratların, muhafazakârlara göre *eş seçiminde eşin sosyoekonomik düzeyine* anlamlı bir şekilde daha fazla önem verdikleri anlaşılmaktadır.

Eş seçiminde eşin soy-ailesine önem verme bakımından:

Kadın ve erkek akademisyenler arasında *eş seçiminde eşin soy-aile durumuna önem verme* bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır (P=0,000).

Kadın akademisyenlerin bu yargıya verdikleri cevapların ortalaması 3,26/4 ve erkek akademisyenlerin cevap ortalaması 2,96/4'dür. Bu sonuçlara göre kadınlar eş seçiminde eşin soy-aile durumuna erkeklere göre anlamlı bir şekilde daha fazla önem vermektedir. Medeni durum grupları arasında eş seçiminde eşin soy-aile durumuna önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Yaş grupları arasında eş seçiminde eşin soy-aile durumuna önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır (P=0,004). Yaş grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma yapmak üzere uygulanan Games-Howell testi sonuçlarına göre, 45≤ yaş grubu akademisyenler, ≤30 yaş grubu akademisyenlere göre anlamlı bir şekilde eş seçiminde eşin soy-aile durumuna daha fazla önem vermektedir. Aylık toplam gelir grupları arasında eş seçiminde eşin soy-aile durumuna önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Akademik unvan grupları arasında eş seçiminde eşin soy-aile durumuna önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır (P=0,013). Akademik unvan grupları ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma için yapılan Games-Howell testi sonuçlarına göre, doçentler, araştırma görevlilerine göre anlamlı bir şekilde eş seçiminde eşin soy-aile durumuna daha fazla önem vermektedir. Siyasi kimlik grupları arasında eş seçiminde eşin soy-aile durumuna önem verme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır (P=0,001). Siyasi kimlik gruplarının ortalamaları arasındaki farka ilişkin çoklu karşılaştırma için yapılan Tukey HSD testi sonuçlarına göre, milliyetçi akademisyenler, liberal ve Diğer siyasi kimliğe sahip akademisyenlere göre anlamlı bir şekilde eş seçiminde eşin soy-aile durumuna daha fazla önem vermektedir. Sosyal demokratlar, Diğer siyasi kimliğe sahip akademisyenlere göre eş seçiminde eşin soy-aile durumuna anlamlı bir şekilde daha fazla önem vermektedir.

Yukarıda açıklanan araştırma sonuçlarına göre dindarlığın her bir alt boyutu bakımından geçerliliği kanıtlanan araştırma hipotezleri karşına (+) işareti konularak Tablo 269'da verilmiştir. Tablodaki karşılaştırmanın anlaşılması bakımından araştırmanın hipotezleri aşağıda yeniden verilmiştir:

Hipotez 1: Akademisyen dindarlığı, bireyin cinsiyetine göre farklılaşmaktadır.

Hipotez 2: Akademisyen dindarlığı, bireyin medeni durumuna (evli, bekâr, boşanmış gibi) göre farklılık arz etmektedir.

Hipotez 3: Akademisyen dindarlığı, bireyin yaşına göre değişmektedir.

Hipotez 4: Akademisyen dindarlığı, bireyin gelir düzeyine göre farklılaşmaktadır.

Hipotez 5: Akademisyen dindarlığı, bireyin akademik unvanına göre farklılık göstermektedir.

Hipotez 6: Akademisyen dindarlığı, bireyin siyasi tercihinine göre farklılaşmaktadır.

Tablo 269. Dindarlığın boyutları ile geçerliliği kanıtlanan araştırma hipotezleri

DİNDARLIĞIN BOYUTLARI / Alt boyutları	Araştırma Hipotezleri					
	Hipotez 1	Hipotez 2	Hipotez 3	Hipotez 4	Hipotez 5	Hipotez 6
İNANÇ BOYUTU						
Allah'ın varlığına inanç			+			
Peygambere inanç		+				+
Kur'an'a inanç		+	+			
Ahret hayatına inanç	+					
Kaza ve kadere inanç	+					+
Meleklerle inanç		+				+
Cinlere inanç						+
İBADET BOYUTU						
Mali İbadet (zekat, fitre, sadaka, kurban) yerine getirme		+				+
Hac ibadetini yerine getirme	+	+	+	+		
Umre ibadetini yerine getirme	+	+	+	+	+	+
Ramazan Ayı Oruç ibadetini yerine getirme	+	+	+			
Günlük beş vakit namaz ibadetini yerine getirme	+	+	+		+	+
Cuma namazı ibadetini yerine getirme	+	+	+		+	+
Teravih namazı ibadetini yerine getirme	+	+	+		+	+
Bayram namazı ibadetini yerine getirme	+	+	+		+	
Nafile namazı ibadetini yerine getirme	+	+	+			+
Teheccüd namazı ibadetini yerine getirme		+	+			
TECRÜBE BOYUTU						
İşini iyi yaptığında dini bir duygu ve doyum hissetme		+	+		+	+
BİLGİ BOYUTU						
Genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyi	+	+	+		+	+
Kur'an'ı Türkçe metninden okuma sıklığı						
Kur'an'ı Arapça metninden okuma sıklığı	+	+	+		+	+
ETKİ BOYUTU						
Nikâh türü						+
Arkadaş seçiminde dindarlığın önemi		+	+	+		+
Eş seçiminde eşin güzelliğe önem verme	+			+		
Eş seçiminde eşin dindarlığa önem verme		+	+			+
Eş seçiminde eşin kişiliğine önem verme	+					
Eş seçiminde eşin eğitim düzeyine önem verme	+	+	+		+	
Eş seçiminde eşin sosyoekonomik düzeyine önem verme	+	+	+		+	+
Eş seçiminde eşin soy-ailesine verilen önem	+	+			+	+

Tablonun incelenmesinden görüleceği üzere, tüm hipotezlerin geçerliliği kanıtlanmıştır. Bu noktada, Hipotez 1, 2, 3 ve 4'ü oluşturan cinsiyet, medeni durum, yaş ve siyasi kimlik demografik değişkenleri daha öne çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- Kur'an-ı Kerim** (2014). Haz. Hayrettin Karaman vd., 27. bs., Ankara: TDV Yay.
- Akbulut, Ahmet** (2017). **Müslüman Kültürde Kur'an'a Yabancılaşma Süreci**, 1. bs., Ankara: OTTO Yay.
- Akgül, Mehmet** (1991). Sanayileşme ve Din "Sanayileşme ve Din İlişkisinin Konya Organize Sanayi Bölgesinde Seçilen Bir Örnek Grup Üzerinde Araştırılması" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Akgül, Mehmet** (2002). **Türkiye'de Din ve Değişim**, İstanbul: Ötüken Yay.
- Akgül, Mehmet** (2016). "Modernlik-Modernleşme, Postmodernlik, Sekülerleşme ve Din", **Din Sosyolojisi El Kitabı**, ed.: Niyazi Akyüz ve İhsan Çapcıoğlu, 4. bs., Ankara: Grafiker Yay., ss. 181-210.
- Akkuş, Halil İbrahim** (2018). **Türk Toplumunun Dindarlık Algısı (Batı Akdeniz Örneği)**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Aktan, Coşkun Can** (2022). **Mübtezel Kalabalık Ecce Homo Academicus**, Literatürk Academia Yay.
- Aktay, Yasin** (1998a). "Sosyolojinin Nesnesi Olarak Din", **Din Sosyolojisi**, der.: Yasin Aktay, M. Emin Köktaş, 2. bs., Vadi Yay., ss. 7-16.
- Aktay, Yasin** (1998b). "Postmodern Dünyada Din: Bir Anlatı mı, Tanrı'nın İntikamı mı?", **Din Sosyolojisi**, der.: Yasin Aktay, M. Emin Köktaş, 2. bs., Vadi Yay., ss. 299-313.
- Aktay, Yasin** (2000). **Türk Dininin Sosyolojik İmkânı**, 2. bs., İstanbul: İletişim Yay.
- Aktay, Yasin** (2005). "Türkiye'de Eğitim Bir Maxwell Cini Olacak mı?", **Muhafazakâr Düşünce**, Yıl: 2, Sayı: 6, ss. 31-52.
- Aktay, Yasin ve Ahmet Kızılkaya** (2014). **Hepimiz Ötekiyiz Türkiye'de Kimlikler ve Algılar**, 1. bs., Tezkire Yay.
- Aktay, Yasin** (2017). **İslâm ve Sekülerleşmenin Kaynakları**, 1. bs., Tezkire Yay.
- Akyüz, Niyazi, İhsan Çapcıoğlu** (2018). "Sosyolojik Din Tanımları", **Ana Başlıklarıyla Din sosyolojisi**, ed. Niyazi Akyüz, İhsan Çapcıoğlu, 6. bs., Ankara: Grafiker Yay.
- Allport, Gordon W. ve J. Michael Ross** (1967). "Personal Religious Orientation and Prejudice", **Journal of Personality and Social Psychology**, Vol.5, No. 4, ss. 432-443.
- Allport, Gordon W.** (2016). **Birey ve Dini**, çev.: Bilal Sambur, Ankara: Elis Yay.
- Althusser, Louis** (2019). **İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları**, Çev.: Alp Tümertekin, 7. bs., İstanbul: İthaki Yay.

- Altıntaş**, Ramazan (2008). “Mevlânâ’da Dindarlık Tipolojileri”, **Eskiye**, S. 10, ss. 82-89.
- Altunışık**, Remzi, vd. (2002). **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamaları**, 2. bs., Sakarya: Sakarya Kitabevi Yay.
- Arabacı**, Fazlı (2009). **Alevilik ve Sünniliğin Sosyolojik Boyutları**, 2. bs., Ankara: Barış Platin Yay.
- Argyle**, Michael (2022). **Din ve Psikoloji**, Türkçesi: H. Büşra Gök, İstanbul: İz Yay.
- Arslan**, Hüsamettin (2016). “Nisbet’in Sosyolojik Düşünce Geleneği’ne Derkenar: Etik Cemaat”, **Sosyolojik Düşünce Geleneği**, Türkçesi: Yusuf Kaplan, 2. bs., İstanbul: Paradigma Yay. ss. XI-XLII.
- Arslantürk**, Zeki (1999). **Araştırma Metot ve Teknikleri**, 4. bs., İstanbul: MÜİFAV Yay.
- Arslantürk**, Zeki (2006). “Dindarlığın Bağımsız Değişkenleri”, **Dindarlık Olgusu**, ed.: Hayati Hökelekli, 1. bs., Bursa: KURAV Yay. ss. 239-257.
- Atar**, Fahrettin (2007). “Nikâh”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.33, İstanbul: TDV Yay., ss. 112-117.
- Atay**, Hüseyin (1993). **Kur’ana Göre Araştırmalar II**, Ankara: Semih Ofset.
- Atay**, Hüseyin vd. (1995). **İslâm Gerçeği**, Ankara: AÜİF Yay.
- Atay**, Hüseyin (1999). **Kur’an’ın Reddedtiği Dinler**, İstanbul: Atay ve Atay, Egemen Matbaası.
- Atay**, Hüseyin (2005). “Dinin Felsefi Sorunu”, **KADER Kelam Araştırmaları Dergisi**, C. 3, S. 2, ss. 3-11.
- Atay**, Hüseyin (2016). **Cehaletin Tahsili**, 4. bs., Ankara: Atay Yay.
- Atay**, Tayfun (2017). **Din Hayattan Çıkar Antropolojik Denemeler**, 2. bs., İstanbul: İletişim Yay.
- Aydın**, Mehmet S. (1992). **Din Felsefesi**, 3. bs., İstanbul: Selçuk Yay.
- Aydın**, Mustafa (2000). **Kurumlar Sosyolojisi**, 2. Bs., Vadi Yay.
- Aydın**, Mustafa (2004). **Bilgi Sosyolojisi**, 1. bs., Açılımkitap Yay.
- Aydın**, Mustafa (2020). “Bir Ütopya Olarak Toplum”, **Sosyoloji Divanı**, Baş ed. Köksal Alver, S.16, ss. 11-25.
- Ayten**, Ali (2022). “Nicel Araştırmaların Teorik Temelleri ve Din Bilimleri Araştırmalarındaki Yeri”, **Din Bilimlerinde Nicel Yöntem, Teorik Temel, Analiz, Yorumlama ve Raporlama**, ed.: Ali Ayten, 1. bs., İstanbul: MÜİFAV Yay., ss. 15-43.
- Azimli**, Mehmet (2020). **Cahiliye’yi Farklı Okumak**, 7. bs., Ankara: Ankara Okulu Yay.
- Bağlı**, Mazhar (2013). **Haldun’un Gölgesi**, 1. bs., Profil Yay.

- Balci, Ali** (2018). **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler**, 13. bs., Ankara: Pegem Akademi Yay.
- Baltacıoğlu, İsmail Hakkı** (1996). **Din ve Hayat**, İstanbul: Esra Yay.
- Baş, Türker** (2003). **Anket**, 2. bs., Ankara: Seçkin Yay.
- Başgil, Ali Fuad**(1991). **Din ve Lâiklik**, 6. bs., İstanbul: Yağmur Yay.
- Batson, C. Daniel vd.** (2017). **Din ve Birey Sosyal Psikolojik Bir Yaklaşım**, çev.: Ali Kuşat ve Abdulvahap Taştan, 1. bs., Kimlik Yay.
- Bayındır, Abdülaziz** (2006). “Kur’an’da Dindarlık”, **Dindarlık Olgusu**, ed.: Hayati Hökelekli, 1. bs., Bursa: KURAV Yay. ss. 27-43.
- Bayraklı, Bayraktar** (2016). **Din ve İletişim**, Düşün Yay.
- Bayyigit, Mehmet** (1989). **Üniversite Gençliğinin Dinî İnanç Tutum ve Davranışları Üzerine Bir Araştırma, “Selçuk Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Anket Uygulaması”**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Bayyigit, Mehmet** (1998). **Sosyo-Kültürel Yönleriyle Türkiye’de Hac Olayı**, 1. bs., Ankara: TDV Yay.
- Bayyigit, Mehmet** (2011). **Gençlik ve Din**, 2. bs., Yediveren Kitap Yay.
- Baykal, Orhan ve Uğur DüNDAR** (2016). **Yalandan Kim ölmüş**, 29. bs., Bilgi Yay.
- Berger, Peter L.** (1993). **Dinin Sosyal Gerçekliği**, çev.: Ali Coşkun, İstanbul: İnsan Yay.
- Bilgin, Vecdi** (2003). “Popüler Kültür ve Din: Dindarlığın Değişen Yüzü”, **UÜİF Dergisi**, C.: 12, S.: 1, ss. 193-214.
- Bird, John** (2017). **Din Sosyolojisi Nedir**, 2. bs., çev.: Abdulvahap Taştan, M. Derviş Dereli, Lotus Yay.
- Birekul, Mehmet** (2014). **Armağan Kültürü**, 1. bs., Açılım Kitap Yay.
- Bottomore, T. B.** (2016). **Seçkinler ve Toplum**, 2. bs., çev.: Erol Mutlu, Gündoğan Yay.
- Botton, Alain de** (2018). **Statü Endişesi**, Türkçesi: Ahu Sıla Bayer, 11. bs., İstanbul: Sel Yay.
- Bourdieu, Pierre** (2021). **Homo Academicus**, Çev.: Nazlı Ökten, Arzu Nilay Kocası, Eren Gülbey, 1. bs., İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay.
- Can, Ahmet** (2014). **SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi**, 3. bs. Ankara: Pegem Akademi
- Canatan, Kadir** (2020). **Yahudilik, Hristiyanlık ve İslâm (Tez, Antitez ve Sentez)**, İstanbul: Beyan Yay.
- Capps, Walter H.** (2013). “Toplum ve Din”, **Din Toplum ve Kültür Din Sosyolojisi ve antropolojisine Giriş**, der. ve çev.: Ali Coşkun, 2. bs., İstanbul: İz Yay., ss. 23-51.

- Cipriani, Roberto (2011). Din Sosyolojisi Tarih ve Teoriler**, çev.: Muammer Ak vd., Yayına Haz.: Ali Coşkun, İstanbul: Rağbet Yay.
- Cirhinlioğlu, Zafer, Üzeyir Ok ve Fatma Gül Cirhinlioğlu (2013). Dindarlık Ruh sağlığı ve Modernite**, 1. bs., Nobel Yay.
- Cole, Stephan (1999). Sosyolojik Düşünme Yöntemi Sosyoloji Bilimine Giriş**, çev.: Bekir Demirkol, 1. bs., Vadi Yay.
- Coşkun, Ali (2013). “Toplumsal Düşünce Tarihinde Din Sorunu”, Din Toplum ve Kültür Din Sosyolojisi ve antropolojisine Giriş**, der. ve çev.: Ali Coşkun, 2. bs., İstanbul: İz Yay., ss. 7-21.
- Çakır, Fatma Sönmez (2019). Sosyal Bilimler İçin Parametrik Veri Analizi**, 1. Bs, Ankara: Gazi Yayınevi
- Çapcıoğlu, İhsan; (2003). “Türkiye’de Akademisyen Din Sosyologları Bibliyografyası”, SAÜİF Dergisi, C.: XLIV., S.: 2, ss. 207-255.**
- Çelik, Celalettin (2005). “Dindarlık Tipolojilerine Metodolojik Bir Yaklaşım”, İslâmiyât, C. 8, S. 2, ss. 71-90.**
- Çarkoğlu, Ali ve Binnaz Toprak (2006). Değişen Türkiye’de Din, Toplum ve Siyaset**, TESEV Yay.
- Daryal, Ali Murat (1999). Dini Hayatın Psiko-Sosyal Temelleri**, İstanbul: MÜİFAV Yay.
- Demirbağ, Cumali (2005). Konya İli Akşehir, Beyşehir, Cihanbeyli, Ereğli İlçeleri ve Bağlı Köylerde Saymaca Akrabalıklar**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Diyanet İşleri Başkanlığı (2014). Türkiye’de Dinî Hayat Araştırması**, Ankara: DİB Yay.
- Dönmezer, Sulhi (1999). Toplumbilim**, 12. bs., İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Durkheim, Emile (2002). İntihar**, Fransızca Aslından çev.: Özer Ozankaya, 1. bs., Cem Yay.
- Durkheim, Emile (2005). Dini Hayatın İlkel Biçimleri**, çev.: Fuat Aydın, İstanbul: Ataç Yay.
- Düzgün, Şaban Ali (2021). Çağdaş Dünyada Din ve Dindarlar**, 4. bs., OTTO Yay.
- Eisenstein, Charles (2022). Kutsal Ekonomi**, İngilizceden çev.: Sinem Gül, 1. bs. İstanbul: Okuyan Us Yay.
- Eliade, Mircae (1995). Dinin Anlamı ve Sosyal Fonksiyonu**, çev.: Mehmet Aydın, Konya: Din Bilimleri Yay.
- Erdem, Mustafa (1994). Hazreti Adem (İlk İnsan)**, 2. bs., Ankara: TDV Yay.
- Erişirgil, M. Emin (1957). Neden Filozof Yok**, Ankara: Güzel İstanbul Matbaası.

- Erjem**, Yaşar, (2018). “Aile ve Eğitim”, **Eğitimin Sosyolojik Temelleri**, ed.: Durmuş Ali Arslan, Yrd. ed.: Gülten Arslan, 1. bs., Paradigma Akademi Yay., ss. 103-117.
- Erkol**, Mehmet (2004). **Din-Dindarlık Kavramları ve Sosyolojik Bir Yöntem Olarak Dindarlık Ölçekleri**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YL Tezi.
- Erten**, Hayri (2014). **Diasporada Dini Yaşamak Azerbaycan Ahıska Türkleri Örneği**, 1. bs., Konya: Palet Yay.
- Fichter**, Joseph (t.y.). **Sosyoloji Nedir?**, çev.: Nilgün Çelebi, Konya: Toplum Yay.
- Freyer**, Hans (1964). **Din Sosyolojisi**, çev.: Turgut Kalpsüz, Ankara: AÜ Basımevi.
- Fromm**, Erich (1994). **Erdem ve Mutluluk**, Çev.: Aydan Yörükân, 2. bs., Türkiye İş Bankası Kültür Yay.
- Fromm**, Erich (2022). **Psikanaliz ve Din**, İngilizceden çev.: Elif Erten, 8. bs., Say Yay.
- Garaudy**, Roger (2019). **Hatıralar**, 6. bs., çev.: Cemal Aydın, İstanbul: Timaş Yay.
- Geertz**, Clifford (1998). “Kültürel Bir Sistem Olarak Din”, **Din Sosyolojisi**, der.: Yasin Aktay ve M. Emin Köktaş, çev.: M. Emin Köktaş vd., Vadi Yay., ss. 177-190.
- Glock**, Charles Y. (1998). “Dindarlığın Boyutları Üzerine”, **Din Sosyolojisi**, der.: Yasin Aktay, M. Emin Köktaş, 2. bs., Vadi Yay., ss. 251-274.
- Gökberk**, Macit (1993). **Felsefe Tarihi**, 6. bs., İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gökçe**, Birsen (1999). **Toplumsal Bilimlerde Araştırma**, 3. bs., Ankara: Savaş Yay.
- Güç**, Ahmet (2002). “Kurban”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.26, İstanbul: TDV Yay., ss. 433-435.
- Güler**, İlhami (2022). **Özgürlükçü Teoloji Yazıları**, 3. bs., Ankara: Ankara Okulu Yay.
- Günay**, Ünver (1988). “Max Weber’in Din Sosyolojisindeki Yeri ve Önemi”, **EÜİF Dergisi**, C.: 6, S.: 5, ss. 1-10.
- Günay**, Ünver (1999). **Erzurum ve Çevre Köylerinde Dinî Hayat**, 1. bs., İstanbul: Erzurum Kitaplığı Yay.
- Günay**, Ünver (2002). **Din sosyolojisi**, 5. bs., İstanbul: İnsan Yay.
- Günay**, Ünver (2006). “Dindarlığın Sosyolojisi”, **Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi**, ed.: Ünver Günay, Celaleddin Çelik, 1. bs., Karahan Yay., ss. 1-59.
- Gündüz**, Şinasi (2008). “Dinlerde Tanrıya Yakınlaşma aracı Olarak Kurban”, **Uluslararası Kurban Sempozyumu Bildiriler**, 1. bs., İstanbul: Bayrampaşa Belediyesi Yay., ss. 65-74.
- Gündüz**, Şinasi (2017). **Din ve İnanç Sözlüğü**, 2. bs., İstanbul: Vadi Yay.
- Güngör**, Erol (1991). **İslâmın Bugünkü Meseleleri**, 8. bs., Ötüken Yay.

- Güngör, Erol** (1992). **Türk Kültürü ve Milliyetçilik**, 9. bs., Ötüken Yay.
- Güngör, Erol** (1993). **Değerler Psikolojisi**, Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yay.
- Gürbüz, Sait ve Faruk Şahin** (2018). **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Felsefe-Yöntem-Analiz**, 5. bs., Ankara: Seçkin Yay.
- Hanafi, H.** (1979). “Teoloji mi, Antropoloji mi?”, **AÜİF Dergisi**, çev.; Mustafa Sait Yazıcıoğlu, C. 23, S. 01, ss. 505-531.
- Hançerlioğlu, Orhan** (1993). **Felsefe Sözlüğü**, İstanbul: Remzi Kitabevi Yay.
- Harari, Yuval Noah** (2022). **21. Yüzyıl İçin 21 Ders**, Türkçesi: Selin Sıral, 14. bs., İstanbul: Kolektif Kitap Yay.
- Harman, Ömer Faruk** (1996). “Hac”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.14, İstanbul: TDV Yay., ss. 382-386.
- Hodgson, M. G. S.** (1993). **İslâm’ın Serüveni**, C. 1, Trc.kurulu, İzzet AKYOL vd., İstanbul: İz Yay.
- Hoffer, Eric** (2017). **Değişim Sancısı**, Türkçesi.: Bengisu Filiz, 2. bs., Dergâh Yay.
- Hökelekli, Hayati** (2005). **Din Psikolojisi**, 6. bs., Ankara: TDV Yay.
- Huntington, Samuel P.** (2002). **Medeniyetler çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması**, Çev.: Mehmet Turan, Cem Soydemir, 1. bs., İstanbul: Okuyan Us Yay.
- Illich, Ivan** (2000). **Okulsuz Toplum**, Türkçesi: Mehmet Özay, 2. bs., Şûle Yay.
- İbn Haldun** (1990). **Mukaddime**, C. I, çev.: Zakir Kadiri Ugan, 2. bs., İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Janmohamed, Shelina** (2018). **M Nesli Yeni Müslüman Gençlik**, Türkçesi.: Esin Kızılelma, 1. bs., İstanbul: Kaknüs Yay.
- Jung, C. G.** (1999). **Keşfedilmemiş Benlik**, çev.: Barış İlhan, Canan Ener Sılay, İlhan Yay.
- İzzetbegoviç, Alia** (1992). **Doğu ve Batı Arasında İslam**, Türkçesi: Saliha Şaban, 2. bs., İstanbul: Nehir Yay.
- Kandemir, Fatih** (2016), “Halk İnançlarının Psikososyal Nedenleri ve Türkiye’deki Halk İnançlarının Tarihi Temelleri” **Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 9, S. 1, ss. 97-114.
- Karaca, Faruk** (2016). “Din ve Yabancılaşma: İmkânlar, Fırsatlar ve Tehlikeler”, **İlahiyat Akademi Dergisi**, S. 3, ss. 45-54).
- Karagöz, İsmail** (2006). “Dîn”, **Dini Kavramlar Sözlüğü**, Karaman vd., Ankara: DİB Yay., ss. 121-122.
- Karaman, Hayrettin** (1993). “Cuma”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul: TDV Yay., ss. 84-89.

- Karasar, Niyazi** (2000). **Araştırmalarda Rapor Hazırlama**, 10. bs., Ankara: Nobel Yayın Dağıtım Yay.
- Karasar, Niyazi** (2018). **Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler**, 33. bs., Nobel Yay.
- Karpat, Kemal H.** (2021). **Osmanlı'dan Günümüze Elitler ve Din**, 7. bs., İstanbul: Timaş Yay.
- Kırbaşoğlu, M. Hayri** (2002). "İlmihâl Dindarlığının İmkânı Üzerine", **İslâmiyât**, C. 5, S. 4, ss. 109-124.
- Kırbaşoğlu, M. Hayri** (2010). **Ahir Zaman İlmihali**, 5. bs., Ankara: OTTO Yay.
- Kırış, Şemsettin** (2017). "Yeni Sünnet Tanımları Bağlamında Sünnet-Dindarlık İlişkisi Üzerine Bazı Mülâhazalar", **HTD Hadis Tetkikleri Dergisi**, C. 15, S. 2, ss. 7-41.
- Koç, Mehmet** (2021). "Cuma Namazının Sıhhat Şartlarından Olan Şehir, Cami ve İzin Konularının Osmanlı Hukukundaki Yeri" <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2032073> (Erişim Tarihi: 05.01.2024).
- Korkmaz, Arif** (2017). **Göç ve Din**, 2. bs., Çizgi Kitabevi Yay.
- Korkmaz, Arif** (2020a). "Toplumsal Değişim ve Devamlılık Bağlamında Cahiliye-İslam İlişkisi: Hukuk ve Giyim-Kuşam Örneği", **Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi**, , C. 4, S. 1, ss. 54-70.
- Korkmaz, Arif** (2020b). "Cahiliye-İslam İlişkisi Üzerine Sosyolojik bir Analiz: İbadetler Örneği", **Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi**, , C. 7, S. 55, ss. 1681-1694.
- Korkmaz, Arif** (2020c). "Din-Siyaset İlişkileri: Kur'an-ı Kerim Örneği", **Toplum Bilimleri Dergisi**, Yıl:14, Sayı:28, ss. 15-32.
- Koştaş, Münir** (1995). **Üniversite Öğrencilerinde Dine Bakış**, 1. bs., Ankara: TDV Yay.
- Koyuncu, Ahmet** (2015). **Kentleşme ve Göç**, 1. bs., İstanbul: Hikmetevi Yay.
- Köktaş, M. Emin** (1993). **Türkiye'de Dini Hayat**, 1. bs., İstanbul: İşaret Yay.
- Közleme, Arif Olgun** (2018). "Eğitim ve Din", **Eğitimin Sosyolojik Temelleri**, ed.: Durmuş Ali Arslan, Yrd. ed.: Gülten Arslan, 1. bs., Paradigma Akademi Yay., ss. 139-163.
- Kur'an Araştırmaları Grubu** (2019). **Uydurulan Din ve Kur'an'daki Din**, 70. bs., İstanbul Yay.
- Kurt, Abdurrahman** (2009a). **İşadamlarında Dindarlık ve Dünyevileşme**, 1. bs., Bursa: Emin Yay.
- Kurt, Abdurrahman** (2009b). **İslam'ın İlk Döneminde İmanın Toplumsal Yansıması**, 1. bs., Bursa: Emin Yay.

- Kurt**, Abdurrahman (2009c). “Dindarlığı Etkileyen Faktörler”, **UÜİFD**, C. 18, S. 2, ss. 1-26.
- Kurtkan**, Âmiran (1972). **Sosyolojik Açından Eğitim Yolu İle Kalkınmanın Esasları**, İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- Kurtkan Bilgiseven**, Âmiran (1994). **Sosyal İlimler Metodolojisi**, 4. bs., İstanbul: Filiz Kitabevi Yay.
- Maalouf**, Amin (2018). **Ölümcül Kimlikler**, çev.: Aysel Bora, 47. bs., İstanbul: Yapı Kredi Yay.
- Mardin**, Şerif (2017). **Türkiye’de Din ve Siyaset**, Der.: Mümtaz’er Türköne ve Tuncay Önder, 21. bs., İstanbul: İletişim Yay.
- Mensching**, Gustav (2004). **Dinî Sosyoloji**, çev.: Mehmet Aydın, 2. bs., Konya: Din Bilimleri Yay.
- Mevdûdî**, Ebu’l Al’â (1987). **Kur’an’a Göre Dört Terim**, çev.: Osman Cilacı ve İsmail Kaya, İstanbul: Beyan Yay.
- Morin**, Edgar (2003). **Geleceğin Eğitimi İçin Gerekli Yedi Bilgi**, çev.: Hüsnü Dilli, İstanbul: İBÜ. Yay.
- Newman**, David M. (2016). **Sosyoloji**, çev.: Ali Arslan, Ankara: Nobel Yay.
- Nişancı**, Zübeyir (2023). **Sayılarla Türkiye’de İnanç ve Dindarlık**, <https://iiit.org/wp-content/uploads/Turkish-Faith-and-Religiosity-in-T%C3%BCrkiye.pdf> (Erişim Tarihi: 26.07.2023).
- Okumuş**, Ejder (2017). **Gösterişçi Dindarlık**, 2. bs., İstanbul: Ark Yay.
- Okuyan**, Mehmet (2021). **Kur’an Meal-Tefsir**, 1. bs., Haliç Üniversitesi Yay.
- Onat**, Hasan (1992). “Türkiye’de Din Anlayışı ve Fazlurrahman”, **Türkiye Günlüğü**, S. 18, ss. 5-14.
- Onay**, Ahmet (2004). **Dindarlık Etkileşim ve Değişim**, 1. bs., İstanbul: Dem Yay.
- Ortega Y Gasset**, Jose (2022). **Üniversitenin Misyonu**, çev.: Hüsnü Dilli, 2. bs. İstanbul: Yapı Kredi Yay.
- Öner**, Necati (2005). **Bilginin Serüveni**, 1. bs., Vadi Yay.
- Öner**, Necati (1995). **Felsefe Yolunda Düşünceler**, 1. bs., İstanbul: MEB Yay.
- Özdalga**, Elisabeth (1989). “Din Din midir Yoksa Başka Bir Şey midir? Dinsel Fenomenleri İndirgeyici (Redüksiyonist) Yaklaşımların Bir Ön Eleştirisi”, **İslâmî Araştırmalar**, C.: 3, S.: 2, ss. 29-39.
- Özdamar**, Kazım (2004). **Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi-1**, Genişletilmiş 5. bs., Eskişehir: Kaan Kitabevi Yay.
- Özkan**, Ali Rafet (2006). **Kıyamet Tarikatları (Yeni Dinî Hareketler)**, 2. bs., İstanbul: IQ Kültür Sanat Yay.
- Özsoy**, Ömer ve İlhami Güler (2006). **Konularına Göre Kur’an (Sistemik Kur’an Fihristi)**, 12. bs., Ankara: Fecr Yay.

- Öztürk, Mustafa** (2010). “Tanrı-İnsan İlişkisinde Sivilliğin İmkânı”, **Eskiyeni**, S. 19, ss. 93-100.
- Öztürk, Mustafa** (2017). **Din Sermayesinden İktidar Devşirmek FETÖ**, 2. bs., Ankara: Ankara Okulu Yay.
- Öztürk, Mustafa** (2018). **Kur’an-ı Kerim Meali-Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri-**, 2. bs., Ankara: Ankara Okulu Yay.
- Öztürk, Mustafa** (2019a). **Cahiliyeden İslamiyet’e Kadın**, 7. bs., Ankara: Ankara Okulu Yay.
- Öztürk, Mustafa** (2019b). “Din, Siyaset, İlahiyat” **Yetkin Düşünce**, Yıl: 2, S.: 6., ss. 68-82.
- Öztürk, Mustafa** (2023). **Geleneksel İslam’ın Kritiği**, 2. bs., İstanbul: Kırmızı Kedi Yay.
- Öztürk, Yaşar Nuri** (1993). **Kur’an’ın Temel Kavramları**, 2. bs., İstanbul: Yeni Boyut Yay.
- Pazarlı, Osman** (1972). **Din Psikolojisi**, 2. bs., Remzi Kitabevi Yay.
- Popper, Karl R.** (2018). **Bilimsel Araştırmanın Mantığı**, 8. bs., çev.: İlknur Ata ve İbrahim Turan, İstanbul: Yapı Kredi Yay.
- Rahman, Fazlur** (1990). **İslam ve Çağdaşlık**, çev.: Alpaslan Açıkgenç ve M.Hayri Kırbasoğlu, Ankara: Fecr Yay.
- Sarıbay, Ali Yaşar** (2004). **Global Toplumda Din ve Türkiye**, 1. bs., Everest Yay.
- Sarıçioğlu, Ekrem** (2004). **Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi**, 5. bs., Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Sayer, Andrev** (2019). **Sosyal Bilimde Yöntem Realist Bir Yaklaşım**, trc.: Sabri Gürses, 2. bs., Küre Yay.
- Seçer, Barış** (2021). “Akademisyen Olmayanlar Açısından Doktora Eğitimi”, **Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi**, C. 4, S. 1, ss. 54-70.
- Sencer, Muzaffer** (1974). **Dinin Türk Toplumuna Etkileri**, May Yay.
- Sencer, Muzaffer ve Sencer Yakut** (1978). **Toplumsal Araştırmalarda Yöntembilim**, Ankara: TODAİ Yay.
- Serter, Nur** (2010). **Dinde Siyasal İslâm Tekeli**, İstanbul: Derin Yay.
- Sezen, Yümni** (2004). **Antropolojiden Psikanalize Kurban ve Din**, İstanbul: İz Yay.
- Sherkat, Darren E. Ve Ellison, Christopher** (2006). “Din Sosyolojisinde Son Gelişmeler ve Gündemdeki Tartışmalar” **Din Sosyolojisi Klasik ve Çağdaş Yaklaşımlar**, ed.: Bünyamin Solmaz ve İhsan Çapcıoğlu, çev.: İhsan Çapcıoğlu, Konya: Çizgi Kitabevi Yay., ss. 249-285
- Silverman, David** (2014). “Nitel/Nicel”, **Temel Sosyolojik Dikotomiler**, ed.: Chris Jenks, çev. ed.: İhsan Çapcıoğlu, 2. bs., çev.: Fatma Çapcıoğlu ve İhsan Çapcıoğlu, Atıf Yay., ss. 116-140.

- Solmaz**, Bünyamin (2016). “Eğitim ve Din”, **Din Sosyolojisi El Kitabı**, ed.: Niyazi Akyüz ve İhsan Çapçioğlu, 4. bs., Ankara: Grafiker Yay., ss. 357-378.
- Şencan**, Hüner (2005). **Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik**, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Şeriati**, Ali (1998). **Hacc**, 1. bs., Farsça Aslından çev.: Mustafa Çoban, Özgün Yay.
- Şimşek**, M. Said (2008). “Kur’an’da Kurban ve Çeşitleri”, **Uluslararası Kurban Sempozyumu Bildiriler**, 1. bs., İstanbul: Bayrampaşa Belediyesi Yay., ss. 43-48.
- Şirin**, Selçuk R. (2020). **Yol Ayrımındaki Türkiye**, 19.bs.; Doğan Kitap Yay.
- Taplamacıoğlu**, Mehmet (1962). “Yaşlara Göre Dini Yaşayışın Şiddet ve Kesafeti Üzerine Bir Anket denemesi” **AÜİF Dergisi**, C. X, S. 1-4, ss. 141-151.
- Taplamacıoğlu**, Mehmet (1969). **Genel Sosyoloji Üzerine Bir Deneme**, 2. bs., Ankara: AÜ Basımevi.
- Taplamacıoğlu**, Mehmet (1975). **Din sosyolojisi**, 2. bs., Ankara: AÜİF Yay.
- T.C. Anayasası** (2019). 1. bs., Karbon Kitaplar Yay.
- Taş**, Kemaleddin (2002). **Türk Halkının gözüyle Diyanet**, İstanbul: İz Yay.
- Taş**, Kemaleddin (2006). “Dindarlığın Kriterleri Üzerine Tipolojik Bir araştırma”, **Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi**, ed.: Ünver Günay, Celaledin Çelik, 1. bs., Karahan Yay., ss. 175-206.
- Taş**, Kemaleddin (2016). “Sosyolojik Din Tanımları”, **Din Sosyolojisi El Kitabı**, ed.: Niyazi Akyüz ve İhsan Çapçioğlu, 4. bs., Grafiker Yay., ss. 37-42.
- Taş**, Kemaleddin (2018). **Sosyal Bilim Paradigmaları Açısından Sosyolojik Metodoloji**, İstanbul: Rağbet Yay.
- Taşpınar**, İsmail (2023). **Doğu Dinlerinde Hac İbadeti Hinduizm ve Budizm**, 3. bs., İstanbul: MÜİFAV Yay.
- Tekin**, Mustafa (2006). “Dindarlık Bağlamında Amel-î Sâlih Kavramına Sosyolojik Bir Yaklaşım”, **Dindarlık Olgusu**, ed.: Hayati Hökelekli, 1. bs., Bursa: KURAV Yay., ss. 49-63.
- Tekin**, Mustafa (2008). “Değişen Dindarlığın Dünyevîleşme Boyutu”, **Eskişeni**, S. 10, ss. 14-20.
- Tezcan**, Mahmut (1995). **Sosyolojiye Giriş Temel Kavramlar**, 4. bs., Ankara: Feryal Mat.
- Topçu**, Nurettin (2022). **Türkiye’nin Maarif Dâvası**, Yayına haz.: Ezel Elverdi, İsmail Kara, 43. bs., Dergâh Yay.
- Tozlu**, Necmettin (1993). “İvan İllich’in Okulsuz Toplum’u veya Liberal Eğitim Anlayışının Radikal Eleştirisi Üzerine”, **Felsefe Dünyası**, S. 10, ss. 18-25.
- Tümer**, Günay ve Küçük, Abdurrahman (1993). **Dinler Tarihi**, 2. bs., Ankara: Ocak Yay.

- Tümer, Günay** (1994). “Din”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C. 9, İstanbul: TDV Yay., ss. 312-320.
- Türkdoğan, Orhan** (2000). **Bilimsel Araştırma Metodolojisi**, 3. bs., İstanbul: Timaş Yay.
- Uçar, Ramazan** (2012). **Dinler Arası Diyalog**, 2. bs., Ankara: Berikan Yay.
- Uçar, Ramazan** (2019). **Güç ve Değer İlk Dönem İslam Toplumu Üzerine Sosyolojik Bir Çözümleme**, 3. bs., Ankara: Berikan Yay.
- Uysal, Enver** (2006). “Dindarlığın Ahlâkî Temeli”, **Dindarlık Olgusu**, ed.: Hayati Hökelekli, 1. bs., Bursa: KURAV Yay., ss. 85-95.
- Uysal, Veysel** (1996). **Din Psikolojisi Açısından Dinî Tutum Davranış ve Şahsiyet Özellikleri**, İstanbul: MÜİFAV Yay.
- Uysal, Veysel** (2006). **Türkiye’de Dindarlık ve Kadın**, 1. bs., İstanbul: Dem Yay.
- Waardenburg, Jacques** (2011). **İslâm ve Din Bilimleri**, çev.: Ramazan Adıbelli, İstanbul: İz Yay.
- Wach, Joachim** (1987). **Din sosyolojisine Giriş**, çev.: Battal İnandı, Ankara: AÜİF Yay.
- Wach, Joachim** (1995). **Din sosyolojisi**, çev.: Ünver Günay, İstanbul: MÜİFAV Yay.
- Watt, W. M.** (1982). **Modern Dünyada İslâm Vahyi**, çev.: Mehmet S. Aydın, Ankara: Hülbe Yay.
- Willaime, Jean-Paul** (2017). **Dinler Sosyolojisi**, çev.: Ramazan Adıbelli, 1. bs., İstanbul: Pinhan Yay.
- Yavuz, Şaban** (2019). **İlköğretim Okullarındaki Öğretmenlerin Dini Yaşayışları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma “Konya Örneği”**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yel, Ali Murat** (2013). “İslâm’da Büyük ve Küçük Gelenekler ya da İslâm Din Antropolojisinde Yüksek Kültür ve Halk Kültürü”, **Din Toplum ve Kültür Din Sosyolojisi ve antropolojisine Giriş**, der. ve çev.: Ali Coşkun, 2. bs., İstanbul: İz Yay., ss. 131-180.
- Yıldırım, Ergün** (t.y.). **Bilginin Sosyolojisi**, 2. bs., MBB Kültür Yay.
- Yılmaz, Fatih** (2019). **Dindarlık ve Hoşgörü İlişkisi (Konya Merkez İlçelerinde Görev Yapan Öğretmenler Örneği)**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yılmaz, Hüseyin** (2014). **Din ve Dindarlık**, 1. bs., İstanbul: Hikmetevi Yay.
- Yılmaz, Selman** (2019). **Türkiye’de Toplumsal ve Dinî Değişimin İzleri: AK Parti İktidarında Nereden Nereye**, 1. bs., Ankara: Grafiker Yay.
- Yörükân, Yusuf Ziya** (1998). **Müslümanlık ve Kur’an’ı Kerim’den Âyetlerle İslâm Esasları**, Eklerle Yayına Hz.: Turhan Yörükân, Ankara: T. C. Kültür Bakanlığı Yay.

İnternet Kaynakları

<https://kurul.diyamet.gov.tr/Karar-Mutalaa-Cevap/2990/Cuma-namazi-ve-zuhr-i-ahir> (Erişim Tarihi: 04.01.2024).

<https://kurul.diyamet.gov.tr/Karar-Mutalaa-Cevap/2633/Cuma-namazi-kadinlara-farz-midir> (Erişim Tarihi: 04.01.2024).

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2547.pdf> (Erişim Tarihi: 05.02.2024).

EK-1: Anket Metni

Anket Formu

Elinizdeki bu anket formu Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Sosyolojisi Bilim Dalı'nda devam etmekte olan **“Eğitim – Dindarlık İlişkisinin Din Sosyolojisi Perspektifinden İncelenmesi: Konya Üniversiteleri Örneği”** adlı doktora tez çalışmasının tamamlanabilmesi için uygulanacak olan anket formudur. Bu araştırmayla eğitim düzeyi ile dindarlık arasındaki ilişki tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anket formundaki sorulara vereceğiniz cevaplar neticesinde elde edilecek olan veriler, herhangi bir kurum veya kuruluşla hiçbir bağlantısı olmaksızın, sadece bahse konu doktora tez çalışma için kullanılacaktır. Soruların doğru ya da yanlış cevapları olmamakla beraber, çalışmamızın hedeflenen noktaya ulaşabilmesi, sizlerin “samimi” duygularla vereceğiniz cevaplara bağlıdır.

Anket formuna isim yazmanıza gerek yoktur. Bu itibarla cevapların kime ait olduğu da bilinemeyecektir. Dolayısıyla sorularımıza cevap verirken herhangi bir kaygıya kapılmanıza gerek yoktur. Cevaplarınızı cevap şıklarının önündeki kutucuklara işaret koyarak yapabilir, şıklar arasında size uygun bir cevabın bulunmadığı sorularda ise son şık olan “Diğer” şikkını işaretleyerek cevabınızı yazabilirsiniz. Birden fazla şikkın işaretlenebileceği sorular için, sorunun sonuna (Ç. S.) ibaresi konmuştur.

Çalışmamıza yapacağınız katkılardan dolayı şimdiden teşekkür ederiz.

Cumali DEMİRBAĞ
Necmettin Erbakan Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi

1. Cinsiyetiniz?

1. () Kadın 2. () Erkek

2. Yaşınız?**3. Medeni durumunuz?**

1. () Evli 2. () Bekâr 3. () Boşanmış 4. () Eşi ölmüş
5. () Evli ancak ayrı yaşıyor 6. () Diğer (Belirtiniz).....

4. Eğitim durumunuz?

1. () Lisans 2. () Yüksek Lisans 3. () Doktora

5. Akademik unvanınız?

1. () Öğr. Görevlisi 2. () Arş. Gör. 3. () Arş. Gör. Dr.
4. () Dr. Öğr. Üyesi 5. () Doç. Dr. 6. () Prof. Dr.

6. Mesleki/akademik kariyerinizin kaçınıcı yılındasınız?

.....yıl

7. Ailenizin aylık toplam geliri ne kadardır?

1. () 5.001 – 7.000 TL arası
2. () 7.001 – 10.000 TL arası
3. () 10.001 – 12.000 TL arası
4. () 12.001 – 15.000 TL arası
5. () 15.001 TL ve yukarısı

8. Mezun olduğunuz lisenin türü nedir?

1. () Genel Lise
2. () Ticaret Lisesi
3. () Sanat Okulu/Meslek Lisesi
4. () İmam Hatip Lisesi
5. () Anadolu İmam Hatip Lisesi
6. () Öğretmen Lisesi
7. () Anadolu Lisesi
8. () Fen Lisesi
9. () Sağlık Meslek Lisesi
10. () Diğer

9. Hangi üniversite, fakülte ve bölümden mezun oldunuz?

1. () Üniversite:.....
2. () Fakülte:.....
3. () Bölüm:.....

10. Hangi üniversite, fakülte/yüksekokulda ve bölümde çalışıyorsunuz?

1. () Üniversite:.....
2. () Fakülte:.....
3. () Bölüm:.....

11. (Doktora eğitimi tamamlamış olanlar cevaplayacaklardır)**Doktora eğitiminizi hangi üniversitede tamamladınız?**

.....

12. Ebeveynlerinizin eğitim durumu nedir?**Anne**

1. ()
2. ()
3. ()
4. ()
5. ()
6. ()
7. ()
8. ()
9. ()
10. () Diğer (Belirtiniz).....

Baba

1. () Okur-yazar değil
2. () Sadece okur-yazar
3. () İlkokul mezunu
4. () Ortaokul mezunu
5. () Lise veya dengi okul mezunu
6. () Yüksekokul mezunu
7. () Fakülte mezunu
8. () Yüksek lisans mezunu
9. () Doktora mezunu
10. () Diğer (Belirtiniz).....

13. Ebeveynlerinizin mesleği?**Anne**

1. ()
2. ()
3. ()
4. () Diğer (Belirtiniz)...

Baba

1. () İşçi
2. () Memur
3. () Akademisyen
4. () Diğer (Belirtiniz)...

14. Anne-babanız sosyoekonomik olarak hangi düzeydeydi/düzeydedir?

1. () Üst
2. () Orta
3. () Alt

15. Eşinizin eğitim durumu nedir?

1. () Evli değilim
2. () Okur-yazar değil
3. () Okur-yazar
4. () İlkokul mezunu (5 yıl)
5. () İlköğretim mezunu (8 yıl)
6. () Ortaokul mezunu
7. () Lise veya dengi okul mezunu
8. () Yüksekokul mezunu
9. () Fakülte mezunu
10. () Yüksek lisans mezunu
11. () Doktora mezunu

16. Sahip olduğunuz dini bilgileri nereden aldınız? (Ç.S)

1. () TV programları ve sosyal medyadan
2. () Dini yayınlardan, kitaplardan
3. () Çevreden
4. () Katıldığım dini sohbet, konferans vb. etkinliklerden
5. () Ebeveynlerimden
6. () Öğrencilik yıllarımdaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinden
7. () Diğer (Belirtiniz).....

17. Kendinizi belli bir dine mensup hissediyor musunuz?

1. () Evet
2. () Hayır

18. Cevabınız “evet” ise, hangi dine mensupsunuz?

1. () İslam
2. () Hristiyan
3. () Yahudi
4. () Budist
5. () Diğer (Belirtiniz).....

19. Aşağıdaki seçeneklerden hangisi Allah inancı hususundaki durumunuzu doğru ifade etmektedir?

1. () Her şeyi yoktan var eden, bilen, her şeye gücü yeten ve yarattığı evrene her an müdahale eden/edebilen tek bir Allah'ın varlığına inanıyorum.
2. () Allah'ın evreni yarattığına, ancak yarattığı evrene müdahale etmediğine inanıyorum.
3. () Allah'ın varlığına ve birliğine inanmakla birlikte anlamakta güçlük çektiğim bazı hususlar var.
4. () Allah'ın varlığına inanmıyorum.
5. () Allah'ın varlığı ya da yokluğu konusunda ilgilenmiyorum.
6. () Diğer (Belirtiniz).....

20. Aşağıdaki seçeneklerden hangisi Hz. Muhammed'in peygamberliği hakkındaki düşüncenizi ifade etmektedir?

1. () Hz. Muhammed Allah'ın gönderdiği son peygamberdir.
2. () Hz. Muhammed peygamber değildir ancak tarihe damga vurmuş bir insandır.
3. () Peygamber olarak böyle bir insanın yaşadığı konusunda şüphelerim vardır.
4. () Diğer (Belirtiniz).....

21. Aşağıdaki ifadelerden hangisi din ile ilgili görüşünüzü temsil etmektedir?

1. () Din Allah tarafından gönderilmiş, insanın dünya ve ahiretini düzenleyen bir sistemdir.
2. () Din gereklidir ancak alanı, dünya değil ahirettir.
3. () Din insan düşüncesinin bir ürünü olduğundan bilim ve teknolojinin gelişmesi ile dine olan ihtiyaç da süreç içerisinde ortadan kalkacaktır.
4. () Diğer (Belirtiniz).....

22. Size göre aşağıdaki ifadelerden hangisi “dini” daha doğru tanımlar?

1. () Bilimsel verilere dayalı bir sistem
2. () Siyasi ve ideolojik özelliği ön planda olan bir sistem
3. () Kültürel ve geleneksel öğelerin yoğun olarak yer aldığı bir yapı
4. () Vahiy yoluyla ve Peygamberler vasıtasıyla insanlara iletilen bir sistem
5. () Mitolojik özelliği (yönü) olan bir sistem
6. () Diğer (Belirtiniz).....

23. Aşağıdaki ifadelerden hangisi Kur'an ile ilgili düşüncenizi yansıtmaktadır?

1. () Kur'an Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilen, tüm hükümleri ile evrensel ve kıyamete kadar geçerlidir.
2. () Kur'an Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilen, bazı hükümleri ile evrensel ve kıyamete kadar geçerlidir.
3. () Kur'an Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilen ve hükümleri indirildiği dönemle sınırlı tarihsel bir kitaptır.
4. () Kur'an Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilmiş evrensel bir kitaptır ancak, dönemin sosyal şartları göz önünde bulundurularak yeniden yorumlanmalıdır.
5. () Diğer (Belirtiniz).....

24. Ölümünden sonra insanların bu dünyada yaptıkları/yapmadıkları her şeyin hesabını verecekleri bir ahiret hayatının olduğu konusunda düşünceniz nedir?

1. () Ölümle her şey biter, ahiret hayatı olduğuna inanmıyorum.
2. () İnsanların ölümünden sonra dünya hayatı ile ilgili hesaba çekileceklerine ve ebedi bir ahiret hayatı olduğuna inanıyorum.
3. () Çeşitli kuşkularım dolayısıyla kararsızım.
4. () Diğer (Belirtiniz)

25. Kaza, kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanır mısınız?

1. () Evet
2. () Hayır
3. () Kararsızım

26. Allah yapılan dualara karşılık verir.

1. () Katılıyorum
2. () Kararsızım
3. () Katılmıyorum

27. Melekler Allah'ın yarattığı varlıklardır.

1. () Katılıyorum
2. () Kararsızım
3. () Katılmıyorum

28. Cinler Allah'ın yarattığı varlıklardır.

1. () Katılıyorum
2. () Kararsızım
3. () Katılmıyorum

29. Ahlaklı bir hayat yaşadığım sürece neye inandığının önemi yoktur fikrine katılır mısınız?

1. () Katılıyorum
2. () Kararsızım
3. () Katılmıyorum

30. Dua ile ilgili görüşünüzü aşağıdaki ifadelerden hangisi yansıtmaktadır?

1. () Dua, kul ile Allah arasında özel bir iletişim olduğundan herhangi bir aracıya ihtiyaç yoktur.
2. () Dua, kul ile Allah arasında olmakla beraber, şeyh, derviş, yadır, evliya gibi zatlardan birisinin aracı olması duayı makbul kılar.
3. () Diğer (Belirtiniz)

31. Aşağıdaki mali ibadetlerden hangisini yerine getiriyorsunuz? (Ç. S.)

1. () Zekât
2. () Fitre
3. () Sadaka
4. () Kurban
5. () Hiçbiri

32. Hacca gittiniz mi?

1. () Evet, kez gittim.
2. () Hayır, gitmedim.
3. () İmkânlar elverirse gitmek istiyorum.
4. () Gitmeyi düşünmüyorum.
5. () Diğer (Belirtiniz)

33. Umreye gittiniz mi?

1. () Evet, kez gittim.
2. () Hayır, gitmedim.
3. () İmkânlar elverirse gitmek istiyorum.
4. () Gitmeyi düşünmüyorum.
5. () Diğer (Belirtiniz)

34. Hayırlı işler yaptıklarına inandığınız kişi ve kuruluşlara destek için bağış yapar mısınız?

- 1 () Evet
- 2 () Hayır
- 3 () Eskiden/önceden yapardım, şimdi yapmıyorum

35. “Düzenli olarak ibadet etmesem de kalbimin temiz olmasının ahirette beni kurtaracağına

inanyorum” ifadesi ile ilgili görüşünüz nedir?

1.()Katılıyorum

2.()Kararsızım

3.() Katılmıyorum

36. () Aşağıdakilerden hangisine hangi düzeyde inanırsınız? (Ç. S.)

	<u>Her zaman</u>	<u>Çoğunlukla</u>	<u>Nadiren</u>	<u>Hiçbir zaman</u>
1. () Fal	()	()	()	()
2. () Büyü	()	()	()	()
3. () Ruh çağırma	()	()	()	()
4. () Nazar değmesi	()	()	()	()
5. () Cin çarpması	()	()	()	()
6. () Karabasan	()	()	()	()
8. () Evliyaların kerameti	()	()	()	()
9. () Muska	()	()	()	()
10. () Cinci Derlemesi	()	()	()	()
11. () Diğer(Belirtiniz)	()	()	()	()

37. Aşağıdaki namazları ne sıklıkta kılarırsınız? (Ç. S.)

	<u>Her zaman</u>	<u>Ara sıra</u>	<u>Nadiren</u>	<u>Hiçbir zaman</u>
1. Günlük beş vakit namaz	()	()	()	()
2. Cuma namazı	()	()	()	()
3. Bayram namazı	()	()	()	()
4. Teravih namazı	()	()	()	()
5. Nafile namazları	()	()	()	()
6. Teheccüd namazı	()	()	()	()
7. Diğer (Belirtiniz)	()	()	()	()

38. Aşağıdaki uygulamalara (sınav, hastalık, kaza, musibet, doğum vb.) ihtiyaç hallerinde hangi sıklıkta başvurursunuz? (Ç. S.)

	<u>Her zaman</u>	<u>Ara sıra</u>	<u>Nadiren</u>	<u>Hiçbir zaman</u>
1. Kur'an okumak/okutmak	()	()	()	()
2. Mevlit okumak/okutmak	()	()	()	()
3. Sadaka vermek	()	()	()	()
4. Dua etmek/okumak	()	()	()	()
5. Adak adamak	()	()	()	()
6. Türbe ziyareti yapmak	()	()	()	()
7. Muska kullanmak	()	()	()	()
8. Kurşun döktürmek	()	()	()	()
9. Duasının kabul olacağına inandığım bir kişiden dua etmesini istemek	()	()	()	()
10. Diğer (Belirtiniz)	()	()	()	()

39. Aşağıdaki seçeneklerden hangisi Ramazan ayında oruç tutma ile ilgili durumunuzu ifade

etmektedir?

1. () Tamamında tutarım.

2. () Bazı günlerinde tutarım.

3. () Çoğunlukla tutarım

4. () Sağlık problemlerim nedeniyle tutamıyorum.

5. () Hiç tutmam.

6. () Diğer (Belirtiniz).....

40. Ebeveynlerinizin dindarlık düzeylerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

<u>Anne</u>	<u>Baba</u>
1. ()	1. () Çok yüksek
2. ()	2. () Yüksek
3. ()	3. () Orta
4. ()	4. () Düşük
5. ()	5. () Dinle ilgisiz

41. Sizin için eş seçiminde dindarlık ne ölçüde önemlidir?

- 1.()Çok önemli 2. () Önemli 3.()Orta düzeyde önemli
4.() Az önemli 5.() Hiç önemli değil

42. Eşinizle hangi nikâh türü ile evlendiniz?

1. () Sadece resmi nikâh
2. () Sadece dini nikâh
3.() Hem resmi hem de dini nikâh
4. () Diğer (Belirtiniz)

43. Siyasi duruş olarak kendinizi nerede konumlandırıyorsunuz?

- 1.() Muhafazakâr 2.() Sosyal demokrat 3.() Laik
4.() Liberal 5.() Milliyetçi 6.() Diğer (Belirtiniz)

44. Genel anlamda din konusundaki bilgi düzeyiniz nasıldır?

1. () Çok yüksek 2. () Yüksek 3. () Orta 4. () Düşük 5. () Dinle ilgisiz

45. Dindarlık düzeyinizi nasıl tanımlarsınız?

1. () Çok yüksek 2. () Yüksek 3. () Orta 4. () Düşük 5. () Dinle ilgisiz

46. Türkçe metninden Kur'an'ı okur musunuz?

1. () Evet 2. () Hayır

47. Cevabınız “Evet” ise hangi sıklıkta okursunuz?

1. () Her zaman. 2. () Ara sıra. 3. () İhtiyaç halinde. 4. () Hiçbir zaman.

48. Arapça metninden Kur'an'ı okumasını biliyor musunuz?

1. () Evet 2. () Hayır

49. Cevabınız “Evet” ise hangi sıklıkta okursunuz?

1. () Her zaman. 2. () Ara sıra. 3. () İhtiyaç halinde. 4. () Hiçbir zaman.

50. Aşağıdaki semavi dinlerle ilgili bilgi düzeyiniz nasıldır?

	<u>Çok iyi</u>	<u>İyi</u>	<u>Orta</u>	<u>Az</u>	<u>Çok az</u>
1. İslam	()	()	()	()	()
2. Hristiyanlık	()	()	()	()	()
3. Yahudilik	()	()	()	()	()
4. Diğer (Belirtiniz)	()	()	()	()	()

51. Dindarlık-egitim düzeyi ilişkisi açısından size göre aşağıdaki seçeneklerden hangisi doğrudur?

1. () Bireyin eğitim düzeyi arttıkça dindarlık düzeyi de artar.
2. () Bireyin eğitim düzeyi azaldıkça dindarlık düzeyi artar.
3. () Bireyin eğitim düzeyi arttıkça dindarlık düzeyi azalır.
4. () Bireyin eğitim düzeyi azaldıkça dindarlık düzeyi de azalır.
5. () Bireyin eğitim düzeyi ile dindarlık düzeyi arasında herhangi bir ilişki yoktur.

52. Eğitim düzeyim/kariyerim yükseldikçe dinden uzaklaşıyorum.

- 1.()Katılıyorum 2.()Kararsızım 3.() Katılmıyorum

53. Eğitim düzeyim/kariyerim yükseldikçe dindarlık düzeyim artıyor.

- 1.()Katılıyorum 2.()Kararsızım 3.() Katılmıyorum

54. Kendinizi daha çok dindar hissettiğiniz eğitim aşaması aşağıdakilerden hangisidir?

- 1.()İlkokul 2.() Ortaokul 3.() Lise 4.() Lisans 5.() Lisansüstü

55. Diğer insanlarla ilişkilerinizde davranışlarınızı en çok belirleyen aşağıdakilerden hangisidir?

1. () Yasal değerler ve kurallar.
3. () Sosyal değerler ve kurallar
3. () Dini değerler ve kurallar.
4. () Ekonomik değerler ve kurallar
5. () Evrensel değerler ve kurallar.
6. () Diğer (Belirtiniz)

56. Arkadaş seçiminde sizin için dindarlık ne kadar önemlidir?

1. () Çok önemli 2.() Önemli 3. () Az önemli 4. () Önemsiz 5. () Hiç önemli değil

57. Din bilim karşısında gittikçe önemini yitirmektedir.

- 1.()Katılıyorum 2.()Kararsızım 3.() Katılmıyorum

58. Kurban Allah'a yaklaştırır fikrine katılır mısınız?

- 1.()Katılıyorum 2.()Kararsızım 3.() Katılmıyorum

59. "Din insan hayatını anlamlı kılar." fikrine katılıyor musunuz?

- 1.()Katılıyorum 2.()Kararsızım 3.() Katılmıyorum

60. Aşağıdaki kriterlere göre eş seçiminde bulunacak olsanız nasıl bir sıralama yaparsınız? (1, 2, 3...şeklinde sıralayınız) (Ç.S.)

	<u>Cok önemli</u>	<u>Önemli</u>	<u>Az önemli</u>	<u>Hiç önemli değil</u>
() Güzellik	()	()	()	()
() Dindarlık	()	()	()	()
() Kişilik	()	()	()	()
() Eğitim düzeyi	()	()	()	()
() Sosyoekonomik düzey	()	()	()	()
() Soy-aile	()	()	()	()
() Diğer (Belirtiniz)	()	()	()	()

61. Hastanede hekim seçiminde aşağıdakilerden hangisi sizin için ne kadar önemlidir? (Ç. S.)

	<u>Cok önemli</u>	<u>Önemli</u>	<u>Az önemli</u>	<u>Hiç önemli değil</u>
1. Hekimin dindar olması	()	()	()	()
2. Hekimin kadın veya erkek olması	()	()	()	()
3. Hekimin eğitim/kariyer düzeyi	()	()	()	()
4. Diğer (Belirtiniz)	()	()	()	()

62. Aşağıdaki özel günlerde hediye alma konusundaki tutumunuz nasıldır? (Ç. S.)

	<u>Her zaman</u>	<u>Ara sıra</u>	<u>Nadiren</u>	<u>Hiçbir zaman</u>
1. Sevgililer gününde	()	()	()	()
2. Anneler gününde	()	()	()	()
3. Babalar gününde	()	()	()	()
4. Doğum günlerinde	()	()	()	()
5. Evlilik yıldönümünde	()	()	()	()
6. Dini Bayramlarda	()	()	()	()
7. Diğer (Belirtiniz)	()	()	()	()

63. Çocuklarınızın dini eğitimi için aşağıdakilerden hangisini tercih ediyorsunuz?

1. Dini eğitimlerini kendim veriyorum
2. Özellikle yaz aylarında Diyanete bağlı Kur'an kurslarına gönderiyorum
3. İmam Hatip okullarına gönderiyorum
4. Dini grup veya cemaatlerin açtıkları Kur'an kurslarına gönderiyorum
5. Mahallemizdeki cami hocalarına gönderiyorum
6. İnternet ortamından yararlandırıyorum
7. Gittikleri okullardan öğrenmelerini istiyorum
8. Diğer (Belirtiniz)

64. Alışverişlerinizde aşağıdakilerden hangisini kullanıyorsunuz? (Ç. S.)

1. () Nakit 2. () Kredi kartı 3. () Banka kredisi 4. () Diğer (Belirtiniz)
.....

65. İşinizi/mesleğinizi iyi yaptığınızda dini bir duygu ve doyum hisseder misiniz?

- 1.() Her zaman 2. () Çoğu zaman 3. () Bazen 4.() Nadiren 5.() Hiçbir zaman

66. Bilimsel çalışmalarınıza ayırdığınız kadar ibadetlerinize de zaman ayırabiliyor musunuz?

- 1.() Her zaman 2. () Çoğu zaman 3. () Bazen 4.() Nadiren 5.() Hiçbir zaman

(Anketimiz bitmiştir, katılımlarınızdan dolayı teşekkür ederiz.)

EK-2: Anket Uygulama İzin Yazıları

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : E-48178250-300-73885

06.08.2021

Konu : Araştırma İzni (Cumali DEMİRBAĞ)

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 06.07.2021 tarihli ve E.61733 sayılı yazınız.

Enstitünüz Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Sosyolojisi Doktora Programı öğrencisi Cumali DEMİRBAĞ'ın "Eğitim-Dindarlık İlişkisinin Din Sosyolojisi Perspektifinden İncelenmesi: Konya Üniversiteleri Örneği" adlı tezi kapsamında araştırma yapma isteği ile ilgili gelen cevaplar ekte gönderilmiştir. Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Muhiddin OKUMUŞLAR
Rektör Yardımcısı

Ek: Resmi Yazı ve Ekleri (18 sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : 0Z5V-L6IP-0ZE1

Belge Doğrulama Adresi : <https://ebyssorgu.erbakan.edu.tr>

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : E-47342962-050-70814

02.08.2021

Konu : Yönetim Kurulu Karar Tebliği-Araştırma
İzin Dilekçesi (Cumali DEMİRBAĞ)

ÖĞRENCİ İŞLERİ DAİRE BAŞKANLIĞINA

Enstitü Yönetim Kurulu'nun karar sureti aşağıda çıkartılmıştır.
Gereğini arz ederim.

TARİH	29.07.2021
TOPLANTI	27
KARAR NO	122
KONU	Araştırma İzin Dilekçesi (Cumali DEMİRBAĞ)
KARAR	
Felsefe Ve Din Bilimleri Anabilim Dalı 18810201002 numaralı Din Sosyolojisi (D.R.) öğrencisi Cumali DEMİRBAĞ ile ilgili Anabilim Dalı Başkanlığının 28.07.2021 Tarihli yazısı ve ekleri incelendi. Eğitim - Dindarlık İlişkisinin Din Sosyolojisi Perspektifinden İncelenmesi : Konya Üniversiteleri Örneği konusunun araştırılmasının uygun olduğuna, kararın öğrenciye, danışmana ve Anabilim Dalı Başkanlığına, adı geçen öğrencimize gerekli iznin alınması hususunda Necmettin Erbakan Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığına bildirilmesi oy birliği ile karar verildi.	

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

Ek: Cumali demirbag-07062021081755

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : 0ZEA-KO19-0GLM

Belge Doğrulama Adresi : <https://ebyssorgu.erbakan.edu.tr>

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU
BAŞKANLIĞI
ETİK KURUL KARARI

Etik Kurul Toplantı Tarihi/Sayısı ve Karar No	Tarih :18/06/2021 Toplantı Sayısı:06 Karar No :2021/348
Araştırmanın Başlığı	Eğitim-Dindarlık İlişkisinin Din Sosyolojisi Perspektifinden İncelenmesi: Konya Üniversiteleri Örneği
Sorumlu Araştırmacı	Doç. Dr. Arif KORKMAZ
Yardımcı Araştırmacılar	Doktora Öğrencisi Cumali DEMİRBAĞ
Etik Kurul Kararı	Başvurunuz değerlendirilmiş olup araştırmanız Etik Kurul tarafından uygun görülmüştür.
Uygun Değil ise gerekçeleri	

Doç. Dr. Ahmet KURNAZ
 Etik Kurul Başkanı
 25/06/2021

 Uğur Faruk ÖZDEN
 Bilgisayar İşletmeni